STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01596

DI YUDISHE AGODES

Permanent preservation of this book was made possible
by Joan Japha
in memory of
Milton S. Lesser

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די יודישע אגדות

פאלקסטימליכע ערצעהלונגען זאגען, לעגענדען, משלים, אפאריזמען
און שפריכווערטער

געקליבען פון תלמוד און מדרשים

נאָכ'ן העברעאישען

„ספר האגדה"

בעאַרבייט און גרופירט נאָכ'ן אינהאַלט

דורך י. ח. ראבניצקי און ח. נ. ביאליק.

צווייטער באַנד

צווייטע אויפלאַגע.

בערלין, תרפ"ב.

פאַרלאַג „מוריה" / ירושלים / בערלין / אָדעס

די צייט
פון צווייטען בית־המקדש.

דער בית־המקדש אין זיין פראכט.

ווער ס'האט נישט געזעהן ירושלים אין איהר גלאנץ — האט אויף זיין לעבען קיין פראכטפאלע שטאדט ניט געזעהן. ווער ס'האט נישט געזעהן דעם בית־המקדש אויף זיין פלאטץ—האט אויף זיין לעבען קיין וואונדערשעהנע געביידע ניט געזעהן.

פון הינטען שמאל און פון פארענט ברייט — האט דער טעמפעל אויף דעם בארג „מוריה" פון וויטענס אויסגעזעהן, ווי א לייב וואס האט זיך מאיעסטעטיש צולעגט אויף זיין לאגער־פלאטץ. אינ'ם גאלד פון די טיהר און טויערען האבען זיך אפגעשפיגעלט די זונענשטראהלען, און זייער הייליגער גלאנץ האט געווארפען א אפשיין איבער דער גאנצער שטאדט.

אלע טויערען פון בית־המקדש, וואס זענען לכתחלה געמאכט געוועזען פון קופער, זענען שפעטער איבערגעמאכט געווארען אויף גאלדענע, חוץ נקנור'ס טויערען, וויל מיט זיי איז א נס געשעהן:

נקנור האט בעשטעלט די טויערען אין אלכסאנדריע אין מצרים, און אז ער האט זיי פון דארט געפיהרט איז אויפגעשטאנען א שרעקליכער שטורם־ווינד אויף צו דערטרינקען ווערען. האט מען איין טויער אריינגעווארפען אין ים — און דער שטורם איז ניט געשטילט געווארען, האט מען געוואלט דעם אנדערען אריינווארפען — האט נקנור זיך אנגעהאנגען אן טויער און געזאגט: ווארפט מיך אריין מיט איהם [אינאיינעם — איז באלד דער שטורם געשטילט געווארען. האט איהם שטארק באנג געטהון אויף יענעם טויער וואס איז פערלוירען געגאנגען. ווי מ'איז געקומען צום האפען[1] פון עכו, האט מען דערזעהן, ווי דער ארויסגעווארפענער טויער שווימט ארויס פון אונטער'ן שיף.

---

[1]) פארט, האווען.

די דאָזיגע פּאָר טויערען זענען געווען אויסגעגאָסען פון איין שטיק קופּער און בלאַנק געשליפען. און אַז די זון האָט אַנטקעגען זיי געשײַנט, האָבען זיי געגלאַנצט ווי גאָלד.

בײַם טיהר פון הֵיכָל [1]) איז געשטאַנען אַ גאָלדענער ווײַנשטאָק, און ווער ס'האָט געוואָלט פלעגט שענקען אַ גאָלדענעם בלאַט, אַ טרויב אָדער אַ העֶנגעל און אָנהענגען אויפ'ן ווײַנשטאָק.

אײַנמאָל האָט מען געדאַרפט אָפּרוימען דעם פּלאַץ, האָט מען צוזאַמענגערופען דרײַ הונדערט כֹּהֲנִים, זיי זאָלען צוזאַמען דעם שווערען ווײַנשטאָק ריהרען פון אָרט.

דער פָּרוֹכֶת האָט געהאַלטען פערציג אײַלען די לענג, צוואַנציג אײַלען די ברייט און אַ טֶפַח [2]) די דיק. געוועבט האָט מען איהם אויף אַ וועבשטול פון צוויי און זיבעציג פאַכען [3]), יעדער פאָדעם געדרעהט פון פיער און צוואַנציג שטיק דינע גאָרען. אַזעלכע פרוכת'ן · פלעגט מען מאַכען צו צוויי אַ יאָהר, און מַחְמַת שווערקײַט פלעגען זיי דרײַ הונדערט כֹּהֲנִים גערן טוֹבֵל זײַן אין וואַסער.

אַ פלייט איז געווען אין בית־המקדש נאָך פון משה רַבֵּינוּ'ס צײַטען, גלאַט און דין, אויסגעשניצט פון רעהר־האָלץ.

אײַנמאָל האָט דער מֶלֶך געהייסען, מען זאָל זי בעדעקען מיט גאָלד, האָט זי פערלאָרען איהר זיסען קול. האָט מען דאָס גאָלד אַראָפּגענומען — איז דאָס קול געוואָרען ווידער זיס ווי פריהער.

אַן אָרגעל איז געווען אין בית־המקדש מיט צעהן לעכליך, יעדער לאָך האָט אַרויסגעלאָזען צעהן נִגּוּנִים, צוזאַמען — הונדערט ליעדער.

אַ קוואַל איז אַרויסגעגאַנגען פון אונטער'ן טעמפּעל, פונ'ם קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים, בײַ'ם אָנהויב האָט ער אויסגעזעהן ווי די דינע הערנערליך פון אַ היישעריק, בײַ דער טיהר פונ'ם אינוועניגסטען טעמפּעל־צימער האָט ער שוין אויסגעזעהן ווי דער אויפצוג־פאָדעם אין געוועב, ווײַטער, בײַ דער טיהר פון פאָרצימער, עטוואָס דיקער, ווי דער אײַנשוס־פאָדעם, נאָך ווײַטער, בײַ דער טהיר פונ'ם הייליגען הויף, האָט דער שטראָם זיך שוין געשנירעלט ווי פון אַ פלאַש־פיסקעל אַרויס. וואָס ווײַטער האָט ער אַלץ שטאַרקער און ברייטער געשטראָמט, ביז ער איז דערגאַנגען צו דער טהיר פון בֵּית־דָוִד און דאָרט זיך שוין פערוואַנדעלט אין אַ פליסענדען טײַך, אין וועלכען די אומרייניגע פלעגען זיך טוֹבְל'ען ריין צו ווערען.

---

[1]) הויפּטזאַל פון בית המקדש. [2]) פיער פינגער. [3]) רינגען דורך וועלכע מען ציהט דורך די גרונד־פעדים אין דער לענג, איינעם איבער דעם צווייטען.

שִׁמְעוֹן הַצַּדִיק.

אַז אַלֶכְּסַנְדֶר מוקדון האָט אײַנגענומען אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, זענען די כּוּתִים [1] געגאַנגען בעטען איהם, ער זאָל חָרוּב מאַכען דעם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ.

האָט זיך דערפון באַלד דערוואוסט שִׁמְעוֹן הַצַּדִיק. האָט ער אָנגע־טהון די בִּגְדֵי כְּהוּנָה און מיטגענומען די אָנגעזעהענע לײַט פון יְרוּשָׁלַיִם און אַרויס אַנטקעגען אַלֶכּסנדר'ען מיט פאַקעלען אין די הענד.

זענען זיי געגאַנגען די גאַנצע נאַכט, די פון איין זײַט, יענע — פון דער אַנדערער זײַט. אַז דער פריה־מאָרגען האָט אויפגעשײַנט פרעגט אַלכסנדר די כּותים: ווער געהט עם דאָרט?

ענטפערען זיי: דאָס זענען די יודען, וואָס האָבען געגען דיר ווידער־געשפעניגט.

אַז זיי זענען געקומען ביז אַנטיפּאַטרעס, איז די זון אויפגעגאַנגען און זיי האָבען זיך בעגעגענט.

ווי אַלכסנדר האָט דערזעהן דעם כֹּהֵן־גָּדוֹל, איז ער אַראָפּ פון פערד און זיך צו איהם געבוקט.

פרעגט מען איהם: ווי קומט עס, אַז אַזאַ גרויסער מֶלֶךְ ווי דו, זאָל זיך בוקען צו אָט דעם יודען?

ענטפערט ער: זײַן געשטאַלט געהט שטענדיג פאָראויס אין אַלע מײַנע מִלְחָמוֹת — שענקט מיר גליק און זיעג.

דערנאָך פרעגט ער די יודען: וואָס פערלאַנגט איהר?

ענטפערען זיי איהם:

— דאָס הויז וואו מיר זענען מִתְפַּלֵל צו גאָט פאַר דיר, רעדען דיך אָן די שׂוֹנְאִים דו זאָלסט עס חָרוּב מאַכען.

— ווער זענען זיי, די שונאים?

— אָט די כּותים, וואָס שטעהען דאָ פאַר דיר.

— איך גיב זיי איבער אין אײַערע הענד.

האָבען זיי באַלד גענומען די כּותים און צוגעבונדען זיי צו די ווײַדלען פון די פערד און זיי אַוועקגעשלעפּט צו'ם באַרג גְרִיזִים, וואו זייער בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ איז געשטאַנען. און דעם באַרג גריזים האָבען זיי צואַקערט און פערזעהט מיט וויקע [2].

אַלֶכְּסַנְדֶר מוּקְדוֹן.

I.

אַז אַלכסנדר מוקדון איז געקומען אין יְרוּשָׁלַיִם האָבען איהם אײַניגע

---

[1]) שומרונים, פערויִדעשטע גוייִם. צווישען זיי און צווישען יודען האָט גע־הערשט אַ שטענדיגער האַס. [2]) אַזאַ קערענדיל צו פיטערען בהמות.

פון די כּותים געוואָרענט: אַט וועסטו זעהן אַז די יודען וועלען דיך נישט וועלען אַריינלאָזען אינ׳ם הייליגסטען אָרט פון זייער טעמפּעל. איז דערפון געוואָהר געוואָרען איינער גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא, אַ יוד אַ הויקער, אַ פּראָסטער מענש אָבער זעהר אַ קלוגער. נעהמט ער אַ פּאָר זאָקען, און פּאַסט אין זיי איין צוויי טײַערע בּרילִיאַנטען וואָס בּעטרעפען צו צעהן טויזענד זילבּערשטיק. ווי אַלכּסנדר מוקדון איז געקומען צו׳ם הַר-הַבַּיִת, זאָגט איהם גביהה בן פסיסא: וואַרף-אַראָפּ די שיך און טהו-אָן די זאָקען, זאָלסט זיך נישט אויסגליטשען אויף דעם גלאַט-אויסגעפּלאַסטערטען בּאָדען. דער-גרייכט דעם קדשי־קדשים, זאָגט איהם גביהה שוין מיט מעהר מוטה: „אֲדוֹנִי מֶלֶך, בּיז אַהער איז אונז ערלויבּט צו טרעטען, ווייטער נישט״. אלכסנדר האָט פערשטאַנען גביהה׳ם אויפטהו און איהם אַ זאָג געטהון מיט אַ שמייכעל:

— אוי דו הויקער, אַז איך וועל אַרויס פון דאַנען וועל איך דיר אויסגלייכען דעם קרימען ריקען דיינעם.

— דיין מאַיעסטעט — ענטפערט אויף דעם גלייך דער הויקערער — וועט זיך דעמאָלט מאַכען אַ שֵׁם פאַר אַ גרויסען מוּמְחֶה אין דאָקטעריי און בּעקומען דערפאַר אַ גרויסען לוין.

II.

וועגען דעם זעלבען גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא ווערט דערצעהלט אויך אַזאַ מַעֲשֶׂה:

איינמאָל זענען די אַפריקאַנער געקומען לאָדען זיך מיט יודען פאַר אַלֶכְּסַנְדר מוּקְדוֹן. „דאָס לאַנד כְּנַעַן—האָבען זיי גע׳טַעֲנֶה׳ט—איז אונזערס. עס קומט אונז אַלס יְרוּשָׁה פון אונזער פאָטער כְּנַעַן, און די יודישע תּוֹרָה אַליין רופט דאָס לאַנד מיט׳ן נאָמען „אֶרֶץ כְּנַעַן״.

רופט זיך אָן גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא צו די חֲכָמִים: לאָזט מיך, וועל איך זיך מיט זיי אויס׳טַעֲנֶה׳ן. מִמָּה־נַפְשָׁך: וועלען זיי מיך בּייקומען, וועט איהר זאָגען: אַ קונץ בּייצוקומען אַ פּראָסטען נֶפֶשׁ; וועל איך אָבער זיי בּייקומען, וועט איהר זאָגען: משֶׁה רַבֵּינוּ׳ס תּוֹרָה האָט געזיגט.

ערלויבט מען איהם און ער געהט זיך מיט זיי אויס׳טַעֲנֶה׳ן. גיט ער אַ פרעג די אַפריקאַנער:

—וואו זענען אייערע בּעווייזען?

—אין דער יודישער תּוֹרָה.

—אויב אַזוי וועט מיין בּעוויז אויך זיין פון דער תּוֹרָה. שטעהט דען נישט דאָרט, אַז כְּנַעַן איז פערשאָלטען, אַ קנעכט צו זיין בּיי זיינע בּרידער? וועמען-זשע געהערט דער קנעכט אַליין און מיט איהם אַלע זיינע גיטער, וואָס ער האָט ערוואָרבען, אויב נישט דעם האַר זיינעם? נאָך מעהר, פון אייך קומט נאָך אונז אַרויס: אַזוי פיעל יאָהר שוין, וואָס איהר האָט אונז אויפגעהערט צו דיענען.

אויסגעהערט די טַעֲנות, זאָגט זײ אַלֶכְּסַנְדר:

—האָט איהר עפּעס אויף דעם צו ענטפערען?

—גיב אונז צײַט דרײַ טעג.

גיט ער זײ. האָבען זײ געזוכט און געקלערט—און גאָרנישט אויסגעקלערט. האָבען זײ זיך אויפגעהויבען און אַנטלאָפען פון זײערע פלעצער, איבערגעלאָזט אויף הֶפְקֵר זײערע פערזײהטע פעלדער און פערפלאַנצטע ווײַנגערטנער.

.III

אַ אַנדערם מאָל זענען די מִצְרִים געקומען פערקלאָגען די יודען פאַר אַלֶכְּסַנְדר מוקדון:—„לאָזען זײ אונז אָפּגעבען דאָס געלד מיט'ן זילבער, וואָס זײ האָבען בײַ אונז אָנגעליהען בײַם אַרויסגעהן פון מִצְרַיִם”. האָט זיך ווידער אַרויסגערופען גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא. קומט ער און גיט זײ אַ פרעג: יודען האָבען שווער געאַרבײַט בײַ אײַך אַ מֶשֶׁך פון 430 יאָהר', וואו איז די אַרבײַטס-לוין, וואָס קומט 600 טויזענד מאַן פאַר אַזאַ לאַנגער צײַט? — נישט ווייסענדיג וואָס צו ענטפערען, האָבען די מִצְרִים געמוזט אַנטלויפען און איבערגעלאָזט אויף הֶפְקֵר זײערע פערזײהטע פעלדער און פערפלאַנצטע ווײַנגערטנער.

.IV

אײַנמאָל רופט אַלֶכְּסַנְדר מוקדון צונויף אַלע זײַנע שָׂרִים און חֲכָמִים:

— איך וויל זיך לאָזען—זאָגט ער—אין די ווײַטע מְדִינות פון אַפריקע.

זאָגען זײ איהם:

— שווער אַהין צו צוקומען, די הָרֵי-חֹשֶׁך [1] פערשטעלען.

זאָגט ער זײ:

— קומען אַהין האָב איך מיר פעסט בעשלאָסען, מען דאַרף נור בעטראַכטען, אויף וואָס פאַר אַ אופֶן דערשלאָגט מען זיך אַהין.

זאָגען זײ:

— נעהם לוביאַנער עזלען, וואָס זענען געוואָהנט צו געהן אין פינסטערניש, און נעהם אויך מיט קנוילען פון שטריק, וועלכע דו זאָלסט בײַם אַרײַנגאַנג צווישען די הָרֵי-חֹשֶׁך צובינדען און אויפוויקלען, כְּדֵי זאָלסט קענען מיט דער הילף פון זײ טרעפען דעם וועג צוריק.

האָט ער אַזוי געטהון און זיך געלאָזט אין וועג. געקומען קײַן קאַרטיגען, אַזאַ מְדִינָה וואו די פרויען הערשען, האָט ער געוואָלט מיט זײ פערפיהרען מִלְחָמָה. זאָגען זײ איהם: וועסטו אונז בײַקומען, וועט מען זאָגען: פרויען האָט ער אומגעבראַכט. וועלען מיר אָבער דיר בײַקומען, וועט מען זאָגען: אָט אַ קעניג, וואָס איז דורך פרויען בעזיעגט געוואָרען!

---

[1]) די פינסטערע בערג.

הײסט ער זיך אַרויסטראָגען ברויט. טראָגט מען איהם אונטער גאָלדענע ברויטען מיט גאָלדענע עפּעל און מילגרוימען. וואונדערט ער זיך: וואָס, גאָלד עסט מען אין אײַער מְדִינָה?

—מײנסטו, הײסט דאָס, געוועהנליכען ברויט? צו וואָס־זשע האָסטו זיך בעמיהט קומען אַהער. פעהלט דיר דען געוועהנליכער ברויט בײַ זיך אין דער היים?

פערלאָזט יענע מְדִינָה, האָט דער קעניג געמאַכט אויף איהרע טויערען אַזאַ אויפשריפט:

„איך אַלֶכְּסַנדר מוקדון בין אַ נאַרישער קעניג געוועזען, ביז איך בין קײַן אַפריקע געקומען און די פרויען האָבען מיך שֵׂכֶל געלערנט".

.V

פון יענער מְדִינָה האָט זיך אַלֶכְּסַנְדר געלאָזט צום קעניג פון קאַציע. בעווײַזט יענער איהם זײַנע אוֹצָרוֹת. זאָגט איהם אלֶכְּסַנְדר: נישט אָנצוקוקען אייער גאָלד און זילבער בין איך אַהער געקומען, מיר ווילט זיך בעקאַנען מיט אײַערע אויפפיהרונג און אײַערע דִינִים. אין דעם קומען־אָן צוויי מענשען לאָדען זיך פאַר'ן קעניג.

— אֲדוֹנִי מֶלֶךְ—האָט אײנער גע'טַעֲנָה'ט—איך האָב פון דעם מאַן גע־קויפט אַ חוּרְבָה. ווי איך נעהם זיך אָפּרוימען דאָס פּלאַטץ געפון איך דאָרט בע־האַלטען אין דער ערד אַן אוֹצָר. וויל איך, ער זאָל זיך צונעהמען דעם אוֹצָר, ער געהער איהם, איך האָב דאָך נור די חוּרְבָה אַלײן, אָהן אַן אוֹצָר, געקויפט.

דער צווײטער טַעֲנָה'ט פאַרקעהרט: איך וויל אויך נישט, גלײַך ווי דו, נִכְשַׁל ווערען אין גְזֵלָה. פערקויפט האָב איך דיר די חוּרְבָה מיט אַלעמען וואָס אין איהר געפינט זיך, „פונ'ם אָבגרונד פון דער ערד ביז דער הויך פון הימעל".

אויסגעהערט די טַעֲנוֹת, ווענדעט זיך דער קעניג צו אײנעם פון די בַּעֲלֵי־דִינִים:

— האָסטו אַ זוהן?

— יאָ.

דערנאָך צום צווײטען:

— און דו האָסט אַ טאָכטער?

— יאָ.

— אויב אַזוי לאָזען זיי אײנער פאַר'ן אַנדערען חֲתוּנָה האָבען און דער אוֹצָר וועט זײַן זײער נַדַן.

אַלֶכּסַנְדר הערט עס אויס און איז ערשטוינט געבליבען.

— וואָס, אֶפְשַׁר נישט גוט גע'פַּסְקְנ'ט? — פרעגט איהם יענער קעניג.

— געוויס — ענטפערט אַלֶכּסַנְדר.

— און דו אין דיין מְדִינָה ווי וואָלסטו גע׳פְּסָקנ׳ט בײַ אַזאַ פאַל?

—איך וואָלט אַרויסגעטראָגען אַזאַ פְּסַק: מען זאָל קעפּען אי דעם, אי יענעם, און דער אוֹצָר זאָל געהערען דער קרוין.

—אַזוי גאָר!—זאָגט יענער קעניג—זאָג־זשע מיר: די זון שײַנט אויף אײַך?

—געוויס—ענטפערט אַלֶכְּסַנְדר.

—און רעגענס געהען בײַ אײַך?

—געוויס.

—אֶפְשַׁר איז קליין־פיה בײַ אײַך אין דער מְדִינָה פאַרהאַן?

—געוויס—זאָגט אַלֶכְּסַנְדר און קוקט איהם אָן פערוואונדערט.

—אויב אַזוי—פיהרט־אויס דער קעניג—איז טאַקי נור צוליעב דעם זְכוּת פון די קליין־פיה שײַנט אויף אײַך די זון און עס געהען אין אײַער מְדִינָה רעגענס...

.VI

צוריקוועגס האָט זיך אַלֶכְּסַנְדר אָפּגעשטעלט רוהען בײַ אַ קוואַל און זיך געזעצט עסען. האָט ער מיט זיך געהאַט געזאַלצענע פישליך, שווענקט מען זיי אָפּ אין קוואַל, בעקומען זיי אַ גוטען רֵיחַ.

—עס ווײַזט אויס—זאָגט אַלֶכְּסַנְדר—דער קוואַל ציהט זיך גלײַך פונ׳ם גַן־עֵדֶן אַרויס.—פרישט ער אָפּ דאָס פָּנִים זײַנס מיט׳ן וואַסער און לאָזט זיך געהן מיט׳ן קוואַל ביז ער קומט צום טויער פון גַן־עֵדֶן. קלאַפּט ער אָן און רופט אויף אַ קול:

— עפענט מיר אויף דעם טויער!

ענטפערט מען איהם פון דאָרט אַרויס:

— „דאָס איז דער טויער צו גאָט, צַדִיקִים קומען אין איהם אַרײַן“.

—אָבער אַ קעניג בין איך דאָך, דער גרויסער קעניג אַלכסנדר מוקדון שענקט מיר פון דאָרט וואָס־עס־איז.

דערלאַנגט מען איהם פון דאָרט אַ שטיק ביין פון אַ שאַרבען. געקומען אַהיים, וואַרפט ער דאָס שטיק שאַרבען אויף אַ וואָגשאָל, און לעגט אַקעגען זײַן גאַנץ גאָלד און זילבער, וואָס ער האָט מיטגעבראַכט—האָט דער שאַרבען דאָס אַלעס איבערגעוואויגען. פרעגט ער זײַנע חֲכָמִים, וואָס דאָס בעטײַט. זאָגען זיי: דאָס איז דער ביין פונ׳ם מענשען־אויג, וואָס קען זיך קיינמאָל נישט אָנזעטען.

—פון וואַנען איז דאָס געדרינגען?—פרעגט ער זיי.

—אַט פרוב נעהם פערשיט עס מיט אַ הײַפעל ערד.

טהוט ער דאָס—און באַלד האָט זיך די שאָל מיט׳ן שטיק שאַרבען אויפגעהויבען אין דער הויך [1].

[1]) אַ רמז, אַז דאָס הײַפעל ערד אויפ׳ן מענשענ׳ס אויג (דער קבר) מאַכט אַ סוף צו זײַנע אַלע תאוות.

חוניו'ס בית־המקדש.

פערציג יאָהר האָט שמעון הצדיק געדיענט פאַר אַ כהן גדול, נאָכ'ן פערציגסטען יום־כפור זאָגט ער:

— איך וועל דאָס יאָהר ניט אויסלעבען.

פרעגט מען איהם:

— פון וואַנען ווייסטו?

ענטפערט ער:

— יעדער יום־כפור, ווען איך געה אַריין אין קדשי־קדשים, זעה איך אַן אַלטען מאַן, איינגעהילט אין ווייסען, מיט מיר פלעגט ער אַריינגעהן אין קדשי־קדשים און מיט מיר אַרויסגעהן. דאָס יאָהר איז דער זקן געווען איינגעהילט אין שוואַרצען, אַריין איז ער מיט מיר און צוריק שוין ניט אַרויס.

נאָך סוכות איז שמעון הצדיק קראַנק געוואָרען און איפ'ן אַכטען טאָג געשטאָרבען.

פאַר זיין טויט האָט ער אָנגעזאָגט: חוניו, מיין יונגערער זוהן, זאָל זיין כהן גדול אויף מיין אָרט.

האָט עס דעם עלטערען ברודער, שמעי, דעם ־עכטליכען יורש פון דער כהונה גדולה, פערדראָסען.

צו'ם סוף האָט מען זיך אויסגעגלייכט, אַז חוניו איז מוחל אויף זיין זכות, און שמעי ווערט כהן גדול.

אין האַרצען אָבער האָט חוניו זיך מתקנא געווען אין זיין עלטערען ברודער.

וואָס זשע טהוט ער?

ער קומט צו שמעי'ן און זאָגט איהם: „קום, איך וועל דיר אויסלערנען די עבודה". האָט ער איהם אָנגעטהון אַ פרויען קלייד און אָנגעגורט אַ פרויען־גאַרטעל און געשטעלט איהם ביי'ם מזבח, און צו די איבעריגע כהנים זאָגט ער: געהט זעהט נור וואָס ער טהוט. דאָס האָט ער אַזוי צוגעזאָגט זיין געליב־טער: ווען איך ווער כהן גדול — טהו איך אָן דיין קלייד מיט דיין גאַרטעל און געה צו'ם מזבח". איצט איז ער דעם נדר מקיים.

האָבען די כהנים געוואָלט הרגנ'ען שמעי'ן — דערצעהלט ער זיי אַז חוניו האָט איהם אויף דעם אַרויפגעפיהרט; האָבען זיי חוניו'ן געוואָלט הרגנ'ען — איז ער אַנטלאָפען אין אַלכסנדריא של מצרים און דאָרט אויסגע־בויט אַ בית־המקדש.

די אַלעכּסאַנדריער שוהל.

ווער עס האָט ניט געזעהן די אַלכסנדריער גרייסע שוהל, האָט

ניט געזעהן די יודישע פראכט, -- א גרויסע זאל מיט צוויי ציילען זיילען [1] מיט שורות בענק ארום און ארום, איינע העכער פון דער אנדערער, ווי גאלערעען. אין שוהל האבען געקענט אריינגעהן צוויי מאל אזוי פיעל מענשען ווי די צאהל יוצאי-מצרים [2].

איין און זיבעציג גאלדענע קאטהעדרען זענען דארט געשטאנען פאר די איין און זיבעציג סנהדרין. יעדער קאטהעדר האט געוואויגען ניט ווענינגער פון איין און צוואנציג מאל צעהן מויזענד צענטנער גאלד.

א גרויסע בימה איז געשטאנען אין מיטין פאר'ן חזן, און די שמשים זענען געשטאנען ארום איהם מיט טיכער אין די הענד, און אז מען האט געדארפט ענטפערען אמן—האבען זיי געפאכט מיט די טיכער, כדי די וואס זיצען פון וויטען און הערען ניט, זאלען זעהן און ענטפערען אמן.

און געזעסען איז מען דארט ניט צונויפגעמישט, נאר צעכענ-ווייז: גאלדשמידען, שלאסער, קעסלער, וועבער—יעדערער בעזונדער לויט זיין פאך, און אז אן אורח איז געקומען—האט ער זיך גלייך געזעצט צווישען זיין צעך און דורך זיי געפונען זיין פרנסה.

נס חנוכה.

I.

אין דער צייט ווען מלכות יון האט געוועלטיגט אין ארץ-ישראל, איז ארויס אויף יודען א גזירה, אז יעדער בעל-הבית וואס האט א ריעגעל צו זיין טהיר, זאל ער אויף איהם אויסקריצען: „איך קעהר זיך מיט'ן יודישען גאט גאר נישט אן". האבען באלד יודען גענומען און אויסגעריסען אלע ריגלען פון זייערע הייזער.

איז ארויס ווידער א גזירה: יעדער יוד וואס האט א אקס זאל ער אנשרייבען אויף זיין הארן: „איך קעהר זיך מיט'ן יודישען גאט גאר נישט אן". האבען באלד די יודען אויספערקויפט אלע זייערע אקסען.

II.

די פרוי מיט איהרע זיבען זיהן.

„צוליעב דיר זענען מיר געטויט געווארען, פעררעכענט ווי שאף צום שעכטען" — ווי ס'איז געשעהן אין די צייטען פון גריכישען קעניג אנטיוכוס מיט דער פרוי און איהרע זיבען קינדער:

מרים בת נחתום איז געפאנגען געווארען, זי מיט איהרע זיבען זיהן, האט מען זיי אריינגעזעצט יעדערען אין א בעזונדער קאמער.

---

[1] שורות סלופעס. [2] די יודען וואס זענען ארויס פון מצרים, ס'הייסט צוויי מאל זעקס הונדערט טויזענד.

ברענגט מען דעם עלטסטען צו׳ם קיסר, הייסט ער איהם:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
ענטפערט ער:
— אין דער תורה שטעהט: „איך בין גאט דיין גאט!״
האט מען איהם גע׳הרג׳עט.
ברענגט מען דעם צווייטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— אין דער תורה שטעהט: „זאלסט ניט האבען קיין אנדערע געטער!״
דעם דריטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „בוק זיך ניט צו קיין אנדער גאט״.
דעם פיערטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „ווער ס׳שעכט צו׳ם אבגאט זאל פערוויסט ווערען״.
דעם פינפטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „הער, ישראל, גאט אונזער האר איז גאט איינער״:
דעם זעקסטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „גאט איז דער האר אין הימעל פון אויבען און אויף דער ערד פון אונטען, מעהר—ניטא״.
האט מען זיי אלע איינציגווייז גע׳הרג׳עט.
ברענגט מען דעם זיבעטען, דעם קלענסטען.
זאגט צו איהם דער קיסר מיט גוטען:
— קינד מיינס, פאלג מיר, און בוק זיך צו׳ם בילד.
— חס ושלום!
— פאר וואס?
— אזוי שטעהט אין דער היילינער תורה: „דו האסט גאט געגרויסט און גאט האט דיך געגרויסט״. מיר האבען איהם געשוואוירען ניט צו פערביי־טען איהם אויף אן אנדער גאט, און ער האט אונז געשוואוירען ניט צו פער־בייטען אונז אויף אן אנדער פאלק.
זאגט דער קיסר:
— דיינע ברידער האבען וועניגסטענס שוין געלעבט און גוטס געהאט אויף זייער וועלט, דו אבער ביזט נאך יונג, קיין נחת נאך ניט געהאט, — בוק זיך צום בילד — וועסטו לעבען בלייבען.
— „גאט איז א מלך אויף אייביג, פעלקער וועלען פערלארען ווערען

פון זיין לאנד. פון אייך וועט קיין זכר נישט בלייבען—און גאָטס מאַכט איז אויף אייביג!"

בעט זיך ביי איהם דער קיסר:

— איך וועל אַראָפּוואַרפען מיין רינג, און דו בויג זיך נור איין און הויב אויף, מען זאָל מיינען, אַז דו בוקסט זיך צו'ם בילד.

ענטפערט דאָס קינד:

— אַך און וועה איז דיר, קיסר, דיין כבוד אַרט דיר. ווילסט לייטען נאַרען, אַבי דיין ווילדען ווילען בלומר'שט אויספיהרען; ווי־זשע טייער דאַרף זיין דער כבוד פון מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא?

געזעהן אַז ער קען ביי'ם קינד גאָר נישט אויספיהרען, רופט דער קיסר די מוטער און זאָגט איהר: רעטע־אָפּ דיין לעצט קינד, רעד איהם איין ער זאָל מיר פאָלגען. פיהרט זי איהם אַוועק אויף אַ זייט, הויבט אים אָן קושען און האַלזען און זאָגט איהם: זוהן מיינער, איצט איז געקומען די צייט זאָלסט דער מאַמען דיינער בעצאָהלען פאַר דעם אַלעמען וואָס זי איז אויסגעשטאַנען און זיך אָנגעליטען ביז זי האָט דערלעבט דיך מגדל צו זיין. האַלט זיך פעסט אין אונזער גאָט, פאָלג נישט דעם רשע, דעם רוצח, און גיב זיך איבער מוטהיג צו'ם טויט, ווי די זעקס כשר'ע ברידער דיינע. אָהן שרעק, מיין זוהן! גיך וועלען מיר זיך אַלע זעהן אין איינעם אויף יענער וועלט.

און אַז מ'האָט דאָס קינד אַרויסגעפיהרט צום טויט, בעט זיך די מוטער פאַר'ן קיסר: האָב רחמנות און טויט מיך פריהער און דערנאָך איהם. קיינער האָט איהר אָבער נישט געהערט. פאַלט־צו די מוטער אין דער לעצטער מינוט צו'ם קינד, האַלזט איהם און קישט איהם און וויל זיך פון איהם נישט אָפּרייסען.

— געה—זאָגט זי—זוהן מיינער, צו אונזער אַלטען פאָטער אַברהם און זאָג איהם: אַזוי האָט מיין מאַמע געזאָגט: „נעהם זיך נישט איבער, דו האָסט איין עקדה געמאַכט און איך זיבען; ביי דיר איז געוועזען נור געפּרובט, ביי מיר—געטהון".

און אונטער דער מוטער'ס הענד האָט מען דאָס לעצטע קינד געטויט. איז זי אַרויף באַלד אויף אַ דאַך, זיך אַראָפּגעוואָרפען און צושלאָגען זיך אויף טויט.

.III

אַז די גריעכען זענען אַריין אין בית־המקדש, האָבען זיי פער־אומריינעגט אַלע בוימלען.

שפּעטער, אַז די חשמונאים האָבען זיי בייגעקומען, האָט מען געזוכט ריינעם בוימעל אויף אָנצינדען די מנורה און געפונען איין קריגעל, פער'חתמ'עט מיט'ן כהן־גדול'ס זיגעל, און דאָרט איז געוועזען בוימעל נור אויף איין טאָג, איז געשעהן אַ נס און דאָס ביסעל בוימעל האָט געברענט גאַנצע אַכט טאָג.

דערִיבֶּער האָט מען אײַנגעפִיהרט דעם יום־טוב מִיט חֲנוּכָּה־לִיכטליך אַכט טאָג.

יַנַאי הַמֶלֶךְ[1].

יַנַאי הַמֶלֶךְ אִיז אַוועק אין כּוּחְלִית, וואָס לִיגט אין מִדְבָּר, און אײַנ־גענומען דאָרט זעכצִיג שטעדט.

צורִיקקומענדִיג, האָט ער צונויפגערופען אַלע חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל און זײַ געזאָגט:

—ווען אונזערע עלטערען האָבען געבּוֹיט דעם בֵּית־הַמִקְדָש, האָבען זײַ אִין אײַלענִיש און אָרעמקײַט געגעסען געזאַלצענס; איצט, אַז גאָט האָט אונז אַזוי געהאָלפען, לאָמִיר מאַכען אונזערע עלטערען אַן אָנדענקונג און אויך עסען געזאַלצענס. האָט מען דערלאַנגט געזאַלצענס אויף גאָלדענע טִישען.

אִיז דאָרט געווען אײַנער אֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָא, אַ פערדאָרבּענער מענש און אַ שלעכטער. זאָגט ער צו יַנַאי הַמֶלֶךְ:

— דִי פְּרוּשִׁים[2] טראָגען אויף דִיר אַ האַרץ.

—וואָס זשע טהוט מען מִיט זײַ?

—טהו אָן דִי גאָלדענע בּלעך אויפ׳ן שטערען, ווען זײַ אויפשטעהן פאַר דִיר, ווי פאַר אַ כֹּהֵן־גָדוֹל, און שוין מעהר נִיט קענען זאָגען, אַז דו בִּיסט פָּסוּל צו דער כּהונה.

האָט יַנַאי אָנגעטהון דִי בּלעך און אַלע זענען פאַר איהם אויפגעשטאַנען.

נאָר אײַן אַלטער מאַן, יְהוּדָה בֶּן גְדִידְיָה, האָט זִיך געוואַגט און גע־זאָגט צו יַנַאי הַמֶלֶךְ:

—יַנַאי הַמֶלֶךְ! גענוג פאַר דִיר דִי קענִיגס־קרוין, דִי קרוין פון כְּהוּנָה אָבער לאָז־איבּער פאַר אַן אַנדער כֹּהֵן, ווײַל מען רעדט, אַז דײַן מוטער אִיז אַ מאָל געפאַנגען געוואָרען אין מוֹדִעִים[3].

האָט מען נאָכגעזוכט און נִיט געפונען קײַן בּעווײַז, אַז דִי מַעֲשֶׂה אִיז אֱמֶת.

זענען דִי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אַוועק מִיט צאָרן.

זאָגט אֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָא צו יַנַאי׳ן: גלאַט אַזוי אַ מענשען אַז מ׳איז

---

[1]) פון דער כהנִישער משפחה חשמונאים, אַ מלך בּײַ יודען און אַ כּהן. דִי יו־דִישע געלעהרטע האָבען, צוליעב פערשִידענע טעמים, רעליגיעזע און פאָליטִישע, איהם געוואָלט פסל׳נען פון דער כהונה. [2]) דִי פאָלקס־פּאַרטײַ, צו וועלכער אַלע חכמים האָבען געהערט, זײַ האָבען שטענדִיג געפִיהרט מחלוקת מִיט דִי אַריסטאָ־קראַטען, דִי צדוקים. [3]) א זוהן פון אַ געפאַנגענער אִיז פסול לכהונה, אַזוי ווי אַ זוהן פון אַ שקלאַפִין.

מבייש, קומט דערפאר א הארטע שטראף, און דו ביסט דאך מלך און כהן-גדול, הייגט ווי דארף מען זיי בעשטראפען!

—וואס-זשע זאל איך טהון?

—ווילסטו פאלגען מיין עצה — ברענג זיי אום.

—און וואס וועט זיין מיט דער תורה?

—זי ליגט זיך צונויפגעוויקעלט אין ווינקעל — ווער עס וויל קען קומען לערנען.

איז באלד אויפגעפלאקערט דאס אונגליק דורך אלעזר בן פועירא, און די חכמי-ישראל זענען אויסגע'הרג'עט געווארען, און די וועלט איז געוועזן צוטומעלט, ביז שמעון בן שטח, דער ברודער פון דער קעניגין שלומית ינאי'ס פרוי, איז געקומען און דורך איהם האט די תורה ווידער פערנומען איהר אלטען פלאץ.

ווען ינאי המלך האט זיך געלעגט אויפ'ן טויטען בעט, האט ער גע-הייסען פערנעהמען זיבעציג זקנים פון די חכמי-ישראל און איינזעצען זיי אין געפענגניש, און דעם אויפזעהער פון דער תפיסה האט ער אנגעזאגט אזוי:

—באלד ווי איך וועל שטארבען זאלסטו זיי אלע טויטען, וועלען די יודען בעוויינען זייערע חכמים און פערגעסען צו פרעהען זיך אויף מיין טויט.

די פרוי זיינע, די קעניגין שלומית, איז אבער געוועזן א צדיקת, האט זי נאך זיין טויט אראפגענומען ביי איהם פון האנד דאס רינג און אפגעשיקט אין תפיסה פאר א צייכען פון קעניגס בעפעהל, מע זאל די זקנים לאזען פריי, און ערשט שפעטער האט זי געמעלדעט, אז דער קעניג ינאי איז געשטארבען.

הורקנוס און אריסטובלוס.

איינמאל, בעת די ברידער-חשמונאים הורקנוס און אריסטובלוס האבען געפיהרט צווישען זיך א מלחמה פאר דער קרוין, האט הורקנוס, מיט דער הילף פון די רוימער, בעלעגערט די שטאדט ירושלים פון אויסענוועניג און אריסטובלוס איז געוועזן פערשלאסען אינוועניג.

יעדען טאג האט מען אראפגעלאזט פון מויער א קארב מיט רענד-ליך, און די בעלעגערער האבען דערפאר אין קארב אריינגעזעצט צוויי שאף צום קרבן תמיד.

איז צווישען זיי געוועזן אן אלטער מאן, וואס האט פערשטאנען די חכמת יון [1]. האט ער זיי געזאגט: כל-זמן זיי טהוען דארט די עבודה [2] אין בית-המקדש, וועט איהר ניט קענען איינגעהמען די שטאדט.

---

[1]) גריכישע וויסענשאפט, געצען-דינערישע פילאזאפיע. [2]) גאטעס-דיענסט.

אויף מאָרגען האָבען זיי צוגענומען די רענדליך און אַרייַנגעזעצט אַ חזיר אין קאָרב. ווי מען האָט איהם אַרויפגעצויגען, האָט ער זיך איינגע-גריבעלט מיט די שפּיצען קלויען אין מויער, און ארץ-ישראל איז דער-ציטערט געוואָרען פיער הונדערט פּרסא [1] אויף פיער הונדערט פּרסא.

אין יענעם טאָג האָט מען אויסגערופען: פערפלוכט איז דער מענש, וואָס האָדעוועט חזירים, און פערפלוכט איז דער, וואָס לערענט זיין זוהן חכמת יון!

הורדוס.

הורדוס איז געווען אַ קנעכט אין די חשמונאים'ס פאַמיליע, האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף אַ יונגע פּרינצעסין פון הויז.

איינמאָל הערט ער ווי אַ בת-קול רופט-אויס: דער קנעכט, וואָס וועט איצט מורד זיין, וועט מצליח [2] זיין. האָט ער אויסגע'הרג'עט די גאַנצע פאַמיליע חשמונאים און געלאָזט לעבען נור יענע יונגע פרוי, און אַליין האָט ער זיך אויסגערופען פאַר אַ מלך.

אַז זי האָט געזעהן, דאָס ער וויל זי נעהמען, איז זי אַרויף אויפ'ן דאַך און אויסגערופען:

— ווער עס וועט זיך בעריהמען, אַז ער שטאַמט פון די חשמונאים— דער איז אַ קנעכט; איך בין די לעצטע פון דער פאַמיליע!

ביי די רעד איז זי אַראָפּגעשפּרינגען פון דאַך און גע'הרג'עט געוואָרען.

האָט הורדוס גענומען און בעהאַלטען זי אין האָניג זיבען יאָהר, כּדי מע זאָל זאָגען, אַז ער האָט זי גענומען פאַר אַ פרוי.

און די חכמים האָבען איהם ניט אָנערקענט פאַר אַ מלך, ווייל ער איז אַן אדומי, ניט קיין יוד, און אין דער תורה שטעהט געשריבען: „פון צווישען דיינע ברידער זאָלסטו זיך מאַכען אַ מלך, טאָרסט ניט מאַכען קיין פרעמדען פאַר אַ קעניג".

האָט ער זיי אַלע אויסגע'הרג'עט, נאָר איין בבא בן בוטא געלאָזט לעבען,— כּדי צו האָבען מיט וועמען זיך אַמאָל אַן עצה האַלטען, ער האָט איהם אָבער בעקרוינט מיט אַן איגעל-קראַנץ [3] און אויסגעשטאָכען די אויגען.

איינמאָל קומט הורדוס צו איהם פערשטעלטערהייד און זאָגט איהם מיט אַ פערענדערט קול:

— האָסטו געזעהן, וואָס דער בעזער שקלאַף צוּארבייט?

— וואָס-זשע קען איך טהון?

— פערשעלט איהם!

---

[1] פיער ווערסט, בערך. [2] אָפּגילטען, אָפּגליקען. [3] אַ קראַנץ פון פיאווקעס.

— „אַפִּילוּ אִין גֶעדַאנק זָאלסטוּ קֵיין קֶענִיג נִיט שֶׁעלטֶען״ [1]).

— דֶער אִיז דָאךְ אָבֶּער קֵיין מֶלֶךְ נִיט.

— „אוּן אַ עֶלסטֶען פוּן דַיין פָאלק זָאלסטוּ נִיט פלוּכֶען״ [1]).

— דֶער אִיז דָאךְ אָבֶּער פוּן־פָאלק אֱדוֹם, אוּן זַיין אוֹיפפִיהרוּנג אִיז נִיט יוּדִישׁ.

— אִיךְ הָאבּ מוֹרָא, מֶע וועֶט אִיהם אָפּדֶערצֶעהלֶען.

—קֵיינֶער אִיז דָאךְ דָא נִיטָא, חוּץ אוּנז בֵּיידֶען.

„אַ פוֹיגֶעל קֶען אָפּטרָאגֶען דָאס קוֹל [1])!״

זָאגט הוֹרדוֹס: דָאס בִּין אִיךְ! ווען אִיךְ ווייס, אַז דִי חֲכָמִים זֶענֶען אַזעלכֶע פָארזִיכטִיגֶע—וואָלט אִיךְ זֵיי נִיט אוֹיסגֶע׳הַרג׳עט, אִיצט מִיט וואָס זָאל אִיךְ פֶערריכטֶען מַיין פֶעהלֶער?

— דוּ הָאסט אוֹיסגֶעלָאשֶׁען דִי לִיכטִיגֶע שַׁיין — דִי חֲכָמִים, גֶעה בּוֹי אוֹיס אַ נַייעֶם בֵּית־הַמִקְדָשׁ, וואָס לַייכט פַאר אַלֶע פֶעלקֶער.

— אִיךְ הָאבּ מוֹרָא פַאר דֶער מְלוּכָה פוּן רוֹים, זֵי ווֶעט נִיט עֶר־לוֹיבֶּען.

— שִׁיק אַהִין אַ שָׁלִיחַ, ווֶעט עֶר גֶעהֶן אַהִין אַ יָאהר, דָארט זִיךְ אָפּ־זוֹימֶען אַ יָאהר, צוּרִיקגֶעהֶן אַ יָאהר, דֶערווַייל ווֶעסטוּ צֶעוואַרפֶען אוּן אוֹיפבּוֹיעֶן.

אוּן הוֹרדוֹס הָאט אַזוֹי גֶעטהוּן.

שפּעטֶער אִיז אָנגֶעקוּמֶען אַן עֶנטפֶער פוּן רוֹים:

— הָאסטוּ נִיט צֶעוואָרפֶען — וואַרף נִיט! הָאסטוּ צֶעוואָרפֶען, — בּוֹי נִיט! הָאסטוּ צֶעוואָרפֶען אוּן אוֹיפגֶעבּוֹיט — שלֶעכטֶער קנֶעכט! פְרִיהֶער אָפּגֶעטהוּן — נָאךְ דֶעם זִיךְ בֶּערָאטֶען! בִּיזט אַ העֶלד אוּן טרָאגסט גֶעווֶעהר, נָאר דַיין יִחוּס־בְּרִיעף אִיז דָא: נִיט קֵיין מֶלֶךְ, נִיט קֵיין בֶּן־מֶלֶךְ — הוֹרדוֹס קנֶעכט אִיז גֶעוואָרֶען הַאר.

ווען מֶען הָאט אִיבֶּערגֶעבּוֹיט דֶעם בֵּית־הַמִקְדָשׁ אִין הוֹרדוֹס׳עֶם צַייטֶען, פלֶעגט גֶעהֶן רֶעגֶען נוּר בַּיינַאכט. אִין דֶער פְרִיה טהוּט דֶער ווִינד אַ בּלָאז—אוּן צוּטרַייבּט דִי וואָלקֶען אוּן דִי זוּן שַׁיינט־אוֹיף, אִיז מֶען גֶעגַאנגֶען צוּ דֶער אַרבֵּייט אוּן גֶעוואוּסט, אַז זֵיי טהוּען גָאט׳ס ווֶערק.

ווער עֶס הָאט נִיט גֶעזֶעהֶן הוֹרדוֹס׳עֶס בִּנְיָן, הָאט אוֹיף זַיין לֶעבֶּען קֵיין שֶׁעהֶן גֶעבֵּיי נִיט גֶעזֶעהֶן. עֶר הָאט אִיהם גֶעבּוֹיט פוּן ווייסֶען אוּן קָאלִירטֶען מַארמָאר אוּן בּלוֹיעֶן מַאלַאכִיט, אֵיין שטֵיין אַרַיין—דֶער אַנדֶערֶער אַרוֹיס. עֶר הָאט עֶס נָאךְ גֶעוואָלט בֶּעדֶעקֶען מִיט גָאלד, הָאבֶּען אִיהם דִי חֲכָמִים גֶעזָאגט: „לָאז, אַזוֹי אִיז שֶׁעהנֶער: עֶס ווייזט אוֹיס ווִי דִי אִינדֶען [2]) פוּן יַם״.

---

[1]) דָאס זֶענֶען ווערטֶער פוּן פָּסוּק. [2]) פַאלִיעֶס, טוּנקעֶלֶער גרוּנד מִיט ווייסֶען שׁוּים.

כֹּהֲנִים און קָרְבָּנוֹת.

I.

אַגריפַּס הַמֶלֶך האָט אַמאָל געוואָלט מַקְרִיב זיין טויזענד קָרְבַּן עולות מיט אַמאָל און האָט בעפוילען דעם כֹּהֵן־גָדוֹל, מען זאָל דעם טאָג ביי קיינעם קיין קָרְבָּנוֹת ניט אָננעהמען.

קומט אַן אָרעמאַן און ברענגט צוויי טויבען, און דער כֹּהֵן גָדוֹל וויל זיי ניט צונעהמען. זאָגט דער אָרעמאַן:

— אֲדוֹנִי כֹּהֵן גָדוֹל! פיער פאַנג איך יעדען טאָג, צוויי בין איך מַקְרִיב, מיט צוויי דערנעהר איך זיך, ווען דו נעהמסט איצט ניט ביי מיר דאָס פּאָר טויבען — גראָבסטו אונטער מיין פַּרְנָסָה.

האָט דער כֹּהֵן־גָדוֹל צוגענומען די טויבען. ווייזט מען אַגריפּס'ן אין חָלוֹם: דעם אָרעמאַנ'ס קָרְבָּן איז פריהער אָנגענומען געוואָרען.

שיקט ער רופען דעם כֹּהֵן־גָדוֹל און רעדט איהם אויס. דערצעהלט איהם דער כֹּהֵן גָדוֹל ווי די זאַך איז פאָרגעקומען, זאָגט אַגריפּס:

— רעכט האָסטו געטהון.

* *
*

פיער און צוואַנציג וואַכען האָבען זיך געביטען אין בֵּית־הַמִקְדָשׁ, יעדע וואָך איז אָפּגעשטאַנען אַ וואָך.

ביינאַכט פלעגט דער אויפזעהער אַרומגעהן מיט פאַקעלען און זעהן צי די כֹּהֲנִים שטעהען אויף דער וואַך. ווער עס האָט איהם ניט בעגריסט, איז אַ סִימָן אַז ער שלאָפט, און דער אויפזעהער האָט געהאַט דאָס רעכט צונעהמען זיין מאַנטעל און פערברענען.

* *
*

פריהער איז געווען איינגעפיהרט, אַז ווער עס וויל קען געהן אָפּ־רוימען דאָס אַש פונ'ם מִזְבֵּחַ, שפּעטער האָבען זיך אויף דעם געפונען צווישען די כֹּהֲנִים פיעל בַּעֲלָנִים, — האָט מען געמאַכט, אַז אין דער מִצְוָה איז זוכה דער, ווער עס פערהאַפּט פריהער.

איינמאָל זענען צוויי גלייך געלאָפען אויפ'ן טרעפּ צום מִזְבֵּחַ־אַש און איינער האָט דעם צווייטען אַ שטויס געטהון, איז ער אַראָפּגעפאַלען און אויסגעבראָכען זיך אַ פוס; פון דעמאָלט אָן האָט מען אָנגעהויבען צו וואַרפען גוֹרָל.

נאָך אַ מַעֲשֶׂה האָט געטראָפען, אַז לויפענדיג, האָט איין כֹּהֵן דעם אַנדערען דערשטאָכען מיט אַ מעסער, האָט זיך רַבִּי צָדוֹק געשטעלט אויף די

טרעף פון פּאַרזאַל[1]) און געזאָגט: בּרידער, בּית ישׂראל, הערט! עס שטעהט אין דער הייליגער תּורה, אַז מען געפונט אַ גע'הרגט'ען אין מיטען פעלד, דאַרפען זיך צונויפקלויבען די עלטסטע פון די אַרומיגע שטעדט און קעפּען אַ קאַלב און אויסרופען: „אונזערע הענד זענען ריין פון אונשולדיג בּלוט״. איצט ווער דאַרף בּרענגען די עגלה ערופה[2]), די שטאָדט ירושלים, צי די כּהנים פון בּית־המקדש? ווער איז שולדיג אין דעם בּלוט?

האָט דער גאַנצער עולם אויסגעבּראָכען אין אַ געוויין.

דערווייל קומט צולויפען דעם יונגען־מאַן'ס פאָטער און זאָגט: מיין קינד צאַפּעלט זיך נאָך — איז דער מעסער נאָך ניט טמא[3]).

אַזוי וויכטיג איז בּיי זיי געווען דער ענין פון טהרה[4])!

* *
*

סוף וואָך, אַז די וואַכען פלעגען זיך בּייטען, האָבּען זיי אייננס דאָס אַנדערע געבּענשט:

— דער וואָס האָט געמאַכט רוהען זיין נאָמען אין דעם הויז, זאָל צווישען אייך מאַכען רוהען ליעבשאַפט און בּרידערשאַפט, פריעד און פריינדשאַפט.

.II

דער כּהן־גדול האָט געדאַרפט זיין גרעסער פון אַלע איבּריגע כּהנים אין פינף זאַכען: אין שעהנקייט, כּוח, רייכקייט, חכמה און אויסזעהן.

אַמאָל האָט מען פּנחס דעם שטיין־קריצער אויפגענומען פאַר אַ כּהן גדול, קומען די כּהנים און טרעפען איהם, ווי ער שטעהט און האַקט שטיינער פון בּאַרג, האָבּען זיי אָנגעשאָטען אַ פולען שטיין־בּרוך מיט גאָלד און איהם אוועקגעשענקט, און מעהר איהם ניט געלאָזען אַרבּייטען.

מע דערצעהלט איף רבּי ישמעאל בּן פאַבּי, אַז זיין מוטער האָט איהם געמאַכט אַ ליינען־העמדיל פאַר הונדערט מנה[5]), האָט ער עס איינמאָל אָנגעטהון צו דער עבודה און בּאַלד אַוועקגעשענקט אין בּית־המקדש, אַנדערע כּהנים זאָלען עס טראָגען.

רבּי אליעזר בּן חרסום'ס מוטער האָט איהם געמאַכט אַ העמדיל, וואָס האָט אָפּגעקאָסט צוואַנציג טויזענד גילדען. ס'איז געווען אַזוי איידעל פיין, אַז די כּהנים האָבּען איהם עס ניט געלאָזט אָנטהון צו דער עבודה, וויל פון וויטען האָט אויסגעזעהן, ווי ער שטעהט נאַקעט.

[1]) אולם. [2]) די געקעפּטע קאַלב. [3]) אַ מת איז מטמא די כּלים וואָס בּעריהרען איהם. [4]) ריינקייט. [5]) מנה — הונדערט גילדען.

* *
*

דער ערשטער בֵּית־הַמִקְדָשׁ איז געשטאַנען פֿיער הונדערט צעהן יאָהר, און די גאַנצע צײַט האָבען דאָרט געדינט ניט מעהר ווי אַכצעהן כֹּהֲנִים גְדוֹלִים.

דער צווייטער בֵּית־הַמִקְדָשׁ איז געשטאַנען פֿיער הונדערט צוואַנציג יאָהר, און פֿאַר דער צײַט זענען איבערגעווען העכער דרײַ הונדערט כֹּהֲנִים גְדוֹלִים. ווען מען זאָל אַראָפּרעכענען די פֿערציג יאָהר, וואָס שִׁמְעוֹן הַצַדִיק האָט געדינט, אַכציג יאָהר פֿון יוֹחָנָן כֹּהֵן גָדוֹל, צעהן — פֿון ר׳ יִשְׁמָעֵאל בֶּן פַּאבִּי און עלף — פֿון ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן חַרְסוּם, קומט־אויס אַז פֿון די איבעריגע האָט קיינער קײַן יאָהר ניט דערצויגען.

אַלץ דערפֿאַר, וואָס זיי האָבען געקויפֿט די כְּהוּנָה פֿאַר געלד. מָרְתָא בַּת בַּיְתוּס האָט בעצאָהלט דרײַ טעפּ רענדלעך דערפֿאַר, וואָס מען האָט יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גַמְלָא געקרוינט פֿאַר אַ כֹּהֵן־גָדוֹל.

.III

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן קִמְחִית איז אַמאָל יוֹם־כִּפּוּר אַרויסגעגאַנגען פֿון בֵּית־הַמִקְדָשׁ אַנטקעגען דעם אַראַבּישען מֶלֶך און גערעדט מיט איהם. איז געפֿאַלען אויף איהם אַ שפּרענקיל[1]) פֿון מֶלֶך׳ס מויל — איז ער אויף דעם טאָג טָמֵא[2]) געוואָרען, און יְשֵׁבָב זײַן ברודער האָט זיך געשטעלט אויף זײַן אָרט און געענדיגט די עֲבוֹדָה, — האָט די מוטער זוֹכֶה געווען צו זעהן צוויי זיהן כֹּהֲנִים גְדוֹלִים אין איין טאָג.

זיבען זיהן האָט זי געהאַט און אַלע כְּסֵדֶר זענען געווען כֹּהֲנִים גְדוֹלִים. פֿרעגט מען זי: מיט וואָס האָסטו עס זוֹכֶה געווען?

ענטפֿערט זי: — צײַט איך לעב, האָבען די באַלקען פֿון מײַן הויז ניט געזעהן מײַנע צעפּ האָר.

* *
*

איינמאָל, אום מוֹצָאֵי־יוֹם־כִּפּוּר, איז דער כֹּהֵן־גָדוֹל אַרויס פֿון בֵּית הַמִקְדָשׁ, און דאָס פֿאָלק האָט איהם בעגלייט. ווי זיי האָבען דערזעהן שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן[3]), האָבען זיי איהם פֿערלאָזען און נאָכגעגאַנגען נאָך שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן. אַז די ביידע תַּנָאִים האָבען זיך געזעגענט מיט׳ן כֹּהֵן גָדוֹל, זאָגט ער זיי:

— זאָלען די פֿעלקער־קינדער[4]) געהן לְשָׁלוֹם.

---

[1]) אַ שפּריץ שפּײַעכץ. [2]) דאָס ליחות פֿון אַ אומרײנעם מענשען איז מטמא ביז אויף מאָרגען. [3]) צוויי גרויסע חכמי ישראל. [4]) שמעיה ואבטליון שטאַמען פֿון גרים.

ענטפערען זיי איהם: די פעלקער-קינדער, וואס געהען אין אַהֲרֹן הַכֹּהֵן'ס וועגען, געהען מיט שָׁלוֹם, און אַהֲרֹנ'ס קינדער, וואס געהען ניט אין זיינע וועגען, זענען ווייט פון שָׁלוֹם.

קָרְבַּן פֶּסַח.

דעם קָרְבַּן פֶּסַח פלעגט מען שעכטען אין דריי כִּתּוֹת [1], ווייל אַלע מיט אַמאל האָבען ניט געקענט אריין אין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. ווי די עֲזָרָה [2] איז פול געוואָרען מיט מענשען, האָט מען פערמאַכט די טויערען און געבלאָזען שופָר דריי מאָל, כְּדֵי צו געבען וויסען דעם עוֹלָם, אַז די עֲזָרָה איז שוין פער-פולט. און צוויי שורות כֹּהֲנִים זענען געשטאַנען פון עֲזָרָה ביז'ן מִזְבֵּחַ, איינע מיט זילבערנע לעפעל, איינע — מיט גאָלדענע. און ווי מען האָט דעם קָרְבָּן געשאָכטען, האָט מען פון האנד צו האנד איבערגעגעבען דאָס בלוט אויף צו שפּרענגען [3] אויפ'ן מִזְבֵּחַ, די פולע לעפעל — מיט דער רעכטער האַנד — צום מִזְבֵּחַ, און מיט דער לינקער — די ליידיגע לעפעל צוריק.

אָפּגעפּאַרטיגט זיך מיט דער ערשטער כִּתָּה — איז אַריין די צווייטע, דערנאָך — די דריטע. ביי יעדער כתה האָט מען געזאָגט הַלֵּל, ביז מען האָט אַלע קָרְבָּנוֹת צוגעגרייט געמאַכט, און די אַרבייט איז געגאַנגען אַזוי פלינק, אַז מעהר ווי צוויי מאָל האָט מען ניט געדאַרפט איבער'חזר'ן דעם הַלֵּל. צו דער דריטער כתה האָט מען שוין דעם הַלֵּל ניט דערזאָגט ביז'ן סוף, ווייל ס'איז געבליבען ווייניג מענשען.

ביי אַזאַ ענגשאַפט האָט דאָך קיין מאָל ניט געטראָפען קיין אונגליק מיט מענשען, חוץ איין פֶּסַח אין הִלֵּל הַזָּקֵן'ס צייטען, וואס אַ מענש איז דערשטיקט געוואָרען, האָט מען יענעם פֶּסַח גערופען „צוריבענער פֶּסַח".

איינמאָל האָט אַגריפּס הַמֶּלֶךְ געוואָלט וויסען די צאָהל יודען, וואס קומען קיין יְרוּשָׁלַיִם אויף פֶּסַח, האָט ער געהייסען דעם כֹּהֵן-גָּדוֹל ער זאָל פון יעדען קָרְבָּן אַראָפּנעהמען אַ ניער. שפּעטער האָט מען אויסגעצעהלט זעכציג טויזענד פּאָר ניערען — דאָפּעלט ווי די יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. פיעל יודען זענען דאָך אָבער פערבליבען אין ווייטען וועג, אַ טייל זענען געווען טָמֵא און ניט געטאָרט ברענגען דעם קָרְבַּן פֶּסַח, און די איבעריגע פלעגען זיך דאָך פעראייניגען ניט ווייניגער ווי צעהן מאַן אויף איין קָרְבַּן פֶּסַח, ווייל מען האָט איהם געמוזט אָפּבראָטען און אין גאַנצען אויפעסען די זעלבע נאַכט; דערפון איז געדרונגען, אַז דאָס יודישע פאָלק האָט דעמאָלט געצעהלט העכער זעקס מיליאָן מאַן.

---

[1]) גרופען, פּאַרטיען. [2]) האַלע. [3]) שפּריצען.

* * *

איינער אַ גוי פלעגט אַלע פסח קומען קיין ירושלים פערשטעלט פאַר אַ יודען און מיט־עסען דעם קרבן פסח גלייך מיט אַלעמען.

איינמאָל קומט ער צו ר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא און בעריהמט זיך:

— אין אייער תּורה שטעהט: „קיין פרעמדער זאָל איהם ניט עסען״— און איך בעקום אַלע יאָהר דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע.

פרעגט איהם ר׳ יהודה בן בתירא:

— און קאָדע[1]) האָט מען דיר געגעבען?

— ניין.

— דאָס צווייטע מאָל בעט, ועסטו פערזוכען.

אויף איבער אַ יאָהר קומט יענער ווידער און בעט:

— גיט מיר קאָדע!

— סטייטש, דאָס איז מען דאָך גאָר מַקְרִיב אויפ׳ן מִזְבֵּחַ!?...

— און ר׳ יהודה בן בתירא האָט מיר געהייסען בעטען.

האָט מען איהם אונטערזוכט און מ׳איז דערגאַנגען, אַז ער איז אַ גוי.

האָבען זיי געשיקט אַ בריעף צו ר׳ יהודה:

— פריעד צו דיר, ר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, וואָס דו זיצט אין נְצִיבִין (בָּבֶל) און דיין נעץ איז פערשפרייט אויף ירושלים!

בִּכּוּרִים[2]).

ווי די ערשטע פרוכט ווערט צייטיג, זאַמלען זיך אויף אַלע אַרומיגע שטעהט אין מַעֲמָד־שטאָדט[3]) און נעכטיגען אויפ׳ן גאַס אינמיטען שטאָדט.

פאַרטאָג געהט־אַרויס דער אויפזעהער פון דעם מַעֲמָד און רופט אויס.

— קומט געהן קיין צִיוֹן אין גאָטס־הויז.

די נאָהענטע ברענגען פרישע פייגען און ווייַנטרויבען, און די ווייטע— געטריקענטע פייגען מיט ראָזינקעס. דער אָקס געהט פאָראויס, די הערנער בעדעקט מיט גאָלד און אַ אייִלבירט־קראַנץ אויפ׳ן קאָפּ. די פלייט שפּילט דעם גאַנצען וועג, ביז זיי קומען צו נאָהענט צו יְרוּשָׁלַיִם. די האַרען און עלטסטע, כֹּהֲנִים און לְוִיִּם געהען־אַרויס אַנטקעגען און אַלערליי האַנדווער־קער שטעהען צְעבען־וויִיז און בעגריסען:

— ברידער פון יענעם אָרט, קומט אַריין מיט פריעדען!

און די פלייט געהט אַלץ פאָראויס און שפּילט, ביז זיי קומען צום הַר־הַבַּיִת. ווי זיי קומען אַהין, מעג זיין אַפילו אַגריפּס הַמֶּלֶךְ—נעהמט ער

---

[1]) אַליה, וויידעל־פעט פון שאָף. [2]) די ערשטע פרוכט. [3]) אַ בעצירק, ראַיאָן. ארץ ישראל איז צוטיילט געווען אויף 24 אַזעלכע מעמדות.

זײַן קאָרב אויף די אַקסעל און טראָגט זי צו דער עֲזָרָה. דערבײַ שטעהען שוין די לְוִיִם און זינגען:

— איך לויב דיך גאָט, וואָס דו האָסט מיך דערהויבען!

די רײַכע פלעגען ברענגען זײערע בִּכּוּרִים אין גאָלדענע און זילבערנע כֵּלִים, און די אָרעמע אין קערב, געפלאָכטען פון געשײלטע ווײדע-ריטער [1], די קערב פלעגט מען איבערלאָזען צוזאַמען מיט די בִּכּוּרִים.

שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה [2].

ווער עס האָט ניט געזעהן דעם פאַראַד פון שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה אין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, האָט קײן פרעהליכס אויף זײַן לעבען ניט געזעהן.

די ערשטע נאַכט חול-הַמּוֹעֵד סוכּות, געהען די כֹּהֲנִים אַרײַן אין עֶזְרַת נָשִׁים[3] און אָרדנענען אײַן אַלעס צו דער גרויסער באַלײַכטונג. פיר גאָלדענע מְנוֹרוֹת זענען דאָרט געשטאַנען מיט פיר גאָלדענע בעקען פון אויבען, צו יעדען בעקען איז געווען צוגעשטעלט פיר לײטער און פיר יונגע כֹּהֲנִים האָבען אַרויפגעטראָגען קריג בוימעל, צו הונדערט צוואַנציג קוואָרט אין יעדען בעקען.

פון די אַלטע כֹּהֲנִים-גאַרטלען האָט מען געצויגען קנויטען און אָנגעצונדען די מְנוֹרוֹת — איז ניט געווען קײן הויף אין יְרוּשָׁלַיִם, וואָס זאָל ניט אָפּלײַכטען פון דער שײַן פון בֵּית-הַשּׁוֹאֵבָה.

פרומע לײַט האָבען געטאַנצט מיט פאַקלען אין די הענד, און די לְוִיִם, אויסגעשטעלט אויף פופצעהן טרעפּ מיט כְּלֵי-זֶמֶר, שפּילען און זינגען ביז האַלבע נאַכט.

בײַ'ם ערשטען האָהן-קרעהען איז מען אַרויס צום מִזְרַח-טויער שעפּען וואַסער און דערבײַ געזונגען:

שעפּט וואַסער מיט פרייד
פון די קוואַלען פון הילף...

און בײַ'ם זעגענען זיך האָט מען זיך געוואונשען:

בענטש דיך גאָט פון ציון,
און זעה דאָס גליק פון ירושלים.
קינדס-קינדער זאָלסטו דערלעבען —
פרידען אויף ישראל.

---

[1]) ווערבע, [2]) פאַראַד פון וואַסער-שעפּען אין בית המקדש אויף צו גיסען אויפ'ן מזבח. [3]) ווײַבער-האַלע.

עוֹלֵי־רֶגֶל [1].

אַמאָליגע יאָהרען, אַז יודען זענען געווען גוט און פרום — פלעגען זיי פערלאָזען די הייזער און געהן מיט דער גאַנצער פאַמיליע עולֶה־רֶגֶל זיין און האָבען קיינמאָל קיין שאָדען ניט געליטען.

אַמאָל האָט איינער, אַוועקגעהענדיג קיין ירושלים, פערגעסען פערשליסען דאָס הויז. ווי ער קומט צוריק נאָך יום־טוב, זעהט ער, ווי אַ שלאַנג הענגט אויף די רינגען פון טיהר, — און היט די שטוב.

נאָך אַ מַעֲשֶׂה האָט געטראָפען מיט איינעם, וואָס האָט פערגעסען אַריינגעהמען די היהנער אין שטוב; קומט ער צוריק און זעהט, ווי די היהנער געהען־אַרום אויף'ן גראָז און ווילדע קעץ ליגען צוריסען נעבען זיי.

צוויי ברידער עֲשִׁירִים זענען געווען אין אַשקלון און נעבען זיי האָבען געוואוינט שלעכטע שְׁכֵנִים גוֹיִם, וועלכע האָבען געוואַרט אויף דער צייט, ווען די ברידער וועלען געהן עולה־רגל זיין, — וועלען זיי אַריין אין הויז און צונעהמען דאָס גאַנצע האָב און גוטס.

זענען געקומען מַלְאָכִים אין געשטאַלט פון די ברידער און די גאַנצע צייט זיך אַרומגעדרעהט אין הויז.

צוריקקומענדיג, האָבען די ברידער געבראַכט די שְׁכֵנִים מַתָּנוֹת פון יְרוּשָׁלַיִם.

פרעגען יענע:

— וואו זענט איהר דען געווען?

— אין יְרוּשָׁלַיִם אויף יום־טוב.

— ווען אַוועק און ווען צוריקגעקומען?

— דעם און דעם טאָג.

— וועמען האָט איהר אין הויז געלאָזט?

— קיינעם ניט.

האָבען די גוֹיִם פערשטאַנען, אַז אַ נֵס איז דאָ געשעהן און געזאָגט:

— געלויבט איז דער יודישער גאָט, וואָס פערלאָזט זיי קיינמאָל ניט.

גְזֵרוֹת.

איינמאָל האָט די מְלוּכָה אַרויסגעגעבען אַ גְזֵרָה, מען זאָל ניט טראָגען קיין בִּכּוּרִים קיין יְרוּשָׁלַיִם, און געזעצט חֲיָלוֹת אויף'ן גאַנצען וועג, זיי זאָלען קיינעם ניט דורכלאָזען מיט קערב בִּכּוּרִים.

וואָס האָבען פרומע לייט געטהון?

---

[1] געהן דריי מאָל אַ יאָהר קיין ירושלים אויף יום־טוב: פסח, שבועות, סוכות.

זײ האָבען בּעדעקט די קערבּ בִּכּוּרים מיט געפּרעסטע פײַגען און מיטגענומען שטײסלען מיט מערזלען [1].

און די היטער בּעגעגענען זײ און פרעגען: וואוהין געהט איהר?

ענטפערען זײ: איהר זעהט דאָך, אַז מיר פּרעסען פײַגען — אָט זענען אַפילו די שטײסלען מיט די מערזלען.

פון זײ שטאַמט די פאַמיליען מערזעלשטײסלער און פײַגענפּרעסער.

אַן אַנדערס מאָל האָט די מְלוּכָה פערווערט בּרענגען האָלץ צו׳ם מִזְבֵּחַ. האָבּען פרומע לײַט געמאַכט לײטערס און געטראָגען קײַן יְרוּשָׁלַיִם און אָבּגענאַרט די היטער, אַז זײ דאַרפען די לײטערס כְּדֵי אויפהויבּען זיך אין דער הויך צו די טויבּען־קלאַפּען [2].

געמידען די וואַך, האָבּען זײ די לײטערס פונאַנדערגענומען און דאָס האָלץ געבּראַכט קײַן יְרוּשָׁלַיִם.

פון זײ שטאַמט די פאַמיליע לײטערבּרעכער.

כֹּהֲנִי׳שע מִשְׁפָּחוֹת [3].

די פאַמיליע בֵּית־גַרְמוּ האָט געוואוסט דעם סוד, ווי צו בּאַקען דאָס הײליגע בּרויט צום בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ און קײנעם ניט געוואָלט אויסלערנען. האָבּען די חֲכָמִים אַמאָל אַראָפּגעבּראַכט קינסטלער בּעקער פון די כֹּהֲנִים, וואָס האָבּען געדינט אין חוֹנְיוֹ׳ס בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ אין מִצְרַיִם, — איז דאָס בּרויט ניט אַזוי גוט אַרויסגעקומען. האָט מען געשיקט צוריק בּעטען די בֵּית־גַרְמוּ, און זײ האָבּען ניט געוואָלט געהן, בּיז מ׳האָט זײ געדאָפּעלט דעם לוין, — פון צוועלף הונדערט גילדען אַ טאָג אויף פיער און צוואַנציג הונדערט.

פרעגט מען זײ: פאַרוואָס ווילט איהר קײנעם ניט אויסלערנען?

ענטפערען זײ: אונזער פאַמיליע ווײסט וואויל, אַז דער בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וועט אַמאָל חָרוּב ווערען, איז אויבּ אײנער ניט קײן רעכטער מענש וועט זיך עם אויסלערנען, קען טרעפען ער זאָל אַזאַ הײליג בּרויט צו דער עֲבוֹדָה־זָרָה בּאַקען.

פאַר אײן זאַך האָבּען זײ די חֲכָמִים געלויבּט: אין זײער הויז האָט זיך ניט געטראָפען קײן ווײַס־בּרויט, כְּדֵי מען זאָל זײ ניט חוֹשֵׁד זײַן, אַז זײ נעהמען אַראָפּ זעמעל־מעהל פון בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ.

די בֵּית־אַבְטִינַס האָבּען געוואוסט דעם סוד ווי צו מאַכען קְטוֹרֶת [4], און קײנעם ניט געוואָלט אויסלערנען, און טאַקי אויך מַחֲמַת דעם זעלבּען טַעַם: טאָמער וועט מען אַמאָל מיט אַזאַ קְטוֹרֶת רײכערן פאַר דער עֲבוֹדָה־זָרָה. אײנמאָל

---

[1] דאָס אויבּערשטע פון שטײסעל, טאָלקאַטש. [2] שטײַגען. [3] כהנים־פאַמיליען.

[4] צענויפשטעלען פערשידענע געווירצען צום רויכערען אין בית־המקדש.

האָבען די חֲכָמִים אַראָפּגעבּראַכט קינסטלער פון אַלֶכְּסַנְדְרִיָא של מִצְרַיִם, איז די קְטוֹרֶת אַרויסגעקומען ניט אַזוי גוט ווי פריהער: דאָ איז געגאַנגען דער רויך אין דער הויך גלייך ווי אַ זייל, און דאָ האָט ער זיך געקוויקעלט אין אַלע זייטען.

האָט מען זיי געמוזט בעטען צוריק און בעצאָהלען אַכט און פערציג הונדערט גילדען אָנשטאָט פריהעריגע פיער און צוואַנציג הונדערט.

דערפאַר האָבען זיי די חֲכָמִים געלויבּט, וואָס פון זייער הויז איז קיינמאָל ניט אַרויס קיין געווירצטע כַּלָה, און ווען עמיצער פון זיי האָט גענומען אַ פרוי פון דער פרעמד, פלעגט ער איהר שטעלען אַ תנאַי—זי זאָל קיינמאָל ניט בענוצען קיין בְּשָׂמִים, מען זאָל ניט זאָגען, אַז זיי געניסען פון קְטוֹרֶת.

רַבִּי עֲקִיבָא דערצעהלט אין ר׳ יִשְׁמָעאל בֶּן לוֹנָה׳ס נאָמען: איינמאָל בין איך מיט אַן אוראייניקעל פון די בֵּית־אַבְטִינַס געגאַנגען אין פעלד קלייבען קרייטעכצער, — זעה איך ווי ער וויינט און שמייכעלט. פרעג איך איהם:

— וואָס האָסטו געוויינט?

— איך האָב זיך דערמאָהנט דעם כָּבוֹד פון מיינע אורעלטערען.

— און וואָס האָסטו געשמייכעלט?

— גאָט וועט אונז נאָך צוריק אומקעהרען דעם פערלאָרענעם כָּבוֹד!

— וואָס האָסטו דען דערזעהן?

— דעם מַעֲלֶה־עָשָׁן [1].

— ווייז מיר איהם.

— מיר זענען בעשוואוירען, קיינעם עס ניט צו ווייזען.

ר׳ יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי דערצעהלט:

— איינמאָל האָב איך געטראָפען אַן אַלטען מאַן מיט אַ רייסטער פון אַלערליי קרייטעכצער אין האַנד. רעד איך זיך מיט איהם צונויף, איז ער פון בֵּית־אַבְטִינַס. בעט איך איהם דעם רייסטער — גיט ער מיר און זאָגט: כָּל זְמַן אונזער פאַמיליע האָט עקסעסטירט, האָבען מיר עס קיינעם ניט איבערגעגעבען, איצט בין איך געבליבען נור איינער, אַלט און שוואַך— נעהם עס צו און היט עס אָפּ.

און אַז איך בין געקומען און דערצעהלט ר׳ עֲקִיבָא׳ן, האָט ער געזאָגט:

— פון איצט אָן טאָר מען קיין שלעכט וואָרט ניט אויסרעדען אויף די בֵּית־אַבְטִינַס: זיי האָבען אַלץ געטהון פון גאָטס כָּבוֹד וועגען.

בַּר־קַמְצַר האָט געקענט אַ קונץ: נעהמען פיער שרייב־פעדער צווישען

---

[1]) אַזאַ גראָז וואָס טרייבּט דעם רויך פון קטרת גלייך אַרויף.

אַלֶע פִינְף פִינגֶער און מִיט אֵיינמָאל אויפשרַייבֶּען אַ וואָרט פון פִיעֶר אותיות. דאָס קִינצלעֶרשֶע שרַייבֶּען זַיינס האָט עֶר קֵיינֶעם נִיט גֶעוואָלט אויסלעֶרנֶען. יענֶע אַלֶע האָבֶּען גֶעהַאט תירוצִים, עֶר — גאָרנִיט. אויף יענֶע אִיז גֶעזאָגט גֶעוואָרֶען דעֶר פָּסוּק:

—„זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה“,— דעֶם צַדִּיק'ס אַנדעֶנקֶען צו בֶּענשֶען.

און אויף אִיהם:

—„שֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב“,— דעֶם רָשָׁע'ס נאָמֶען ווערט פֶערפוילט.

*

* *

יִשָּׂשכָר דעֶר כְּפַר־בַּרְקָאי'עֶר האָט זִיךְ גֶעהַאלטעֶן צו גרויס און דִי הֵיילִיגקַייט פון בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ — צו נִידעֶרִיג. צו דעֶר עֲבוֹדָה פלעֶגט עֶר פֶערווִיקלעֶן דִי הֶענד אִין זַיידעֶנֶע טִיכעֶר, עֶר זאָל זִיךְ נִיט אַיינרִיכטֶען אִין בלוּט.

דעֶרפַאר האָט עֶר גֶעהַאט זיין שטראָף.

אֵיינמאָל זִיצט דעֶר מֶלֶךְ מִיט דעֶר מַלְכָּה און שפַּארֶען זִיךְ: וואָס אִיז גֶעשמַאקעֶר, עֶר זאָגט — צִיגֶען־פלֵייש, און זִי זאָגט — שאָפֶען־פלֵייש, אִיז גֶעבּלִיבֶּען, מֶען זאָל פרעֶגֶען דעֶם כֹּהֵן־גָּדוֹל: עֶר שעֶכט דאָךְ און בּראָט קָרְבָּנוֹת אַלֶע טאָג — דאַרף עֶר ווִיסֶען.

פרעֶגט מעֶן יִשָּׂשכָר דעֶם כְּפַר־בַּרְקָאי'עֶר, — ווַייזט עֶר מִיט'ן פִינגעֶר געֶגֶען מֶלֶךְ און זאָגט: ווען דִי צִיג וואָלט גֶעווען חָשׁוּב'עֶר—וואָלט מֶען דאָךְ זִי גֶעבּראַכט פַאר אַ קָרְבַּן תָּמִיד. אִיז דעֶר מֶלֶךְ אִין כַּעַס גֶעוואָרֶען און גֶעהֵייסֶען, מֶען זאָל אִיהם אָפּהַאקֶען דִי רעֶכטֶע הַאנד. האָט עֶר גֶעגֶעבֶּען שׂוֹחַד און מ'האָט אִיהם אָפּגֶעהַאקט דִי לִינקֶע. דעֶרווִיסט זִיךְ דעֶרפון דעֶר מֶלֶךְ און הֵייסט, מעֶן זאָל אִיהם דִי רעֶכטֶע אויךְ אָפּהַאקֶען.

אֵיינֶע פון דִי פִיעֶר און צוואַנצִיג וואַכֶען אִין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ האָט גֶע־הֵייסֶען בֵּית־בִּילְגָה. אֵיינֶע פון זַייעֶר פַאמִילִיע, מִרְיָם בַּת בִּילְגָה, האָט זִיךְ גֶעשְׁמַד'ט און חֲתוּנָה גֶעהַאט פַאר אַ גרִיכִישֶען גֶענעֶראַל.

און אַז דִי גרִיכֶען זֶענֶען אַרַיין אִין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, האָט זִי מִיט'ן שׁוּךְ גֶעטרעֶטֶען אויפ'ן מִזְבֵּחַ און גֶעשרִיעֶן:

לוּקוּס, לוּקוּס [1], בֵּייזעֶר וואָלף!
בִּיז וואַנֶען וועֶסטו מַאכֶען,
יוּדִישׁ גֶעלד צו אַשׁ?!

האָט מֶען דעֶרפַאר גֶעקַנְס'עֶט [2] דִי בֵּית בִּילְגָה: מ'האָט פֶערשטעֶלט זֵיי־עֶר פֶענסטעֶר און פֶערשלאָסֶען זֵייעֶר רִינג [3], און זֵיי האָבֶּען זִיךְ גֶעדאַרפט בֶּענוּצֶען מִיט פרעֶמדֶע פלעֶצעֶר.

[1]) וואָלף אויף גרִיכִישׁ. [2]) בֶּעשטראָפט. [3]) יעֶדֶע וואַך האָט גֶעהַאט אִיהר אֵייגֶען אָרט, אויף צו רעֶכטמַאכֶען דִי קרבנות.

דִי חָכְמָה
פוּן יוּדִישֶׁע קִינְדֶער אִין יְרוּשָׁלַיִם.

דִי רוּהם פוּן יְרוּשָׁלַיִם.

אַ גרויסען נאָמען האָט יְרוּשָׁלַיִם געהאַט אִין דער וועלט, געהויכט און געקרוינט אִיז זִי געווען צווִישען אַלע פעלקער, בערִיהמט מִיט אִיהר שעהנקייט, און נאָך מעהר מִיט דער חָכְמָה פון אִיהרע לייט. אִיז אײנער פון דִי יְרוּשָׁלַיִם׳ער אַראָפּגעקומען ערגעץ־וואו אִין דער פּראָווִינץ, האָט מען אִיהם באַלד אָפּגעגעבען דאָרט דעם אויבען־אָן, אִיהם בעזעצט אויף אַ הויכער קאַטעדראַ און דער עוֹלָם האָט פון אַלע זייטען זִיך געלאָזט הערען זיין חָכְמָה.

ס׳אִיז כְּדַאי דאָ אִיבערצוגעבען אײנִיגע בייספִּיעלען פון זייערע אײנפאַלען, פון וועלכע מע קען אַרויסזעהן ווִי קלוג און געשפִּיצט זענען געווען דִי יְרוּשָׁלַיִם׳ער לייט פון גרויס בִּיז קליין.

דריי אײנפאַלען.

אײנער אַ יְרוּשָׁלַיִם׳ער, אַ לייטִישער און אַ פערמעגלִיכער מאַן, האָט אַ צייט פערבראַכט אִין דער פרעמד אויף דער פּראָווִינץ. פּלוצום אִיז ער דאָרט פערשלאַפט געוואָרען און געהאַלטען ביי׳ם שטאַרבען. פאַר׳ן טויט רופט ער צו זִיך דעם בַּעַל־אַכְסַנְיָא [1], גִיט אִיהם אִיבער דאָס גאַנצע געלד זיינס און זאָגט אִיהם אַזוי: אויב מיין זוהן, דער יוֹרֵשׁ, וועט אַראָפּקומען פון יְרוּשָׁלַיִם אַהער נאָכ׳ן געלד, זאָלסטו עס אִיהם אַנדערש נִישט אָפּגעבען סיידען ער וועט פרִיהער בעווייזען פאַר דִיר דריי קלִיגע אײנפאַלען. געשטאָרבען — בעגראָבען. אִין אַ צייט אַרום קומט אַראָפּ דער זוהן. און אִין דעם שטעדטִיל אִיז געווען אָפּגעמאַכט, אַז קײנער טאָר נִישט אָנווייזען דעם

[1]) דער בעל־הבית פונ׳ם אײנפאָהר־הויז.

גאַסט וואָס פרעגט זיך נאָך עמיצען, וואו יענער וואָהנט. געקומען צו׳ם טויער פון דער שטאָדט, דערזעהט דער יורש איינער טראָגט זיך אַרום אין מאַרק מיט אַ בינדעל האָלץ.

— צו׳ם פערקויפען? — פרעגט דער אָנגעקומענער.

— יאָ—ענטפערט דער טרעגער.

— נאַ־זשע דיר לויט דער פרייז פאַר׳ן האָלץ און טראָג עס אַוועק צו יענעם און יענעם. — און דערביי האָט דער גאַסט אָנגערופען דעם נאָמען פון יענעם בַּעַל־אַכְסַנְיָא.

געהט דער האָלצטרעגער פאָראויס און ער נאָך איהם, ביז זיי זענען געקומען אין הויף פונ׳ם הויז וואָס ער האָט בעדאַרפט.

— היי, דער און דער! קום נעהם־צו דיין בינדעל־האָלץ—רופט דער האָלצטרעגער צו יענעם בַּעַל־הַבַּיִת.

— וואָס פאַר אַ האָלץ? — פרעגט יענער פערוואונדערט — ווען האָב איך דיר געהייסען ברייננגען האָלץ?

— געהייסען האָט אָט דער מאַן, וואָס געהט נאָך מיר — זאָגט דער האָלצטרעגער.

גיט־אָפּ דער בַּעַל־הַבַּיִת דעם גאַסט שָׁלוֹם און פיהרט איהם אַריין צו זיך אין שטוב.

— ווער איז אַ יונגערמאַן? — פרעגט דער בַּעַל־הַבַּיִת

— איך בין—ענטפערט ער — דער זוהן פון יענעם מאַן וואָס איז ביי דיר אין שטוב געשטאָרבען.

נעהמט איהם דער בַּעַל־הַבַּיִת זעהר שעהן אויף און מאַכט פאַר איהם אַ מאָהלצייט. זעצט זיך אַרום טיש דאָס גאַנצע הויזגעזונד: דער בַּעַל־הַבַּיִת, זיין פרוי, צוויי זוהן און צוויי טעכטער. דערלאַנגט מען צו׳ם טיש פינף געבראָטענע הינדליך, איז דער בַּעַל־הַבַּיִת מְכַבֵּד דעם גאַסט מיט טהיילען. קווינקעלט זיך דער. שטעהט אָבער דער בַּעַל־הַבַּיִת צו איהם צו. טהוט איהם דער גאַסט צוליעב און נעהמט טהיילען. לעגט ער אַוועק איין הינדעל צווישען מאַן און ווייב, אַ צווייטס צווישען די צוויי זיהן, אַ דריטס צווישען די צוויי טעכטער, און די לעצטע צוויי הינדליך לעגט ער פאַר זיך. עסט מען און מע מאַכט זיך נישט וויסענדיג.

פאַר נאַכט ברייננגט מען צו׳ם טיש אַ געשטאָפּטע הינדעל. שטעהט דער בַּעַל־הַבַּיִת ווידער צו צו׳ם גאַסט ער זאָל זיין דער אויסטהיילער. טהוט יענער איהם ווידער צוליעב, און טהיילט דאָס מאָל אויף אַזאַ אופן: דעם קאָפּ לעגט ער אַוועק פאַר׳ן בַּעַל־הַבַּיִת, די אינגעוועניגסטע—פאַר דער פרוי, די צוויי פולקעס — פאַר די צוויי זיהן, די צוויי פליגעליך—פאַר די צוויי טעכטער, און זיך נעהמט ער דעם גאַנצען געקעפּענטען גוף.

דאָ האָט שוין דער בַּעַל־הַבַּיִת זיך נישט געקענט איינהאַלטען און איהם אַ פרעג געטהון: יונגערמאַן, האָט מיר קיין פאַראיבּעל נישט, עפּיס אַ מְשׁוּנֶה מין אויסטהיילען. אַזוי איז טאַקי אין אַיערע מְקוֹמוֹת דער מִנְהָג?

—ליעבּער בַּעַל־הַבַּיִת—האָט דער גאַסט געענטפערט—איהר ווייסט דאָך, אַז איך האָב זיך בּיידע מאָל אָפּגעזאָגט פון אויסטהיילען, ווייל אין אֱמֶת׳ען גערעדט איז עס נישט מיין זאַך, נאָר פון דעסטוועגען געפון איך, אַז איך האָב בּיידע מאָל איינגעטהיילט ווי געהעריג. דאָס ערשטע מאָל האָט מען געבּראַכט פינף הינדליך. אַ הינדעלע פאַר דיר מיט דיין פרוי—האָבען מיר אינאיינעם אַ דרייער. דיינע צוויי זיהן מיט אַ הינדעל—ווידער אַ דרייער. דיינע צוויי טעכטער מיט אַ הינדעל—אָבער אַמאָל אַ דרייער. נו, און איך מיט צוויי הינדליך—איך נישט מעהר ווי אַ דרייער. וואָס, האָב איך אֶפְשַׁר פערנומען אַ פרעמדען חֵלֶק? הײַנט מיט דער געשטאָפּטער היהן. דער קאָפּ קומט דיר: דו בּיסט דאָך דער קאָפּ פון דער שטוּב. די אינגעווייד—דיין פרוי: פון איהר בּויך קומען דאָך די קינדער אַרויס. די צוויי פולקעס—דיינע זיהן: זיי זענען די זיילען פונ׳ם הויז. די צוויי פליגעליך — דיינע טעכטער: מאָרגען האָבען זיי חֲתוּנָה לְמַזָּל, הויבּען זיי זיך אויף און פליהען פון דאַנען אַוועק מיט זייערע מאַנען. איך פאַר זיך האָב גענומע׳ן דאָס שיפעל [1]: מיט אַ שיפעל בּין איך אַהער געקומען און מיט אַ שיפעל פאָהר איך אַוועק. גיבּזשע מיר, זיי מוֹחֵל, אָפּ דאָס געלד וואָס מיין פאָטער האָט בּיי דיר איינגעלעגט און לאָז מיך אָפּ.

נאָך די דריי איינפאַלען פונ׳ם יוֹרֵשׁ האָט דער בַּעַל־הַבַּיִת נישט גערעדט קיין וואָרט, איהם בּאַלד אָפּגעגעבּען זיינס און אָפּגעלאָזט בְּשָׁלוֹם אַהיים.

אַ שאַרף אויג.

צוויי יודען, געפאַנגענע אויפ׳ן הַר הַכַּרְמֶל, זענען געגאַנגען צוזאַמען מיט זייער פענגער אין וועג. הערט דער פענגער ווי זיי שמועסען צווישען זיך: אָט יענער קעמעל, וואָס געהט דאָרט ווייט־ווייט פאָראויס, איז אַ בּלינדער אויף איין אויג און איז אָנגעלאָדען מיט צוויי לאָגלען, איינער מיט וויין און איינער מיט בּוימעל, און יענע צוויי וואָס פיהרען איהם איז איינער פון זיי אַ יוד און דער אַנדערער אַ גוֹי.

ווערט דער פענגער אויפגעבּראַכט און שרייעט־אויס: אַ האַרט נאַקענדיג פאָלק דאָס איז! פון וואַנען ווייסט איהר דאָס אַזוי?

— גאָר פָּשׁוּט — ענטפערען די יודען — זעהסט דאָס גראָז פון בּיידע זייטען וועג, פון איין זייט איז עס אָפּגעריזעט, די אַנדערע זייט אָבער, וואָס

[1]) דער אָפּגענער גוּף איז עהנליך צו אַ שיפעל.

דער קעמעל מיט זײַן בלינד אויג האָט נישט געזעהן, איז געבליבען נישט גערירט. איצט איז צו בעמערקען דאָ אויפ'ן זאַמד שפּורען פון טראָפּענס, אַ טהייל אײַנגעזאַפּט אין דער ערד — דאָס איז פון ווײַן, אַ טהייל האַלטען זיך פון אויבען — דאָס איז פון בוימאייל. און אַז פון די צוויי פיהרער איז איינער אַ יוד און איינער אַ גוי — זעהט מען פון דעם, וואָס דער ערשטער האָט זיך אָפּגעקעהרט צו זײַן בעדערפעניש אין אַ זײַט, און דער צווייטער האָט עס געטהון אין מיטען וועג.

איז דער פענגער אַ בעלן געווען נאָכצולויפען דעם אַנגעלאָדענעם קעמעל מיט זײַנע פיהרער—האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז זײַנע צוויי געפאַנגענע יודען האָבען געטראָפען מיט אַלע פּרטים [1]. אַ פערגאַפּטער קומט דער פענגער צוריק צו זײַנע געפענגענע, קושט זיי אויפ'ן קאָפּ, ברײַנגט זיי צו זיך אַהיים מיט כּבוד. דאָרט מאַכט ער פאַר זיי אַ מאָהלצײַט, טאַנצט מיט זיי און רופט-אויס אַ ענטציקטער:

גלויבט-געדאַנקט זײַן ליעבער נאָמען,
וואָס האָט דערוועהלט אברהם'ס זאָמען,
און מיט זײַן ברייטער פולער האַנד
האָט ער געשאָנקען זיי פערשטאַנד,
און וואו זיי ווענדען זיך און קערען
ווערען זיי די אויבערהערען—

און באַלד האָט ער זיי בעפרײַט און אָפּגעלאָזט אַהיים בשלום.

אַ טײַערער געפאַנג.

אַ רוימער האָט געפאַנגען צוויי יודישע קינדער פון ארץ-ישראל, פיהרט ער זיי מיט זיך אַהיים, ער רײַט אויף אַ פערד און זיי לויפען פאָר-אויס. בײַם טויער פון רוים הערט ער ווי איינער זאָגט צום אַנדערען: איך וואָלט געמעגט שווערען, אַז עס פיהלט זיך דאָ אַ ריח פון יהודה'שען לויך [2], ווי מע קאָכט איהם אין טאָפּ אין אונזער כּפר-חנניה. דערהערט דאָס ווערט דער רוימער אויפגעבראַכט:

— אַ מין אומה דאָס איז—שרייעט ער אויס מיט כּעס—נישט איבער-צוטראָגען! אפילו גאָט זייערער קען זיי אויך נישט לײַדען.

ווי ער בײַזערט זיך דאָ אַזוי לויפט-אָן אַהין אַ בעקאַנטער רוימישער פאַרלאַמאַנטער [3].

— פון וואַנען? — גיט ער יענעם אַ פרעג.

— פון יהודה, הײַנט בין איך פון דאָרט אַרוים — ענטפערט יענער.

---

[1]) איינצעלהייטען. [2]) אַ מין קרויט. [3]) קעניגליכער קוריער (שליח).

— איז דאָס מעגליך? אַזאַ מַהֲלָך פון פיער הונדערט פַּרְסָא [1] געמאַכט אין איין טאָג!

— יאָ — זאָגט יענער — אַ גוטער ווינט האָט געטריבען מיין שיף און מיך געבראַכט אין איין טאָג. וואָס, גלויבסט נישט? אָט זעה דעם פריש געקאָכטען יהודה׳שען לויך ביי מיר אין קעסעל, איך האָב נאָך אפילו פון איהם נישט פערזוכט.

קומט דער רוימער מיט די צוויי יודישע קינדער צו זיך אַהיים. פרעהט זיך זעהר די מוטער מיט׳ן זוהן איהרען דעם זיגער, שעכט לְכָבוֹד דעם גאַסט אַ יונג שעפעלע, גרייט פאַר איהם אַ מאָהלצייט און עפענט־אויף פון זיינעט־וועגען אַ פעסעל ווייַן. זיצט ער און טהוט זיך וואויל ביי דער סְעוּדָה, און די יודישע קינדער שטעהען דערביי. הערט ער, ווי איינער פון די קינדער רוימט־איין דעם אַנדערען: דו שפּורסט? פון פליייש שמעקט מיט כֶּלֶב און פונ׳ם וויין מיט פֵּגֶר. נעהמט ער די מוטער אויף אַ זייט און גיט זי אַ פרעג: זאָג נור מיר, וואָס איז דאָס עפּיס פאַר אַ מין פליייש?

— דאָס איז — ענטפערט זי — פליייש פון אַ שעפעלע, וואָס די מוטער זיינע איז געפאַלען טויט ביי זיין געבוירען, האָט עס געזויגען ביי אונזער הונט, איצט האָב איך עס לְכָבוֹד דיר געשאָכטען. עס, מיין זוהן, און זאָל דיר וואויל בעקומען.

— נו און דער וויין? — פרעגט ער.

— דער וויין — זאָגט זי — איז פון דעם וויינגאָרטען וואָס ציהט זיך איבער דיין פאָטערס קֶבֶר; פון אַלע וויינגערטנער, וואָס איז געבליבען נאָך דיין פאָטער, גיט ער אַרויס דעם בעסטען וויין. אָט פון דעם וויין האָב איך פערשפּינטעוועט אַ גאַנץ פעסיל און האָב עס אויסגעהאַלטען ביז דו, מיין זוהן, דער רוימישער העלד, וועסט קומען בְּשָׁלוֹם פונ׳ם וועג. היינט, אַז איך האָב דערלעבט דיך צו זעהן, איז מיין האַרץ פול מיט פרייד און האָב געעפענט דאָס פעסיל לְכָבוֹד דיר.

דערזעהן וואָס פאַר אַ טייערער געפאַנג זענען די צוויי יודישע קינדער, וואָס ער האָט מיט זיך געבראַכט, איז ער געוואָרען מָלֵא שִׂמְחָה און האָט געכּוּס׳עט אַ גאַנצע נאַכט.

דריי שפּרינג.

איינער אַ ירושלים׳ער איז געקומען צוליעב געשעפט צו די גריכען אין אַטהען. קומט ער אַריין אין אַ וויינהויז, וואו ער האָט געמיינט דאָרט זיך אָפּשטעלען. געפונט ער דאָס הויז פול געפּאַקט מיט געסט, וואָס זיצען

---

[1] פרסא — בערך 4 ווערסט.

דאָרט אין אײַנגשאַפּט און טרינקען. זעצט ער זיך אויך אַרײַן. אָפּגעגעסען און אָפּגעטרינקען, וויל ער דאָרט בלײַבען איבערנעכטיגען. די געסט אָבער האָט דאָס, ווײַזט־אויס, ניט געשמעקט, רופט־זיך־אָפּ אײנער צו איהם: ליעבער גאַסט, בײַ אונז איז שוין אַזוי אָפּגעמאַכט, אַז מע נעהמט ניט צו קײן גאַסט אויף נאַכטלעגער ביז ער טוהט ניט קײן דרײַ שפּרינג פון׳ם טיש צו דער טהיר.

— רעכט!—זאָגט דער ירושלים׳ער—איך ווײס אָבער ניט ווי מע מאַכט דאָס. זאָל אײנער פון אײַך דאָס מיר פריהער בעווײַזען, וועל איך איהם נאָכטוהן.

הויבט זיך אײנער אויף, גיט אײן שפּרונג — און ער איז שוין אין מיטען צימער, אַ צווייטען — און ער איז בײַ דער טהיר, אַ דריטען — און ער איז פון יענער זײַט טהיר. חאַפּט דער ירושלים׳ער און פערשליסט די טהיר. דערבײַ זאָגט ער מיט אַ שמייכעל:

— וואָס ס׳האָט געזאָלט זײַן מיר איז געשעהן אײַך...

אַ סך און ביליג.

אײנער אַן אַטהענער איז געקומען קײן ירושלים. בעגעגענט ער אַ יודיש קינד, גיט ער איהם עטליכע פּרוטות און זאָגט איהם: געה ברײנג מיר אַזוינס וואָס איך זאָל דערמיט זיך אָנעסען און זאַט ווערען און איבערלאָזען און נאָך האָבען מיטצונעהמען אויפ׳ן וועג. געהט דאָס קינד און ברײנגט איהם זאַלץ. קוקט איהם דער אַטהענער אָן פערוואונדערט: וואָס איז דאָס פאַר אַ מאַכל?

— איך האָב געבראַכט דאָס וואָס דו האָסט פערלאַנגט—ענטפערט דאָס קינד—ס׳וועט דיר קלעקען, אי צו׳ם עסען, אי צו׳ם זאַט זײַן, אי צו׳ם איבער־לאָזען, אי נאָך מיטצונעהמען אויפ׳ן וועג.

פערנעהן אַ שטעסעל.

אַן אַטהענער האָט געפונען אַ צובראָכען שטעסעל, ברײנגט ער עס צו אַ יודישען שנײַדער און זאָגט: „פערנעה מיר, זײַ מוחל, אָט דאָס צובראָ־כענע שטעסעל“. דער שנײַדער בייגט זיך אָן, הויבט־אויף אַ הײַפעל זאַמד און דערלאַנגט עס דעם אַטהענער: „אָך מיט׳ן גרעסטען פערגניגען — זאָגט ער איהם—נאָר פריהער זײַ דו זיך מטריח און דרעה־אויס פון דער זאַמד אַ פאָדים“.

לויט דעם פרעג דער ענטפער.

אַן אַטהענער איז געקומען קײן ירושלים. בעגעגענט ער אַ יודיש קינד, גיט ער איהם עטליכע פּרוטות און זאָגט איהם: געה ברײנג מיר אײער און קעז. געהט דאָס קינד און ברײנגט. רופט זיך אָן צו איהם דער אַטהענער: „זאָג נור מיר, יונגעלע, וועלכער קעז איז דאָ פון אַ ווײַסער ציג און וועלכער פון אַ שוואַרצער?“

דאָס קינד ענטפערט איהם אָפּ אויפ׳ן אָרט: „פעטער, איהר זענט

א זָקֵן, אַדְרַבָּה, זאָגט איהר, וועלכס אײַ איז פון אַ ווייסער הוהן און וועלכס פון אַ שוואַרצער.

דורכגעפאַלען.

אַן אַטהענער איז געקומען קיין יְרוּשָׁלַיִם, געהט ער אַריין אין אַ שולע. טרעפט ער דאָרט קינדער זיצען אַליין אָהן דעם רֶבִּי'ן. פערפיהרט ער מיט זיי אַ שמועס, ער פרעגט און זיי ענטפערען. זאָגען זיי איהם: ווייסטו וואָס, לאָמיר אָפּמאַכען, ווער פון אונז וועט ביי איינער פון די שאלות דורכפאַלען, מוז ער דעם צווייטען צו געבען קְנַס זיינע אַלע קליידער.

— געמאַכט.

זאָגען זיי: הויב דו אָן פריהער, דו ביסט עלטער.

— ניין — זאָגט ער — אייך קומט דער פאָראויס: איהר זענט היגע.

פרעגען זיי איהם אַ רעטעניש:

„אַרויס—ניין,
אַכט—אַריין,
צוויי געגאָסען,
איינער גענאָסען —
זאָג וואָס איז דאָס?"

ווייסט ער נישט וואָס צו ענטפערען. נעהמט מען צו ביי איהם די קליידער. לויפט ער אַוועק צו זייער רֶבִּי'ן און פילדערט: סטייטש, רֶבִּי, וואָס איז עס פאַר אַ שטאָדט? וואָס איז ביי אייך פאַר מִנְהָגִים? פאַלט צו אייך אַריין אַן אוֹרַח בענעהמט מען איהם פון קאָפּ ביז פיס!

— האַ — מאַכט דער רֶבִּי מיט אַ שמייכעל — איך פערשטעה שוין. מִסְתָּמָא האָט מען דיך עפּיס געפרעגט און דו ביסט געבליבען אָהן ענטפער.

— ווי געוועזען דערביי — זאָגט יענער.

— וואָס־זשע, קינד מיינס, האָבען זיי דיך אַזוינס געפרעגט?

דערצעהלט ער איהם: דאָס און דאָס.

— געה־זשע, קינד מיינסט, צוריק צו דער חֶבְרָה יונגע לייט — זאָגט דער רֶבִּי — און גיב זיי ענטפער: אַרויס ניין — דאָס איז די ניין חֳדָשִׁים פון שוואַנגערן. אַכט אַריין — דאָס איז די אַכט טעג ביז'ן בְּרִית. צוויי געגאָסען — דאָס איז די צוויי מוטערליכע בריסט. איינער גענאָסען — דאָס איז דאָס זויג־קינד.

דער אַטהענער איז באַלד אַוועק מיט דער תְּשׁוּבָה און צוריק אָפּגענומען די קליידער. ביי'ם אַוועקגעהן האָבען איהם די תַּלְמִידִים בעגלייט מיט אַ זֶמֶר:

„גענאַשט פון אַ פרעמדען טאָפּ —
זיך אָנגעשטויסען מיט יענעמס קאָפּ".

אויסגעשפּעט דעם שפּעטער.

איינער אַן אַטהענער סוחר איז געווען אין ירושלים, האָט ער דערנאָך אויסגעלאַכט איהרע איינוואוינער. האָט דאָס פערדראָסען די ירושלים'ער. שמועסט מען צווישען זיך: ווי אַזוי אַרום ברייגגט מען איהם אַהער ווידער אַראָפּ? רופט זיך אָן איינער: פערלאָזט זיך אויף מיר, איך וועל איהם אייך שוין אַראָפּבריינגען מיט אַ אָפּגעגאָלטען קאָפּ. לאָזט ער זיך אַוועק צו'ם גרעק און שטעלט זיך ביי איהם אָפּ. אויף מאָרגען געהען זיי ביידע אַרוים שפּאַצירען אין מאַרק. רייסט זיך ביי'ם ירושלים'ער איבער אַ רימענדעל פון זיין שוך. ווענדעט ער זיך דאָרטען צו אַ שוסטער, און בעצאָהלט איהם פאַר'ן פערריכטען דאָס קלייניגקייט אַ גרויסע מטבע. אויפ'ן אַנדערען טאָג—ווידער די אייגענע מעשה. חידוש'ט זיך דער אַטהענער: וואָס הייסט עס, פאַר אַ פּאָר שטעך—אַזאַ איבּשע מטבע! אַפּנים, שיך איז אין אייער קאַנט אַ טייער אַרטיקעל.

— געווים—זאָגט דער ירושלים'ער.

— וויפיעל רענדליך—פרעגט דער אַטהענער—קאָסט, למשל, ביי אייך אַ פּאָר שיך?

— אַזעלכע ניין, צעהן רענדליך אַ פּאָר—ענטפערט דער ירושלים'ער—און אַז גאָר ביליג—זיבען, אַכט.

— ווי מיינסטו, נאַ שטייגער, ווען איך ברייגג אַהין דעם מין סחורה וועט זי זיך אויספערקויפען?

— געווים, נאָר פאַר'ן אַריינפאָהרען אין שטאָדט זאָלסטו מיר געבען צו וויסען, וועט שוין זיין רעכט.

קויפט ער איין אַ גרויסע פּאַרטיע שיך און לאָזט זיך אַוועק קיין ירושלים. געקומען צום טויער, שיקט ער באַלד נאָך זיין בעקאַנטען יודען. קומט יענער צו לויפען.

— אָ, אַ גאַסט!—בעגעגענט ער איהם מיט שמחה—מע קוקט שוין דאָ אַרוים אויף דיין סחורה. דו מוזט אָבער וויסען, אַז ביי אונז אין ירושלים איז שוין אַזאַ מנהג, אַז אַ שיכהענדלער טאָר זיך נישט ווייזען אין מאַרק מיט זיין סחורה סיידען מיט אַ אָפּגעגאָלטען קאָפּ און מיט אַ פּנים אויסגעשמירט אין שוואַרצען.

— מילא—מאַכט דער גרעק—וואָס מאַכט עס אוים? אַבי אויספערקויפען די סחורה.

פיהרט איהם אַוועק דער יוד און מע גאָלט איהם רעכט אָפּ און מע פאַרשמירט איהם דאָס פּנים, און נאָכדעם זעצט ער איהם אַנידער מיט דער סחורה אין מיטען מאַרק. לאָזען זיך צו איהם קונים.

— ווי טייער אַ פּאָר שיך?—פרעגט מען איהם.

— צעהן רענדליך, צוליעב דיר — ניין, און נישט וועניגער פון אַכט אַפילו איין פּרוטה.

דערהערט אַזאַ פּרייז, קוקט איהם דער קונה אָן ווי אַ משוגע׳נעם, גיט איהם אַ פּעטשיל מיט די שיך איבער׳ן גלאַטען קאָפּ, שפּייט־אויס און אַנטלויפט.

אַזוי איז איבערגעגאַנגען דער טאָג און דער סוחר איז געבליבען בּיי זיין גאַנצער סחורה. דאָ האָט ער ערשט פערשטאַנען וואָס פאַר אַ שפּיצעל מ׳האָט איהם אָפּגעטהון.

שיקט ער ווידער נאָכ׳ן בּעקאַנטען יודען און זאָגט איהם מיט אַ ביטערען פאָרוואורף: פון דיר האָב איך זיך אויף אַזוינס ניט גערעכט; פאַר וואָס קומט עס מיר, האָב איך דיר עפּעס שלעכטס געטהון?

— אַ מצוה אויף דיר—ענטפערט דער יוד—וועסט ווייטער שוין וויסען ווי אָפּצולאַכען פון ירושלים׳ער יודען!

דער גוי מיט דער פּרה אדומה [1].

יודען האָבען אַמאָל בּעדאַרפט האָבען אַ פּרה אדומה. נאָך לאַנג זוכען האָט מען זי געפונען בּיי איינעם אַ גוי. וויל ער פאַר איהר פיער רענדליך. דינגט מען זיך נישט און מ׳געהט בּריינגען דאָס געלד. שטויסט זיך דער גוי אָן אויף וואָס די יודען דאַרפען זיין קוה, און ווי מ׳האָט געבּראַכט דאָס געלד, זאָגט ער: ניין, איך וויל אייך נישט פערקויפען. זאָגען זיי איהם: אפשר בּיסטו נישט צופריעדען מיט דער פּרייז, זאָג־זשע וויפיעל פערלאַנגסטו. פערשטעהט דער ערל, אַז די יודען ווילען דאָ נישט שטעהן אין געלד, האַלט ער זיך פעסט. גיבען זיי איהם שוין פינף רענדליך, צעהן, צוואַנציג—וויל ער נישט; פינפציג, הונדערט—און ער וויל אַלץ ניט. צום סוף איז ער קוים איינגעגאַנגען אויף טויזענד. בּלייבּט עס אַזוי און מ׳געהט בּריינגען דאָס געלד.

ווי מ׳איז אַוועקגעגאַנגען איז זיך מיישב דער גוי און זאָגט צו זיינעם אַ חבר אַזוי: אָט בּאַלד וועסטו זעהן וואָס פאַר אַ שעהן שפּיצעל איך וועל דאָ אָפּטהון די דאָזיגע יודען. פאַר וואָס, אַ שטייגער, מיינסטו גיבען זיי מיר אַזאַ פּרייז? דערפאַר וואָס מיין קוה איז נאָך נישט געגאַנגען אין יאָך. וואָס־זשע טהו איך? בּיז יענע וועלען קומען צוריק—טהו איך אָפּ איין קלייניגקייט: איך שפּאַן זי בּאַלד איין און האַלט זי אַ גאַנצע נאַכט אין דער יאָך, דערנאָך אַבּי זיי וועלען בּעצאָהלען דעם טויזענדער, מעגען זיי געהן אַהיים זיך קווי־קען מיט זייער מציאה. געזאָגט און געטהון. איז אָבער דאָ געוויסע סימנים, וואָס בּעווייזען צי די קוה איז געווען אין יאָך צי ניין: אויף איהר האַלז,

---

[1]) אַ גאָר רויטע קוה, וואָס מע פערברענט זי און מיט איהר אַש ריינינגען בּהנים די אומריינע.

פונקט אויף דעם אָרט ווי מע טהוט־אָן די יאָך, איז פאַרהאַן אַזעלכע צוויי האָר. פאַר'ן ערשטען יאָך זענען די האָר אויפגעשטעלט, נאָך דעם—בלייבען זיי איינגעבויגען. אויסער דעם איז צו דערקענען די קוה אין די אויגען: פאַר'ן ערשטען יאָך קוקען ביידע אויגען גלייך; נאָך דעם—פינטעלט זי מיט די אויגען און קוקט קרום צו דער יאָך צו.

ווי דער גוי האָט דערזעהן די יודען קומען צוריק מיט'ן געלד, האַפּט ער און בעפרייעט געשווינד די קוה פון דער יאָך, און פיהרט זי אַרוים צו זיי אַנטקעגען. נעהמען זיך די קונים זי גוט בעטראַכטען, בעמערקט מען, ווי די געוויסע צוויי האָר אויפ'ן האַלז ליגען שוין איינגעבויגען און די אויגען פינטלען און קוקען קרום אין דער זייט. דערזעהן דאָס, זאָגען זיי דעם גוי: „מעגסט זיך צונעהמען דיין קוה צוריק, מוחל די מציאה, אַפילו אומזיסט נעהמען מיר זי אויך נישט".

דערהערט אַזעלכע ווערטער, איז דער גוי געבליבען שטעהן ווי אַ געלעהמטער. אויף אַזאַ מפּלה האָט ער זיך גאָר נישט גערעכט. און פאַר גרוים פערדראָס, וואָס ער האָט אָנגעוואוירען אַ מטמון מיט געלד—האָט ער זיך אין דער איינענער נאַכט ביי זיך אין שטוב אויפגעהאַנגען.

אויפ'ן אָרט אָפּגעענטפערט.

דער תּנא רבי יהושע איז געגאַנגען אין וועג, בעגעגענט ער אַ קינד טראָגט אַ פערדעקטע כלי. פרעגט ער איהם: וואָס טראָגסטו דאָ אין דער פערדעקטער כלי?

— וואָלט די מאַמע וועלען — ענטפערט דאָס קינד אויפ'ן אָרט — מע זאָל וויסען וואָס איך טראָג—וואָלט זי מיר נישט הייסען פערדעקען.

אַריינגעקומען אין שטאָדט, זעהט ר' יהושע אַ מיידעלע שטעהט און שעפּט וואַסער פונ'ם קוואַל. פרעגט ער זי: וועסט מיר גיבען אַ טרונק?

— אָך, אי דיר אי דיין עזעל.

ביי'ם אַוועקגעהן זאָגט ער איהר: טאָכטער מיינע, דו האָסט נאָכגעטהון די מוטער רבקה.

— יאָ—האַקט זי איהם אָפּ—איך האָב נאָכגעטהון דער מוטער רבקה, דו אָבער אליעזר'ן האָסט נישט נאָכגעטהון [1].

[1] ווען אליעזר, אברהם־אבינו'ס קנעכט, האָט רבקה'ן ביי'ם ברונען געבעטען אַ טרינק, האָט זי איהם געענטפערט: „טרינק דו מיט דיינע קעמלען". דערנאָך, ביי'ם אַוועקגעהן, האָט ער איהר דערפאַר געגעבען אַ געשאַנק.

דער צווייטער חורבן.

שרעקענדיגע סימנים.

פיערציג יאהר פאר'ן חורבן פונ'ם צווייטען בית־המקדש, האבען זיך שוין בעוויזען שרעקענדיגע סימנים. דער נר־תמיד אין בית־המקדש פלעג זיך פלוצום אויסלעשען. די ברייטע טהירען פונ'ם טעמפעל פלעגען זיך פלוצום פון זיך אליין עפענען, ביז ר' יוחנן בן זכאי האט איינמאל אנגעשריגען: „טעמפעל, טעמפעל!—וואס ווארפסטו־אן א שרעק? מע ווייסט, מע ווייסט, ס'געהט צו'ם חורבן, ס'קלינגט נאך אין אונזערע אויערען די שרעקליכע נבואה פון זכריה בן עדו:

„עפען־אויף, לבנון [1], דיינע טהירען,
זאל פרעסען דאס פייער דיינע צעדערען".

ר' לוי זאגט: זעקס יאהר דורכאנאנד האבען די קוילען געטליהט אין דער האנד פון מלאך גבריאל. ער האט אלץ געווארט, אפשר וועלען די יודען תשובה טהון. געזעהן, אז זיי האלטען נישט דערביי, האט ער אויפגעהויבען די האנד מיט צארן און געוואלט שוין א שלייַדער טהון אויף זייערע קעפ.

— גבריאל, האלט! — האט אויף איהם גאט אנגעשריגען — נישט געאיילט, ס'איז נאך דא צווישען זיי בעלי־צדקות.

איבער וואס איז דאס לאנד חרוב געווארען?

„וואויל איז דעם מאן—זאגט שלמה אין זיינע שפריכווערטער — וואס זעהט פאראויס שטענדיג דאס געפאר, און דער צו־איינגעשפארטער פאלט־אריין אין א אומגליק". ר' יוחנן האט עס איינגעווענדעט אויף דער צייט פונ'ם חורבן: איבער א קמצא מיט א בר־קמצא איז חרוב געווארען ירושלים; איבער א הוהן מיט א היהן—טור־מלכא; איבער אן אקס פון א וואגען — ביתר.

---

[1]) דער בית־המקדש איז געבויט פון צעדערבוימער גענומענע פון וואלד לבנון.

I. איבער קַמְצָא און בַּר־קַמְצָא איז חָרוּב געוואָרען יְרוּשָׁלַיִם.

איינער פון די געהויבענע יְרוּשָׁלַיִם׳ער לייט האָט געהאַט אַ גוטען פריינד מיט׳ן נאָמען קַמְצָא, און אַ שׂוֹנֵא — בַּר־קַמְצָא. מאַכט ער איינמאָל אַ מאָהלצייט, און הייסט זיין בעדיענער איינלאַדען קַמְצָא׳ן. געהט יענער און רופט עַל פִּי טָעוּת בַּר־קַמְצָא׳ן. ביי דער סְעוּדָה דערזעהט דער בַּעַל־הַבַּיִת צווישען די געסט זיין שׂוֹנֵא בַּר־קַמְצָא. פרעגט ער איהם: „דו ביסט דאָך מיין שׂוֹנֵא, ווי קומסטו אַהער? אַרויס פון דאַנען!"

— אַז איך בין שוין דאָ, — זאָגט יענער — לאָז מיך, איך בעט דיך, און איך וועל דיר בעצאָהלען פאַר מיין חֵלֶק וויפיעל איך וועל ביי דיר געניסען.

— ניין — זאָגט דער בַּעַל־הַבַּיִת.

— וועל איך דיר בעצאָהלען פאַר אַ האַלבער סְעוּדָה.

— ניין!

— פאַר דער גאַנצער.

— ניין און ניין!

און אָנגענומען דעם אומגעבעטענעם גאַסט פאַר דער האַנד, פיהרט איהם דער איינגעשפאַרטער בַּעַל־הַבַּיִת פונ׳ם טיש אַרויס.

אַ טיעף־בעליידיגטער בלייבט שטעהן בַּר־קַמְצָא און טראַכט זיך מיט פערדרוס: „סטייטש, אַזאַ בִּזָיוֹן מיר אָנגעטהון פאַר אַן עֵדָה יודען, און עמיצער פון די תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, וואָס זענען געזעסען דערביי, זאָלען עס איהם זאָגען אַ וואָרט. וואו איז כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת[1]? איך מוז נעהמען נְקָמָה".

געהט ער גלייך אַוועק צום רוימישען קֵיסָר און מַסְר׳ט:

— יודען בונטעווען...

— אַ בעווייז? — פרעגט דער קֵיסָר.

— פרוב שיק אַ קָרְבָּן אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וועסטו זעהן צי זיי וועלען איהם אָננעהמען.

שיקט דער קֵיסָר, טאַקי דורך בַּר־קַמְצָא אַליין, אַ דריי־יעהריג פיין קאַלב. אויפ׳ן וועג נעהמט בַּר־קַמְצָא און מאַכט אינ׳ם קאַלב אַזאַ קליינעם מוּם[2], וואָס נור ביי יודען רעכענט מען זיך מיט איהם, אָבער ניט ביי גוֹיִם. קומט ער קיין יְרוּשָׁלַיִם מיט׳ן קָרְבָּן אין נאָמען פונ׳ם קֵיסָר. ווילען די חֲכָמִים איהם אָננעהמען, צוליעב שְׁלוֹם־מַלְכוּת[3]. דערלאָזט נישט ר׳ זְכַרְיָה בֶּן אַבְקִילוּס. „ווי הייסט? — טַעֲנֶה׳ט ער — איהר ווילט מע זאָל זאָגען, אַז

---

[1] מענשליכע עהרע. [2] אַ פעהלער וואָס פסל׳ט די בהמה פאַר אַ קרבן צום מזבח. [3] כדי זיך נישט צו פערקריגען מיט׳ן מלך.

מע מעג ברײנגען אַ קָרבָּן אַ בַּעל־מום!" וויל מען טויטען בַּר־קַמְצָא'ן, ער זאל ווײַטער נישט געהן פער'מַסר'ען יודען פאר'ן קֵיסָר — לאזט ווידער נישט ר' זְכַרְיָה: „ווי הייסט, מע זאל זאגען, אַז פאר אַ מום מאַכען קומט טויט־שטראף?"

בַּר־קַמְצָא האט מעהר נישט בעדאַרפט. ער איז גלײַך אַוועקגעגאַנגען און געבראַכט צום קֵיסָר דעם בעווײַז.

(אָ! — האט ר' יוֹחָנָן וועגען דעם אויסגעשריגען — ר' זְכַרְיָה'ס איבער־פרומקייט האט חָרוּב געמאַכט אונזער הויז, פערברענט אונזער טעמפעל און אונז פערטריבען פון אונזער לאַנד!).

האט זיך נירון־קֵיסָר געלאזט געהן אויף דעם יודישען לאַנד. צוגעקומען נעבען יְרוּשָׁלַיִם, האט ער געפּרובט אַרויסלאזען אַ פײַל אין מִזְרָח־זײַט, האט זי זיך אויסגעדרעהט און געפאַלען אין יְרוּשָׁלַיִם. נאך אַ פײַל קיין מַעֲרָב — און די איז אויך געפאַלען אין יְרוּשָׁלַיִם, און דאס זעלבע מיט אַלע פיער זײַטען וועלט.

ברײַנגט מען פאר נירון־קֵיסָר אַ יודיש קינד. פרעגט ער איהם: יונגעלע, זאג וואס פאר אַ פָּסוּק האסטו היינט געלערענט? ענטפערט דאס קינד: „איך וועל אויסלאזען מײַן נְקָמָה צו אֱדוֹם'ן דורך מײַן פאלק יִשְׂרָאֵל" [1].

„אַזוי גאר — טראַכט זיך נירון־קֵיסָר — גאט וויל חָרוּב מאַכען זײַן הויז און מיך שטעלט ער אַרויס"... הויבט ער זיך אויף און אַנטלויפט, און, ווי מ'האט דערצעהלט, האט ער זיך מְגַייר געווען און פון איהם איז אין אַ שפּעטערדיגען דור אַרויסגעקומען דער תַּנָּא ר' מֵאִיר.

נאך דעם איז בעפאַלען אויפ'ן יודישען לאַנד אֶסְפַּסְיָנוּס. דרײַ יאהר דורכאַנאַנד איז געווען יְרוּשָׁלַיִם בעלאַגערט, נישט אַרײַן און נישט אַרויס. האבען זיך געפונען דעמאלט אין שטאדט דרײַ רײַכע, גוטע און פרומע לײַט: נַקְדִימוֹן בֶּן גוריון, בֶּן־כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ און בֶּן־צִיצִית־הַכֶּסֶת. נעהמען זיי זיך אונטער אויסצוהאַלטען די בעלאַגערטע שטאדט מיט די נויטיגסטע בעדערפעניסען: איינער מיט ווייץ און גערשטען, איינער מיט ווײַן, זאַלץ און בוימאייל, און איינער מיט האלץ. אַז זיי האבען געעפענט זייערע אָנגעפּולטע אַמבאַרען, האט זיך אַרויסגעוויזען אַז זיי האבען בְּכֹחַ אויסצוהאַלטען די גאַנצע שטאדט איין און צוואַנציג יאהר דורכאַנאַנד.

אין יענער צײַט האבען געהאַט די אויבערהאַנד אין יְרוּשָׁלַיִם די געוויסע חֶבְרָה זעלאטען, פערברענטע געגנער פון די רוימער. האבען זיי זיך געריסען פון שטאדט אַרויסצוטרעטען געגען דעם שׂוֹנֵא. בעטען זיך בײַ זיי

---

[1]) דאס איז אַ פסוק אין נביא יחזקאל. דער נאמען אדום ווערט אין דער אגדה אנמײַסטען אָנגעצויגען אויף רוים.

די עלטערע און געלאַסענע לײַט: „לאָמיר בעסער אַרויסגעהן מאַכען שָלום מיט די רוימער”. ווילען זיי דערפון נישט הערען. „ניין — זאָגען זיי — נור מִלְחָמָה”.—„מיט מִלְחָמָה אָבער—האַלטען זיך יענע בײַ זייערס—וועלען מיר גאָר נישט אויספיהרען, מיר זענען שוואַך און דער שונא שטאַרק”. נעהמען די זעלאָטען און פערברענען אַלע אַמבאַרען — שטאַרקט זיך אין שטאָדט דער הונגער.

אין יענער צײַט פונ׳ם גרויסען הונגער האָט איין פרוי, מָרְתָא בַּת בַּיְתוּס, די גרעסטע גביר׳טע אין יְרוּשָלַיִם, אַרויסגעשיקט איהר מְשָרֵת אין מאַרק קויפען פאַר איהר זעמעל־מעהל. איידער ער האָט זיך געריהרט געהן איז די גאַנצע זעמעל־מעהל פון מאַרק אויסגעקויפט געוואָרען, קומט ער צוריק און זאָגט איהר: קיין זעמעל־מעהל איז שוין נישטאָ, ס׳איז צו בעקומען נור ווײַס־ברויט. שיקט זי איהם נאָך ווײַס ברויט. קומט ער צוריק און זאָגט: שוין צוחאַפּט דאָס ווײַס־ברויט אויך, געבליבען איז נור גראָב־ברויט. „לויפזשע—זאָגט זי — גיכער און ברײַנג חאָטש גראָב ברויט”. לויפט ער און קומט ווידער מיט גאָר נישט. „ס׳איז שוין נישט מעהר געבליבען—זאָגט ער—ווי גערשטען־ברויט”.—לאָז שוין זײַן גערשטען־ברויט, אַבי ברײַנג — שרײַט זי אויס. לויפט ער און קומט ווידער מיט לעדיגע הענד. נישטאָ גאָרנישט, אַלעס אויסגעקויפט. חאַפּט זי און טהוט־אויס איהרע מיט גאָלד געשטריקטע שיכליך, און לאָזט זיך געהן אַליין אין מאַרק. „אֶפְשַר — זאָגט זי — וועט מיר געראָטען וואָס ס׳איז בעקומען דאָרט צו שטילען דעם הונגער”. אין מאַרק האָבען זיך איהרע באָרוויסע פיס אײַנגעשמירט אין קויט, האָט זי עס נישט געקענט איבערטראָגען און איז געשטאָרבען.

— אַזעלכע ווי זי—האָט ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אויסגעשריגען— מיינט עס דער פָּסוק פון דער תּוֹכָחָה: „די צאַרטליכסטע און די עדעלסטע, וואָס האָט נישט געפּרובט שטעלען איהר פוס־טריט אויף דער ערד פאַר עדילקייט און צאַרטליכקייט”.

ווי אַנדערע דערצעהלען איז געקומען איהר טויט דורך דעם וואָס זי האָט זיך אָנגעשלאָגען אויף ר׳ צָדוֹק׳ס אַן אויסגעזויגענע געפּרעסטע פײַג, האָט זי עס געחאַפּט און אויפגעגעסען, דערפון איז זי חַלָשוּת געפאַלען און געשטאָרבען.

פאַר׳ן טויט האָט זי אויסגעשריגען: וואָס טויג מיר מײַן גאָלד? וואָס דאַרף איך מײַן זילבער? נעהמט און וואַרפט עס אַרויס אויף דער גאַס!

מיט ר׳ צָדוֹק׳ס פײַג איז אַזאַ מַעֲשֶה: דער תַּנָא ר׳ צָדוֹק הָאט פערבראַכט פערציג יאָהר, דורכאַנאַנד אין טרויער און אין תַּעֲנִיתִים, אַלץ געבעטען גאָט ער זאָל זיך דערבאַרעמען און נישט חָרוּב מאַכען יְרוּשָלַיִם. פון די תַּעֲנִיתִים איז ר׳ צָדוֹק געוואָרען אַזוי אויסגעדאַרט און אײַנגעטריקענט, אַז

די הויט פון זיין לייב האט אויסגעזעהן ווי דורכזיכטיג, און ווען ער האט עפּיס געשלינגען האט מען עס אַרויסגעזעהן דורכ'ן האַלז. נאָך יעדען תענית פלעג ער אין אָבענד אָפּפאַסטען מיט געפּרעסטע פייגען, אויסזויגען די זאַפט און אַוועקוואַרפען. איינע פון די אויסגעזויגענע פייגען האט מרתא בּת ביתוס געפונען.

געהט אַרויס ר' יוחנן בּן זכּאַי אין גאַס, דערזעהט ער ווי מע קאָכט שטרוי און מע זופט דאָס וואַסער, טראַכט ער זיך: איז מעגליך אַז מענשען וואָס נעהרען זיך מיט וואַסער פון אויסגעקאָכטע שטרוי, זאָלען קענען אָקעגענשטעהן די מחנות פון אַספּסינוס? ניין, דאָס איינציגע מיטעל איז איך זאָל אַרויס פון שטאָדט, אפשר וועל איך עפּיס קענען אויספיהרען בּיי אַספּסינוס'ן.

שיקט ר' יוחנן רופען צו זיך בּסוד זיין קרוב אַבּא-סיקרא, דעם עלטסטען איבּער די זעלאָטען. אַז ער איז געקומען פרעגט איהם ר' יוחנן: בּיז וואַנען וועלען דיינע לייט זיך אַזוי אויפפיהרען און אומבּריינגען די שטאָדט דורך הונגער? זאָגט ער: „וואָס קען איך מאַכען? לאָמיך פּרובען זיי איין וואָרט זאָגען בּין איך נישט זיכער מיט'ן לעבּען". זאָגט איהם ר' יוחנן: „זעה געפון עפּיס אַ מיטעל איך זאָל פון דאַנען אַרויס, אָפּשר וועט זיך מיר איינגעבּען צו בּריינגען אַ שטיקעל הילף". זאָגט איהם אַבּא-סיקרא: „בּיי אונז איז אָבּער אָפּגעמאַכט, אַז אַרויסלאָזען אויסער דער שטאָדט זאָל מען נור אַ מת". אויבּ אַזוי—זאָגט ר' יוחנן—קען מען דאָך מיך אַרויסטראָגען אַלס אַ מת. — „דאָס קען מען אָפּשר—זאָגט אַבּא-סיקרא—נאָר דו מוזט זיך פריהער מאַכען קראַנק און אַלע זאָלען קומען דיך בּעזוכען. דערנאָך זאָל מען לעגען אויף דיין בּעט אַזוינס וואָס האָט אַ שלעכטען ריח, און מ'זאָל אַרויסלאָזען אַ קול: געשטאָרבּען ר' יוחנן; זאָלען קומען דיינע נאָהענטע תּלמידים און זיי זאָלען טראָגען דיין אָרון, אַ פרעמדען אָבּער זאָל מען נישט צו-לאָזען: אַ לעבּעדיגער איז, ווי בּעקאַנט, פיעל גרינגער פון אַ טויטען קערפּער—קען מען זיך נאָך לייכט אָנשטויסען".

פאָלגט איהם ר' יוחנן. קומען זיינע תּלמידים און טהאָגען דעם אָרון, ר' אֶליעזר צוקאָפּענס און ר' יְהוֹשֻׁעַ צופוסענס. פאַר-נאַכט, בּיי'ם זון-אונטערגאַנג, איז מען צוגעקומען מיט'ן אָרון צו די טויערען פון ירושלים. שטעהען דאָרט בּעוואָפּענטע טויער-היטערס פון די זעלאָטען, פרעגען זיי: וועמען טראָגט איהר דאָ?

— אַ מת—ענטפערען די טרעגער—אונזער רבּי איז נפטר געוואָרען. ווייסט איהר דען נישט אַז מע טאָר נישט לאָזען אַ מת איבּערנעכטיגען אין ירושלים?

הויבּט-אויף איינער פון די היטער זיין שפּיז מיט דער דעה דעם מת אַ שטאָך צו טהון. דערלאָזט נישט אַבּא-סיקרא. „וואָס וועט מען זאָגען —

שרייעט ער אָן—דעם רבי'ן געשטאָכען.״. ווייל אַ צווייטער אַ שטוים טהוין דעם מת מיט'ן פויסט. שרייעט ווידער אָן אַבא־סיקרא: „מע וועט זאָגען, דעם רבי'ן געשטויסען!״

עפענט מען די טויערען און מע לאָזט אַרויסטראָגען דעם אָרון.

געקומען אין דער רומישער מַחֲנֶה לאָזט מען אַרויס ר׳ יוחָנָן פונ'ם אָרון אין ער שטעלט זיך פאַר אֶספּסינוס'ן.

— פריעד צו דיר, קעניג! פריעד צו דיר, קעניג! — בּעגריסט איהם ר׳ יוחָנָן.

— דו פערדיענסט — ענטפערט איהם אויף דעם אֶספּסינוס — אַ צוויי־פאַכען טויט. איינמאָל, פאַר דעם וואָס דו רופסט מיך מיט'ן נאָמען קעניג, און דו ווייסט דאָך אַז איך בין נישט קיין קעניג; צווייטענס, בין איך יאָ אַ קעניג, פאַר וואָס ביסטו צו מיר ביז איצט נישט געקומען?

— ערלויב מיר דיר צו ענטפערען אויף ביידע זאַכען—זאָגט ר׳ יוחָנָן—מֶלֶךְ האָב איך דיר גערופען, ווייל אונזער קעניגליבע שטאָדט יְרוּשָׁלַיִם, לויט דעם פאָראויסזעהן פון אונזערע נְבִיאִים, מוז פאַלען נור דורך דער האַנד פון אַ מעכטיגען קעניג. און פאַר וואָס בין איך נישט געקומען ביז איצט? אונזערע זעלאָטען האָבען נישט דערלאָזט.

— איז קיין מיטעל נישטאָ? — זאָגט אֶספּסינוס פערביסען — ווען אַ גיפטיגע שלאַנג וויקעלט זיך אַרום אַ פאַס מיט האָניג, וואָס בלייבט צו־טהון? צוברעכט מען אינגאַנצען די פאַס אבי פונ'ם שלאַנג פָּטוּר צו ווערען.

ר׳ יוחָנָן איז געבליבען אַנשוויגען.

(אויף דעם האָט איינער פון די שפּעטערדיגע תַּנָאִים אויסגעשריגען מיט די ווערטער פונ'ם נָבִיא: „ער (גאָט) נעהמט־אָפּ דעם שֵׂכֶל ביי קלוּגע און מאַכט זיי צו'ם נאַר״. וואָלט נישט גלייכער זיין ער זאָל בעסער געווען ענטפערען: דעם שלאַנג נעהמט מען אַראָפּ מיט אַ צוואַנג און מע טויט איהם—און די פאַס לאָזט מען גאַנץ).

אין דעם קומט־אָן אַ שָׁלִיחַ פון רוים און ברענגט אֶספּסינוס'ן די בְּשׂוּרָה: „זיי וויסען, אַז דער קֵיסָר איז געשטאָרבען, און די גרויסע לייט אין רוים האָבען דיך אויסגעוועהלט פאַר אַ קעניג. גראָד אין דער מינוט האָט אֶספּסינוס געהאַלטען אין מיטען אָנטהון די שיך. נעהמט ער אָנטהון דעם צווייטען שוך—געהט די פוס נישט אַריין, ווייל ער אויסטהון דעם ערשטען—געהט די פוס נישט אַרויס. „וואָס קען דאָס זיין?״ — פרעגט אֶספּסינוס בּעאוּנרוהיגט.

— ערגער זיך נישט דעריבער—בּערוהיגט איהם ר׳ יוחָנָן—דאָס קומט פון דער גוטער בְּשׂוּרָה, ווי זאָגט דאָס שפּריכוואָרט: „אַ גוטע בְּשׂוּרָה מאַכט פעטער דעם ביין״. ס'איז אָבער דערצו אויך פאַרהאַן אַ מיטעל: זאָל

מען דורכפיהרען פאר דיינע אויגען איינעם וואס איז דיר נישט ליעב, ווי עס זאגט דאס זעלבע שפריכווארט: „א שווער געמיטה מאכט איינגעטריקענט דעם ביין”. האט מען אזוי געטהון און די פוס איז גלייך אריין אין שוך.

זאגט אספסינוס: זענט איהר יא אזוי געשייט, פאר וואס־זשע האט איהר זיך ביז איצט פאר מיר נישט געוויזען?

— איך האב דאך שוין מיינס געזאגט.

— און איך האב דאך מיינס אויך געזאגט—האקט איהם אפ אספסינוס— איצט אבער—זאגט ער ווייטער—געה איך פון דאנען אוועק און שיק אויף מיין ארט אן אנדערען. בעט ביי מיר עפּיס וועסטו פועל'ען.

— דריי זאכען בעט איך ביי דיר—זאגט ר' יוחנן—לאז פאר אונז איבער יַבְנֶה מיט איהר געלעהרטע, אונזער נָשִׂיא רַבָּן גַּמְלִיאֵל'ס מִשְׁפָּחָה, און רופאים צו היילען ר' צָדוֹק'ן.

(און אויך דערויף האט יענער תַּנָא אויסגעשריגען מיט די זעלבע ווערטער פונ'ם נָבִיא: „ער נעהמט־אפּ דעם שֵׂכֶל ביי קלוגע און מאכט זיי צום נאר”. וואלט נישט גלייכער זיין ער זאל בעסער געווען ביי איהם אויס־בעטען דאס מאל גאנץ יְרוּשָׁלַיִם?

ר' יוחנן אבער האט מורא געהאט, טאמער וועט ער אזעלכעס ביי אספסינוס'ן נישט אויספיהרען—און בעסער עפּיס איידער גאר נישט).

פאהרט־אפּ אספסינוס און שיקט אויף זיין ארט טיטוס הָרָשָׁע. קומט טיטוס, שטעלט זיך אוועק און רופט־אוס מיט גרויס חוצפּא און לעסטערונג: „איי, וואו איז זייער גאט, דער פעלז, דער שיצער זייערער?” נאכדעם ווי די מויערען פון יְרוּשָׁלַיִם זענען פאר איהם געפאלען, האט ער זיך אריינגערי־סען אין דעם הייליגסטען ארט פון בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, אין קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים, ארויסגע־שלעפּט די סֵפֶר־תּוֹרָה און זי פעראומרייניגט. א פערשכור'טער פון נְקָמָה און רְצִיחָה האפּט ער ארויס די שווערד און שטעכט־דורך האסטיג דעם פָּרוֹכֶת. טרעפט א וואונדער און א שטראם פון בלוט גיט אויף איהם א שפּריץ—מיינט ער, דער נארישער רָשָׁע, אז דא האט ער אומגעבראכט כִּבְיָכוֹל דעם יודישען גאט.

(אך, ווער איז גלייך צו דיר, שטארקער גאט!—האט דערויף אויסגע־שריגען איינער פון די שפּעטערדיגע תַּנָאִים—ווער נאך ווי דו קען אויסהע־רען דאס לעסטערען פון אזא רָשָׁע און בלייבען דערביי גלייכגילטיג? ווער נאך איז אזא גרויסער שווייגער ווי דו?)

און באלד נאך־דעם רייסט אראפּ טיטוס דעם פָּרוֹכֶת, מאכט פון איהם ווי א מין קארב, און לעגט אהין אריין אלע גאלדענע הייליגע כֵּלִים פונ'ם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. לאזט ער זיך אוועק מיט די טראפייען אין א שיף צו זיך א היים קיין רוים, בעריהמען זיך דארט מיט זיין גרויסען נִצָּחוֹן איבער די

יודען. בעפאלט אויף איהם אין מיט׳ן ים א שטורם און די שיף האלט ביי אונטערגעהן. דערשרעקט זיך טיטוס, נאר ער מאכט זיך הארץ און זאגט: „דער גאנצער כח פון זייער גאט שטעקט, אפנים, נור אין וואסער! פרעה׳ן האט ער אומגעבראכט דורך וואסער; סיסרא׳ן — אויך דורך וואסער. איז ער יא א גבור, זאל ער פרובען מיט מיר מלחמה פיהרען אויף דער יבשה!״

— רשע מרושע, עשו הרשע׳ס איניקעל—ענטפערט איהם דערויף א בת־קול — א קליין בעשעפעניש׳ל, א פליגעלע, געפונט זיך אין מיין וועלט, מיק הייסט דאס, געה־זשע אראפ אויף דער יבשה און פרוב פיהרען א שטרייט אט מיט דעם פליגעלע.

און באלד ווי טיטוס איז אראפ אויף דער יבשה, איז אנגעפלויגען א מיק, אריין צו איהם דורך די נאזלעכער אין מוח אריין, און אהן איפהער האט עם דארט געפיקט און געפיקט גאנצע זיבען יאהר.

איינמאל מאכט זיך, געהט טיטוס פערביי דאס הויז פון א שמיעד, דערהערט ער האמער־קלעפ — פיהלט ער, ווי די מיק ווערט איינגעשטילט. „איז פארהאן, הייסט עס, א מיטעל!״ — דערפרעהט זיך טיטוס. בעשטעלט ער אלע טאג זאל קומען א שמיעד און קלאפען פאר איהם מיט׳ן האמער. א גויעשען שמיעד פלעג ער צאהלען פיער גילדען א טאג, א יודישען — גאר נישט. „גענוג פאר דיר — זאגט ער איהם — וואס דו זעהסט נקמה אין דיין שונא״. די ערשטע דרייסיג טעג האט דאס מיטעל נאך געהאלפען, דערנאך איז די מיק צו די האמער־קלעפ צוגעוואוינט געווארען.

(ביי טיטוס׳ם טויט—דערצעהלט פנחס בן ערובא—איז מיר אויסגעקו־מען צו זיין צווישען די גרויסע מענער פון רוים, האב איך געזעהן ווי מ׳האט איהם געעפענט דעם מוח און מ׳האט דארט געפונען ווי א מין שוואלב די גרויס, גאנצע צוויי טאלער די וואג.

און ווי אנדערע גיבען־איבער — האט יענער פויגעל געהאט א קופער־נעם פיסק מיט אייזערנע נעגעל).

פאר׳ן טויט האט טיטוס בעפוילען אזוי: נעהמט פערברענט מיך און פערשפרייט מיין אש אויף זיבען ימים, כדי דער יודישער גאט זאל מיך נישט קענען אויפזוכען צו בעשטראפען.

נאך טיטוס׳עם טויט האט זיינע א שוועסטערס זוהן, אונקלוס בר קלוניקוס, געוואלט זיך מגייר זיין. רופט ער ארויס דורך כשוף זיין פעטער טיטוס און פרעגט ביי איהם: „ווער איז דארט אויף יענעם עולם פון די גע־הויבענע?״ ענטפערט ער איהם: יודען.

— ווי מיינסטו—פרעגט ער ווייטער—ס׳איז כדאי צושטעהן צו זיי?

— צופיעל מצות האבען זיי—זאגט טיטוס—אונמעגליך אויסצוהאלטען. טרעט בעסער ארויס געגען זיי, וועסטו איבער זיי איבערהאר ווערען, ווייל

אַזוי איז שוין פון אייביג־אָן; ווער עס דריקט יודען ווערט זייער אויבערהאַר.

— זאָג נור — פרעגט ער איהם ווייטער — ווי בעשטראָפט מען דיך דאָרט?

— ווי איך אַליין האָב אויף זיך גע'פסק'ענט — ענטפערט טיטוס — אַלע טאָג זאַמעלט מען צונויף מיין אַש, און מע בעשטראָפט מיך צום פערברע־נען און מען צושפּרייט דערנאָך מיין אַש אויף זיבען ים'ען.

אין יענער צייט, פאַר דעם חֻרבן, האָט זיך אין ירושלים געטראָפען אַזאַ מעשה: איינער אַ יונג, אַ אַרבייטער ביי אַ טישלער, האָט זיך איינגע ליעבט אין זיין ווירטה'ס פרוי. מאַכט זיך אַז דער ווירטה האָט זיך געניי'טיגט אין אַ הלואה. זאָגט איהם זיין יונג: שיק צו מיר אַהיים דיין פרוי וועל איך דיר אַנטלייען וויפיעל דו דאַרפסט. טהוט ער אַזוי. געהט די פרוי צו'ם יונג אַהיים און פערבערענגט ביי איהם דריי טעג דורכאַנאַנד. געהט דער מאַן זי זוכען און בעגעגענט זיין אַרבייטער אויפ'ן וועג.

— זאָג מיר נור — פרעגט ער איהם — וואו קען זיין מיין פרוי, וואָס איך האָב צו דיר מיט דריי טעג צוריק געשיקט?

— איך האָב זי גלייך אָפּגעלאָזט — ענטפערט דער יונג — און געהערט האָב איך, אַז אַ חברה יונגען זענען זי בעפאַלען אויפ'ן וועג און זי געשענדט.

— וואָס טהוט מען איצט? — פרעגט ער איהם.

— פאָלג מיר, גט זי.

— זי האָט דאָך אָבער אַ גרויסע כתובה — זאָגט דער ווירטה ווייטער.

— קען איך דיר אַנטלייען אויף אַ צייט און דו וועסט איהר אָפּצאָהלען.

פאָלגט דער ווירטה און גט־אָפּ זיין פרוי. געהט דער יונג און נעהמט זי זיך פאַר אַ פרוי.

ווען ס'איז אָנגעקומען די צייט צו בעצאָהלען דעם חוב, האָט דער טישלער נישט געהאַט מיט וואָס, זאָגט איהם דער יונג: „שטעל זיך ביי מיר פאַר אַ בעדיענער און צאָהל מיר אָפּ דעם חוב מיט אַרבייט". פאָלגט דער יונג מיט זיין נייער פרוי זיצען ביים טיש, עסען און טרינקען און זיך וואויל־טהון, און ער, דער געוועזענער ווירטה, איז געשטאַנען פאַר זיי אַלס בעדיע־נער און דערלאַנגט זיי די געטראַנקען, און טראָפּענס טרעהרען פלעגען פון זיינע אויגען פאַלען צו זיי אין די בעכער אַריין.

און איבער דער שעה איז די גזירה פון חורבן גע'חתמ'עט געוואָרען.

II. איבער אַ האָהן מיט אַ הוהן איז חרוב געוואָרען טור־מלכא.

אין יענע מקומות איז געווען אַ מנהג, אַז ווען חתן־כלה זענען געגאַנגען

פון דער חוּפָּה, האָט מען זיי אַקעגענגעטראָגען אַ האָהן מיט אַ הוהן, דאָס הייסט: פרוכפּערט זיך און מעהרט זיך ווי די היהנער. איינמאָל איז אַ רוימישער לעגיאָן געגאַנגען פערביי אַ חוּפָּה, האָט ער אַוועקגענומען דעם האָהן מיט דער הוהן. בעפאַלען זיי די יודען און שלאָגען זיי אָן. קומט מען צום קֵיסָר און מע שרייעט: יודען בונטעווען. טרעט=אַרויס אַקעגען זיי דער קיסר מיט זיין חַיִל. געפונט זיך צווישען יודען איינער אַ גִבּוֹר, בַּר=דְרוֹמִי, וואָס פלעגט גיבען אַ שפּרינג אַ מייל און אויסגעהרג'עט אין איין=וועגס די רוימער. נעהמט=אַראָפּ דער קעניג די קרוין פון זיין קאָפּ, לעגט זי אויף דער ערד און זאָגט דערביי: „אַלמעכטיגער גאָט! איך בעט דיך, גיב נישט איבער מיך און מיין קעניגרייך אין דער האַנד פון איין מענשען". טרעפט זיך גראָד אַז בר=דרומי חאַפּט זיך אַרויס מיט זונדיגע ווערטער פאַר גאָט: „דו גאָט — האָט ער אויסגערופען—האָסט דאָך אונז פערלאָזט, טרעט נישט אַרויס אין אונזערע מַחֲנוֹת" [1]). קומט אַ גיפטיגע שלאַנג, גיט איהם אַ ביס און ער פאַלט טויט.

דערוואוסט זיך פון דעם דער קיסר, דאַנקט ער גאָט און זאָגט: פאַר דעם נֵס וואָס מיר איז געשעהן, לאָז איך זיי איצטיגס מאָל אָפּ. און ווי דער קעניג מיט זיינע חַיָלוֹת זענען נור אָפּגעטראָטען פון טור=מַלְכָּא, ווערט באַלד ביי יודען אַ גרויסע שִׂמְחָה, מע עסט און מע טרינקט און מע הוליעט און מע צינדט=אָן ליכט אין אַלע גאַסען, אַז מ'האָט געקענט בייגאַכט אַרויסזעהן אויף אַ מייל ווייט פון דער שטאָדט דעם זיגעל פון אַ רינג. ווערט דער קעניג אויפגעבראַכט: „יודען, ווייזט אויס, זענען שטאַרק אויפגעלעגט, זיי לאַכען אויס מיר"—קעהרט ער זיך אום און בעפאַלט זיי ווידער. און ווי מע דערצעהלט, איז ער אַריין אין טור־מַלְכָּא מיט אַ מַחֲנֶה פון דריי הונדערט טויזענד מאַן מיט בלויזע שווערדען און דריי טעג מיט דריי נעכט האָבען זיי געהרג'עט די שטאָדט-לייט אָהן אויפהער, און ווען פון איין זייט שטאָדט איז געווען הֲרִיגוֹת און יְלָלוֹת, האָט זיך נאָך פון דער אַנדערער זייט דאָס הוליען און טאַנצען ניט אויפגעהערט—און איינע האָבען נישט געוואוסט פון די אַנדערע.

דעם רוימישען קעניג טריאַנוס פרוי האָט געבוירען אַ קינד אום תִּשְׁעָה=בְּאָב, ווען יודען טרויערען, און געשטאָרבען איז דאָס קינד אין חֲנוּכָּה. קלערט מען: וואָס זאָל מען טהון, אָנצינדען חנוכה=ליכט צי ניין? בלייבט: אָנצינדען—און זאָל זיין ווי גאָט וועט פיהרען. קומען שׂוֹנְאִים צו דער קעניגין מיט אַ מְסִירָה אויף יודען: אַזוינע און אַזוינע, איז ביי דיר אַ זוהן געבוירען געוואָרען זענען זיי געזעסען אין טרויער, און באַלד ווי ער איז געשטאָרבען האָבען אַלע אָנגעצונדען ליכט. שיקט זי אַ בריעף צו איהר מאַן דעם קעניג:

---

[1]) ד. ה. מיר קענען זיך בעגעהן אהן דיר.

„אײדער דו נעהמסט=אײַן די באַרבאַרען דאָרט, אַ מעהר קום אײַנגעהמען די יודען וואָס בונטעווען דאָ". זעצט ער זיך אַוועק אין אַ שיף און לאָזט זיך אין יודישען לאַנד, אויסגערעכענט אָנצוקומען אַהין אין צעהן טעג — טרײַבט אַ גינסטיגער ווינד די שיף און ער קומט אין פינף טעג. געהט ער פערבײַ אַ בית=המדרש, קומט ער אַהין אַרײַן און טרעפט, ווי יודען זיצען און לערנען יענעם פסוק פון דער תּוכחה: „גאָט וועט אויפהויבען און ברײַנגען אויף דיר אַ פאָלק פון דערווײַטען... געשווינד ווי אַן אָדלער שוועבט".

— דאָס בין איך — רופט=אויס דער קעניג — אויסגערעכענט האָב איך קומען אויף אײַך אין צעהן טעג און דער ווינד האָט מיך געבראַכט אין פינף טעג.

און באַלד האָבען די רוימישע לעגיאָנען אַרומגערינגעלט די יודען און זײ אַלע אויסגעהרג'עט. קומט טריאַנוס צו זײערע פרויען און זאָגט זײ: גיט זיך אונטער מײַנע לעגיאָנען, אויב ניט וועט איהר האָבען דעם אײגענעם סוף וואָס אײַערע מענער.

— טהו מיט די פרויען דאָס זעלבע וואָס מיט די מאַנסבלען — ענטפערען איהם די פרויען.

רינגלען זײ אַרום די לעגיאָנען און הרגענ'ען אַלע אויס. האָט זיך אויסגעמישט דאָס בלוט פון די פרויען מיט'ן בלוט פון זײערע מענער, און צוזאַמען געשטראָמט ביז'ן טײַך.

III. איבער אַן אַקס פון אַ וואָגען איז חרוב געוואָרען ביתּר.

אין יענע מקומות איז געווען אַ מנהג, אַז ס'איז געבוירען געוואָרען בײַ עלטערען אַ בן=זכר [1]) האָבען זײ געפלאַנצט אַ צעדערבוים, אויב אַ מײדעלע — אַן אַקאַציע. צו דער חתונה פלעגט מען אויסהאַקען די בײמער און מאַכען פון זײ אַ חופּה. מאַכט זיך אײנמאָל, אַז דעם קיסר'ס טאָכטער איז דורכגעפאָהרען און ס'האָט זיך צובראָכען די אַקס אין איהר רײַטוואָגען. האַקען=אויס איהרע בעדינער אײנעם פון אַזעלכע צעדערבוימער און פערעכטען מיט איהם דעם רײַטוואָגען. פאַלען אויף זײ אָן די יודען און שלאָגען זײ. קומען די רוימער צום קיסר און מסר'ען: יודען בונטעווען. לאָזט ער זיך אויף זײ מיט זײַנע לעגיאָנען, קומט קײַן ביתּר און בעלאַגערט זײ.

ווי ר' יוחנן גיט=איבער, האָבען זיך געפונען אינ'ם לאַגער אַרום ביתּר אַכציג טויזענד טראָמפּעטען=בלאָזער. און אַקעגען די רוימער האָט דער יודישער גבּור בן=כוזיבא [2]) אַרויסגעשטעלט צוויי הונדערט טויזענד מאַן

---

[1]) אַ יונגעל. [2]) אַ העלד פון דער שטאָדט כוזיבאָ, וועלכען ר' עקיבא האָט געקרוינט מיט'ן נאָמען בר כוכבא, דאָס הײסט: דער שטערען פון יודען. נאָכדעם ווי ער איז געפאַלען אין מלחמה, האָט מען איהם גערופען מיט דעם צווייטיגען נאָמען בן=כוזיבאָ, ד. ה. דער מאַן פון כוזיבאָ, און אויך דער מאַן פון ליגען (כזב — ליגען).

יעדער מיט אַן אָפּגעהאַקטען גראָבען פינגער [1]. שיקען צו איהם די חַכְמֵי־יִשׂראל [2]: ביז וואַנען וועסטו מאַכען יודישע קינדער פאַר בַּעֲלֵי־מוּמִים [3]? ענטפערט ער: דורך וואָס דען זאָל איך אויספּרובען זייער מוטה? ראַטהען זיי: זוער עס וועט נישט קענען אויסרייסען אַ צעדערבוים פון'ם לְבָנוֹן בִּשְׁעַת דורכפליהען רייטענדיג אויף אַ פערד — דער זאָל נישט אָנגענומען ווערען אין דיין מַחֲנֶה. פאָלגט ער זיי, קומען איהם צו נאָך ניי־אויסגעפּרובטע צוויי הונדערט טויזענד מאַן. און ווען ער איז אַרויסגעטראָטען מיט זיינע העלדען אויף דער מִלְחָמָה, האָבען זיי, פערזיכערטע אין זייערע אייגענע גְבוּרָה, געזאָגט: זאָל ער (גאָט) נישט שטיצען און נישט שטערען — „האָסטו אונז גאָט פערלאָזט, טרעט נישט אַרויס אין אונזערע מַחֲנוֹת". בֶּן־כּוֹזִיבָא אַליין פלעג בעווייזען אַזאַ גְבוּרָה: די אין איהם געציעלטע וואַרפשטיינער פלעג ער מיט איין קניה אויפחאַפּען, און אָפּגעוואָרפענע מיט גרויס קראַפט צוריק אין'ם שׂוֹנֵא'ס מַחֲנֶה, האָבען זיי דאָרט אָנגעמאַכט אַ חוּרְבָּן.

דערזעהן אין איהם אַזאַ מאַכט, האָט ר' עֲקִיבָא אויף איהם געזאָגט: אָט דער איז דער מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ.

דערויף האָט איהם געענטפערט ר' יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא:

— עֲקִיבָא, גראָז וועט פון דיינע באַקען אַרויסוואַקסען און מָשִׁיחַ וועט נאָך נישט קומען.

דריי יאָהר מיט אַ האַלבען דורכאַנאַנד האָט אַדריאַנוס־קֵיסָר בעלאַגערט בֵּיתָר. און דער אַלטער תַּנָא ר' אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי, בֶּן־כּוֹזִיבָא'ס פעטער, וואָס האָט זיך געפונען אין שטאָדט, האָט נישט אויפגעהערט די גאַנצע צייט צו פאַסטען און צו טרויערען. אַלע טאָג האָט ער מִתְפַּלֵל געווען פאַר גאָט: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! נישט היינט זאָלסטו אויספיהרען דיין גְזֵירָה אויף יודען". געזעהן אַז עס נעהמט קיין ענדע נישט, האָט אַדריאָנוס בעשלאָסען אָפּטרעטען פון שטאָדט. קומט צו איהם פון ערגיץ אַ כּוּתִי [4] און זאָגט איהם: ווי לאַנג יענע אַלטע הוהן וועט קוואָקען און קוילערען זיך אין אַש, אַזוי לאַנג וועסטו די שטאָדט נישט איינעהמען. איך אָבער קען מאַכען אַז דו זאָלסט זי איינעהמען נאָך היינטיגען טאָג, וואַרט וועסטו זעהן. געהט ער צוריק אין שטאָדט, טרעפט ער ר' אֶלְעָזָר'ן ווי ער שטעהט און האַלט אין מיטען תְּפִלָּה טהון. בייגט זיך דער כּוּתִי צו איהם צו און מאַכט ווי ער רוימט איהם עפּיס איין אין אויער. דערציילט מען אָפּ בֶּן־כּוֹזִיבָא'ן: דיין פעטער ר' אֶלְעָזָר האָט פערטראַכט איבערצוגעבען דעם געגענד אין שׂוֹנֵא'ס האַנד. הייסט בֶּן־כּוֹזִיבָא און מע ברייינגט פאַר איהם יענעם כּוּתִי.

[1] דורך דעם האָט ער אויסגעפּרובט זייער מוטה וואָס זיי אַליין האָבען זיך אָפּגעהאַקט דעם גראָבען פינגער. [2] יודישע געלעהרטע. [3] קאַליקעס. [4] אַ סאַמאַריטיאַנער.

— זאָג — ווענדעט ער זיך צו איהם — וואָס האָסטו אַזוינס איינגערוימט ר׳ אֶלְעָזָר׳ן?

— אויסזאָגען — ענטפערט דער כּותי, ווי איינער רעדט צו זיך — וועט מיך דער קֵיסָר טויטען, ניִשט אויסזאָגען — וועסט דו מיך טויטען. בעסער זיך אַליין דאָס לעבען נעהמען און ניִשט אַרויסגעבען דעם קֵיסָר׳ס סודות.

שיקט בן־כּוזיבא און מע ברייננט פאַר איהם ר׳ אֶלְעָזָר׳ן.

— וואָס האָט אַזוינס דער כּותי דיר געזאָגט? — פרעגט ער איהם שטרענג.

— עפּיס האָט ער מיר איינגערוימט — ענטפערט ר׳ אֶלְעָזָר — איך ווייס אָבער ניִשט וואָס. איך האָב געהאַלטען אין מיטען דער תְּפִלָה האָב איך ניִשט געהערט.

— און דו וואָס האָסט איהם געזאָגט? — פרעגט ווייטער בֶּן־כּוזִיבָא.

— גאָר ניִשט.

ווערט בֶּן־כּוזִיבָא שטאַרק אויפגעבראַכט, גיט דעם אַלטען אַ שטויס מיט דער פוס און ר׳ אֶלְעָזָר פאַלט טויט.

לאָזט זיך הערען אַ בַּת־קוֹל: „אוי, נישטיגער הירט, וואָס פערלאָזט די שאָף — אַ שווערד אויף זיין אָרעם און אויף זיין רעכטען אויג״ — צובראָכען האָסטו די אָרעם פון יודען — וועט דיין אָרעם דערפאַר דיר אויסגעטריקענט ווערען, בּלינד האָסטו געמאַכט דאָס רעכטע אויג פון יודען — וועט דיין רעכט אויג דיר פינסטער ווערען.

און באַלד נאָכדעם איז די שטאָדט בֵּיתָר חָרוּב געוואָרען און בֶּן־כּוזִיבָא איז געפאַלען טויט.

האָט מען געבראַכט בֶּן־כּוזִיבָא׳ס קאָפּ פאַר אַדריאָנוס׳ן.

— ווער האָט איהם געטוידט? — פרעגט דער קֵיסָר.

— איך — ענטפערט איינער אַ כּותי.

— ברייננ מיר זיין טויטען קערפּער — בעפעלט דער קֵיסָר.

געהט דער כּותי און ברייננט. לאָזט זיך אויס — אַ שלאַנג איז אַרום־געוויקעלט אַרום זיין האַלז. „ווער וואָלט דעם העלד געקענט טויטען — רופט אויס אַדריאָנוס — ווען ניִשט זיין גאָט אַליין״?

און די רוימישע לעגיאָנען זענען בעפאַלען מיט גרויס רְצִיחָה אויף די איינוואוינער פון בֵּיתָר. דאָס בלוט פון די הֲרוּגִים האָט זיך געגאָסען דורך די טהירען, דורך גראַטעס פון פענסטער און דורך רינעס. פערד האָבען גע־זינקען אין טייכען בלוט. הויפענווייז זענען געליגען אַ לאַנגע צייט די טויטע קערפּער און געדיענט אַלס צוימען אַרום אַדריאָנוס׳עס ווייַנגערטנער. און זיבען יאָהר דורכאַנאַנד האָבען די רוימער ניִשט געמיסטיגט זייערע ווייַנגערט־נער, אַזוי פעט זענען זיי געוועזען פון יודיש בלוט.

מע דערצעהלט: בּיז פיער הונדערט שוהלען זענען געווען אין דער גרויסער שטאָדט בֵּיתָר און אין יעדער שוהל האָבּען זיך געפונען בּיז פיער הונדערט לעהרער, פאַר יעדען פון זיי זענען געזעסען בּיז פיער הונדערט תַּלְמִידִים, איז ווען אַ שׂוֹנֵא אַהין אַרייַנגעקומען, האָבּען זיי איהם דערשטאָכען מיט די טייַטלען. און אַז דער שׂוֹנֵא האָט זיך אַרייַנגעריסען אין שטאָדט און זי חָרוּב געמאַכט, האָט ער זיי אַלע, די לעהרער מיט די תַּלְמִידִים, אייַנגע־וויקעלט אין זייערע סְפָרִים און זיי צוזאַמען פערבּרענט.

ווי דער שׂוֹנֵא איז זיך נוֹקֵם אין יודען.

אייַנמאָל איז אַ יוד געגאַנגען פערבּייַ דעם רוימישען קעניג אַדריאָנוס און האָט איהם בּעגריסט.

— ווער בּיסטו? — פרעגט איהם דער קעניג.

— אַ יוד.

— אַ יוד—זאָגט אַדריאָנוס אויפגעבּראַכט—און דערוועגט־זיך פערבּייַ־געהן דעם קעניג און בּעגריסען איהם? קעפּען זאָל מען איהם!

געהט פערבּייַ אַ צווייטער יוד, געזעהן דעם סוֹף פוּנ׳ם ערשטען, האָט ער דעם קעניג נ י ט בּעגריסט.

— ווער בּיסטו? — שטעלט־אָפּ אַדריאָנוס אויך דעם יודען.

— אַ יוד.

— אַ יוד און דערוועגט זיך געהן פערבּייַ אַדריאָנוס׳ען און איהם נישט בּעגריסען? קעפּען זאָל מען איהם!

בּלייַבּען די שָׂרִים שטעהן פערוואונדערט: וואָס זאָל דאָס בּעדייַטען— פרעגען זיי דעם קעניג—פאַר יאָ בּעגריסען—קעפּען, פאַר נישט בּעגריסען— אויך קעפּען!

דער קעניג צולאַכט זיך און זאָגט:

— וואָס, מיך ווילט איהר לערנען ווי אַזוי אומצוּבּרייַנגען מייַנע שׂוֹנְאִים?

און אויף דעם שרייַעט און קלאָגט בּיטער דער מְקוֹנֵן: „זעה, אוי גאָט, וואָס איז מיין פערבּרעכען... ווי ווייַט דער שׂוֹנֵא טראַכט נור אין מיר זיך נוֹקֵם צו זייַן!"

פוּנ׳ם פּאָטערס פליִיש.

אַדריאָנוס דער רָשָׁע האָט אַוועקגעשטעלט פּאָסטען אין דרייַ פּונקטען: אייַנע אין חַמָת, אייַנע אין דאָרף לְקַטְיָא און אייַנע אין בֵּית־לֶחֶם, מיט דער רעכנונג, אַז אויבּ עמיצען פון יודען וועט געראָטען צו אַנטלויפען פון איין פּונקט זאָל מען מען איהם איבּערחאַפּען אויף די איבּריגע. און אין דער זעלבּער צייַט האָט אַדריאָנוס געלאָזט אויסרופען: „יודען מעגען פרייַ אַרוים

פון זייערע בעהעלטעניִשען, קיין בעז וועט זיי ניִשט געשעהן". די יודען וואָס האָבען פערשטאַנען דעם מיין דערפון — האָבען זיך ניִשט אַרויסגעוויזען, און די וואָס האָבען זיך געלאָזט אָפּנאַרען, זיַנען אַרויס און דער שׂונא האָט זיי גלייך אויפגעחאַפּט. טרייבט מען צונויף אַלע געפאַנגענע אין איין טהאָל בית־רמון. מעלדעט מען פון דעם אַדריאָנוס'ען ווען ער האָט זיך געזעצט צום טיש, גיט ער אַרויס אַזאַ בעפעהל: ביז איך וועל אָפּעסען דעם שפּיין קוכען מיט דער פּולקע הוהן זאָל ניִשט בלייבען איינער פון די יודען שטעהן אַ לעבעדיגער אויף די פיס. בעפאַלען גלייך די רוימישע לעגיאָנען אויף די די יודען, טוידטען זיי אויס ביז איינעם און יודיש בלוט האָט זיך געגאָסען טייכענווייז.

די בעהאַלטען געבליבענע אין די הייהלען — פלעגען אַרויסגעהן ביינאכט, יעדע נאַכט איינער פון זיי, נאָכשפּורען דעם ריח פון אַ טויטען קערפּער, ברייגען איהם אין הייהל און שטילען מיט זיין פלייש דעם הונגער. איינמאָל איז אַרויסגעגאַנגען אַ יונגערמאַן און געפונען דעם טויטען קערפער פון זיין אייגענעם פאָטער. בעהאַלט ער איהם ערגיץ אין אַ ווינקעל, לעגט אויף איהם אַ סימן, און קעהרט זיך צוריק מיט גאָרניִשט. שיקט מען אַן אַנדערען, געהט יענער און ברייגנט. נאָכ'ן עסען פרעגט מען איהם: פון וואַנען האָסטו בעקומען דעם הרוג? ענטפערט ער: פון יענעם און פון יענעם ווינקעל.

— און וואָס פאַר אַ סימן איז געווען אויף איהם? — פרעגט דער יונגערמאַן אַ דערשראָקענער.

— אַזעלכער און אַזעלכער.

— אוי און וועה איז מיר! — שרייעט־אויס דער יונגערמאַן און ברעכט די הענד — פונ'ם פאָטער'ס פלייש האָב איך געגעסען...

דאָס ציטעריגע קינד.

דואָג בן יוסף איז איבערגעבליבען נאָך זיין פאָטערס טויט אַ ציטעריג קינד ביי זיין רייכער מוטער. אַלע טאָג פלעג זי איהם אויסמעסטען און איבערוועגען, און זיין וואָג גאָלד אַוועקשענקען אין בית־המקדש. און אַז דער שׂונא איז בעפאַלען די שטאָדט און דער הונגער איז דאָרט געוואָרען גרויס, האָט זי איהר קינד מיט אייגענע הענד געקוילעט און אויפגעגעסען זיין פלייש.

און אויף דעם יאָמערט און קלאָגט דער מקונן: „צי איז געהערט געוואָרען אַז פרויען זאָלען עסען זייערע מוטערליכע פרוכט, אייגענע קינדערליך געמאָסטענע און געוואויגענע!"

אינ'ם שוים פונ'ם ים.

פיער הונדערט יודישע יונגליך מיט מיידליך האָט דער שׂונא געפאַנגען

און צוזאַמען זײַ געפֿירט אין אַ שיף פערקויפען זײַ צו שאַנד. דערשפירט דעם שענדליבען מײַן פון זײַערע פאַנגער, פערפֿירען זײַ אויפ׳ן וועג צווישען זיך אַזאַ שמועס: ווען, אַ שטײַגער, מיר וואַרפען זיך אַרײַן אין ים, קענען מיר נאָך האָפען אויף עולם־הבּא? דער עלטסטער צווישען זײַ האָט געענטפערט אויף דעם מיט אַ פּסוק פון תּהלים אויסגעטײַטשט אַזוי: „גאָט האָט געזאָגט — פון דעם לײַב׳ס צײַהן וועל איך אײַך צוריקרײַסען, אַרויסהויבען וועל איך פון ים־טיפעניש׳ען”. דערהערט דאָס, טראַכטען נישט די מײַדליך און וואַרפען זיך אַלע אַרײַן אין ים. און קוקענדיג אויף זײַ האָבען דאָס זעלבע באַלד נאָכגעטהון די יונגליך.

אַ ברודער מיט אַ שוועסטער.

דעם כּהן־גדול ישמעאל בּן אלישע׳ס צוויי יונגע קינדער, אַ זוהן מיט אַ טאָכטער, זענען אַרײַנגעפאַלען אין געפענגעניש צו צוויי רוימער. טרעפט זיך אַז די ווירטהען פון די צוויי קינדער זענען זיך בּײדע צוזאַמענגעקומען. דערצעהלט אײַנער: „איך האָב אַ קנעכט אַזאַ שעהנעם, וואָס זײַן גלײַכען איז נישטאָ אויף דער גאַנצער וועלט”. — „און איך האָב אַ דינסט — בּערימט זיך דער צווײַטער — וואָס די גאַנצע וועלט האָט נאָך אַזאַ שעהנהײַט נישט געזעהן”. בּלײַבּט בּײַ זײַ: חתונה מאַכען די צוויי יודישע געפאַנגענע אײַנעם פאַר׳ן אַנדערען און מיט די שעהנע קינדער פון דעם פּאָר־פאָלק וועט מען זיך טהײַלען. פירהט מען דאָס פּאָרל צונויף אין אַ פינסטערען צימער. זיצען זײַ פערזומערטע און פערטרויערטע, יעדער אין זײַן ווינקעלע. דער קלאָגט: איך אַ כּהן, אַ זוהן פון כּהנים גדולים, זאָל חתונה האָבען פאַר אַ דינסט! און זי קלאָגט: איך אַ כּהנת, אַ טאָכטער פון כּהנים גדולים, זאָל חתונה האָבען פאַר אַ קנעכט! וויינען זײַ אַזוי אָפּ אַ גאַנצע נאַכט. ווי ס׳האָט נור אָנגעהויבען טאָגען האָבען זײַ זיך דערקענט, פאַלען זײַ אײַנער דעם אַנדערען אויפ׳ן האַלז און פערגעהען זיך אין אַ געוויין בּיז די נשמה איז זײַ אויסגעגאַנגען.

צפנת בּת פּניאל.

אײַנע אַ פרוי, אַ זעלטענע שעהנהײַט און אַ גרויסע מיוחסת, די טאָכטער פונ׳ם כּהן גדול, צפנת בּת פּניאל, איז אַרײַנגעפאַלען אין געפענגעניש צו אַ רוימער. האָט ער זיך איבּער איהר לוסטיג געמאַכט אַ גאַנצע נאַכט. אין מאָרגען האָט ער איהר אָנגעטהון זיבען רעק און זי אַרויסגעפירט אין מאַרק, צו פערקויפען. קומט־צו אײַנער, זעהט אַ מיאוסער, און זאָגט: אַנו בּעווײַז נור מיר איהר שעהנקײַט!

— דו קערל — זאָגט דער פערקויפער — בּיסטו אויף איהר אַ בּעלן, רעד נישט און קויף, אַזאַ שעהנהײַט האָט נאָך די וועלט נישט געזעהן.

— פאַרט!

הייסט מען און זי ציהט פון זיך אַראָפּ מיט ציטערענדע הענד אַ קלייד נאָך אַ קלייד. געקומען צום לעצטען, רייסט זי דאָס פון זיך אַראָפּ און גיט זיך אַ וואָרף אויף דער ערד: „רבונו־של־עולם! — שרייט זי אויס אין גרויסע אנגסטען — האָסטו אויף אונז קיין רחמנות נישט, אָבער אויף דיין הייליגען גרויסען נאָמען ווי דערבאַרעמסטו זיך נישט?"

די ציטערינגע.

אַ יונג יודיש מיידעל פון אַ זעהר רייכער פאַמיליע איז אַריינגעפאַלען אין געפענגעניש, זי מיט איהרע צעהן דינסטען. זענען זיי אַלע אָנגעקומען צו אַ גוי אין הויז. איינמאָל דערלאַנגט ער דעם מיידעל אַ קרוג און הייסט איהר ברייגגען וואַסער; לויפט־צו איינע פון די דינסטען און נעהמט־אַוועק ביי איהר די קרוג.

— וואָס איז דאָס? — פרעגט דער גוי פערוואונדערט.

— אַך, האַר מיינער — ענטפערט די דינסט — זאָלסט וויסען פון וואָס פאַר אַ הויז זי קומט, ווי ציטעריג זי איז געוועזען ביי איהר מוטער! איך בין דאָך איינע פון איהר מוטער'ס פונף הונדערט דינסטען.

דערהערט דאָס האָט דער גוי אָפּגעלאָזט פריי זי מיט איהרע צעהן דינסטען.

גאָט'ס צאָרן.

אַ אַנדער יודיש מיידעל איז אויך אָנגעקומען פון געפענגעניש צו אַ גוי; האַלט זי זיך אויף ביי איהם אין הויז, און איז שטענדיג שטיל און טרויעריג. וועקט זיך אויף ביי'ם גוי דאָס האַרץ. ביינאַכט חלום'ט זיך איהם ווי עמיצער הייסט איהם: לאָז זי אָפּ פריי אַהיים. דערצעהלט ער דעם חלום זיין פרוי, זאָגט זי: מאַך זיך נישט דערפון. די צווייטע נאַכט חלום'ט זיך איהם ווידער: „לאָזטו זי נישט אָפּ פריי וועסטו שטאַרבען!" הערט ער נישט זיין פרוי און לאָזט־אָפּ דאָס יודיש מיידעל פריי. און אַליין געהט ער שטי־לערהייד איהר נאָך און טראַכט זיך: איך וויל זעהן וואָס מיט איהר וועט געשעהן.

אויפ'ן וועג זעהט ער ווי זי טרעט־אָפּ אין אַ זייט אין פעלד צו אַ ברו־נען און לאָזט זיך אַהין אַראָפּ צו שטילען איהר דאָרשט. ווי זי האָט זיך נור אָנגעשפּאַרט אויפ'ן ווענטיל פונ'ם ברונען איז אַרויס אַ גיפטיגער שלאַנג, זי אַ ביס געטהון און דאָס מיידעל איז אַריינגעפאַלען אין ברונען. געהט ער צו, דערזעהט ער זי אַ טויטע שווימען אויפ'ן וואַסער. נעהמט ער זי פון דאָרט אַרויס, גראָבט־אויס אין פעלד אַ קבר און בעהאַלט זי.

געקומען צוריק אַהײם זאָגט ער צו זײַן פרוי: זעהסטו אָט דאָס פאָלק, נור זײער גאָט אַלײן גיסט=אויס אויף זײ זײַן צאָרן!

נַקְדִימוֹן בֶּן־גוּרְיוֹן׳ס טאָכטער.

נַקְדִימוֹן בֶּן גוריון איז געווען אײנער פון די רײַכסטע און פאָרנעהמסטע לײַט אין יְרוּשָׁלַיִם. אַלע טאָג ווען ער פלעג געהן אין בֵּית=הַמִדְרָשׁ, פלעגען זײַנע בעדינער אויסשפּרײטען אונטער איהם דעם וועג מיט זײַדענע טעפּכער און אָרומע=לײַט זענען געגאַנגען נאָך איהם, צונויפגעוויקעלט דאָס זײַדענם און פאַר זיך גענומען. נאָך זײַן טויט, האָבען דַיָנִים בעשטימט פאַר זײַן טאָכטער פיער הונדערט גילדען אַ טאָג נור אויף בְּשָׂמִים אַלײן; איז זי נאָך נישט געבליבען דערמיט צופרידען און זײ געזאָגט: „נישט מעהר זאָלט איהר איהר פאַר אײַערע טעכטער בעשטימען”. האָבען יענע אויף דעם געענטפערט: אָמֵן הַלְוַאי!

און נאָכ׳ן חוּרְבָּן איז אײנמאָל ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי געריטען אויפ׳ן עזעל פון יְרוּשָׁלַיִם אַרויס, און זײַנע תַּלְמִידִים זענען איהם נאָכגעגאַנגען. זעהט ער אַ אָרום אָפּגעריסען מײדעל קלויבט=אויף גערשטען=קערנער פונ׳ם קויט אַרויס אונטער די פּיס פון די אַראַבּישע פּיה. ווי זי האָט איהם דערזעהן האָט זי זיך אײַנגעהילט אין איהרע צולאָזענע האָר און צו איהם צוגעגאַנגען.

— רֶבִּי — זאָגט זי איהם—איך האָב נישט וואָס צו עסען.

פרעגט ער זי: ווער ביסטו, טאָכטער? שווײַגט זי.

פרעגט ער זי איבער: טאָכטער, זאָג ווער ביסטו? ענטפערט זי: איך בין די טאָכטער פון נַקְדִימוֹן בֶּן גוריון.

— וואו איז היגעקומען דײַן פאָטער׳ס פערמעגען?

— געלד זאַלצט מען נישט אײַן—ענטפערט זי.

— און דײַן שווער׳ס פערמעגען?

— נאָכגעגאַנגען דעם פאָטער׳ס. אַך רֶבִּי, געדענקסטו, אַז דו האָסט זיך געחַתְמ׳עט אויף מײַן כְּתוּבָּה?

ר׳ יוֹחָנָן האָט זיך געווענדעט צו זײַנע תַּלְמִידִים און געזאָגט: יאָ, איך געדענק, אַ מיליאָן גאָלדענע רענדליך איז איהר געווען אָפּגעשריבען אין דער כְּתוּבָּה פונ׳ם פאָטער׳ס צַד, אויסער דעם שווער׳ס.

און ר׳ יוֹחָנָן האָט זיך צום סוֹף צעווײנט און אויסגעלאָזט:

— אוי יודישע קינדער, אַז=וואויל איז זײ ווען זײ טהון גאָטס רָצוֹן; קײן אוּמָה וְלָשׁוֹן האָט אויף זײ דעמאָלט קײַן שְׁלִיטָה נישט. ווען אָבער זײ טרעטען=איבער זײַן רָצוֹן—גיט ער זײ איבער צו אַ נידעריגער אוּמָה אין די הענד, און נאָך ערגער: צו דער בְּהֵמָה פון אַ נידעריגער אוּמָה!

גאָט׳ס טרויער.

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זאָגט: נאָכ׳ן חורבן האָט גאָט צוזאַמענגערופען די מַלְאָכִים און זיי געפרעגט: אַ קעניג, אַ בָּשָׂר־וָדָם, ווען ער טרויערט אויף אַ מֵת וואָס איז איהם שטאַרק ליעב געווען, ווי איז ער זיך נוֹהֵג? ענטפערען זיי: ער לאָזט אַרויסהייננגען אַ שוואַרצען געוואַנד פאַר דער טהיר.

— טהו איך דאָס אויך — זאָגט גאָט:

„איך ציה־אָן די הימלען דונקעל־שוואַרץ
און אַ זאַק מאַך איך זייער דעק".

— און וואָס נאָך טהוט ער? — פרעגט ער ווייטער ביי די מַלְאָכִים.

— ער לאָזט אויסלעשען די לייכטער.

— טהו איך דאָס:

„זוהן און לבנה ווערען פינסטער,
דער גלאַנץ פון שטערען אויסגעלאָשען".

— און וואָס נאָך טהוט ער? — פרעגט ער ווייטער.

— ער געהט באָרוועס.

— טהו איך דאָס:

„אין ווירבעל און שטורם איז גאָטס וועג,
שטויבט־אויף וואָלקענס מיט זיינע פיס־טרעט".

— און נאָך וואָס טהוט ער?

— ער צערייסט זיין קעניגליך פורפור־קלייד.

— טהו איך דאָס:

„אויסגעפיהרט דער גזר־דין פון גאָט —
און צוריסען האָט ער זיין פורפור־קלייד".

— און נאָך וואָס טהוט ער?

— ער זיצט אין אַ ווינקעל און שווייגט.

— טהו איך דאָס:

„איינזאַם זיצט ער און שווייגט
אונטער דעם שווערען לאַסט פון זיין טרויער".

רַב אַחָא זאָגט: חָרוּב איז געוואָרען דער בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וויסט איז דער הַר־הַבַּיִת, די שְׁכִינָה קען זיך אָבער פון דאָרט נישט אָפרייסען, און קיינמאָל טרעט זי נישט אָפּ פון׳ם כּוֹתֶל מַעֲרָבִי:

„אָט שטעהט זי אונטער אונזער וואַנד,
קוקט דורך די שפּאַלטען אַרויס".

ר׳ יוֹסִי דערצעהלט: איינמאָל געהענדיג אין וועג בין איך אַריין אין אַ חוּרְבָּה אין יְרוּשָׁלַיִם מִתְפַּלֵּל צו זיין פאַר גאָט. הער איך ווי אַ בַּת־קוֹל ברומט פון דאָרט אַרויס ווי אַ טויב און זאָגט אין דער שטיל:

ווּעֶה איִז מיִר,
פּעֶרוויִסט האָב איִך מיַין הויז,
פּעֶרבּרעֶנט האָב איִך מיַין פּאַלאַץ,
און פּעֶרטריִבּעֶן מיַינעֶ קיִנדעֶר
צוויִשעֶן וויִלד־פרעֶמדעֶ.

„מְנַחֵם".

איִנ'ם טאָג פוּנ'ם חורבן איִז געֶבּוירעֶן געֶוואָרעֶן דעֶר גוֹאֵל [1].

עֶרגיִץ וויַיט פוּן יְרוּשָׁלַיִם איִז געֶשטאַנעֶן איַינעֶר אַ דאָרפסמאַן איִן פּעֶלד און געֶאַקעֶרט. גיִט זיַין קוּה אַ בּרוּם. דעֶרהעֶרט עֶס אַ פּעֶרבּיַיגעֶ־העֶנדעֶר אַראַבּעֶר, שטעֶלט עֶר זיִך אָפּ און פרעֶגט דעֶם דאָרפסמאַן: ווּעֶר בּיִסטוּ?

— אַ יוּד בּיִן איִך — עֶנטפעֶרט יעֶנעֶר.

— הײַ, דוּ יוּד, שפּאַן־אוֹיס דיַין קוּה, בּיִנד־אָפּ דיַין אַקעֶר־איַיזעֶן.

— וואָס איִז דעֶן?

— דעֶר יוּדיִשעֶר בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ איִז עֶרשט חָרוּב געֶוואָרעֶן.

— פוּן וואַנעֶן וויַיסטוּ דאָס? — פרעֶגט דעֶר יוּד אַ דעֶרשראָקעֶנעֶר?

— פוּן דיַין קוּה'ס בּרוּם וויַיס איִך עֶס.

דעֶרוויַיל גיִט דיִ קוּה נאָכאַמאָל אַ בּרוּם. רוּפט זיִך אָן דעֶר אַראַבּעֶר:

— הײַ, דוּ יוּד, שפּאַן־איַין צוּריִק דיַין קוּה, בּיִנד־צוּ וויִדעֶר דיַין אַקעֶר־איַיזעֶן, עֶרשט איִז דאָך געֶבּוירעֶן געֶוואָרעֶן מָשִׁיחַ, דעֶר יוּדיִשעֶר עֶרלעֶזעֶר.

— וויִ איִז זיַין נאָמעֶן — פרעֶגט דעֶר יוּד.

— מְנַחֵם הײַסט עֶר.

— און זיַין פאָטעֶר'ס נאָמעֶן?

— חִזְקִיָּהוּ.

— און וואוּ געֶפוּנט עֶר זיִך?

— איִן דאָרף בִּירַת־עַרְבָּא, נעֶבּעֶן בֵּית־לֶחֶם יְהוּדָה.

געֶהט־אַוועֶק דעֶר יוּד, פּעֶרקויפט זיַין קוּה, פּעֶרקויפט זיַין אַקעֶר־איַיזעֶן און וועֶרט אַ העֶנדלעֶר פוּן געֶוואַנד פאַר קיִנדעֶר. לאָזט עֶר זיִך איִן וועֶג, לאַנד־איַין לאַנד־אוֹיס, שטאָדט־איַין שטאָדט־אוֹיס, בּיִז עֶר קוּמט אַהיִן איִן יעֶנעֶם אָרט. קוּמעֶן וויַיבּעֶר פוּן אַלעֶ אַרוּמיִגעֶ דעֶרפליִך, איַינקויפעֶן בּיַי איִהם געֶוואַנד פאַר זיַיעֶרעֶ קיִנדעֶר. נוּר איַין פרוֹי, מְנַחֵם'ס מוּטעֶר, האָט גאָר ניִשט געֶקויפט. העֶרט דעֶר העֶנדלעֶר וויִ וויַיבּעֶר שריַיעֶן אוֹיף אַ קוֹל: מְנַחֵם'ס מוּטעֶר, מְנַחֵם'ס מוּטעֶר! געֶה קויף־איַין געֶוואַנד פאַר דיַין זוּהנדיִל.

— הַלְוַאי וואָלט עֶר, שׂוֹנֵא צִיּוֹן, דעֶרוואָרגעֶן געֶוואָרעֶן — עֶנטפעֶרט יעֶנעֶ.

---

[1] עֶרלעֶזעֶר, משיח.

— וואָס האָסטו צו איהם? — פרעגען די ווייבער.

— אינ'ם טאָג פון זיין געבוירען איז דאָך דער בית־המקדש חרוב געוואָרען.

רופט זיך אָן דער יוד:

— גלויב מיר, טאָכטער, מיט איהם איז ער חרוב געוואָרען און דורך איהם וועט ער, אם ירצה השם, צוריק אויפגעבויט ווערען. נעהם קויף פאַר איהם.

— איך האָב אָבער קיין געלד נישט — זאָגט די מוטער.

— עס מאַכט נישט אויס, נעהם אויף באָרג; אַן אַנדערסמאָל, ווען איך וועל ווידער קומען, וועסטו מיר בעצאָהלען.

אין אַ צייט אַרום קומט דער הענדלער ווידער אין יענעם אָרט. קלערט ער זיך: מע דאַרף געהן זעהן וואָס מאַכט יענעם קינד. קומט ער צו דער מוטער און פרעגט זי: וואָס מאַכט עפּיס דיין קינד?

— ניטאָ איהם! — ענטפערט די מוטער — באַלד נאָך דיין אַוועקגעהן זענען אָנגעקומען אַזעלכע ווינטען און שטורעמס, ביי מיר פון די הענד איהם אויסגעכאַפּט, און מיט איהם אינאיינעם פערשוואונדען געוואָרען — און ניטאָ איהם!

דאָס געוויין ביינאַכט.

„ציון וויינט און וויינט ביינאַכט" — זי וויינט, און אויף איהר קוקענדיג וויינט אויך גאָט ברוך־הוא; די היילינגע מלאכים וויינען מיט איהר; הימעל און ערד, בערג און טהאָלען וויינען מיט איהר.

„ביינאַכט וויינט זי" — וויינט ווער ביינאַכט לאָזט זיך זיין געוויין שטאַרקער הערען און עס חאַפּט־אָן ביי'ם האַרצען און מע וויינט מיט איהם צוזאַמען; וויינט ווער ביינאַכט — וויינען מיט איהם שטערען און מזלות.

רבי האָט געלייענט די קינות. געקומען צום פּסוק: „אַראָפּגעשליידערט פון הימעל אויף דער ערד יודישער פּראַכט" — האָט זיך איהם די האַנד אָפּגעלאָזט און דער ספר האָט זיך אַרויסגעגליטשט, און טיעף פונ'ם האַרצען האָט ער דערביי אַ קרעכץ געטהון: אוי, פונ'ם העכסטען דאַך אין דער טיעפסטער גרוב!...

זינט דער בית־המקדש איז חרוב געוואָרען.

זינט דער בית־המקדש איז חרוב געוואָרען בעווייזט זיך נישט ביי גאָט ברוך־הוא קיין פרעהליכע מינע און מע זעהט נישט דעם הימעל אַ לויטערען.

ר' אלעזר זאָגט: זינט דער בית־המקדש איז חרוב געוואָרען האָט זיך אַוועקגעשטעלט אַ אייזערנע וואַנד צווישען יודען און צווישען זייער פאָטער אין הימעל.

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ זאָגט: זינט דער בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ איז חָרוּב געוואָרען געהט נישט פאָראיבער קײן טאָג אָהן אַ צָרָה.

ר׳ פִּנְחָס בֶּן יָאִיר זאָגט: זינט דער בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ איז חָרוּב געוואָרען געהען-אַרום די געלערנטע ווי פערשעמטע און די אדעל-לײַט מיט אַראָפּגע-לאָזענע קעפּ, וואָהלטעהטיגע ווערען אַלץ דערנידעריגטער און די גע-וואַלטהוער און די ברײטע מײַלער זענען פון אויבען; ניטאָ וואוהין זיך צו קעהרען, צו וועמען זיך ווענדען, קײנעם אַרט נישט, קײנער קוקט זיך נישט אום, אויף וועמען-זשע איז אונז געבליבען זיך אָנצולעהנען? — אויף דעם אײנציגען פאָטער אין הימעל אַלײן.

טרעסט.

פיער גרויסע תַּנָּאִים זענען געגאַנגען אין וועג קײן רוים: רַבָּן גַּמְלִיאֵל, ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און ר׳ עֲקִיבָא. נאָך געוועזען ווײַט פון דער שטאָדט אויף אַ שטרעקע פון הונדערט צוואַנציג מיל דערהערען זײ שוין דעם פרעהליכען זידיגען גאַסען-רויש פון רוים. הויבען-אָן די ערשטע דרײַ צו װײנען, נור אײן ר׳ עֲקִיבָא לאַכט.

— וואָס לאַכסטו — פרעגען זײ איהם.

— און איהר, וואָס ווײנט איהר? — פרעגט ער זײ.

— ווי זאָלען מיר נישט ווײנען — זאָגען זײ — אַז מיר זעהען ווי די הײדען, וואָס ביקען זיך צו אָבגעטער און דעמפּפען פאַר געצען, זײ זיצען זיך אַזוי רוהיג און געזיכערט, און מיר — אונזער בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, דאָס פוס-בענקעלע פון אונזער גרויסען גאָט, ליגט פערברענט אין אַש.

— דערפאַר טאַקי — זאָגט ר׳ עֲקִיבָא — לאַך איך. אויב זײ, די פערזינ-דיגטע פאַר גאָט, לעבט זיך אַזוי, ווי וועט שוין זײַן מיט די וואָס טהוען זײַן ווילען?

די זעלבע תַּנָּאִים האָבען אײנמאָל נאָכ׳ן חורבן, זיך געלאָזט געהן קײן יְרוּשָׁלַיִם. געקומען צו׳ם הַר-הַצּוֹפִים [1]), האָבען זײ אויף זיך קְרִיעָה געריסען. געקומען נאָהענטער צו׳ם הַר-הַבַּיִת, דערזעהען זײ אַ שאַקאַל שפּרינגט-אַרויס פון דעם אָרט וואו ס׳איז געוועזען דער קֹדֶשׁ-קָדָשִׁים [2]), הויבען-אָן יענע דרײַ צו ווײנען, און ר׳ עֲקִיבָא לאַכט. פרעגען זײ איהם: וואָס לאַכסטו?

— און איהר, פאַר וואָס ווײנט איהר?

— ווי זאָלען מיר נישט ווײנען, אַז דאָס הײליגסטע אָרט אונזערס, וואו קײן בֶּן-אָדָם, אויסער דעם כֹּהֵן גָּדוֹל, האָט קײנמאָל נישט געטאָרט אַהין אַײַנטרעטען, — דאָרטען שפּאַצירען איצט פרײַ אַרום שאַקאַלען.

---

[1]) אַ באַרג אונטער ירושלים, וואָס פון דאָרט זעהט מען אַרויס די שטאָדט.

[2]) דאָס הײליגסטע אָרט אין בית-המקדש.

— דערפאַר טאַקי לאַך איך — זאָגט ר׳ עקיבא — צוויי נבואות פערבינדענע צוזאַמען זענען געזאָגט געוואָרען, איינע פון שטראָף: „ציון וועט אויף פעלד צואַקערט ווערען, פון ירושלים — וועלען וויסטע בערגליך ווערען, און דער הר־הבית מיט ווילדען וואַלד בעוואַקסען”; די צווייטע פון טרעסט: „עס וועלען נאָך זיצען זקנים און זקנות אין די גאַסען פון ירושלים, יעדער מיט זיין שטעקען אין האַנד, אָנגעלאָדענע מיט יאָהרען; און יונגע קינדערליך, יונגעליך מיט מיידעליך, וועלען אַקעגען זיי פרעהליך זיך שפּיעלען און אָנפולען מיט זייער פרעהליכען געלעכטער די גאַסען”. איידער די ערשטע נבואה איז מקוים געוואָרען, האָב איך אַלץ מורא געהאַט טאָמער וועט די צווייטע אויך נישט מקוים ווערען, איצט אַז די ערשטע איז שוין ערפולט, מעג מען זיכער זיין אַז די צווייטע וועט אויך ערפולט ווערען.

אויסגעהערט ר׳ עקיבא׳ן, האָבען זיינע חברים איהם געזאָגט מיט די ווערטער:

— עקיבא, דו האָסט אונז געטרעסט! עקיבא, דו האָסט אונז געטרעסט!

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח.

דִי בֶּענַייעטֶע סַנְהֶדְרִין.

נאָכדעם ווי יַנַאי דער עֶרשטער [1] האָט אומגעבראַכט די גרעסטע יודישע געלעהרטע [2], איז די גאַנצע יודישע וועלט געוועזען ווי צעטומעלט; די צְדוּקִים, די בִּיטערע שׂוֹנְאִים פון די פְּרוּשִׁים, האָבען אומעדום בעקומען די אויבערהאַנד — בִּיז שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח איז געקומען און האָט צוריק אַוועק־געשטעלט די תּוֹרָה אויף איהר אַלטען שטייגער.

צום עֶרשטען האָט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח זיך גענומען אויסרוימען די צדוקים פון די סַנְהֶדְרִין, און אויסגעפיהרט האָט ער עס אויף אַזאַ אוֹפֶן: אין דער סַנְהֶדְרִין, וואָס איז צו יענער צייט בעשטאַנען אוים לויטער צדוקים, פלעג זיצען דער מֶלֶךְ אַלֶכְּסַנְדֶר־יַנַאי און נעבען איהם די מַלְכָּה שְׁלוֹמִית, און אויך דער איין־און־איינציגער פון די פְּרוּשִׁים — ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח, דער מַלְכָּה׳ס ברודער. געוועהנליך, פלעגען אָפט פאָרקומען אין סַנְהֶדְרִין פערשי־דענע פראַגען פון אַלערליי דִינִים, האָבען די סַנְהֶדְרִין לייט אין אַזעלכע פּאַ־לען נישט געוואוסט ווי אויסצודרינגען דעם אֶמֶת׳ן דין מיט בעווייזען פון דער תּוֹרָה [3]. רופט זיך אָן ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: עס דאַרף אַוועקגעשטעלט ווערען, אַז פאַר דער סַנְהֶדְרִין זאָל רָאוּי [4] זיין נור דער, וואָס קען אויסווייזען יעדען דין פון דער תּוֹרָה; דער אָבער וואָס קען דאָס נישט בעווייזען איז פאַר איהם אין סַנְהֶדְרִין קיין פּלאַץ נישט. טרעפט זיך דערנאָך ווידער אַ פאַל וואו סַנְהֶדְרִין־לייט, נישט וויסען ווי אויסצודרינגען דעם דין פון דער תּוֹרָה, האָבען געשוויגען. נאָר איינער פון זיי האָט זיך אַרויסגעשטעלט געגען שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח און עֶפּעס געפּלאַפּלעט: „גִיב מיר — זאָגט ער — אַ טאָג צייט, מאָרגען וועל איך שוין דיר ברייַנגען אַ קלאָרע תְּשׁוּבָה”. אויף מאָרגען האָט ער שוין אָבער זיך געשעמט ווייזען אין סַנְהֶדְרִין, ווייל ער האָט

---

[1]) יוחנן־הורקנוס. [2]) זעה אויבען ז׳ 15. [3]) די צדוקים וואָס האָבען נישט גע־האַלטען ווי די פּרושים פון תורה שבעל־פּה (מינדליכע טראַדיציאָן) פלעגען זיך האַל־טען נור בּיים בּוכשטעגליכען זינן פון דער תורה. [4]) האָט די ווערטה.

אין דער תּוֹרָה נישט געקענט אויסזוכען די נייטיגע בעווייזען. האָט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח באַלד אויף זיין אָרט אין סַנְהֶדְרִין אַוועקגעזעצט איינעם פון די פְּרוּשִׁים. „די סַנְהֶדְרִין — האָט ער געזאָגט — מוז דורכאויס בעשטעהן פון איין און זיבעציג מאַן, נישט וועניגער“. דאָס נעמליכע איז פאָרגעקומען אויך מיט די איבריגע — ביז די צדוקים זענען איינער נאָכ׳ן אַנדערען אַלע אויסגעביטען געוואָרען אויף פְּרוּשִׁים, און אַזוי אַרום האָט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח אויסגעפיהרט צו האָבען אַזאַ סַנְהֶדְרִין ווי ער האָט פערלאַנגט.

און יענעם טאָג, ווען די גאַנצע סַנְהֶדְרִין איז בעשטאַנען פון הוילע פְּרוּשִׁים, האָבען יודען געמאַכט פאַר יום־טוב.

אַנטלאָפען און צוריקגעקומען.

קיין יְרוּשָׁלַיִם זענען איינמאָל אָנגעקומען דריי הונדערט נְזִירִים [1] מיט דער דֵעָה דאָרט צו ברייענגען ניין הונדערט קָרְבָּנוֹת. פאַר האַלב פון זיי, פאַר הונדערט פופציג מאַן, האָט ר׳ שִׁמְעוֹן געפונען אַ געזעצליכען אויסגאַנג [2] און זיי בעפרייעט פון קָרְבָּנוֹת. פאַר די איבעריגע האָט ער נישט געפונען. קומט ער צום קעניג יַנְאַי און זאָגט איהם: עס זענען אָנגעקומען דריי הונדערט נְזִירִים, דאַרפען זיי ברייענגען ניין הונדערט קָרְבָּנוֹת, פערמאָגען זיי נישט. שענק־זשע זיי דו איין העלפט און איך די צווייטע — און לאָזען זיי אויספולען זייער חוב. פאָלגט איהם יַנְאַי און שענקט העלפט קָרְבָּנוֹת. קומט מען דערנאָך פאַר יַנְאַי׳ן און מע רעדט־אָן אויף שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: זיי ווייסען, אַז שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח האָט דיך אָבגענאַרט. אַלע קָרְבָּנוֹת זענען נור דעם קעניג׳ס; ער אַליין אָבער האָט גאָר נישט געגעבען. איז יַנְאַי געוואָרען שטאַרק אויפגעבראַכט. דערוואוס זיך דערפון ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח, דערשרעקט ער זיך און אַנטלויפט.

אין אַ צייט שפּעטער, אויף אַ מאָהלצייט ביים קעניגליכען טיש, האָבען זיך געפונען צווישען די געסט, אויך פאָרנעהמע לייט פון פּערסישער מְלוּכָה. רופען זיי זיך אָפּ צו יַנְאַי׳ן: הער קעניג, עס געדענקט זיך אונז, אַז דאָ ביי׳ם קעניגליכען טיש איז תָּמִיד געווען איינער אַ זָקֵן, פלעגט ער אונז זאָגען קלוגע ווערטער פון דער תּוֹרָה. האָט יַנְאַי געהייסען זיין פרוי שְׁלוֹמִית, רַבִּי שִׁמְעוֹן׳ס שוועסטער, וועלכע האָט געוואוסט וואו איהר ברודער בעהאַלט זיך, זי זאָל שיקען נאָך איהם, ער זאָל קומען צוריק. זאָגט זי צו איהם: שווער

---

[1] נזיר — אַן אָבגעשיידטער, אַן איינגעהאַלטענער — דער וואָס נעמט אויף זיך אַ געוויסע צייט זיך אָפּצוהאַלטען פון ווין, פון גאָלען זיך און פון טומאה. לויט׳ן דין מוז יעדער נזיר ברייינגען דריי קרבנות. [2] אַ מיטעל ווי אויפצובינדען זיי פונ׳ם נדר, דורך וואָס זיי ווערען בעפרייט פון קרבנות.

מיר, אז דו וועסט איהם ניט אָנריהרען און שיק איהם דיין קעניגליכען רינג — וועט ער קומען. האָט ינאי אזוי געטוהן און ר' שמעון בן שטח איז צוריקגעקומען.

פרעגט איהם דער קעניג:

— צו וואָס ביסטו אנטלאָפען?

— כ'האָב געהערט — ענטפערט ער — אז דער קעניג איז אויף מיר אויפגעבראכט, האָב איך מורא געהאט, זאָלסט מיך נישט טויטען, און געטהון ווי אין פסוק שטעהט: „בעהאַלט זיך אַ קליינע ווילע, ביז דער צאָרן וועט פאָראיבער".

— און פאַר וואָס האָסטו מיך אויסגעלאכט?

— חלילה! — ענטפערט ר' שמעון — איך בין דאָס גאָר ניט אויסען געווען. דו האָסט געשטיצט די נזירים מיט דיין געלט, און איך — מיט מיין תורה. איז אויסגעקומען גלייך אויף גלייך, ווי עס ווערט געזאָגט: „ווער אין שאָטען פון חכמה — ווער אין שאָטען פון געלט".

— פאַר וואָס־זשע האָסטו דאָס מיר נישט דערצעהלט באַלד?

— ווען איך דערצעהל דיר באַלד, ווער ווייסט צי דו וואָלסט געגעבען.

זעצט איהם ינאי ביי'ם טיש צווישען זיך און צווישען דער קעניגען.

„זעה — זאָגט ער איהם — וואָס פאַר אַ כבוד איך טהו דיר אָן".

— נישט דו — ענטפערט ער — די תורה טוהט מיר אָן דעם כבוד, ווי בן־סירא זאָגט: „וועסטו זי אַכטען און עהרען — באַזעצט זי דיך צווישען הערען".

— הערסט! — רופט זיך אָן ינאי צו דער קעניגען — ער האָט גאָר פאַר קיינעם קיין אָבשיי ניט!

ינאי פאַר שמעון בן שטח'ם געריכט

איינמאָל האָט דעם קעניג ינאי'ס אַ קנעכט געהרג'עט אַ מענשען. האָט ר' שמעון בן שטח דער נשיא פון די סנהדרין איהם געהייסען אַרויסרופען פאַר'ן געריכט. שיקט מען צו'ם קעניג ינאי: „דיין קנעכט האָט געטויט אַ מענשען". שיקט ער אַוועק דעם קנעכט פאַר'ן געריכט. באַפוילט מען איהם ווייטער: „לויט'ן דין פון דער תורה מוזטו אַליין, דער אייגענטימער פונ'ם פערברעכער, אויך זיך שטעלען צוזאַמען מיט איהם פאַר'ן געריכט". פאָלגט ינאי און קומט. שטעלט מען איהם אַ שטוהל נעבען שמעון בן שטח און ער האָט זיך געזעצט. רופט זיך אָן צו איהם שמעון בן שטח: קעניג ינאי, שטעל זיך אויף צום דין און זאָל מען די עדות געגען דיר אויסהערען — אַזוי הייסט אונזער תורה. זאָגט ינאי: אַזוי זאָגסט דו, וואָס זאָגען אָבער דיינע חברים. ווענדעט ער זיך רעכטס, לאָזען די ריכטער אַראָפּ די אויגען צו דער ערד, לינקס — אויך דאָסזעלבע. אויפגעבראַכט פון אַזאַ משא־פנים,

שרייעט שמעון בן שטח אויף זיי אן: „איהר זענט נישט אפענהערציג, זאל גאט דער יודע-מחשבות מיט אייך זיך רעכנען!"—געשעהט א וואונדער אין אלע ריכטער ווערען פלוצלינג נידערגעווארפען צו דער ערד און בלייבען אין אהנמאכט. ווערט דער קעניג דערציטערט. שרייעט ווידער אוים ר' שמעון בן שטח: „שטעל זיך אויף, זאל מען געגען דיר עדות זאגען. נישט פאר אונז שטעלסטו זיך אויף, נאר פאר דעם שעפער פון דער וועלט". און ינאי האט זיך באלד אויפגעשטעלט אויף די פיס.

קדוש־השם.

שמעון בן שטח איז געווען א נויטבעדערפטיגער, און האט זיך בע-שעפטיגט מיט פלאקס. איינמאל האבען די תלמידים פאר איהם געקויפט אן עזעל ביי אן אראבער. געפונען זיי אויפ'ן עזעל'ס האלז פערשטעקט א טייערען עדעלשטיין. רופען זיי אוים מיט א שמחה: „רבי, גאט האט דיר צוגעשיקט א כשר'ע מציאה, ביזט נתעשר געווארען! זאגט זיי ר' שמעון בן שטח: „ניין, קינדער, איך האב געקויפט אן עזעל, נישט קיין עדעלשטיין". און האט באלד אפגעשיקט דעם עדעלשטיין צוריק צו'ם אראבער.

פערוואונדערט האט אויסגערופען דער אראבער: „געלויבט זאל זיין דער יודישער גאט, דער גאט פון שמעון בן שטח".

אכציג מכשפות אין איין טאג אויפגעהאנגען.

ווען ר' שמעון בן שטח איז געווארען נשיא קומט מען און מע דער-צעהלט איהם, אז ערגיץ אין א הייל אין א וואלד ביי אשקלון האלטען זיך אויף אכציג פרויען, זעהר שעדליכע מכשפות. פערזאמעלט ר' שמעון אין א נאסען רעגענדיגען טאג אכציג יונגע לייט, אלע שעהנע פארשוינען פון הוי-כער וואוקס, טהיילט זיי איין יעדען א נייעם קרוג מיט א ריינעם צונויפגע-לעגטען מאנטעל אינוועניג, הייסט זיי אנטהון די קרוגען איבערגעקעהרטע אויף די קעפ, און לאזט זיך מיט זיי אין וועג צו דער הייל. און אנגעזאגט האט ער זיי: באלד ווי איהר וועט דערהערען פון מיר פון דער הייל ארוים דעם ערשטען פייף, זאלט איהר חאפען אנטהון די ריינע מאנטלען, דעם צווייטען — זאלט איהר זיך אלע א לאז טהון אין הייל און יעדער פון אייך זאל באלד אויפחאפען איין מכשפה און זי גיבען א הויב-אויף פון דער ערד, ווייל אזוי איז שוין מיט א מכשף: הויבסטו איהם אויף פון דער ערד פער-לירט ער אויפ'ן שטעל זיין מאכט.

קומט מען צו דער הייל. הילט זיך ר' שמעון בן שטח איין אינ'ם טריקענעם מאנטעל, קלאפט-אן ביי'ם אריינגאנג און שרייעט-אוים:

— אויס, אויס [1]! עפּענט, איך בין פון אייערע.

אריינגעלאזט איהם אין הייל, גיבען איהם די מכשפות גלייך א פרעג:

— ווי קומט עס דו זאלסט פון אזא רעגען ארויס א טרוקענער?

— איך האב זיך דורכגעשלאגען צווישען די טראפענס — ענטפערט זיי ר' שמעון.

— און צי וואס ביסטו אהער געקומען?

— איינער ביי'ם אנדערען זיך לערנען! זאל יעדערע פון אייך בעווייזען וואס זי קען.

זאגט איינע א שפרונג — און ס'ווערט באלד בעשאפען זילבערנע ברויט. די צווייטע — און עס בעקומט זיך אייזערנע פלייש, די דריטע — און עס וואקסט אויס גאלדענער וויין, די פיערטע — און עס בעווייזט זיך קופערנע זופ.

— זעה — זאגען זיי — וואס פאר א סעודה מיר האבען פאר דיר בעשאפען. איצט האלט עס ביי דיר, בעווייז דו וואס דו קענסט.

— איך — זאגט ר' שמעון — וועל גיבען א פייף איינס און צוויי, וועלען צו אייך אריין אכציג שעהנע, שטאלטנע יונגע־לייט, אלע איינגעהילט אין טרוקענע מאנטלען, און ס'וועט שוין זיין מיט אייך פרעהליך און לעבעדיג.

און באלד אויף דעם גיט ר' שמעון איין פייף, און די יונגען האבען געחאפט און איינגעהילט זיך אין די מאנטלען, א צווייטען — און זענען אלע מיט אמאל אריין אין הייל.

— זאל יעדער פון אייך — בעפעהלט ר' שמעון — געשווינד אויסקלייבען איינע, א פאר צו זיך.

און די אכציג מכשפות, יעדע פון זיי אויפגעחאפט פון א פאר פעסטע הענד, זענען אלע געבליבען הייגנען אין דער לופטען.

— איצט — זאגט ר' שמעון צו דער וואס האט ברויט בעשאפען — פרוב מאך נאכאמאל די זעלבע קונץ.

קען זי נישט.

— נעהם־זשע, הייננ זי אויף אויף א בוים — זאגט ר' שמעון צום בחור.

און דו וועגדט ער זיך צו דער צווייטער — פרוב נור שאף ווידער וויין.

קען זי נישט.

— הייננ זי אויף!

און אזוי ארום האט מען אויפגעהאנגען אלע אכציג מכשפות.

[1] א אויסרוף־ווארט צווישען מכשפים.

חוני־המעגל און זיינע אייניקלעך.

חוני־המעגל בעט־אוים רעגען.

איינמאל איז איבערגעגאנגען דאס רוב [1]) פון חודש אדר און קיין רע־גען איז נישט געווען [2]). קומט מען צו חוני־המעגל און מע בעט איהם: טהו תפלה וועט געהן רעגען. זאגט ער: געהט טראגט־אריין אין שטוב די פסח׳דיגע הויוועגס [3]) זיי זאלען פונ׳ם רעגען נישט צעווייקט ווערען.

שטעלט זיך חוני־המעגל און טהוט תפלה, און קיין רעגען געהט אלץ נישט. וואס טהוט מען? צייכענט ער ארום זיך אן עיגול [4]), שטעלט זיך אוועק אינדערמיט און זאגט אזוי:

— רבונו־של־עולם! דיינע קינדער האבען זיך געווענדעט צו מיר, וויל איך בין ביי דיר ווי א בן־בית [5]). שווער איך ביי דיין גרויסען נא־מען, איך ריהר זיך נישט פון דעם ארט, ביז דו וועסט זיך אויף זיי נישט דערבארמען.

הויבט־אן א רעגען טריפען. זאגען איהם די תלמידים: רבי, דיין געזיכט דערהאלט אונז בייִ׳ם לעבען; עס זעהט אויס ווי עס רעגענט נור כדי בעפרייען דיך פון דיין שבועה.

הויבט חוני אויף די אויגען צו׳ם הימעל און זאגט: נישט אויף דעם האב איך געבעטען, נאר אויף א רעגען וואס זאל אנפולען אלע גריבער, גראבענס און היילען.

נעהמט דער רעגען שמייסען מיט שטורם, גיסען ווי פון עמערס, יע־דער טראפען א קווארט די גרויס. זאגען איהם די תלמידים ווידער: רבי, דיין געזיכט דערהאלט אונז בייִ׳ם לעבען; עס זעהט אויס אז ס׳איז נישט קיין רעגען, נור א מבול אויף חרוב צו מאכען די וועלט.

הויבט חוני ווידער אויף די אויגען צום הימעל און זאגט: נישט אויף

[1]) דער גרעסטער טהייל. [2]) חודש אדר איז די צייט פון פריהיאהר־רעגען אין ארץ־ישראל. [3]) הויוועגס לייטענע אויפגעשטעלטע אין הויף צו בראטען שעפסען־פלייש פון קרבן־פסח. [4]) קרייז, רעדיל. [5]) א שטוב־מענש, הויזישער.

דעם האָב איך געבעטען, נאָר אויף אַ רעגען פון גוטווילען, בּרָכה און גליק.

האָט אָנגעהויבּען דער רעגען געהן ווי געהעריג, אַזוי לאַנג בּיז דאָס וואַסער האָט געשטיגען הויך און דער עולם אין ירושלים האָט געמוזט זיך אויפהויבּען אויפ'ן הר־הבּית [1]). קומט מען ווידער צו חוני'ן: רבּי, ווי דו האָסט מתפּלל געווען אויפ'ן רעגען, ער זאָל געהן, אַזוי בּעט איצט, ער זאָל שוין אויפהערען.

ענטפערט ער: „איך האָב אַפילו אַ קבּלה, אַז אויף צו פיעל גוטס איז מען נישט מתפּלל, דאָך בּרײַנגט אַהער אַן אָקס אַ דאַנק־אָפּפער". בּרײַנגט מען. לעהנט ער זיך אָן מיט בּײדע הענד אויפ'ן אָקס, הויבּט אויף די אויגען צו'ם הימעל און זאָגט:

— רבּונו־של־עולם! דײַן פאָלק ישׂראל, וואָס דו האָסט אַרויסגעפיהרט פון מצרים, קען נישט אויסשטעהן נישט צופיעל גוטס, און נישט צופיעל שלעכטס. בּיסטו אויף זיי אין צאָרן—טראָגען זיי עס נישט איבּער; בּיסטו צו זיי צופיעל מילד—האַלטען זיי עס אויך נישט אויס. זאָל זײַן דײַן גוטער ווילען, דער רעגען זאָל אויפהערען און זאָל די וועלט פרײַ אָפּאָטהעמען.

און בּאַלד האָט אַ בּלאָז געטהון אַ ווינט—זענען די וואָלקענס צוגאַנגען און ס'האָט אַרוסגעשײַנט די זון. האָט דער עולם זיך אַוועקגעלאָזט אין פעלד און געבּראַכט פון דאָרט פרישע שוואָמען און פילצען.

שיקט דער נשׂיא פון סנהדרין אין יענער צײַט, ר' שמעון בּן שטח, זאָגען חוני'ן אַזוי: „ווען דו בּיסט נישט חוני וואָלט דיר געקומען דערפאַר אַ שטרענגער פּסק [2]). וואָס מאַכט מען אָבּער מיט דיר, אַז דו שמײַכעלסט זיך פאַר גאָט, ווי אַ קינד פאַר זײַן טאַטען, און פיהרט בּיי איהם אויס וואָס ער וויל: „טאַטע, פיהר מיך אָפּוואַשען מיט וואַרעמע וואַסער" — פיהרט ער איהם. „שווענק מיך אָפּ מיט קאַלטע" — שווענקט ער איהם. „גיבּ מיר ניס, מאַנדלען, פערשקעס, מילגרוימען" — גיט ער איהם. אויף דיר זאָגט דער פּסוק: „דײַן פאָטער פרעהט זיך... און דײַן מוטער קוועלט־אָן".

און די סנהדרין האָבּען אַרײַנגעשיקט צו חוני־המעגל: „דו בּעפעהלסט און ער ערפולט" — דו בּעפעהלסט פון אונטען און גאָט בּרוך־הוא ערפולט פון אויבּען.

אַ זיבּציגיעהריגער שלאָף.

ר' יוחנן דערצעהלט אַזוי איבּער חוני־המעגל:

אַלע זײַנע יאָהרען האָט דער צדיק, חוני־המעגל, זיך פערקלערט איבּער יענע ווערטער אין תּהלים: „ווען גאָט וועט אומקערען (יודען) צוריק קײַן

[1]) דער בּאַרג „מוריה", אויף וועלכען דער בּית־המקדש איז געשטאַנען. [2]) פאַר דעם וואָס ער האָט זיך אויפגעפיהרט געגען גאָט צו היימיש.

ציון—זענען מיר געווען ווי אין חלום" [1]. איז מעגליך—איז איהם געווען קשה—אז איינער זאל אפשלאפען אין חלום גאנצע זיבציג יאהר?

איינמאל געהט ער אין וועג, דערזעהט ער, איינער פלאנצט א באקסער-בוים. פרעגט ער יענעם: „נאך וויפיעל יאהר הייבט-אן דער בוים צו געבען פרוכט?"

— נאך זיבציג יאהר—ענטפערט יענער.

— ביסטו זיכער, אז דו וועסט נאך לעבען זיבציג יאהר און אליין פון איהם געניסען? - פרעגט חוני ווידער.

— וואס מאכט עס אויס—ענטפערט יענער—אז איך בין געקומען אויף דער וועלט האב איך שוין געפונען באקסערען-ביימער. מיינע עלטערן האבען געפלאנצט פאר מיר, און איך פלאנץ פאר מיינע קינדער.

זעצט זיך חוני צו איבערבייסען, און זיין עזעל לאזט ער אפ פאסען זיך אין פעלד. פאלט אויף איהם אן א דרימעל און ער שלאפט-איין. וואקסט-אויס ארום איהם א פעלז, פערשטעלט איהם פון דער גאנצער וועלט און ער שלאפט דארט אזוי אפ גאנצע זיבציג יאהר. ווען ער האט אויפגעוואכט—איז דער פעלז צערונען אין דער לופט און חוני האט דערזעהן ווי איינער קלויבט באקסערען פון יענעם בוים. פרעגט ער ביי איהם: „ביסטו דער, וואס האט דעם בוים געפלאנצט?"

— ניין—ענטפערט ער— געפלאנצט האט מיין זיידע.

„אפנים, איך בין אפגעשלאפען זיבציג יאהר" — טראכט זיך חוני. דערזעהט ער נעבען זיך אויפ'ן פעלד א סך עזלען און עזעליך, וואס זיין עזעל האט אין דער צייט געבוירען. לאזט ער זיך צוריק אהיים. געקומען אין שטאדט, דרעהט ער זיך ארום און דערקענט זי נישט: נייע גאסען, נייע מענשען. הויבט ער אן זיך נאכפרעגען: „זאגט מיר, וואו וואוינט דא חוני-המעגל'ס זוהן?" ענטפערט מען איהם: „זיין זוהן איז שוין לאנג אויף דער וועלט נישטא, אפשר אן אייניקעל".

זאגט ער: „איך בין דאס חוני-המעגל". גלויבט מען איהם נישט. געהט ער אוועק אין בית-המדרש. הערט ער ווי חכמים שמועסען צווישען זיך אין לערנען און זאגען דערביי: „דער ענין איז אונז אזוי קלאר ווי אין יענע צייטען פון דעם גרויסען חוני-המעגל". זאגט ער: „דאס בין איך חוני". גלויבט מען איהם אלץ נישט און קיינער קוקט זיך אויף איהם נישט אום.

האט ער עס נישט געקענט אויסהאלטען און אויסגעבעטען אויף זיך דעם טויט.

[1]) געזאגט געווארען אויף די יודען, וואס האבען זיך צוריקגעקעהרט נאך זיבציג יאהר פון גלות בבל קיין ציון.

אַבָּא־חִלְקִיָה בעט־אוים רעגען.

אַבָּא־חִלְקִיָה איז געוועזען חוני־הַמְעַגֵל׳ס אַן איינִיקעל. אין דער צייט פון מאַנגעל אין רעגען פלעגען די חֲכָמִים זיך ווענדען צו איהם ער זאָל תְּפִלָה טהון, און ס׳האָט תָּמִיד געהאָלפען.

איינמאָל בִּשְׁעַת אַזאַ מאַנגעל, שיקט מען צוויי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בעטען איהם ער זאָל, ווי דער שטייגער, מִתְפַּלֵל זיין אויף רעגען. קומען זיי צו איהם אַהיים, טרעפען זיי איהם נישט. געהען זיי צו איהם אין פעלד, געפינען זיי איהם ווי ער שטעהט און צוגראָבט די ערד. גריסען זיי איהם — ענטפערט ער נישט. פאַר נאַכט קלויבט ער אָן שפּענער, און אַרויפגעלעגט דאָס האָלץ מיט׳ן גראָב־אייזען אויף איין אַקסעל און דעם מאַנטעל אויפ׳ן צווייטען — לאָזט ער זיך געהן אַ באָרוויסער אַהיים. ביי אַ וואַסער טהוט ער אָן די שיך. צווישען דערנער און שטעכלען פערהויבט ער די קליידער. געקומען נאָהענט צו׳ם שטאָדט געהט איהם אַרויס דאָס ווייב אַנטקעגען אַ אויסגעפוצטע. געקומען צו זיין הויז, לאָזט ער אַריינגעהן פריהער די פרוי, ער נאָך איהר און די צוויי געסט צו׳ם לעצטען. זעצט ער זיך עסען און בעט נישט די געסט צום טיש מיטעסען. ביי׳ם טיש ברעכט ער אָפּ ברויט פאַר די קינדער, און גיט דעם גרעסטען איין שטיק, און דעם קלענערען צוויי.

נאָכ׳ן עסען רופט אַוועק אַבָּא־חִלְקִיָה זיין ווייב אין אַ זייט און זאָגט איהר:

— איך פערשטעה, אַז די צוויי חֲכָמִים זענען געקומען צו מיר צוליעב רעגען. קום־זשע לאָמיר אַרויפגעהן ביידע אויפ׳ן בוידעם און בעטען רַחֲמִים ביי גאָט, אֶפְשַׁר וועט ער זיך דערבאַרמען און געבען רעגען, און זאָל מען נישט זאָגען אַז ס׳איז צוליעב אונז. געהען זיי אַרויף אויפ׳ן בוידעם. שטעלט ער זיך אין איין ווינקעל, זיין ווייב אין אַ צווייטען און טהוען תְּפִלָה. האָט זיך בעוויזען פריהער אַ וואָלקען פון דער זייט ווינקעל, וואו זי איז געשטאַנען.

אַראָפּ פונ׳ם בוידעם, פרעגט ער זיי: רַבּוֹתַי, צו וואָס זענט איהר געקומען?

ענטפערען זיי: „אונז האָבען די חֲכָמִים געשיקט צו דיר מיט אַ בַּקָשָׁה, זאָלסט בעטען אויף רעגען".

זאָגט ער: „געלויבט איז גאָט, וואָס האָט געמאַכט, איהר זאָלט שוין נישט דאַרפען אָנקומען צו אַבָּא־חִלְקִיָה׳ן".

— וועסט אונז נישט איינרעדען — זאָגען זיי — דער רעגען, ווייסען מיר, קומט־אָן אין דיין זכות. איצט בעטען מיר דיך נור, דו זאָלסט אונז ערקלערען איניגע זאַכען פון דיין אויפפיהרונג, וואָס זעהען אונז אוים אַביסעל קָשֶׁה [1]:

[1] פריקרע.

פאַר וואָס, אַז מיר זענען געקומען און האָבען דיך געגריסט, האָסטו אונז נישט בעגעגענט פריינדליך?

— איך בין געווען—ענטפערט ער—אַ שְׂכִיר־יוֹם, געאַרבייט ביי יענעם אויפ׳ן טאָג, איז נישט רעכט צו פערלירען יענעמ׳ס צייט.

— פאַר וואָס — פרעגען זיי ווייטער — האָסטו אויפגעלעגט בעזונדער דאָס האָלין אויף איין אַקסעל און דעם מאַנטעל אויפ׳ן צווייטען [1]?

— דער מאַנטעל איז נישט מיינער, אַנטליהען איהם האָט מען מיר נור אויף צו קליידען, אויף קיין אַנדער זאַך נישט.

— פאַר וואָס ביסטו דעם גאַנצען וועג געגאַנגען באָרוועס, נור ביי אַ וואַסער האָסטו אָנגעטהון די שיך?

— אַזוי אין וועג זעהט מען אויף וואָס מע שטעלט די פיס, אין וואַסער אָבער זעהט מען נישט, קען מען זיי צובייזען.

— פאַר וואָס, אַז דו ביסט געקומען צו דערנער און שטיכלען האָסטו דעמאָלט דיינע קליידער, וואָס בעשיצען דאָס לייב, אונטערגעהויבען?

— לייב פערהיילט זיך, קליידער פערהיילען זיך נישט.

— פאַר וואָס איז ביי דער שטאָדט דיר אַנטקעגענגעקומען דיין פרוי אַ אויסגעפוצטע?

— איך זאָל זיך נישט פערקוקען אויף אַ פרעמדער.

— פאַר וואָס האָסטו צו דיר אין שטוב געלאָזט אַריינגעהן פריהער דיין פרוי, דערנאָך דו, און מיר די לעצטע?

— ווייל איך האָב נישט געוואוסט אויף וויפיעל איהר זענט אָרענטליך.

— פאַר וואָס האָסטו זיך געזעצט צום טיש און אונז נישט געזאָגט: „קומט מיטעסען"?

— ווייל דאָס ברויט וואָלט נישט געקלעקט, און גלאַט רופען וועגען יוֹצֵא זיין האָב איך נישט געוואָלט.

— פאַר וואָס האָסטו דיין גרעסער קינד געגעבען איין שטיק ברויט, און דעם קלענערען — צוויי?

— דער זיצט אין דער היים, און יענער לערענט אין שולע.

— פאַר וואָס האָט זיך אויפגעהויבען אַ וואָלקען פריהער פון דער זייט ווינקעל, וואו דיין פרוי איז געשטאַנען, און דערנאָך ערשט פון דיין זייט ווינקעל?

— ווייל די פרוי איז תָּמִיד אין דער היים, קומט אַן אָרומאַן, גיט זי

---

[1]) דער זעהר איינפאַך געמאַכטער אויבערשטער מאַנטעל (שמלה, טלית) פון די ארץ־ישראל־איינוואוינער האָט אויסער קליידען געדיענט אויך פאַר אַ דעק און אויף איינצובונדען חפצים.

איהם פאַרטיג ברויט, און די הֲנָאָה זײַנע איז אויפ'ן אָרט; איך אָבער גיב אַ נְדָבָה געלד, און דעם אָרומאַנ'ס הֲנָאָה קען נישט זײַן באַלד.

חָנָן דער בעהאַלטענער.

חָנָן דער בעהאַלטענער איז אויך געווען חוֹנִי־הַמְעַגֵּל'ס אייניקעל, דער טאָכטער'ס אַ זוהן. אין דער צײַט פון מאַנגעל אין רעגען פלעגען די חֲכָמִים אָנשיקען אויף איהם קלײנע קינדער, שולע־יונגליך, און זיי פלעגען איהם אָנחאַפּען ביי די פּאָלעס, נאָכלויפען און שרײַען: „טאַטע, טאַטע, גיב אַ רעגען!"

געריהרט פון די קינדערשע קולות, פלעגט ער זיך ווענדען צו גאָט: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם? טהו עס אינ'ם זכות פון די קינדערליך, וואָס ווייסען נאָך נישט אונטערשיידען צווישען דעם טאַטען וואָס גיט רעגען און אַ טאַטען וואָס גיט נישט קיין רעגען".

און פאַר וואָס האָט מען איהם גערופען חָנָן דער בעהאַלטענער? — ווייל ער פלעג, מַחְמַת זײַן גרויס עֲנִיוּוּת, זיך בעהאַלטען פאַר לײַטען.

הִלֵּל הַזָּקֵן.

הִלֵּל און זַיין לִיעבּע צו תּוֹרָה.

.I

הִלֵּל און שֶׁבְנָא זענען געוועזען ברִידער. פלעגט הִלֵּל זיצען אין אָרומקַייט און לערנען תּוֹרָה, און שֶׁבְנָא האָט זיך פערנומען מִיט מִסְחָר און פערדיענט. אַיינמאָל, אַז שֶׁבְנָא האָט שוין מעהר נישט געקענט צוזעהן זיין ברודער'ס אָרומקַייט, קוּמט ער צו הלל'ן און לעגט איהם פאָר: „ברוּדער, פאָלג מִיך, שטעה=צו צו מִיר פאַר אַ שוּתָּף אין געשעפט, מִיר וועלען ביידע אַרבייטען און וואָס גאָט וועט געבען וועלען מִיר זיך טהיילען". הִלֵּל אָבער האָט דערפון אַפִילוּ נִישט געוואָלט הערען.

— אָט וואָס לִיעבּע צו תּוֹרָה הייסט! —איז אַרויס אַ בַּת־קוֹל אין פאָלק—

„מעג אַיינער גיבען
זיין גאַנץ פערמעגען
פאַר דער לִיעבּע—
לאַכט מען איהם אויס".

.II

אִיבּער הִלֵּל'ס לִיעבּע צו תּוֹרָה ווערט דערצעהלט נאָך אַזאַ מַעֲשֶׂה:

אַלע טעג פלעג הִלֵּל זיך פערדינגען אויף אַרבייט און בעקומען לוין אַ טראָפּייעיק [1]. דערפון פלעגט ער האַלב אַוועקגעבען דעם טהיר=היטער פון בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, ער זאָל איהם אַריינלאָזען הערען תּוֹרָה, און האַלב איז איהם געבליבען אויף לעבען פאַר זיך און פאַר זיין הויז=געזונד. מאַכט זיך אַיינמאָל אַז ער האָט געזוכט אַ גאַנצען טאָג און נישט בעקומען וואו צו פערדיענען. קומט ער צו פאַר נאַכט צו'ם בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, לאָזט איהם אַהין דער היטער אָהן געלד נישט אַריין. קלעטערט ער אַרויף אויפ'ן דאַך און שפּאַרט זיך אָן דאָרט נעבען דעם שיין=פענסטעריל [2], דאָ אַרום אויפצוחאַפּען אַ לעבעדיג גאָט'ס וואָרט פון די צוויי גרויסע לעהרער'ס מויל, פון שְׁמַעְיָה און אַבְטַלְיוֹן.

[1]) אַ גריכישע מטבע=½ דינר. [2]) די דעכער אין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זענען געמאַכט פלאַך מִיט אַ פענסטעריל אין דער מִיט, דורכלאָזען די שיין.

אויסגעקומען איז עס אין אַ ווינטערדיגען פרייטאָג, טבת-צייט. און הלל ליגט דאָ אַזוי פערטיעפט אין הערען פאַלט דערווייל אויס אַ שניי, געהט אַזוי לאַנג, ביז ער האָט איהם פערשאָטען. שבת פאַרטאָג זאָגט שמעיה צו אבטליון'ן: אבטליון ברודער, אַלע טאָג אין דער צייט איז שוין איך חוון ליכטיג, היינט איז נאָך פינסטער, וואָס בעטייט עס? זאָל דאָס זיין אַזאַ וואָלקען-טאָג? גיבען זיי אַ קוק אַרויף, דערזעהען זיי עפּיס אַ מענשען-געשטאַלט אויבען אין פענסטעריל. איז מען אַרויף אויפ'ן דאַך, געפונט מען הלל'ן ליגען דאָרט אונטער אַ באַרג שניי פון דריי איילען דער הויך. נעהמט מען איהם אַראָפּ, מע וואַשט איהם אַרום און מע שמירט-אויס זיין לייב מיט בוימאייל און מע מאַכט אַ פייער איהם צו דערוואַרמען, ער זאָל קומען צו זיך. „צוליעב אַפּראַטעווען דאָס לעבען פון אַזעלכען — זאָגען די לעהרער — מעג מען מחלל-שבת זיין".

הלל'ס ענווֹת.

צוויי מענשען זענען אַמאָל געגאַנגען אין אַ געוועט, אַז דער וואָס איהם וועט זיך איינגעבען הלל'ן דערבייזערען, יענער בעקומט דערפאַר פיער הונדערט גולדען. זאָגט איינער פון זיי: איך נעהם זיך אונטער. לאָזט ער זיך באַלד געהן צו הלל'ס הויז, שטעלט זיך אָפּ ביי דער טהיר און רופט-אויס: „היי, וואו איז הלל? הלל וואו איז?"

הלל האָט זיך גראָד דעמאָלט געצוואָגען לכבוד שבת — ס'איז געווען פרייטאָג — הילט ער זיך איין און געהט יענעם אַרויס אַקעגען.

— זוהן מיינער — פרעגט איהם הלל — וואָס פערלאַנגסטו?

— איך וויל ביי דיר עפּיס פרעגען — ענטפערט יענער.

— פרעג, מיין זוהן, פרעג.

— זאָג מיר: פאַר וואָס זענען די קעפּ ביי די בבליאַנער קיילעכדיג?

— זוהן מיינער ענטפערט איהם הלל — אַ וויכטיגע פראַגע האָסטו געפרעגט. ס'איז דערפאַר וואָס זיי האָבען נישט קיין געניטע הייבאַמען.

געהט דער מענש אַוועק און קומט אין אַ ווייל אַרום צוריק.

— היי, וואו איז הלל? הלל וואו איז?

הילט זיך הלל איין און געהט צו איהם ווידער אַרויס.

— זוהן מיינער, וואָס פערלאַנגסטו?

— איך וויל נאָך עפּיס פרעגען.

— פרעג מיין זוהן, פרעג.

— פאַר וואָס אַ שטייגער זענען די אויגען ביי די תרמודיאַנער לויזע?

— זוהן מיינער — ענטפערט הלל — אַ זעהר וויכטיגע פראַגע האָסטו געפרעגט — ס'איז דערפאַר ווייל זיי וואוינען צווישען די זאַמדען.

געהט דער מענש אוועק און קומט אין א ווײַלע ארום ווידער צוריק.

— הײַ, וואו איז הלל? הלל וואו איז?

הילט זיך הלל אײַן און געהט צו איהם ווידער ארויס.

— זוהן מײַנער, וואס פערלאנגסטו?

— איך האב ווידער עפּיס צו פרעגען.

— פרעג מײַן זוהן, פרעג.

— פאר וואס, למשל, זענען די פיס בײַ די אפריקאנער ברײַטע?

— זוהן מײַנער, א זעהר וויכטיגע פראגע האסטו געפרעגט — ס'איז דערפאר ווײַל זיי וואוינען צווישען די זומפּען.

געזעהן ווי הלל ענטפערט אזוי געלאסען, רופט זיך אן דער מענש:

— אײַגענטליך האב איך דיר נאך און נאך צו פרעגען, איך האב אבער מורא, זאלסט ניט בײַז ווערען.

הילט זיך הלל אײַן און זעצט זיך פאר איהם אנידער

— וואס דו האסט פאר א שאלות — זאגט ער איהם — מעגסטו פרעגען.

— דו ביסט עס — זאגט יענער — דער דאזיגער הלל, וואס מ'רופט איהם דער יודישער נשיא?

— יא.

— אויב אזוי — זאגט יענער — זאלען אזעלכע ווי די שטער אויפגעהן בײַ יודען.

— זוהן מײַנער, פאר וואס?

— ווײַל איך האב דורך דיר אנגעוואוירען גאנצע פיער הונדערט גילדען.

— זעה־זשע, פון הײַנט אן זיי שוין פארזיכטיגער. ס'איז כדאי דו זאלסט פערלירען אײַנמאל און נאכאמאל פיער הונדערט גילדען — און הלל זאל נישט בײַז ווערען.

די געשריבענע תורה און די מינדליכע.

אײַנער א גוי איז אמאל געקומען פאר שמאי'ן [1]) און איהם געפרעגט: „וויפיעל תורות איז פארהאן בײַ אײַך?"

— צוויי — ענטפערט שמאי — א געשריבענע און א מינדליכע.

— אויף דער געשריבענער תורה — זאגט דער גוי — גלייב איך דיר; אויף דער מינדליכער אבער — נישט. איך בין גרייט אננעהמען יודישקייט, נאר מיט דעם תנאי: זאלסט מיך אויסלערנען נור די געשריבענע תורה אליין.

---

[1]) א גרויסער תנא, הלל'ס א שטענדיגער געגנער אין הלכה־זאכען. ווי הלל איז געווען א מקיל און א גוטמוטהיגער, אזוי איז שמאי געווען, פערקעהרט, א שטרענגער אין לעבען און אין הלכה. אויף די נעמען פון די בײדע גרויסע תנאים האבען זיך זייערע שולען גערופען: בית־שמאי און בית־הלל.

באַזערט זיך שמאי אויף איהם אָן און טרייבט איהם דורך. קומט דער זעלבער גוי פאַר הלל'ן—און ער איז איהם באַלד מגייר און נעהמט מיט איהם לערנען די תורה. דעם ערשטען טאָג ווייזט ער איהם א' ב' ג' ד'. אויף מאָרגען פערבייט ער די נעמען פון די אותיות. שטעלט איהם דער גר אָפּ: „רבי, דו אַליין האָסט דאָך מיר נעכטען אַנדערש געלערענט".

— אַזוי — זאָגט איהם הלל — פערלאָזט זיך, הייסט עס, אינגאַנצען אויף מיר. אויב אַזוי איז אין אַלע מינדליכע ערקלערונגען פון דער געשריבענער תורה מוזטו זיך אויך אויף מיר פערלאָזען.

כל־התורה אויף איין פוס.

אַן אַנדערס מאָל איז געקומען נאָך איין גוי פאַר שמאי'ן און איהם געזאָגט: איך בין גרייט אָנצונעהמען יודישקייט אויב דו וועסט מיך אויסלערנען די תורה ווי איך שטעה אויף איין פוס. ווערט שמאי בייז און שטויסט איהם אָפּ פון זיך מיט'ן מאָסשטאַב, וואָס ער האָט גראָד דעמאָלט אין האַנד געהאַלטען.

געהט ער אַוועק צו הלל'ן און ער נעהמט איהם אָן. ווי ער האָט איהם מגייר געוועזען זאָגט ער איהם:

— וואָס דיר איז נישט ליעב זאָלסטו נישט טהון דעם צווייטען — דאָ האָסטו די גאַנצע תורה. דאָס איבריגע איז נישט מעהר ווי צו דעם אַן ערקלערונג—געה לערן.

א גר צוליעב דער כהונה.

נאָך אַן אַנדער גוי איז אַ מאָל געגאַנגען פערביי אַ יודישע שוהל. הערט ער ווי איינער לייענט דאָרט פאַר קינדער: „און דאָס זענען די קליידער וואָס מע זאָל פערפערטיגען: אַ חושן און אַ אפוד" א. ז. וו. גיט ער אַ פרעג: „פאַר וועמען איז עס?" זאָגט מען איהם: „פאַר'ן כהן־גדול".

טראַכט זיך דער גוי: „אָט וועל איך געהן און אָננעהמען יודישקייט, אַבי מע זאָל מיך מאַכען פאַר אַ כהן גדול". קומט ער פאַר שמאי'ן און זאָגט איהם: „איך בין גרייט אָנצונעהמען יודישקייט, נור דו זאָלסט מיך מאַכען פאַר אַ כהן גדול". ווערט שמאי בייז און שטויסט איהם פון זיך אָפּ מיט דעם מאָסשטאַב, וואָס ער האָט גראָד געהאַלטען אין האַנד. געהט דער גוי אַוועק צו הלל'ן און זאָגט איהם דאָס זעלבע. נעהמט ער איהם אָן. ווי ער האָט איהם מגייר געוועזען זאָגט ער איהם: „זאָג אַליין, קרוינט מען דען איינעם פאַר אַ קעניג איידער ער ווייסט אַלע קעניגליכע צערעמאָניען? געה־זשע דו אויך, לערען זיך פריהער אויס אַלע נייטיגע צערעמאָניען".

זעצט זיך דער גר לערנען די פרשות פון כהונה גדולה. ווי ער איז

געקומען צו׳ם פסוק: „דער פרעמדער וואס דערנעהנט זיך (צו דער כהונה) זאל געטויט ווערען״, גיט ער הלל׳ן א פרעג: אויף וועמען געהט עס דער פסוק? ענטפערט איהם הלל: אפילו אויף דוד׳ן דעם יודישען קעניג!

דערהערט דעם ענטפער הויבט זיך אן דער גר צו בעטראכטען אזוי: „אויב יודען, גאט׳ס געליבטע קינדער, גערופענע פון איהם מיט׳ן נאמען „מיין זוהן, מיין עלטסטער ישראל״, — אויב אויף זיי איז אזוי געזאגט, הייסט ווי זאל שוין זיין מיט מיר נישטיגען גר, א ערשט אנגעקומענער מיט׳ן שטעקיל און זעקיל.

קומט ער צוריק צו שמאי׳ן און זאגט איהם: „מעג איך דען ווערען א כהן־גדול? די תורה זאגט דאך בפירוש: „דער פרעמדער וואס דערנעהנט זיך זאל געטויט ווערען״. דערנאך קומט ער ווידער צו הלל׳ן און זאגט איהם: „גוטמוטהיגער הלל! זאלען אלע ברכות רוהען אויף דיין קאפ, דערפאר וואס דו האסט מיך ארונטערגענומען אונטער די פליגעל פון דער שכינה״.

*
* *

אין א צייט ארום האבען אלע יענע דריי גרים זיך צוזאמענגעטראפען אין איין ארט. דערצעהלט יעדער פון זיי זיין מעשה. רופען זיי זיך אן: „שמאי׳ס שטרענגקייט האט אונז שיער אומגעבראכט פון דער אמת׳ער וועלט; הלל׳ס גוטמוטהיגקייט האט אונז ארונטערגענומען אונטער די פליגעל פון דער שכינה״.

חסד מיט׳ן גוף און מיט דער נשמה.

הלל נאך זיין דרשה פלעגט געהן שפאצירען צוזאמען מיט זיינע תלמידים. ביי׳ם אפשייד האבען איהם די תלמידים א פרעג געטהון: „רבי, וואוהין איילסטו זיך?״

ענטפערט ער: א מצוה טהון.

— וואס פאר א מצוה?

— ארומוואשען זיך אין באד.

— אט דאס רופסטו מצוה?

— געוויס — ענטפערט ער זיי — האט איהר געזעהן די קעניגליכע ביל־דער, אויסגעשטעלטע אין די טעאטערען און צירקען; אויף זיי איז בעשטימט א בעזונדער אויפזעהער, וואס וואשט זיי און פוצט זיי און דערפאר בעקומט ער א שעהן געהאלט, נאך מיט הויכע טיטלען דערצו. הייסט וויפיעל מעהר מוז מען ריין האלטען דעם אפבילד פון גאט אליין, דעם מענשען!

אויף דער זעלבער פראגע פון זיינע תלמידים „וואוהין ער געהט?״, האט הלל איינינע מאל געענטפערט, אז ער איילט זיך אויפצונעהמען א גאסט ביי

זיך אין הויז, איז די זאך ביי זיי געווען א חידוש, און האבען איהם געפרעגט:
„רבי, אלע טאג האסטו א גאסט?״

ענטפערט ער זיי: „געוויס, ציי איז דען די ארומע נשמה אין גוף נישט קיין גאסט [1]? היינט איז זי דא, און מארגען—ווער ווייסט, וואו זי וועט זיין!״

הלל׳ס גוט־הארציגקייט.

I.

מע דערצעהלט אויף הלל־הזקן, אז פאר איינעם א לייטישען ארומאן א יורד האט ער געקויפט א פערד אויף צו רייטען און געדונגען א קנעכט צו לויפען פאראויס. איינמאל, ווען הלל האט נישט געפונען פאר׳ן ארומאן קיין לויפער, איז ער אליין פאר איהם פאראויס געלאפען גאנצע דריי מייל.

II.

הלל־הזקן האט איינמאל פערבעטען א גאסט צו׳ם מאהלצייט. ווי זיי זיצען ביי׳ם טיש קומט אן ארומאן, שטעלט זיך אוועק ביי דער טהיר און זאגט:
„היינט איז ביי מיר דער טאג פון דער חופה און איך האב נאך גאר נישט אויף דער ערשטער סעודה״. נעהמט הלל׳ס פרוי און גיט איהם אוועק איני גאנצען די סעודה איהרע. דערנאך פערקנעט זי אן אנדער טייג און שטעלט צו איבערנייס א טאפ און פארטיג געמאכט א פרישע סעודה. אז זי האט דערלאנגט צו׳ם טיש, פרעגט זי הלל:

— טאכטער, וואס האט עפים היינטיגס מאל דאס דערלאנגען גע־דויערט מעהר ווי תמיד? דערצעהלט זי איהם אינגאנצען די מעשה. אויס־געהערט זי, זאגט איהר הלל:

— יא, מיין טאכטער, איך האב זיך שוין אליין געשטויסען, אז דא איז עפים ביי דיר געווען א מצוה־זאך. וואס דו טהוסט, ווייס איך גאנץ גוט, איז אל׳ץ לשם־שמים [2].

[1] „אויפנעהמען דעם גאסט״ האט ביי איהם געהייסען: דערהאלטען די נשמה מיט עסען. [2] פון גאט׳ס וועגען.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

בֶּן־זַכַּאי׳ם תּוֹרָה און חָכְמָה.

ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי האָט געלעבט הונדערט און צוואַנציג יאָהר. פערציג יאָהר האָט ער זיך פערנומען מיט מִסְחָר, פערציג יאָהר אַליין געלערנט, פערציג יאָהר יענעם געלערנט.

ווי מע דערצעהלט, האָט ר׳ יוֹחָנָן נישט איבערגעלאָזט קיין זאַך פון תּוֹרָה און חָכְמָה, ער זאָל עס נישט דערגעהן ביז׳ן גרונד. ער איז אַפילו דערגאַנגען די מַלְאָכִים־שפּראַך, שֵׁדִים־שפּראַך און בּוימער־שפּראַך, אַלערליי פאָלקס־מְשָׁלִים און פוקס־פאַבּעלען, דאָס גרעסטע און דאָס מינדסטע. — אויף איהם איז געזאָגט געוואָרען דער פָּסוּק:

„איך בּעטהייל מיינע געליבּטע מיט אַלעס גוטס
און זייערע אוצרות מאַך איך איבּער־פולע״.

איינמאָל איז ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי געפאָהרען אין וועג רייטענדיג אויף אַן עזעל און זיין תַּלְמִיד ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ איז געגאַנגען נאָך איהם און דעם עזעל אָנגעטריבּען. זאָגט ר׳ אֶלְעָזָר צו ר׳ יוֹחָנָן: רַבִּי, לערן מיך אוים אַ שטיק פון מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה [1]. ענטפערט ער איהם: זוהן מיינער, האָב איך דען אייך נישט געלערנט, אַז אין מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה טאָר מען זיך נישט פערטיפען אַפילו מיט איינעם, סיידען גאָר מיט אַ געלערנטען און אַ דענקענדען.

זאָגט ר׳ אֶלְעָזָר: רַבִּי, ערלויב מיר פאַר דיר עפּיס אַרויסזאָגען איינע פון די זאַכען וואָס איך האָבּ פון דיר אין דעם עִנְיָן שוין פריהער געלערנט.

— זאָג — ערלויבּט איהם ר׳ יוֹחָנָן, געהט־אַראָפּ פונ׳ם עזעל, הילט זיך איין און זעצט זיך אַוועק אויף אַ שטיין אונטער אַ איילבּירט.

— רַבִּי — פרעגט ר׳ אֶלְעָזָר — צו וואָס בּיסטו אַראָפּ פונ׳ם עזעל?

— ווי דען אַנדערש — ענטפערט ר׳ יוֹחָנָן — דו וועסט דַרְשְׁנ׳ען אין מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה, און די שְׁכִינָה וועט זיין מיט אונז, און מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת וועלען אונז בּעגלייטען — און איך וועל זיך בּלייבּען זיצען רייטענדיג אויפ׳ן עזעל!

---

[1] א געהיימע לעהרע איבּער דער גאָטהייט.

און ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָך האָט גענומען דַרְשְׁנ׳ען אין מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה. איז אַ פייער פונ׳ם הימעל אַראָפּ און אָנגעכאַפּט אַלע בוימער אין פעלד, און באַלד האָבען גענומען די בוימער שִׁירָה זינגען. און אַ קול פון אַ מַלְאָך האָט זיך געלאָזט הערען פון פייער אַרויס: „געווים, געווים, אָט דאָס הייסט מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה!"

אַז בֶּן־עֲרָך האָט געענדיגט האָט זיך בֶּן־זַכַּאי אויפגעשטעלט, איהם אַ קוש געטהון אויפ׳ן קאָפּ און געזאָגט: „געלויבט איז דער יודישער גאָט, וואָס האָט געגיבען אַבְרָהָם אָבִינוּ אַזאַ זוהן, וואָס פערשטעהט און קען אַזוי וויַיט זיך פערטיפען און אַריינקלערען אין מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה. איינער דַרְשְׁ׳נט שעהן, אָבער נישט שעהן מְקַיֵּים; איינער, פערקעהרט, איז שעהן מְקַיֵּים, אָבער דַרְשׁ׳נט נישט שעהן. דו — אי שעהן גֶעדַרְשְׁ׳נט, אי שעהן מְקַיֵּים. אַז וואויל איז דיר, אַבְרָהָם־אָבִינוּ, וואָס פון דיר איז אַזאַ זוהן אויף דער וועלט אַרויסגעקומען".

די מַעֲשֶׂה איז איבערדערצעהלט געוואָרען פאַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, ווען ער צוזאַמען מיט ר׳ יוֹסֵי־הַכֹּהֵן זענען געגאַנגען אין וועג. זאָגען זיי: „לאָמיר זיך אויך פערנעהמען מיט מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה". האָט גענומען ר׳ יְהוֹשֻׁעַ דַרְשְׁ׳נען. געווען איז עס אין אַ הייסען תַּמוּז־טאָג. האָבען די הימלען זיך בעדעקט מיט וואָלקענס און ס׳האָט זיך בעוויזען ווי אַ רעגענבויגען, און מַלְאָכִים האָבען זיך פערזאַמעלט און געקומען זיך איינהערען, גלייך ווי מענשען לויפען זיך צונויף צו קוקען אויף חֲתוּנָה־שפּילערייען.

דערנאָך האָט עם ר׳ יוֹסֵי דערצעהלט פאַר ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

— אַז וואויל איז אייך און וואויל איז אייער מוטער! — האָט בֶּן־זַכַּאי אויסגערופען — אַז וואויל איז מיר, וואָס איך האָב דערלעבט צו זעהן דאָס מיט מיינע אויגען! איך אויך האָב געזעהן אין חָלוֹם, ווי איך מיט אייך זיצען צוזאַמען אין געזעלשאַפט אויפ׳ן באַרג סִינַי, און איבער אונז האָט זיך געלאָזט הערען פונ׳ם הימעל אַ בַּת־קוֹל: „אַהער אַרויף, אַהער אַרויף! גרויסע זאַלען זענען פאַר אייך צוגעגרייט און שעהנע טאַפּעטען זענען פאַר אייך אויסגעשפּרייט. איהר און אייערע תַּלְמִידִים און אייערע תַּלְמִידִים׳ס תַּלְמִידִים, פאַר אייך אַלע איז צוגעגרייט אין גַן־עֵדֶן דער אויבען־אָן".

צוויי וועגען.

ווען ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי איז קראַנק געוואָרען זענען די תַּלְמִידִים געקומען איהם מְבַקֵּר־חוֹלֶה זיין. ווי ער האָט זיי דערזעהן האָט ער אָנגעהויבען וויינען. פרעגען זיי איהם: רַבִּי, ליכט פון יודען, רעכטע זייל, שטאַרקער האַמער, פאַר וואָס וויינסטו?

ענטפערט ער זיי: „ווען מען וואָלט מיך איצט אוועקפיהרען פאַר אַ

קעֶניִג אָ בָּשָׂר־וָדָם, וואָס היַינט איִז עֶר דאָ, מאָרגעֶן—איִן קֶבֶר, און אויבּ עֶר ווערט אויף מיִר איִן כַּעַס—איִז זיַין צאָרן ניִשט קיַין איֵיבּיִגעֶר, און אויבּ עֶר פעֶרשליִסט מיִך איִן תְּפִיסָה—איִז דאָס געֶפעֶנגעֶניִש ניִשט קיַין איֵיבּיִגס, און אויבּ עֶר טויט מיִך—איִז דעֶר טויט ניִשט קיַין איֵיבּיִגעֶר, און דערצוּ קעֶן איִך איִהם איַינבּעֶטעֶן מיִט ווערטעֶר און איִבּעֶרקויפעֶן מיִט געֶלד,—פון דעֶסטוועֶגעֶן וואָלט איִך געֶוויַינט; בִּפְרַט איִצט אַז מעֶ פיִהרט מיִך פאַר דעֶם קעֶניִג איִבּעֶר אַלעֶ קעֶניִגעֶן, פאַר גאָט בָּרוּך־הוּא, וואָס לעֶבּט איֵיבּיִג איִבּעֶר אַלעֶ ציַיטעֶן, וואָס אויבּ עֶר ווערט אויף מיִר איִן כַּעַס—איִז זיַין צאָרן אַ איֵיבּיִגעֶר, און אויבּ עֶר פעֶרשליִסט מיִך איִן תְּפִיסָה—איִז דאָס געֶפעֶנגעֶניִש אַ איֵיבּיִגס, און אויבּ עֶר טויט מיִך—איִז דעֶר טויט אַ איֵיבּיִגעֶר, און איִהם איַינבּעֶטעֶן מיִט ווערטעֶר און איִבּעֶרקויפעֶן מיִט געֶלד קעֶן מעֶן ניִשט. און אויסעֶר דעֶם שטעֶהעֶן פאַר מיִר איִצט פאַר צוויי וועֶגעֶן, איֵינעֶר צו׳ם גַן־עֵדֶן און איֵינעֶר צו׳ם גֵיהִנָם, און איִך וויֵיס ניִשט מיִט וואָס׳ר וועֶג מעֶ וועֶט מיִך פיִהרעֶן. וויִ־זשעֶ זאָל איִך ניִשט וויַינעֶן?

זאָגעֶן איִהם די תַּלְמִידִים: רֶבִּי, בּעֶנש אונז.

זאָגט עֶר זיי: איִך וויִנש איַיך, אַז די מוֹרָא פאַר גאָט זאָל זיַין אויף איַיך ווי די מוֹרָא פאַר מעֶנשעֶן.

זאָגעֶן זיי: רֶבִּי, ניִשט מעֶהר?

— הַלְוַאי אַזוי — עֶנטפעֶרט עֶר אַ סִימָן האָט איִהר, ווען אַ מעֶנש טהוּט עֶפּיִס אַן עֲבֵירָה, טראַכט עֶר זיִך: קיַין מעֶנש זאָל עֶס ניִשט בּעֶמעֶרקעֶן.

בִּשְׁעַת דעֶר פְּטִירָה האָט עֶר געֶזאָגט די תַּלְמִידִים: „רוימט־אויס די כֵּלִים פון שטוּבּ [1]) און גריַיט־צו אַ שטוהל פאַר חִזְקִיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וואָס קומט אַהעֶר".

אַז ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי איִז נִפְטַר געֶוואָרעֶן, איִז פעֶרגאַנגעֶן די שיַין פון חָכְמָה.

[1]) כֵּלים איִן שטוּבּ, וואו אַ מת ליִגט, ווערעֶן אומריין.

רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא.

אַ טאָפּ בּאָקסערן.

אַלע טאָג האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קול:

— די גאַנצע וועלט ווערט געשפּייזט צוליעב חֲנִינָא מײַן זוהן, און חֲנִינָא מײַן זוהן בּעגנִיגט זיך מִיט אַ טאָפּ בּאָקסערן פון אײן ערב־שַׁבָּת בּיז'ן אַנדערן.

דער נֵס אין אויבען און אין מולטער.

אַלע ערב־שַׁבָּת פּלעגט ר' חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא'ס ווײַב, גלײַך מִיט אַלע שְׁכֵנוֹת, אײַנהײצען אין אויבען און אַרײַנוואַרפען אַהין אַן אָפּגעבּרענט רוי־בּערִיגס שײַטעל האָלץ. איז דאָרט געוועזען אײנע אַ שלעכטע שְׁכֵנָה, טראַכט זי זיך: „וואָס הײסט עס, איך ווײס דאָך אַז זײ האָבּען גאָר נִישט אויף שַׁבָּת, מע דאַרף אַרײַנגעהן האַפּען אַ קוק, צו וואָס הײצט זיך דאָרטען". געהט זי און קלאַפּט־אָן אין טהיר. ווערט ר' חֲנִינָא'ס פרוי שטאַרק פערשעמט און בּעהאַלט זיך אין צווייטען חֶדֶר. געשעהט אַ נֵס, און ווי די שְׁכֵנָה איז אַרײַן געפונט זי דעם אויבען פול מִיט חַלוֹת און די מולטער פול מִיט טײג. הויבּט זי אָן רופען: „דו, דו! חאַפּ גיכער דעם בּאַקשױפעל [1], די חַלה ווערט צוגע־בּרענט". ענטפערט יענע פון'ם חֶדֶר: „דאָס בּין איך טאַקי געגאַנגען נעהמען".

אַ פּיסעל פון אַ גאָלדענעם טִיש.

אײנמאָל זאָגט דאָס ווײַב ר' חֲנִינָא'ן: „בּיז ווי לאַנג וועלען מִיר נאָך אַזוי אָפּקומען?"

— וואָס קען מען מאַכען? — פרעגט ער בּײ איהר.

— בּעט־אוים בּײ גאָט, ער זאָל דיר שענקען וואָס־עס־איז פון יענעם גוטס, וואָס איז בּעהאַלטען פאַר די צַדִיקִים אויף יענער וועלט.

האָט ער מִתְפַּלֵל געוועזען, האָט זיך בּעוויזען ווי אַ מִין האַנד און האָט

---

[1] לאָפּאָטע.

איהם אַ וואָרף געטהון אַ פּיסעל פון אַ גאָלדענעם טיש. בּײַ נאַכט האָט ער געזעהן אין חָלוֹם, ווי אַלע צַדִיקִים אין גַן־עֵדֶן זיצען יעדער בּײַ אַ גאָלדענעם טיש אַ דרײַ־פּיסיגען, נור ער מיט זײַן פרוי — בּײַ אַ צוויי־פּיסיגען. ווי ער האָט ערוואַכט, דערצעהלט ער דער פרוי דעם חָלוֹם און זאָגט איהר: „ווי מײַנסטו, ס׳וועט דיר זײַן אײַנגענעהם אַז אַלע צַדִיקִים וועלען זיצען אַרום דרײַ־פּיסיגע טישען, נור איך מיט דיר — בּײַ אַ טיש מיט איין פּיסעל ווייניגער?"

— בּיזט טאַקי זעהר גערעכט, מײַן מאַן — ענטפערט זי — זײַ־זשע ווידער מִתְפַּלֵל, מע זאָל דאָס פּיסעל צוריק נעהמען.

האָט ער מִתְפַּלֵל געוועזן און מ׳האָט עס צוגענומען צוריק.

„דער לעצטער נֵס — האָבּען די חֲכָמִים אויף דעם געזאָגט — איז נאָך אַ גרעסערער פאַר׳ן ערשטען, ווײַל אַזאַ קַבָּלָה האָבּען מיר פון אײבּיג אָן, אַז פון הימעל גיט מען אַמאָל, אָבּער צוריק נעהמען — קיינמאָל נישט".

עסיג וואָס בּרענט.

איינמאָל ערב־שַׁבָּת פאַר נאַכט זעהט ר׳ חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא, ווי זײַן טאָכטער זיצט אַ פערזאָרגטע. פרעגט ער זי: „טאָכטער מײַנע, וואָס בּיסטו אַזוי פערזאָרגט?"

זאָגט זי: „מ׳האָט מיר פערבּיטען די כֵּלִים, און אַנשטאָט בּוימאייל האָבּ איך אָנגעצונדען עסיג און געבּענשט ליכט".

— וואָס־זשע ערגערסטו זיך אַזוי, טאָכטער? — זאָגט ער איהר — דער וואָס הייסט דעם בּוימאייל זאָל בּרענען, דער וועט אויך הייסען בּרענען דעם עסיג.

און אַזוי איז געוועזן. דער עסיג האָט געבּרענט און געבּרענט אַ גאַנץ מֵעֵת־לְעֵת און פון איהם האָט מען נאָך גענומען פײַער צו דער הַבְדָלָה.

בֶּן דוֹסָא׳ס ציגען.

בֶּן־דוֹסָא האָט געהאַט ציגען, קומט מען צו איהם מיט אַ טַעֲנָה: „דײַנע ציגען טוהען־אָן שאָדען אין פעלד". זאָגט ער: „אויבּ זיי טהוען־אָן שאָדען — זאָלען בּערען זיי אויפעסען, און אויבּ ניט — זאָל יעדע פון זיי אין אָבּענד בּרײַנגען אַ בּער אויף די הערנער". אין אָבּענד זענען געקומען די ציגען פון פעלד, און יעדע פון זיי האָט געבּראַכט אַ בּער אויף די הערנער.

און ווי קומט דער אָרומער ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא צו ציגען? — דערצעהלט ר׳ פִּנְחָס וועגען דעם אַזאַ מַעֲשֶׂה:

איינמאָל האָט איינער, דורכגעהענדיג פערבּײַ בֶּן־דוֹסָא׳ס שטוּבּ, פערגעסען דאָרט עטליכע היהנער. האָט זיי בֶּן דוֹסָא׳ס ווײַבּ געפונען און

אַרײַנגענומען. זאָגט ער איהר: „זעה, פערנויץ נישט זײַערע אײַער, ס׳איז פרעמדס. אַז די היהנער האָבען אָנגעלעגט אַ סך אײַער און אויסגעפיהרט פון זײַ אַ סך היהנדליך, איז אין שטוב פון זײַ נישט געווען אויסצושטעהן, נעהמט בן־דוסאָ און פערקויפט זײַ און פאַר׳ן געלד קויפט ער ציגען. אין אַ צײַט אַרום איז ווידער פערבײַגעגאַנגען דער אײַגענטהימער פון די היהנער מיט זײַנעם אַ חבר. הערט בן־דוסאָ ווי ער זאָגט צו יענעם: „זעהסטו, אָט דאָ האָב איך פערגעסען מײַנע היהנער״. פרעגט איהם בן־דוסאָ, צי קען ער געבען עפּיס אַ סימן. האָט יענער איהם געזאָגט אַ סימן.

— אויב אַזוי — זאָגט איהם בן־דוסאָ — געהערען אָט די אַלע ציגען צו דיר, נעהם זײַ זיך.

און אָט יענע ציגען האָבען עס געבראַכט די בערען איף זײַערע הערנער.

אויסגעצויגענע באַלקענס.

בן־דוסאָ׳ס אַ אָרומע שכנה האָט געבויעט פאַר זיך אַ הויז, קומט צו די באַלקענס — דערגרעכען זײַ נישט פון וואַנד צו וואַנד. געהט זי אַרײַן צו בן־דוסאָ׳ן און קלאָגט זיך נעביך פאַר איהם: „איך בויע מײַן הויז, קלעקט נישט גענוג די לענג פון די באַלקענס״. פרעגט ער זי: „ווי איז דײַן נאָמען?״ ענטפערט זי: אײכו. זאָגט ער:

— זאָלען בײַ אײכו׳ן
די באַלקענס דערגרײכען.

איז אַזוי געשעהן.

— איך אַליין — דערצעהלט פּלימו — האָב מיט מײַנע אויגען יענס הויז געזעהן, האָבען דאָרט די באַלקענס אַרויסגעשטעקט אויף אַ אײל די לענג פון בײדע זײַטען. האָט מען מיר געזאָגט: „אָט דאָס איז דאָס הויז וואָס בן־דוסאָ האָט דורך זײַן תּפלה אויסגעגוועלבט״.

מלאכים—טרעגער.

אײנמאָל האָט ר׳ חנינא בן־דוסאָ צוגעזעהן ווי זײַנע שטאָדט־לײַט לאָזען זיך קײַן ירושלים מיט נדרים און נדבות. טראַכט ער בײַ זיך אַ פערזאָרגטער: „אַלע פיהרען קײַן ירושלים מתּנות, נאָר איך אײנער פיהר אַהין גאָר נישט״. איז ער זיך מיישב און געהט־אַרויס אין פעלד אונטער זײַן שטאָדט, זוכט דאָרטען אויס אַ גרויסען שטײן, האַקט איהם אַרום גלאַט און פוצט איהם אויס און זאָגט דערבײַ: „איך נעהם אויף זיך אַוועקצופיהרען דעם שטײן אַ געשאַנק קײַן ירושלים״. ווייל ער דונגען טרעגער, טרעפען זיך איהם פינף מענשען. פרעגט ער זײַ: „איהר וועט מיר אַוועקטראָגען דעם שטײן קײַן ירושלים?״ זאָגען זײַ: „אויב דו וועסט אונז בעצאָהלען פופציג טאָלער

װעלען מיר אױפֿקטראָגען". װאָלט ער זײ געגעבען, האָט ער אָבער ניט בײַ זיך אַזױ פּועל. לאָזען זײ איהם איבער און געהען זיך אַװעק. שיקט איהם גאָט צו פֿינף מלאָכים אין׳ם געשטאַלט פֿון מענשען, פֿרעגט ער זײ: „איהר װעט מיר אַװעקטראָגען דעם שטײן קײן ירושלים?" זאָגען זײ: „פֿאַר פֿינף טאָלער זענען מיר גרײט אַװעקצוטראָגען, נאָר מיט אַ תּנאי—זאָלסט אױך צולעגען מיט אונז אַ האַנד, צי אַ פֿינגער". האָט ער צוגעלעגט אַ האַנד אינאײנעם מיט זײ, און קוקט זיך אום — מע שטעהט שױן אין ירושלים. װיל ער זײ בעצאָהלען זײער לױן, בלײַבען זײ ניט. געהט ער אַרײַן אין לשכּת־הגזית און דערפֿרעגט זיך װעגען זײ. ענטפֿערט מען איהם: „עס װײַזט אױס, ניט אַנדערש, נור מלאָכים האָבען געבראַכט אַהער דײַן שטײן".

בן־דוסא און רעגען.

אײנמאָל איז ר׳ חנינא בן־דוסא געגאַנגען אין װעג און געטראָגען אַ קאָרב זאַלץ אױפֿ׳ן קאָפּ. האָט אָנגעהױבען גיסען אַ רעגען. זאָגט בן־דוסא: „רבונו־של־עולם, די גאַנצע װעלט האָט נחת, נור חנינא זאָל האָבען צער!"— האָט דער רעגען אױפֿגעהערט.

געקומען אַהײם רופֿט ער זיך אָן: „רבונו־של־עולם, די גאַנצע װעלט זאָל האָבען צער, נור אײן חנינא נחת"—האָט װידער אָנגעהױבען צו רעגנען.

„װעה איז דער שלאַנג".

ערגיץ אין אַן אָרט האָט זיך אױפֿגעהאַלטען אַ שלאַנג, פֿלעג זי מזיק זײן מענשען. קומט מען און מע דערצעהלט דערפֿון חנינא בן־דוסא׳ן. הײסט ער זיך װײַזען די לאָך פֿון דער שלאַנג. פֿיהרט מען איהם אַהין אַװעק. טרעט ער אָן אױף דער לאָך. בעװײַזט זיך די שלאַנג, גיט איהם אַ ביס — און בלײַבט טױט אױפֿ׳ן אָרט. פֿערװאַרפֿט ער זי אױפֿ׳ן אַקסעל און טראָגט זי אַװעק צו׳ם בית־המדרש און זאָגט זײנע תּלמידים:

— זעהט איהר, קינדער, ניט די שלאַנג טױדט, נאָר די זינד.

פֿון דעמאָלט אָן איז אַרױס דאָס שפּריכװאָרט: „װעה איז דעם װאָס שלאָגט זיך אָן אין אַ שלאַנג; און װעה איז דער שלאַנג װאָס שלאָגט זיך אָן אין ר׳ חנינא בן־דוסא".

בן־דוסא און דער לײב.

ר׳ חנינא בן־דוסא האָט אײנמאָל דערזעהן אַ לײב. בײזערט ער זיך אױף איהם אָן: „אַי, דו שװאַכער קעניג! האָב איך דען שױן אײנמאָל דיך ניט בעשװאױרען, זאָלסט ניט דערװעגען בעװײַזען זיך אין ארץ־ישׂראל. חאַפּט

ער באַלד און אַנטלויפט. לויפט איהם ר׳ חֲנִינָא נאָך און זאָגט: „פערצייַע מיר, לייַב, וואָס איך האָב דיך אָנגערופען שוואַכער קעניג, ווען דיין בעשע־פער אַלייַן רופט דיך אָן „גְבּוֹר“.

בֶּן־דוֹסָא׳ס תְּפִלָּה אִיבער קראַנקע.

מע דערצעהלט אויף ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא, אַז ער פלעג תְּפִלָּה טהון אויף קראַנקע און טרעפען: דער וועט לעבען בלייַבען און דער וועט שטאַר־בען. אַז מ׳האָט איהם געפרעגט: „פון וואַנען ווייַסטו דאָס?“ האָט ער גע־ענטפערט: „איך האָב אַ סִימָן, געהט־אַרויס בייַ מיר די תְּפִלָּה געלויפיג פונ׳ם מויל, ווייס איך אַז זי איז אָנגענומען, אויב נישט — ווייַזט עס אַז זי איז אָפּגעוואָרפען“.

איינמאָל איז בייַ רַבָּן גַמְלִיאֵל׳ן קראַנק געוואָרען אַ זוהן, שיקט ער צוויי פון זייַנע תַּלְמִידִים צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא׳ן, ער זאָל אויף דעם חוֹלֶה תְּפִלָּה טהון. ווי בֶּן־דוֹסָא האָט זיי דערזעהן, איז ער באַלד אַרויף אין אויבער־שטובעל און זיך געשטעלט גאָט בעטען. אַראָפּ פונ׳ם שטיבעל, זאָגט ער די שְׁלִיחִים: „געהט אייך אַהיים, די היץ האָט שוין דעם חוֹלֶה אָפּגע־לאָזט“. פרעגען זיי איהם: „וואָס, אַ נָבִיא ביסטו?“ ענטפערט ער: „נישט קיין נָבִיא בין איך און נישט קיין בֶּן נָבִיא; איך האָב נור אַ סִימָן: געהט־אַרויס בייַ מיר די תְּפִלָּה געלויפיג פונ׳ם מויל, ווייס איך אַז זי איז אָנגענו־מען, אויב נישט — ווייַזט עס אַז זי איז אָפּגעוואָרפען“.

נעהמען זיי און פערצייכענען פונקטליך די מִינוּט. געקומען צוריק צו רַבָּן גַמְלִיאֵל דערצעהלען זיי עס איהם; זאָגט ער זיי: „איך שווער אייך, נישט מעהר און נישט ווייניגער, פונקט אין דער זעלבער מִינוּט האָט אָפּגע־לאָזט דעם חוֹלֶה די היץ און ער האָט בייַ אונז געבעטען אַ טרונק וואַסער“.

דאָס פרומע עזעל.

איינמאָל האָבען גַנָבִים אַרויסגעגנב׳עט בייַ ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא׳ן זייַן עזעל און עס אַוועקגעפיהרט צו זיך. בונדען זיי עס צו אין הויף, שטעלען פאַר דעם היי און גערשטען מיט וואַסער. נעהמט עס נישט אין מויל, נישט עס עסט און נישט עס טרינקט. טראַכטען זיי זיך: „וואָס טויג אונז לאָזען דאָ די בְּהֵמָה שטעהן ביז זי וועט פֶּגר׳ען און פערעיפוש׳ען דעם הויף?“ נעה־מען זיי און עפענען פאַר דעם די טהיר און לאָזען עס אַרויס. געהט עס זיך אַזוי פּאַמעליך אין וועג ביז ס׳האָט זיך דערשלעפּט צוריק אַהיים צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא׳ס הויז און הויבט דאָרט אָן צו הירזשען. דערהערט דאָס בֶּן־דוֹסָא׳ס זוהן, זאָגט ער: „טאַטע, טאַטע, דוכט זיך, דאָס קול פון

אונזער בְּהֵמָה״. רופט זיך אָן בֶּן־דוֹסָא: „יאָ, זוהן מײַנער, עֶפֶּען גיכער, לאָז עס אַרײַן, עס וועט באַלד אויסגעהן פאַר הונגער. געהט ער און עפענט פאַר'ן עזעל די טהיר, שטעלט פאַר דעם שטרוי און גערשטען מיט וואַסער, האַט עס געגעסען און געטרונקען.

דערפאַר זאָגט מען: „די אַמאָליגע צדיקים, ווי זײַזענען געווען פרום— אַזוי אויך זײַערע בְּהֵמוֹת״ [1].

---

[1]) ווי ר' חנינא בן-דוסא'ס עזעל, וואָס האָט גאָר נישט געוואָלט געניסען פון די גנבים'ס פוטער (עסען).

רַבָּן גַמְלִיאֵל דֶער צְווייטֶער.

אַ קנעכט בײַ׳ם פאָלק.

דער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל אִיז אײַנמאָל געפאָהרען צוזאַמען מִיט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן אויף אַ שִׁיף. רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט געפִיהרט מִיט זִיך נור געבאַקטען ברויט, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אָבער האָט אויסער ברויט געהאַט מִיט זִיך אויך זעמעל־מעהל. אַז ס׳האָט זִיך אויסגעלאָזט דאָס ברויט בײַ ר׳ גַמְלִיאֵל׳ן, נעהמט ער זִיך צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ס זעמעלמעהל, און פרעגט אִיהם דערבײַ: „זאָג נור מִיר, האָסטו דען געוואוסט אַז ס׳וועט אונז אויסקומען אַזוי לאַנג פערבלײַבען אִין וועג, וואָס דו האָסט זִיך בעוואָרענט מִיט זעמעלמעהל?" „יאָ — האָט אִיהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ געענטפערט — ס׳אִיז דאָ אַ געווִיסער שטערן, וואָס בעווײַזט זִיך אײַנמאָל אִין זִיבציג יאָהר און פִיהרט־אַראָפּ פון וועג אַלע שִׁיפס־פִיהרער, האָב אִיך זִיך בעוואָרענט פאַר אַזאַ פאַל".

— אַ מאַן פון אַזוי פִיעל קענטנִיס ווִי דו — זאָגט אִיהם ר׳ גַמְלִיאֵל — זאָל דארפען וואַנדערען אויף שִׁיפען [1]) און אַזוי אָפּקומען!

— אויף מִיר אִיז דִיר אַ חִידוּשׁ? — ענטפערט־אָפּ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ — מעהר דאַרפסטו זִיך חִדוּשׁ׳ען אויף דײַנע צווײ געלעהרטע תַּלְמִידִים, וואָס דו האָסט אויף דער יַבָּשָׁה, אויף ר׳ יוֹחָנָן בֶּן גוּדְגוֹדָא און ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא, וועלכע זענען אִין שטאַנד אויסצורעכענען וויפִיעל טראָפּען אִיז אִין יָם — און האָבען נִישט קײַן שטִיקעל ברויט צו עסען און קײַן מַלְבּוּשׁ אָנצוטהון.

האָט עס ר׳ גַמְלִיאֵל גענומען אִין אַכט און ער האָט בעשלאָסען זײ צו געבען אַ כְּבוֹד׳ע הִתְמַנּוּת [2]). ווִי ער אִיז נור אַרויף אויף דער יַבָּשָׁה, שִׁיקט ער זײ באַלד צולִיעב דעם רופען. זאָגען זײ זִיך אָפּ פונ׳ם כָּבוֹד און ווִילען אַפִילוּ נִישט קומען. שִׁיקט ער זײ ווִידער רופען, נִישט אַנדערש זײ זאָלען קומען — קומען זײ. זאָגט ער זײ: וואָס מײנט אִיהר, אויבערמאַכט גִיב

---

[1]) ר׳ יהושע אִיז געווען אַ גרויסער אָרעמאַן און אִיז געפאָהרען אִין שִׁיף צו־לִיעב פרנסה. [2]) אַ קהִלִישע אַמט.

איך אייך—איך גיב אייך קנעכטשאַפט, ווי האָבען עס געזאָגט רחבעם'ן זיינע אַלטע געניטע שָׂרים בִּשְׁעַת זיין איבערנעהמען די מְלוּכָה: „היינט זאָלסטו ווערען אַ קנעכט ביי דעם פאָלק”.

רַבָּן גַמְלִיאֵל און ר' יְהוֹשֻׁעַ.

I.

איינמאָל האָט זיך צווישען רַבָּן גַמְלִיאֵל און ר' יְהוֹשֻׁעַ געמאַכט אַ מַחְלוֹקֶת מִכּוֹחַ יום־כִּפּור, ווען ער זאָל אויספאַלען: נאָך איינעמס מיינונג זאָל ער אויסקומען מיט אַ טאָג פריהער, נאָכ'ן אַנדערענס — מיט אַ טאָג שפּעטער [1]. בעפוילט דער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל ר' יְהוֹשֻׁעַ'ן דורך אַ שָׁלִיחַ מיט די ווערטער: „איך בין אויף דיר גוֹזֵר, זאָלסט צו מיר קומען מיט'ן שטעקען און מיט'ן בייטעל געלד אין דעם יום־כִּפּור וואָס פאַלט־אויס לויט דיין רעכנונג”. קומט אַריין ר' עֲקִיבָא צו ר' יְהוֹשֻׁעַ'ן, טרעפט ער איהם אַ פערזאָרגטען. פרעגט ער איהם: „רַבִּי, וואָס ביסטו אַזוי פערזאָרגט?” ענט־פערט ער: „עֲקִיבָא, ס'וואָלט מיר ליבער געווען ליגען קראַנק צו בעט אַ יאָהר דורכאַנאַנד, אַבי נישט האָבען אויף זיך אַזאַ גְזֵירָה”. זאָגט איהם ר' עֲקִיבָא: „איך האָב אַ בְּפֵירוּשׁ'ען בעוויז, אַז ווי אַזוי אונזער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל טהוט איז געטהין. די תּוֹרָה זאָגט: „דאָס זענען די צייטען פון גאָט, די הייליגע בעשטימטע טעג, וואָס איהר זאָלט זיי בעשטימען” — א י ה ר בעשטימט זיי, צי אין דער צייט צי נישט אין דער צייט—מוזט איהר אָננעהמען נור די דאָ־זיגע יָמִים־טוֹבִים”.

געהט ער אַוועק צו ר' דוֹסָא בֶּן הָרְכִּינַס און דערצעהלט איהם די מַעֲשֶׂה. זאָגט איהם ר' דוֹסָא: „אויב מיר ווילען זיך נעהמען נאָכקלערען נאָכ'ן בֵּית־דִין פון ר' גַמְלִיאֵל'ן, דאַרפען מיר אויך נאָכקלערען נאָך די אַלע בֵּית־דִינ'ס, וואָס זענען איבער געווען ביי יודען פון משֶׁה־רַבֵּינוּ'ס צייטען ביז היינט. אין אֱמֶת'ען אָבער, יעדער בֵּית־דִין פון דריי ריכטער, וואָס איז געשטעלט געוואָרען איבער יודען, האָט דעם זעלבען כֹּחַ ווי משֶׁה'ס בֵּית־דִין.

נעהמט ר' יְהוֹשֻׁעַ דעם שטעקען מיט'ן בייטעל געלד און לאָזט זיך געהן קיין יַבְנֶה און קומט צו רַבָּן גַמְלִיאֵל פונקט אין יענעם טאָג, וואָס לויט זיין רעכנונג דאַרף זיין יום־כִּפּור. ווי רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט איהם דערזעהן איז ער באַלד אויפגעשטאַנען פון דער שטוהל און איהם אַ קוש געטהון אין

[1] אין יענע צייטען פלעג מען בעשטימען די ראש־חודש'ען און ימים־טובים אויפ'ן גרונד פון עדות, וואָס פלעגען נאָכשפּירען, ווען די נייע לבנה בעוויזט זיך, און צוגעשטעלט זייערע ידיעות וועגען דעם פאַר'ן בית־דין אין ירושלים.

קאָפּ. „קום אַרײַן מיט פריעד—בּעגריסט ער ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, שטאַרק געריהרט פון זײַן עֲנָיוּות—קום אַרײַן, רַבִּי מײַנער און תַּלְמִיד מײַנער; רַבִּי מײַנער — אין וויסענשאַפט, און תַּלְמִיד מײַנער — מיט דײַן פאָלגען מיך. אַז וואויל איז דעם דוֹר וואָס די גרעסערע פאָלגען די קלענערע״.

.II

אײַנמאָל איז געקומען אַ תַּלְמִיד פאַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן מיט אַזאַ שְׁאֵלָה: „רַבִּי, די תְּפִלָּה פון מַעֲרִיב איז אַ רְשׁוּת־זאַך צי אַ מוז?״ ענטפערט ער איהם: אַ רְשׁוּת־זאַך. קומט ער מיט דער זעלבער שְׁאֵלָה צו רַבָּן גַּמְלִיאֵל, זאָגט ער איהם: אַ מוז. פרעגט דער תַּלְמִיד: „ר׳ יְהוֹשֻׁעַ האָט דאָך מיר אָבער געזאָגט אַ רְשׁוּת־זאַך?״ זאָגט רַבָּן גַּמְלִיאֵל: וואַרט בּיז ס׳וועלען אַרײַנקומען מײַנע „פּעכט־לײַט״ אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. אַז יענע זענען זיך צונויפגעקומען, האָט זיך אויפגעשטעלט דער פרעגער און געפרעגט: די תְּפִלָּה פון מַעֲרִיב איז אַ רְשׁוּת־זאַך צי אַ מוז? ענטפערט רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אַ מוז. און באַלד ווענדעט ער זיך צו די חֲכָמִים:

— צי איז דאָ—פרעגט ער זיי—עמיצער פון אײַך וואָס איז מיט מיר אין דעם נישט אײַנשטימיג?

רופט זיך אָן ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: ניין, נישטאָ.

— מ׳האָט דאָך געזאָגט אין דײַן נאָמען, אַז ס׳איז אַ רְשׁוּת־זאַך? — זאָגט איהם רַבָּן־גַּמְלִיאֵל, און באַלד שרײַעט ער אויס שטרענג: — יְהוֹשֻׁעַ, שטעל זיך אויף, זאָל מען געגען דיר עֵדוּת זאָגען.

שטעלט זיך ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויף און זאָגט: „וואָלט איך געווען אַ לעבעדיגער און ער, דער עֵדוּת, אַ טויטער — קען נאָך אַ לעבעדיגער אָפּלײַקענען אַ טויטען, איצט אָבער, אַז מיר בּײדע זענען לעבעדיגע, ווי קען אַ לעבעדיגער אַ לעבעדיגען אָפּלײַקענען?״

האָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל ווײַטער געהאַלטען זײַן דְּרָשָׁה זיצענדיג און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ איז אַלץ געשטאַנען אויף די פיס, בּיז צווישען עוֹלָם האָט זיך אָנגעהויבען צו רודערען און מ׳האָט גענומען שרײַען צו חוּצְפִּית דעם מְתוּרְגְּמָן [1]: „שטעל זיך אָפּ!״ — און ער האָט זיך אָפּגעשטעלט.

איז געוואָרען אַ געפּילדער: „וואָס הײסט עס? בּיז וואַנען וועט איהם אָט דער אָנטהון אַזוי פיעל צַעַר?״

— שוין צײַט איהם אַראָפּצוזעצען.

[1] אויסטײַטשער, ערקלערער. בּײַ יעדען ראש ישיבה, בעת דעם דרשנ׳ען, האָט זיך געפונען אַ מתורגמן, וועלכער האָט אין אַ לײַכטער פאַר׳ן פאָלק פערשטענדליכער שפּראַך באַלד אויפ׳ן אָרט ערקלערט דעם ראש־ישיבה׳ס דרשה.

— וועמען וועלען מיר אַרויפזעצען אויף זיין אָרט?

— פאַר וואָס טאַקי נישט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן?

— עס געהט נישט, צוליעב איהם האָט זיך די גאַנצע מַעֲשֶׂה אָנגעהויבען.

— אֶפְשַׁר ר׳ עֲקִיבָא׳ן?

— געפעהרליך, ער האָט נישט קיין זְכוּת־אָבוֹת, קען ער נאָך דורך יענעם ליידען.

איז געבליבען מ׳זאָל פאַר אַ נָשִׂיא מאַכען ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וועלכער איז אַ געלערענט, אַ רייך, אַ גרויסער מְיוּחָס. דער צעהנטער דור פון עֶזְרָא. געהט מען צו ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה און מע שלאָגט איהם פאָר: „וואָלט דער רבי מְרוּצֶה זיין ווערען אַ ראש־יְשִׁיבָה?“ זאָגט ער: „איך וועל מיך פריהער אָן עֵצָה האַלטען מיט מיינע אייגענע“.

געהט ער און בעראָטה זיך מיט זיין פרוי. זאָגט זי: „וואָס וועסטו טהון אַז מ׳וועט דערנאָך דיך אויך אַראָפזעצען?“ ענטפערט ער: „אויף דעם זאָגט די וועלט: „איין טאָג זיך בענוצען מיט׳ן טייערען כּוֹס—מאָרגען מעג ער ווערען צובראָכען“.

— דו בּיסט דאָך אָבער נאָך גאָר אַ יונגערמאַן — זאָגט ווייטער דאָס ווייב — נישט איין גרויע האָר, ווי פאַר אַ ראש־ישיבה וואָלט געפּאַסט?

טרעפט זיך אַ נֵס — און איבער נאַכט איז דאָס געזיכט פון׳ם אַכטצעהנעהריגען ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אַרומגעבּרעמט געוואָרען מיט אַכטצעהן רייהען גרויע האָר.

אין יענעם טאָג האָט מען אָפּגעשאַפט דעם טהיר־היטער פון בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ און דער אַריינגאַנג איז געוואָרען פריי פאַר אַלע תַּלְמִידִים, ווייל פאַר ר׳ גַמְלִיאֵל׳ן איז געוועזען שטרענג פערזאָגט: „יעדער תַּלְמִיד וואָס איז אין תּוֹך נישט אַזוי ערהליך ווי ער זעהט־אויס, זאָל זיך נישט דערוועגען אַריין אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ“. דעמאָלט איז צוגעקומען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ פיעל נייע בענק מיט תַּלְמִידִים.

איז רַבָּן גַמְלִיאֵל געוואָרען ביי זיך שטאַרק אַראָפּגעפאַלען. „ווער ווייסט — האָט ער זיך געטראַכט — אֶפְשַׁר האָב איך חָלִילָה אָפּגעהאַלטען תּוֹרָה פון יודען?“ האָט מען, כְּדֵי איהם צו בערוהיגען, געוויזען איהם ביי נאַכט אין חָלוֹם: ווייסע קריג אָנגעפולטע מיט אַש[1].

בלייבט ביי רַבָּן גַמְלִיאֵל׳ן געהן איבערבעטען ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן. געקומען צו איהם אין שטוב בעמערקט ער, ווי די ווענט זענען פערראויכערט, זאָגט

---

[1]) ד. ה. די נייע תלמידים זענען אין תּוֹך אַריין נישט ערהליך און נישט ראוי צו לערנען.

ער איהם: „פון די ווענט דיינע לאזט זיך דערקענען אז דו ביסט א שמיד״. ענטפערט איהם ר׳ יהושע:

— אז וועה איז דעם דור וואס דו ביסט זיין פיהרער, און אז וועה דער שיף וואס דו ביסט איהר רודערער! צי ווייסטו דען דעם צער פון תלמידי־חכמים, פון וואנען זיי לעבען און פון וואס זיי דערנעהרען זיך?

זאגט איהם רבן גמליאל: „איך בין שולדיג אקעגען דיר, זיי מיר מוחל״.

נעהמט עס נישט ר׳ יהושע אין אכט.

— טהו עס צוליעב׳ן כבוד פון מיין פאטער,

האט ער זיך איבערגעבעטען.

קלערט מען: וועמען שיקט מען אנזאגען דערפון די חכמים. רופט זיך ארויס איינער א וועשער: „איך געה״. שיקט־איבער דורך איהם ר׳ יהושע אין בית־המדרש די ווערטער:

ווער עס האט כסדר געטראגען אמט־קליידער,
דער זאל אויף ווייטער זיי טראגען;
ווער עס האט אבער זיי קיינמאל געטראגען—
ווי קומט ער יענעם צו זאגען:
ציה־אפּ דיינע קליידער און איך וויל זיי טראגען [1].

זאגט ר׳ עקיבא צו די חכמים אין בית־המדרש: פערשליסט גיך די טהירען, רבן גמליאל׳ס קנעכט זאלען זיך נישט אריינרייסען אהער און בעליידיגען די חכמים.

טראכט זיך ר׳ יהושע: גלייכער איך אליין זאל געהן איינטשענה׳ען מיט׳ן עולם. געקומען אין בית־המדרש, קלאפּט ער אן אויף דער טהיר און רופט־אויס:

דער כהן בן כהן —
דער זאל שפּרענגען דאס ריינינג־וואסער;
דער נישט כהן און נישט בן כהן —
ווי קומט ער צו זאגען דעם כהן בן כהן:
דיין וואסער איז גרוב־וואסער
און דיין אש איז פון ברען־האלץ [2].

פרעגט איהם ר׳ עקיבא: ר׳ יהושע, האסט זיך געלאזט איבערבעטען? געטהון האבען מיר עס איינגאנצען נור פון דיין כבוד וועגען—מארגען אבער

---

[1] דאס הייסט: רבן גמליאל איז תמיד געווען א נשיא — דארף ער בלייבען אויף ווייטער. [2] דער כהן פלעג רייניגען אומרייניגע מיט הייליגע שפּרענג־וואסער אויסגעמישט מיט אש פון דער פערברענטער פרה־אדומה.

וועלען מיר בּיידע, איך מיט דיר, מוזען קומען גאַנץ פריה צו איהם אויף דער טהיר...

דאָך האָט מען ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה׳ן נישט אַראָפּגעזעצט. פלעג רַבָּן גַמְלִיאֵל דַרְשְׁנ׳ען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ צוויי שַׁבָּתִים דורכאַנאַנד און ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה—אַ דריטען.

דער נָשִׂיא בּעדינט זיינע געסט.

איינמאָל אויף דער חֲתוּנָה פון רַבָּן גַמְלִיאֵל׳ס זוהן, זענען די דריי תַּנָאִים, ר׳ אֱלִיעֶזֶר, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און ר׳ צָדוֹק, געזעסען בּיי׳ם טיש, און ר׳ גַמְלִיאֵל איז געשטאַנען בּיי זיי און דערלאַנגט זיי דעם וויין. וויל ער אונ־טערטראָגען אַ כּוֹס ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן, נעהמט ער נישט אָן; דערלאַנגט ער דעם כּוֹס ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, נעהמט ער איהם צו. זאָגט איהם ר׳ אֱלִיעֶזֶר: „וואָס הייסט עס, יְהוֹשֻׁעַ, מיר זיצען זיך און רַבָּן גַמְלִיאֵל אונזער רֶבִּי שטעהט און דער־לאַנגט אונז וויין?“ ענטפערט ער: „מיר געפינען, אַז אַ גרעסערער פון איהם האָט אויך בּעדינט געסט. אַבְרָהָם איז געווים געווען דער גרעסטער פון זיין דור, שרייבּט זיך וועגען איהם „אַז ער איז געשטאַנען איבּער זיי“— איבּער זיינע געסט הייסט עס, צו בּעדינען זיי; מיינסטו אֶפְשַׁר דערפאַר ווייל ער האָט געזעהן אַז עס זענען מַלְאָכִים? ניין, זיי האָבען גאר איהם אויסגעוויזען ווי אַראַבּער,— מעג דאָך רַבָּן גַמְלִיאֵל פאַר אַזוינע געסט ווי מיר אַוַדְאי דערלאַנגען דעם וויין“.

זאָגט זיי רַבִּי צָדוֹק: „בּיז ווי לאַנג וועט איהר אַוועקלעגען גאָט׳ס כָּבוֹד און זיך אָפּגיבּען מיט׳ן כָּבוֹד פון לייטען? גאָט בָּרוּךְ־הוּא אַליין לאָזט בּלאָזען ווינטען, טרייבּט וואָלקענס, גיט רעגען און מאַכט בּעוואַקסען די ערד און גרייט אַ טיש פאַר יעדען בּעזונדער, — מעג דאָך רַבָּן גַמְלִיאֵל פאַר אינז אַוַדְאי דערלאַנגען דעם וויין!“

פון קְלָלוֹת—בְּרָכוֹת.

רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט אויסגעגיבּען זיין טאָכטער. איידער זי האָט פער־לאָזען דעם פאָטערס הויז, זאָגט זי איהם: „טאַטע, בּענש מיך“. ווינשט ער איהר: „גאָט זאָל גיבּען, אַז ווי דו געהסט איצט אַוועק זאָלסטו שוין מעהר אַהער זיך נישט אומקעהרען“. שפּעטער, אַז זי האָט געבּוירען אַ יונגעל, האָט זי ווידער בּיי איהם געבּעטען אַ בְּרָכָה, ווינשט ער איהר: „גאָט זאָל גיבּען, אַז קיין „אוי־וועה“ זאָל קיינמאָל זיך נישט אויסלאָזען בּיי דיר פון מויל“. זאָגט זי איהם: „טאַטע, צוויי שִׂמְחוֹת זענען בּיי מיר געווען און בּיידע מאָל האָסטו מיר געשאָלטען!“

— ניין, טאָכטער—ענטפערט ער איהר—בּיידע מאָל זענען עס געווען

בְּרָכות: אַז דו וועסט לעבען מיט דיין מאַן אין פריעדען, וועסטו שוין מְמֵילָא קיינמאָל נישט דאַרפען אומקערען זיך אַהער, און אַז דיין קינד וועט דיר שטענדיג זיין געזונד און שטאַרק וועט זיך פון דיין מויל קיינמאָל קיין „אוי" נישט אויסלאָזען: „אוי-ווע, דאָס קינד האָט נאָך נישט געגעסען! אוי-ווע, דאָס קינד האָט נאָך נישט געטרונקען! אוי-ווע, דאָס קינד איז נאָך אין שולע נישט געגאַנגען!".

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוּרְקְנוּס

(דער גְרויסער).

ווי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר האָט זיך גענומען צו'ם לערנען.

דער גרויסער ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוּרְקְנוּס, האָט ביז צוויי=און=צוואנציג יאָהר גאָר נישט געלערענט קיין תּוֹרָה. זיין פאָטער הוּרְקְנוּס איז געווען אַ רייכער גוט=בעזיצער און אויף זיינע פעלדער האָבען געאַרבייט פיעל אַרבייטער. די זיהן זיינע, אֱלִיעֶזֶר מיט די איבריגע ברידער, פלעגען אַליין אויך אַרבייטען אין פעלד. איינמאָל שטעהען אַזוי די ברידער אין פעלד און אַקערען, אַלע אויף אויסגעאַרבייטע ערד, און נור אֱלִיעֶזֶר אויף שטיינהאַרטע נייַלאַנד. פלוצים וואַרפט אֱלִיעֶזֶר אַוועק דעם אַקער, זעצט זיך אין אַ זייט און וויינט זיך. פרעגט דער פאָטער: וואָס וויינסטו? ערגערסט זיך אֶפְשַׁר, וואָס עס קומט דיר אוים צו אַקערען האַרטע נייַלאַנד — נעהם זיך אַקערען די ווייכע. גיעהט ער איבער אויף דער ווייכער, זעצט זיך דאָרט אַוועק און וויינט ווידער.

פרעגט איהם דער פאָטער:

— און אַצונד וואָס וויינסטו? דאָס געפעהלט דיר אויך נישט?

— ניין, נישט דאָס — זאָגט ער.

— וואָס דען וויינסטו?

— איך וויל לערנען תּוֹרָה!

— אַ מענש פון צוויי=און=צוואַנציג יאָהר פערגליסט זיך איהם פלוצים אָנהויבען לערנען. שלאָג זיך אַרוים פון קאָפּ. בעסער האָב חֲתוּנָה, וועסטו האָבען קינדער, פיהרען זיי אין שולע און זיי וועלען שוין לערנען תּוֹרָה.

איינמאָל קומט ער ווידער פאַר'ן פאָטער און זאָגט:

— מאָרגען גיעה איך מעהר אין פעלד נישט אַרבייטען. ס'איז ביי מיר געבליבען זיך אַוועקלאָזען קיין יְרוּשָׁלַיִם דאָרט צו לערנען תּוֹרָה אין ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי'ס בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ.

שרײַעט אויף איהם אָן דער פאָטער: „מאָרגען גאַנץ פריה, נאָך אײַדער דו וועסט עפּיס אין מויל נעהמען, מוזטו מיר פריהער אויסאַקערען אַ שטיק פעלד״.

שטעהט אֱלִיעֶזֶר אויף פאַרטאָג און נעהמט אַקערען דאָס פעלד. אין מיטען אַקערען פאַלט די קוה און ברעכט זיך אוים אַ פוס. טראַכט ער זיך: „צוליעב מײַן זכות האָט די קוה צובראָכען די פוס״...

אַנטלויפט ער פון דאָרט און לאָזט זיך אין וועג קײַן יְרוּשָׁלַיִם צו ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

ווי מען דערצעהלט איז דאָס פאָרגעקומען אי׳ם עֶרֶב־שַׁבָּת, און אַ גאַנצען מֵעֵת־לְעֵת ביז מוֹצָאֵי־שַׁבָּת, האָט ער נישט געהאַט אין מויל; אין וועג, ווען דאָס האַרץ האָט איהם פער׳חַלָשׁ׳ט, האָט ער אויפגעהויבען פון דער ערד אַ שטײַנדעל און אַרײַנגענומען אין מויל.

געקומען קײַן יְרוּשָׁלַיִם, געהט ער אַרײַן אין ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי׳ס שול, זעצט זיך אין אַ ווינקעל און ווײַנט. בעמערקט עס ר׳ יוֹחָנָן. פרעגט ער איהם: וואָס ווײַנסטו?

ענטפערט ער: איך וויל לערנען תּוֹרָה.

— האָסטו שוין עפּיס אַמאָל געלערענט?

— נײַן, גאָר נים געלערענט.

נעהמט ר׳ יוחנן מיט איהם לערנען פון אָנהויב קְרִיאַת־שְׁמַע, דאַווענען, בענשען, און דערצו יעדען טאָג נײַע צוויי הֲלָכוֹת[1]. אַלעס וואָס אֱלִיעֶזֶר האָט געלערענט אַ גאַנצע וואָך האָט ער שַׁבָּת גוט אויסגעחֶזֶר׳ט און ס׳איז בײַ איהם פערבליבען. אַכט טאָג דורכאַנאַנד האָט אַזוי אֱלִיעֶזֶר פערבראַכט אין אײַן לערנען, און די גאַנצע צײַט נישט געהאַט אין מויל, ביז ר׳ יוֹחָנָן האָט דערשפּירט אַ רֵיחַ פון זײַן מויל.

פרעגט איהם ר׳ יוֹחָנָן: „אֱלִיעֶזֶר מײַן זוהן, האָסטו עפּיס איבערגעביסען הײַנט?״—שווײַגט ער. פרעגט ער איהם נאָכאַמאָל און ער שווײַגט אַלץ.

זאָגט איהם ר׳ יוֹחָנָן: זעה, הײַנט עסטו בײַ מיר.

— איך האָב שוין אָפּגעגעסען אין מײַן אַכְסַנְיָא[2]—ענטפערט אֱלִיעֶזֶר.

רופט־צו ר׳ יוֹחָנָן אײַניגע פון זײַנע תַּלְמִידִים און זאָגט זיי אָן: זעהט, איהר זאָלט די זאַך נאָכפאָרשען.

לאָזען זיך אַוועק די תַּלְמִידִים איבער יְרוּשָׁלַיִם׳ער גאַסען און פרעגען זיך נאָך אין אַלע אַכְסַנְיוֹת, צי האַלט זיך דאָרט נישט אויף אײַנער פון זײַערע חֲבֵרִים, ענטפערט מען אומעדום: נײַן—ביז זיי זענען געקומען צו אײַן פרוי, וואָס האַלט אַן אָרומע אַכְסַנְיָא, און זי האָט געענטפערט: יאָ. פרעגען זיי בײַ

---

[1] דינים. [2] גאַסט־הויז.

אִיהר: האָט עֶר דאָ עֶפּיס מִיט זִיךְ? זאָגט זִי: „עֶפּיס האָט עֶר אַ מִין זאַק, וואָס עֶר פאַלט אַלֶע טאָג צוּ צוּ אִיהם מִיט׳ן קאָפּ און זוֹיגט פוּן אִיהם ווִי פוּן אַ לאָגעֶל וויַין״. הייסעֶן זיי זִיךְ וויַיזעֶן דעֶם דאָזיגעֶן זאַק. שלעֶפּט זִי אִיהם אַרוֹיס און זיי עֶפעֶנעֶן אִיהם. לאָזט זִיךְ אוֹיס, דעֶר זאַק אִיז אָנגעֶשטאָפּט מִיט עֶרד. פרעֶגעֶן זיי אִיהר וויַיטעֶר: האָט היַינט אֱלִיעֶזֶר עֶפּיס אִיבּעֶרגעֶבּיסעֶן? זאָגט זִי: „ניין. מִיר האָבּעֶן אַלֶע געֶמיינט, מִסְתָּמָא עֶסט עֶר בּיַי׳ם רֶבִּי׳ן. וויַיזט אוֹיס, אַז עֶר האָט דִי גאַנצעֶ אַכט טעֶג אִין מוֹיל נִישט געֶהאַט״.

קוּמעֶן דִי תַּלְמִידִים און דעֶרצעֶהלעֶן עֶס דעֶם רֶבִּי׳ן. דעֶרהעֶרט דאָס, שריַיעֶט־אוֹיס רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי:

— אָרִימעֶר אֱלִיעֶזֶר, אַזוֹי נעֶבִּיךְ וואַלגעֶרסטוּ זִיךְ דאָ צווִישעֶן אוּנז! נאָר ווִיסעֶן זאָלסטוּ: אַזוֹ ווִי עֶס העֶרט זִיךְ אִיצט אַ רֵיחַ פוּן דיַין מוֹיל מַחֲמַת הוּנגעֶר, אַזוֹי וועֶט פוּן דיַין מוֹיל זִיךְ צוּגעֶהן דעֶר רֵיחַ פוּן דיַין תּוֹרָה און זִיךְ צוּשפּריַיטעֶן פוּן איין עֶק וועֶלט בִּיז דעֶם אַנדעֶרעֶן עֶק וועֶלט.

פוּן דעֶמאָלט אָן האָט ר׳ יוֹחָנָן אִיהם בּעֶשטעֶלט קעֶסט און עֶר אִיז געֶקוּמעֶן צוּ זִיךְ.

אַזוֹי זעֶנעֶן פאָראִיבּעֶר דריַי יאָהר און אֱלִיעֶזֶר האָט פליַיסִיג געֶלעֶרעֶנט תּוֹרָה פאַר ר׳ יוֹחָנָן, און דִי גאַנצעֶ ציַיט אַפִילוּ זִיךְ נִישט געֶווִיזעֶן אַהיים פאַר׳ן פאָטעֶר.

איינמאָל רוּפעֶן זִיךְ אָן הוֹרְקְנוֹס׳ס קִינדעֶר צוּם פאָטעֶר: „זעֶה וואָס דיַין זוּהן אֱלִיעֶזֶר האָט דִיר אָפּגעֶטהוּן — אוֹיף דעֶר עֶלטעֶר דִיךְ אִיבּעֶרגעֶלאָזט און אִיז אַוועֶק קיַין יְרוּשָׁלַיִם. עֶר האָט פעֶרדִיעֶנט דוּ זאָלסט אִיהם אָפּזאָגעֶן פוּן יְרוּשָׁה״.

פאָלגט הוֹרקנוֹס און געֶהט אַוועֶק קיַין יְרוּשָׁלַיִם מִיט דעֶר דֵעָה אוֹיסצוּשלִיסעֶן אֱלִיעֶזֶר׳ן פוּן יְרוּשָׁה. קוּמט עֶר אָן קיַין יְרוּשָׁלַיִם פּוּנקט אִין דעֶם טאָג, ווען בּיַי ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אִיז געֶוועֶן אַ גרוֹיסעֶר מאָהלציַיט. צוּ דעֶר סְעוּדָה זעֶנעֶן געֶקוּמעֶן דִי גרעֶסטעֶ פאָרנעֶהמסטעֶ ליַיט פוּן דעֶר מְדִינָה: בֶּן־צִיצִית־הַכֶּסֶת, נַקְדִימוֹן־בֶּן־גוּרְיוֹן און בֶּן־כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ, דעֶרצעֶהלט מעֶן ר׳ יוֹחָנָן, אַז דעֶר גוּט־בּעֶזִיצעֶר הוֹרְקְנוֹס אִיז אָנגעֶקוּמעֶן. הייסט עֶר מאַכעֶן פאַר אִיהם אַ פּלאַץ צווִישעֶן דִי געֶסט, בּעֶזעֶצט מעֶן אִיהם אוֹיבּעֶן־אָן צווִישעֶן אַלֶע פאָרנעֶהמעֶ ליַיט. זִיצט עֶר צווִישעֶן עוֹלָם מִיט גרוֹיס אָפּשיַי און צִיטעֶרט. אִין מִיטעֶן דעֶר סְעוּדָה שטעֶלט זִיךְ ר׳ יוֹחָנָן אָפּ מִיט דִי אוֹיגעֶן אוֹיף ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און זאָגט אִיהם: „נעֶהם זאָג עֶפּיס פאַר׳ן עוֹלָם״.

עֶנטפעֶרט ר׳ אֱלִיעֶזֶר: רַבִּי, וואָס קעֶן אִיךְ זאָגעֶן, קעֶן דעֶן אַ בּרוּנעֶן אַרוֹיסגעֶבּעֶן וואַסעֶר מעֶהר ווִי מעֶן גִיסט אִין אִיהם אַריַין? קעֶן אִיךְ דעֶן זאָגעֶן דִבְרֵי־תּוֹרָה מעֶהר ווִי אִיךְ האָבּ דיַי דִיר בּעֶקוּמעֶן?

— ניין, מיַין זוּהן — זאָגט אִיהם ר׳ יוחנן — נִישט קיַין בּרוּנעֶן בִּיסטוּ,

דו ביסט אַ קוואַל, אַ לעבעדיגער קוואַל, וואָס פליסט און גיסט פרישע וואַסער פון זיך אַליין. דו פערמאָגסט אייגענס.

און אַז ר׳ יוחנן מיט די תלמידים זענען צו איהם צוגעשטאַנען, האָט ר׳ אֱליעֶזר זיך אויפגעהויבען און געעפענט דאָס מויל.

און דער לופט האָבען זיך געטראָגען ווערטער, וואָס זינט די וועלט שטעהט האָט נאָך קיין אויער זיי נישט געהערט. דאָס פּנים פונ׳ם יונגען דרשן האָט געשיינט, ווי די זון; שטראַהלען, ווי פון משה רבינו׳ס געזיכט, האָבען פערבלענדט די אויגען און דער גאַנצער עולם האָט נישט געוואוסט, אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז, צי ס׳איז טאָג צי נאַכט.

נאָך דער דרשה שטעלט זיך ר׳ יוחנן אויף, גיט דעם תלמיד אַ קוש אויפ׳ן קאָפּ און זאָגט: „אַז וואויל איז אייך, אַברהם, יצחק און יעקב, וואָס אַזאַ קינד איז פון אייך אַרויסגעקומען״.

— אויף וועמען זאָגט ער עס? — דערפרעגט זיך הורקנוס ביים עולם.

— אויף דיין זוהן אֱליעֶזר — ענטפערט מען איהם.

— אויב אַזוי, האָט ער בעדאַרפט אַנדערש זאָגען: „אַז וואויל איז מיר, וואָס אַזאַ קינד איז פון מיר אַרויסגעקומען!״.

און דער אַלטער הורקנוס איז באַלד אַרויף אויף אַ באַנק און אויסגערופען פאַר׳ן גאַנצען ירושלים׳ער עולם:

— רבותי! געקומען בין איך אַהער מיט דער דעה אָפּצוזאָגען מיין זוהן אֱליעֶזר פון מיינע גיטער. איצט אָבער לאָז איך איבער אַלע מיינע גיטער פאַר מיין זוהן אֱליעֶזר אַליין, די איבריגע ברידער האָבען קיין שום חלק נישט.

— ניין, פאָטער — זאָגט איהם אויף דעם ר׳ אֱליעֶזר — וואָלט איך פערלאַנגט ערד ביי גאָט, קען ער מיר געבען, — „די ערד און אַלעס וואָס אין איהר געהערט צו גאָט״. וואָלט איך גאָלד און זילבער פערלאַנגט, קען ער דאָך מיר אויך געבען — „דאָס זילבער איז מיינס, און דאָס גאָלד איז מיינס, זאָגט גאָט״. מיין פערלאַנג אָבער פון גאָט איז נור איין זאַך: תורה אַליין.

ר׳ אֱליעֶזר׳ס בית־המדרש.

ר׳ אֱליעֶזר׳ס בית־המדרש איז געווען געמאַכט רונד, ווי אַ ריי־טבאַהן; און געווען איז דאָרט אַ שטיין, אויף וועלכען נור ער אַליין פלעגט זיצען. איינמאָל קומט אַהין אַריין ר׳ יהושע, חאַפּט ער קושען דעם שטיין און זאָגט דערביי: „אָט דער שטיין איז גלייך צו׳ם באַרג סיני, און דער וואָס זיצט אויף איהם — צו׳ם אָרון מיט די הייליגע לוחות״.

די גרויסע מחלוקת.

איינמאָל איז אויסגעבראָכען אין בית־המדרש אַ גרויסע מחלוקת צווישען

ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און די חֲכָמִים וועגען אַ דין פון טַהֲרָה־וְטוּמְאָה [1], ר׳ אֱלִיעֶזֶר האָט געזאָגט: ריין, און אַלע אַנדערע חֲכָמִים — אומריין. וויפיל בעווייזען ר׳ אֱלִיעֶזֶר האָט דעמאָלט נישט געבראַכט, האָבען די חֲכָמִים אַלץ נישט אָנגענומען. ווערט ער אויפגעבראַכט און שרייעט־אויס: „אויב דער דין איז ווי איך זאָג — זאָל דער דאָזיגער באָקסערבוים בעווייזען!“—גיט זיך דער באָקסערבוים אַ רייס־אויס מיט׳ן וואָרצעל פון דער ערד און פאַלט־אום הונדערט איילען דערווייט.

זאָגען די חֲכָמִים: „פון אַ באָקסערבוים נעהמט מען קיין בעוויז נישט“.

שרייעט ר׳ אֱלִיעֶזֶר ווידער אויס: „אויב דער דין איז ווי איך — זאָל דער קוואַל וואַסער בעווייזען!“—האָטדאָס וואַסער אין קוואַל אָנגעהויבען פליסען צוריקוועגס.

זאָגען איהם די חֲכָמִים: „פון אַ קוואַל וואַסער נעהמט מען קיין בעוויז נישט“.

שרייעט ער ווידער אויס: „אויב דער דין איז ווי איך — זאָלען די ווענט פון בֵּית־הַמִּדְרָשׁ בעווייזען!“—האָבען די ווענט פון בֵּית־הַמִּדְרָשׁ זיך באַלד איינגעבויגען אויף אומצופאַלען. שרייעט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויף זיי אָז: „ווען עס געהט אַ קריג צווישען תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים וועגען אַ דין—ווי קומט איהר זיך דאָ אַריינצומישען?“—זענען די ווענט אַזוי געבליבען: נישט איינגעפאַלען אין גאַנצען צוליעב ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ס כָּבוֹד, און נישט אויסגעגלייכט זיך צוליעב ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ס כָּבוֹד—און אַזוי שטעהען זיי נאָך איינגעבויגען ביז היינטיגען טאָג.

שרייעט ר׳ אֱלִיעֶזֶר ווידער אויס: „אויב דער דין איז ווי איך — זאָל מען פונ׳ם הימעל בעווייזען!“ לאָזט זיך הערען אַ בַּת־קוֹל: „וואָס האָט איהר צו ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן? אומעטום בלייבט דער דין ווי ער זאָגט“. שטעלט זיך ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויף און רופט־אויס: „נישט אויפ׳ן הימעל איז די תּוֹרָה“ — מיר הערען נישט קיין בַּת־קוֹל! דו אַליין האָסט שוין לאַנג אָנגעשריבען אין דער תּוֹרָה אויפ׳ן באַרג סִינַי: „נאָכ׳ן רַבִּים נאָכגיבען זיך“.

טרעפט איינמאָל ר׳ נָתָן אֵלִיָּהוּ׳ן, פרעגט ער ביי איהם: „וואָס האָט גאָט בָּרוּךְ־הוּא אין יענער שָׁעָה געטהון?“

ענטפערט איהם אֵלִיָּהוּ: געשמייכעלט האָט ער און דערביי געזאָגט: „מיינע קינדער האָבען מיך בייגעקומען! בייגעקומען האָבען מיך מיינע קינדער!“

מע דערצעהלט: אין יענעם טאָג פון דער גרויסער מַחְלוֹקֶת האָט מען אַלע זאַכען, וואָס ר׳ אֱלִיעֶזֶר האָט אויף זיי גֶעפַּסְק׳ענט אַז זיי זענען ריין, צונויפגעבראַכט אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ און פערברענט אויפ׳ן פייער. און מ׳האָט זיך וועגען איהם צונויפגערעדט און איהם „געבענשט“ [2]. קלערט מען: „ווער זאָל

---

[1] ריינקייט און אומריינקייט. [2] געמיינט: אַרײַנגעוואָרפען אין חרם.

געהן איהם דאָס אָנזאָגען?" רופט זיך אַרויס ר' עֲקִיבָא: „איך וועל געהן, וואָרום אויב אַ אונפּאַסיגער מענש וועט דאָס איהם אָנזאָגען, קען ער נאָך חָרוּב מאַכען די גאַנצע וועלט. ווי אַזוי־זשע האָט עס ר' עֲקִיבָא געטהון? ער האָט זיך אָנגעצויגען אין שוואַרצען און איינגעהילט אין שוואַרצען, און קוטענדיג פאַר ר' אֱלִיעֶזֶר'ן איז ער געבליבען זיצען פיער איילען פון דערווייטען. פרעגט איהם ר' אֱלִיעֶזֶר: „עֲקִיבָא, וואָס איז היינטיגער טאָג אַנדערש פון אַלע?" זאָגט ער איהם: „מיר שיינט, אַז די חֲבֵרִים האַלטען זיך פון דיר פון דער־ווייטענס". דערהערט דאָס, האָט ער באַלד צעריסען די קליידער זיינע, אויסגעטהון די שיך, זיך אַראָפּגעלאָזט און געבליבען זיצען אויף דער ערד. טרעהרען האָבען זיך איהם געגאָסען פון די אויגען. איז די וועלט באַלד געפלאָגט געוואָרען: אַ דריטעל האָט זי געליטען אין איילבירטען, אַ דריטעל אין ווייץ און אַ דריטעל אין גערשטען. אַפילו דאָס טייג אין דער פרוי'ס האַנד האָט גענעצט און צוקראָכען געוואָרען. גרויס איז געווען אין יענעם טאָג דער צאָרן אויף דער וועלט: יעדעס אָרט וואָס ר' אֱלִיעֶזֶר האָט אַהין אַ וואָרף געטהון מיט'ן אויג, איז אויסגעבּרענט געוואָרען.

דער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל איז אויך געווען אין געפאַהר. ער איז גראָד דעמאָלט געפאָהרען אויף אַ שיף, האָט זיך אויפגעהויבען אַ שקוואַל איהם צו דערטרינקען. קלערט ער זיך: „מיר שיינט דאָס זאָל זיין נור צוליעב ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס". שטעלט ער זיך אויף און רופט־אויס: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, פאַר דיר איז דאָך בעוואוסט אַז נישט צוליעב מיין כָּבוֹד האָב איך עס געטהון און נישט צוליעב'ן כָּבוֹד פון מיין פאָטער'ס הויז, נור בלויז צוליעב דיין כָּבוֹד, כְּדֵי עס זאָל זיך נישט מעהרען קיין מַחְלוֹקֶת צווישען יודען" — האָט זיך דער יָם גלייך בערוהיגט פון שטורם.

אִמָא־שָׁלוֹם, ר' אֱלִיעֶזֶר'ס ווייב, איז געווען ר' גַמְלִיאֵל'ס אַ שוועסטער, האָט זי פון יענער מַעֲשֶׂה אָן געהיט ר' אֱלִיעֶזֶר'ן ער זאָל נישט פאַלען אויפ'ן פָּנִים ביי זיין תְּפִלָה. איינמאָל האָט זיך געמאַכט אַז זי האָט אַרויסגעטראָגען פאַר אַן אָרעמאַן אַ שטיקעל ברויט, קומט זי אַריין צוריק, טרעפט זי ר' אֱלִיעֶזֶר'ן ווי ער ליגט אויפ'ן פָּנִים. שרייעט זי אויס: „שטעה־אויף, האָסט שוין געהַרְגֶ'עט מיין ברודער!" אין דעם לאָזט זיך הערען פונ'ם נָשִׂיא ר' גַמְלִיאֵל'ס הויז דאָס קול פונ'ם שוֹפָר: „געשטאָרבען רַבָּן גַמְלִיאֵל".

— פון וואַנען האָסטו עס געוואוסט — פרעגט זי ר' אֱלִיעֶזֶר.

— מיר האָבען עס אַ קַבָּלָה פון אונזער זיידענס־הויז — ענטפערט זי — אַלע טויערען אין הימעל ווערען געשלאָסען, די טויערען וואָס נעהמען־אויף אָנקלאָגען פאַר יסורים — קיינמאָל נישט.

ווען ר׳ אֱלִיעֶזֶר איז קראַנק געוואָרען.

אַז ר׳ אֱלִיעֶזֶר איז קראַנק געוואָרען זענען די תַּלְמִידִים זײַנע געקומען איהם בעזוכען. רופט ער זיך אָן צו זיי:

— אַ גרויסער צאָרן איז אויסגעגאָסען אויף דער וועלט!

הויבען די תַּלְמִידִים אָן צו וויינען, נור איין ר׳ עֲקִיבָא האָט געשמייכעלט. פרעגען זיי איהם: „פאַר וואָס לאַכסטו?"

פרעגט ער זיי: „און איהר, פאַר וואָס וויינט איהר?"

— ווי זאָלען מיר נישט וויינען — ענטפערען זיי — אַז מיר זעהען די סֵפֶר־תּוֹרָה געפינט זיך אין אַזעלכע לײַדען.

— און דערפאַר טאַקי לאַך איך — זאָגט ער — וואָרום זולאַנג איך האָב געזעהן, אַז בײַ׳ם רֶבִּי׳ן ווערט דער ווײַן קיינמאָל נישט זויער, דער פלאַקס — געשלאָגען, דער בוימעל — פערשטינקען און דער האָניג — געהירט, האָב איך אַלץ געזאָרגט, אֶפְשַׁר האָט דער רַבִּי אָפּגענומען חָלִילָה זײַן גאַנץ עוֹלָם־הַבָּא[1] אויף דער וועלט; איצט אָבער, ווען איך זעה דעם רֶבִּי׳ן אין אַזאַ צַעַר, בין איך צופריעדען.

רופט זיך אָן ר׳ אֱלִיעֶזֶר: „עקיבא, האָב איך דען פון דער גאַנצער תּוֹרָה עֶפּיס וואָס פערפעהלט?"

ענטפערט ער: „דו האָסט דאָך אונז אַליין געלערענט, אַז ס׳איז נישטאָ אויף דער וועלט אַ צַדִּיק, וואָס זאָל טהון לוטער גוטס און נישט זינדיגען".

אַן אַנדערס מאָל זענען ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן געקומען מְבַקֵּר־חוֹלֶה זײַן פיער זְקֵנִים: ר׳ טַרְפוֹן, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה או ר׳ עֲקִיבָא. נעהמט ר׳ טַרְפוֹן איהם אויסרעדען דאָס האַרץ. „רַבִּי — רופט ער זיך אָן — ביסט פאַר יודען בעסער פון אַ טראָפּען רעגען: אַ טראָפּען רעגען ברײַנגט בְּרָכָה נור אויף דער וועלט, דער רַבִּי אָבער — ווי אויף דער אַזוי אויף יענער וועלט.

רופט זיך ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אָן: „רַבִּי, ביסט פאַר יודען בעסער פון דער זון: די זון לײַכט און וואַרעמט נור אויף דער וועלט, דער רַבִּי אָבער — אויף דער און אויף יענער וועלט".

רופט זיך אָן ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: „דו ביסט פאַר יודען בעסער פון פאָטער און מוטער: אַ פאָטער און מוטער איז נור אויף דער וועלט, און דער רַבִּי איז אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט".

רופט זיך אָן ר׳ עֲקִיבָא: „יִסוּרִים דאַרפען זײַן ליעב".

דערהערט די ווערטער, זאָגט ר׳ אֱלִיעֶזֶר צו זײַנע תַּלְמִידִים: „היבט

---

[1]) יענע וועלט, לוין.

מיך אונטער, לאמיך הערען די ווערטער פון עקיבא מיין תלמיד. יא, „יסורים דארפען זיין ליעב".

פאר ר' אליעזר'ס פטירה זענען ווידער צו זייער קראנקען רבי'ן גע-קומען ר' עקיבא מיט זיינע חברים איהם צו בעזוכען. דער קראנקער איז געלעגען אין זיין שלאפצימער און זיי זענען געזעסען אין זאל. געוועזן איז עס גראד פרייטאג פארנאכט, און אליעזר'ס זוהן, הורקנוס, איז אריינגעקומען צו'ם פאטער אין צימער כדי אויסצוטהון איהם די תפלין [1]. האט אויף איהם דער פאטער אנגעשריגען און ער איז ארויס פון דארט א פערשעמטער רופט ער זיך אן צו די תנאים: „מיר שיינט, אז דער טאטע איז שוין נישט אינגאנצען ביי די געדאנקען".

— דו מיט דיין מאמען זענען נישט ביי די געדאנקען — לאזט זיך אויף דעם הערען ר' אליעזר'ס קול פון זיין צימער — פערשפעטיגען מיט ליכט-צינדען איז א גרעסער חלול-שבת ווי תפלין טראגען!

געזעהן אז ר' אליעזר איז ביי די גאנצע געדאנקען, זענען די חכמים צו איהם אריינגעגאנגען און זיך געזעצט פאר איהם פיער איילען פון דער ווייטענס [2].

— צוליעב וואס זענט איהר געקומען? — פרעגט ער זיי.

— לערנען תורה — ענטפערען זיי.

— וואו זענט איהר ביז אצונד געוועזען?

— מיר זענען ניט געוועזען אויפגערוימט.

— עס גלויבט זיך מיר נישט — זאגט ר' אליעזר — אז די לייט זאלען שטארבען מיט'ן אייגענעם טויט.

— און מיין טויט ווי וועט זיין? — פרעגט ר' עקיבא.

— דער ערגסטער פון זייער אלעמענס — — —

הויבט-אויף ר' אליעזר זיינע צוויי ארימס און לאזט זיי אראפ אויף'ן הארצען. „אך, צוויי ארימס מיינע — רופט ער אויס — צוויי פערוויקעלטע רייניג-קייטען! פיעל תורה האב איך אליין געלערענט, פיעל תורה האב איך יענעם געלערענט. פיעל אליין געלערענט — און נישט געמינערט פון מיינע לעהרער אפילו ווי א לעק פונ'ם ים; פיעל יענעם געלערענט — און מיינע תלמידים האבען פון מיר נישט געמינערט אפילו אזוי ווי א פינזעל פונ'ם פארב-רעהריל... וויפיעל אוצרות פון תורה איז נאך געוועזען ביי מיר פאר אייך — און עמיצער פון אייך, אויסער אמאל עקיבא בן יוסף, זאל דערפון געניסען!"...

---

[1] אין יענער צייט האבען די חכמים געטראגען א גאנצע וואך תפלין, אויסער שבת, ווען מע טאר עס נישט. [2] ווייל דער חרם איז נאך פון איהם נישט אראפגענו-מען געווארען.

האָבּען דיִ תַּלְמִידִים גענומען איהם פרעגען אין טוּמְאָה וְטַהֲרָה און ער האָט וויִ געענטפערט אויף אלע זייערע שַׁאֲלוֹת, אויף אומרייִן — אומרייִן, און אויף רייִן—רייִן, בּיז די רייִנע נְשָׁמָה זיינע איז מיט׳ן וואָרט „רייִן״ אויס־געגאַנגען. דאָ איז ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויפגעשטאַנען און אויסגערופען:

— אויפגעבּונדען דער נֶדֶר! אויפגעבּונדען דער נֶדֶר![1]

שַׁבָּת־צו־נאַכטס, ווען מ׳האָט געפיהרט דעם אָרון מיט׳ן מֵת צווישען קֵיסַרְיָה און לוד, איז ר׳ עֲקִיבָא איהם אַרויס אַנטקעגען און האָט זיך אָנגע־הויבּען קלאַפּען אין קאָפּ און רייסען דאָס לייבּ, בּיז דאָס בּלוט האָט איהם געטריפט פון די וואונדען צו דער ערד.

— פאָטער מיינער, פאָטער מיינער — האָט ער אויסגעבּראָכען מיט אַ יאָמער, שטעלענדיג זיך אין קרייז פון די בּעגלייטער — אוי, רייטוואָגען און רייטער[2] פון יודישען פאָלק! פיעל קליינגעלד איז דאָ בּיי מיר, נישטאָ שוין אָבּער מעהר דער וועקסלער, דאָס מיר אויף גרויס געלד אויסצובּייטען.

[1] ד. ה. אָראָפּגענומען דער חרם. [2] ד. ה. דער שטאַרקסטער בּעשיצער פונ׳ם פאָלק.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה.

„אַז וואויל איז זיין מוטער".

דער אַלטער יוֹנָתָן בֶּן הָרְכִּינַס, דערזעהענדיג ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, האָט ער אויף איהם אָנגעווענדט די ווערטער פון יענעם פָּסוּק אין יְשַׁעְיָה:

„וועמען לערענט מען וויסענשאַפט —
ערשט-אַנטוועהנטע פון דער מוטערס מילך".

און האָט דערביי צוגעגעבען:

— עס געדענקט זיך מיר, אַז די מוטער זיינע פלעג איהם ברענגען אין׳ם וויגעלע אין בֵּית-הַמִּדְרָשׁ אַריין, כְּדֵי צו זיינע אויערען זאָלען זיך פון קינדוויי אָן אָנקלעפּען תּוֹרָה-ווערטער.

* *
*

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אַליין פלעג זאָגען: „אַפִילוּ ווען אַלע יַם׳ען זאָלען טינט זיין, אַלע טשערעט-רעהרליך — פענעס, הימעל און ערד — פּאַרמעט, און אַלע מענשען — שרייבער, וועט דאָס אַלץ ניט קלעקען צו בעשרייבען וויפיעל תּוֹרָה איך האָב אויסגעלערענט. דאָך האָב איך זי נישט אָנגערירט אַפִילוּ אויף אַזוי פיעל, ווי איין פינזעל-טונק קען אָנריהרען דעם יַם.

שעהנע חָכְמָה אין אַ מיאוסער כְּלִי.

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה האָט אויסגעזעהן נישט שעהן. איינמאָל דערזעהט איהם דעם קֵיסָר׳ס טאָכטער, רופט זי אוים: „אָ, שעהנע חָכְמָה אין אַ מיאוס׳ער כְּלִי!" רופט זיך אָן צו איהר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: „טאָכטער מיינע, זאָג מיר, אין וואָס פאַר אַ כְּלִי האַלט דיין פאָטער דער קעניג דעם ווײַן זיינעם?".

ענטפערט זי: „אין ערדענע כֵּלִים".

— ווי פּאַסט עס — זאָגט ער איהר — די גאַנצע וועלט האַלט ווײַן אין ליימענע כֵּלִים און דיין פאָטער דער קעניג אויך אַזוי?

— אין וואָס דען זאָל ער האַלטען? — פרעגט זי איהם.

— פאַר אַזוינע ווי איהר פּאַסט נישט אַנדערש ווי צו האַלטען אין זילבערנע און גאָלדענע כּלים.

געהט זי אַוועק אַהיים און זאָגט עס דעם פאָטער. בעפעהלט ער מע זאָל באַלד איבערגיסען דעם וויין אין זילבערנע און גאָלדענע כּלים. דוּיערט נישט לאַנג און דער וויין ווערט זויער. ווערפרעגט זיך ביי איהר דער פאָטער: „ווער האָט עס דיר געראַטהען אַזוי צו טהון?" זאָגט זי: „ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה". שיקט ער איהם רופען צו זיך און פרעגט איהם: „ווי פאַלסט-אויס אַזוי צו ראַטהען מיין טאָכטער?"

— אַזוי ווי זי האָט מיך געפרעגט — ענטפערט איהם ר' יְהוֹשֻׁעַ — אַזוי האָב איך געענטפערט.

דער לייב און דער שטאָרך.

די רוימישע רעגירונג האָט איינמאָל געגיבען די יודען אַ ערלויבניש ווידער אויפצובויען דעם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. האָבען צווייע פאַרנעהמע לייט פון יודען, פפּוס און לוליאַנוס, אַוועקגעשטעלט טישען אויפ'ן וועג פון עכּו ביז אַנטוכיָא און האָבען פערזאָרגט די אַלע, וואָס לאָזען זיך צוריק קיין יְרוּשָׁלַיִם, מיט זילבער און גאָלד לויט זייער בעדערפניש. קומען די געוויסע כּוּתִים פאַר'ן קעניג מיט אַזאַ מְסִירָה: „די יודען בונטעווען זיך!"

— וואָס-זשע טהוט מען — פרעגט ער זיי — דאָס ערלויבניש איז דאָך שוין געגיבען געוואָרען?

ענטפערען זיי איהם: „שיק זיי אַ בעפעהל, אַז זיי זאָלען ענדערען אָדער דאָס פּלאַץ פונ'ם געביי אָדער עטוואָס פון זיין מאָס — וועלען זיי שוין אַליין זיך אָפּזאָגען פונ'ם בויען.

דערווייל האָט זיך דאָס פאָלק פערזאַמעלט אין טהאָל בֵּית־רִמּוֹן, און ווי ס'איז אָנגעקומען דאָס נייע בעפעהל פונ'ם קעניג האָבען אַלע אויסגעבראָכען אין אַ יאָמער. שטאַרק צורודערט פון דער גְזֵירָה, האָבען אַ טהייל פונ'ם פאָלק בעשלאָסען נישט אַנדערש נור זיך שטעלען איהר אַקעגען; די מעהר געלאַסענע האָבען אָבער פאָראויסגעזעהן דאָס געפאַהר און האָבען גענומען קלערען: ווּעמען פון די חֲכָמִים שטעלט מען אַרויס צו איינגעהמען מיט ווערטער דעם אונרוהיגען עוֹלָם? איז געבליבען, אַז דאָס דאַרף טהון ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, ווייל ער איז דער גרעסטער געלעהרטער. שטעלט זיך אַוועק ר' יְהוֹשֻׁעַ און הויבט-אָן זיין רעדע פאַר'ן עוֹלָם מיט אַזאַ מָשָׁל:

— איינמאָל האָט דער לייב פערצוקט אַ שעפעלע, האָט זיך איהם געשטעלט אַ ביין אין האַלז. רופט ער אויס: „ווער ס'וועט קומען מיר אַרויסנעהמען דעם ביין, וועט ער פון מיר בעקומען אַ גוטען לוין. קומט דער שטאָרך און שטעקט-אַריין דעם לייב אין מויל זיין לאַנגען שנאָבעל און שלעפּט פון

דאָרט אַרויס דעם בּיין. „איצט — זאָגט דער שטאַרך — גיב מיר מיין לוין". רופט זיך אָן דער לייבּ: „איז ווענינ לוין פאַר דיר, אַז דו קענסט אַוועקגעהן פון דאַנען און זיך בּערימען: איך בּין אַריין אין לייבּ'ס מויל און אַרויס פון דאָרט בּשלום!" דאָס איינענע — האָט ר' יהושע אויסגעלאָזט — קען מען זאָגען אויף אונז יודען: גענוג פאַר אונז, אַז מיר זענען אַריינגעפאַלען צו דער דאָזי־גער אומה און אַרויס מיט'ן לעבען.

איין שעפּעלע צווישען זיבּציג וועלף.

דער קעניג אַדריאַנוס האָט איינמאָל געזאָגט ר' יהושע'ן:

— ווי שטאַרק איז דאָס שעפּעלע, וואָס געפונט זיך איינס צווישען זיבּציג וועלף און האַלט זיך!

— ווי שטאַרק איז דער הירט, וואָס רעטעט עס פון זיי אַלע! — ענט־פערט איהם ר' יהושע.

דאָס אויסגעלייזטע קינד.

ר' יהושע בּן חנניה איז איינמאָל געקומען קיין רוים, דערצעהלט מען איהם: „דאָ אין געפענגעניש געפונט זיך אַ יודיש קינד, זעהר אַ שעהנס, מיט לויכטענדע אויגען און מיט געקרייזעלטע לאָקען". געהט ער אַוועק צו'ם קינד אין געפענגעניש, שטעלט זיך אַוועק פאַר דער טהיר און שרייט־אויס:

„ווער האָט איבּערגעגעבען צו'ם רויב יעקב'ן
און יודישע קינדער צו ראַבּירער?"

ענטפערט איהם דאָס קינד פון דער תּפיסה אַרויס:

„נור דער הער גאָט,
וואָס פאַר איהם האָבען מיר זיך פערזינדיגט,
נישט געוואָלט געהן אין זיינע וועגען
און זיין תּורה נישט געהאָרכט".

ווי ר' יהושע האָט דאָס דערהערט האָט ער אויסגעשריגען:

„אָ, ציון'ס קינדער,
טייערע מיט גאָלד געשעצטע!"

און מיט טרערען אין די אויגען האָט ר' יהושע צוגעגעבען:

— איך בּין זיכער, אַז דאָס קינד וועט אויסוואַקסען אַ גרויסער גע־לעהרטער בּיי יודען. איך שווער, אַז איך ריהר זיך נישט פון דאַנען בּיז איך וועל איהם אויסלייזען פון געפענגעניש, וויפיעל דאָס זאָל נישט קאָסטען!

און אַזוי האָט ער געטהון: ער האָט בּעצאָהלט פאַר'ן קינד פיעל געלד און איהם אויסגעלייזט. און ס'האָט נישט לאַנג געדויערט און דאָס קינד איז

בעוואוסט געהאָרען צווישען יודען אַלס אַ גרויסער געלעהרטער. און געווען איז דאָס — ר׳ ישמעאל בן אלישע.

דריי האָבען איהם בייגעקומען.

ר׳ יהושע דערצעהלט: „זינט איך לעב האָט מיך קיינער נישט בייגע־קומען, אויסער דריי: אַ פרוי, אַ מיידעלע און אַ יונגעלע.

מיט דער פרוי האָט זיך מיר געטראָפען אַזאַ מעשה: איינמאָל בין איך איינגעשטאַנען ביי אַ פרוי אין אַ גאַסט־הויז, דערלאַנגט זי מיר צום טיש אַ געשמאַק געריכט פון באָב, עס איך דאָס אויף אינגאַנצען, גאָרנישט איבערגעלאָזט. דאָס צווייטע מאָל — אויך דאָסזעלבע. דאָס דריטע מאָל מאַכט זי מיר דאָס אייגענע געריכט, נאָר שטאַרק איבערגעזאַלצען, פערזוך איך עס און נעהם דערפון נישט מעהר צו׳ם מויל. פרעגט זי מיך: „פאַר וואָס עסטו נישט?” ענטפער איך: „איך בין זאַט, שוין היינט איינמאָל געגעסען”...

זאָגט זי: „האָסטו קיין ברויט נישט געזאָלט עסען. רבי — זאָגט זי ווייטער — אפשר האָסטו נישט איבערגעלאָזט קיין שירים די ערשטע צוויי מאָל, לאָזטו דערפאַר איבער פאַר אַלע מאָל” [1].

מיט׳ן מיידעלע האָט זיך מיר געטראָפען אָט־וואָס: איינמאָל אונ־טערוועגס איז מיר אויסגעקומען צו געהן אויף אַ וועג, וואָס שניידט־דורך אַ פערזייט פעלד. דערזעהט מיך דאָרט אַ מיידעלע, פרעגט זי מיר: „רבי, איז דאָס דען קיין פעלד נישט, וואָס דו טרעטסט דאָ?”

ענטפער איך איהר: „איז דאָס דען נישט קיין לאַנג אויסגעטרעטע־נער וועג?”

זאָגט זי: „יאָ, אַזעלכע רויבער ווי דו האָבען עס אויסגעטראָטען”...

מיט׳ן אינגעלע ווידער איז מיר פאָרגעקומען אַזוינס: איינמאָל געה איך אין וועג, זעה איך אַ יונגעלע זיצט אויפ׳ן שייד־וועג, פרעג איך איהם: „קינד מיינס, מיט וואָס פאַר אַ וועג איז גלייכער צו געהן אין שטאָדט?” ענט־פערט ער: „אָט דער וועג איז לאַנג און קורץ, און יענער—קורץ און לאַנג”. לאָז איך זיך אויפ׳ן קורץ־לאַנגען. געקומען נאָהענט צו דער שטאָדט, געפון איך דעם וועג פערשטעלט מיט צוימען פון גאָרטענס און סעדער, מוז איך געהן צוריק צום שייד־וועג, דערזעה איך ווידער דאָס יונגעל, פרעג איך איהם: „קינד מיינס, האָסטו דען מיר נישט געזאָגט, אַז דער וועג איז קורץ?”

— האָב איך דען נישט צוגעגעבען „און לאַנג”? — ענטפערט דאָס יונגעלע גלייך.

---

[1]) דער מנהג איז געווען, אַז מע פלעג איבערלאָזען אין שיסעל שיריים, טאָ־מער קומט אַן אָרעמאַן.

האָב איך איהם אַ קוש געטהון אין קאָפּ און אויסגערופען:

— אַז וואויל איז אייך, יודישע קינדער, חכמים זענט איהר אַלע פון גרויס ביז קליין!

„נעהם־אויף שעהן און זיי פאָרזיכטיג".

איינמאָל איז געקומען צו ר' יהושע איינער אַ אָרומער דורכגעהער, האָט איהם ר' יהושע אויפגענומען פאַר אַ גאַסט, געגעבען עסען און טרונקען און דערנאָך אַרויפגעפירט איהם אויפ'ן דאַך, דאָרט איהם אָנגעוויזען אַ נאַכט־געלעגער, און ביי'ם אַראָפגעהן צוריק האָט ער צוגענומען דעם לייטער. האַלבע נאַכט שטעהט יענער אויף, פּאַקט־איין די זאַכען, וואָס געפונען זיך דאָרטען, אין זיין מאַנטעל, און ווי ער לאָזט זיך מיט זיי אַראָפגעהן, פאַלט ער אַראָפּ פונ'ם דאַך און צוברעכט זיך רוק־און־לענד. גאַנץ פריה איז ר' יהושע אַרויסגעגאַנגען, געפונט ער איהם ליגען אַ פערוואונדעטען אויף דער ערד.

— זאָג נור, יונגאַטש, ווי קומט עס, אַז פון אייערע לייט זאָלען אַזוינס אָפּטהון?

— רבי — זאָגט איהם יענער — ווער זאָל זיך ריכטען, אַז דו האָסט פון דאַנען צוגענומען דעם לייטער?

— האַ דו, יונגאַטש איינער, האָסט נישט געוואוסט אַז מיר האָבען זיך נאָך בעצייטענס בעוואָרענט פאַר דיר.

דערפאַר פלעגט ר' יהושע זאָגען:

„אַ פרעמדער גאַסט—זעץ איהם אויפ'ן קאָפּ,
נאָר קיין אויג לאָז פון איהם ניט אַראָפּ".

„דאָס געזיכט פון גאָט".

דער קיסר אַדריאַנוס האָט איינמאָל געפרעגט ר' יהושע'ן:

— האָט די וועלט אויף זיך אַן אויבער־האַר?

— ווי דען — ענטפער ער — די וועלט איז הפקר?

— און הימעל און ערד ווער האָט בעשאַפען?

— גאָט, ווי עס שטעהט געשריבען: „אין אָנהויב האָט גאָט בעשאַפען דעם הימעל און די ערד".

— פאַר וואָס־זשע בעווייזט ער זיך נישט אַ צוויי מאָל אין יאָהר פאַר זיינע בעשעפעניש, זיי זאָלען פאַר איהם פאָרכט האָבען?

— ס'איז דערפאַר, ווייל די וועלט וואָלט נישט געקענט אויסהאַלטען זיין שיין, ווי עס שטעהט געשריבען: „דער מענש קען מיך נישט זעהן און לעבען בלייבען".

— אויב דו ווייזט מיר איהם ניט — זאָגט דער קֵיסָר — גלויב איך דיר נישט.

מיטאָג־צייט נעהמט ר׳ יְהוֹשֻעַ, שטעלט איהם געגען דער זון און זאָגט איהם: „קוק זיך גוט איין אין דער זון ווען וועסטו איהם זעהן״.

— ווער קען זיך עס איינקוקען אין דער זון?—וואונדערט זיך דער קֵיסָר.

— זאָלען דיינע אויערען הערען — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ — וואָס דאָס מויל דיינס רעדט. אויב די זון, וואָס זי איז נישט מעהר ווי איינע פון די טויזענד־טויזענדער מיריאַדען בעדיענער זיינע, קען קיין בעשעפעניש אין איהר זיך נישט איינקוקען, ווי־זשע זאָל מעגליך זיין איינצוקוקען אין געזיכט פון גאָט אַליין, וואָס זיין גלאַנץ איז פול די וועלט!

אַ מאָהלצייט פאַר גאָט.

אַן אַנדערסמאָל האָט דער קֵיסָר געזאָגט ר׳ יְהוֹשֻעַ׳ן: „איך וויל צוגרייטען אַ מאָהלצייט פאַר אייער גאָט״.

— בּיסט נישט און שטאַנד עס אויסצופיהרען—זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ.

— פאַר וואָס? — פרעגט ער איהם.

— זעהר פיעל חַיִל געהט מיט איהם.

— דאָך—שפּאַרט זיך איין דער קֵיסָר.

— אויב דו ווילסט פאַרט — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ — געה גרייט־צו אַ מאָהלצייט ביי׳ם טייך רְבִיתָא, וואו דאָס פלאַץ איז דאָרט זעהר גרויס.

האָט זיך דער קיסר בעשעפטיגט די גאַנצע זעקס חֳדָשִים פונ׳ם זומער מיט צוגרייטען די סְעוּדָה. דערנאָך איז געקומען דער הערבסט־ווינט און האָט אַלעס אויסגעקעהרט און פערטראָגען אין טייך אריין. בעמיהט זיך דער קיסר ווידער די זעקס ווינטערדיגע חֳדָשִים צוגרייטען אַן אַנדער מאָהלצייט, קומען די פריה יאָהר־רעגענס און שווענקען־אָפּ אַלעס אין טייך אַריין.

— וואָס בעטייט עס? — פרעגט דער קֵיסָר ר׳ יְהוֹשֻעַ׳ן.

— דאָס זענען דערוויייל נור די אויסקעהרער און בעשפריצער זיינע, וואָס געהען איהם פאָראויס.

— אויב אַזוי — זאָגט דער קֵיסָר — בּין איך נישט אין שטאַנד עס אויסצופיהרען.

דער בֵּי־עִילָאי׳ער לייב.

דער קיסר האָט אַמאָל געזאָגט צו ר׳ יהושע: „אייערע נְבִיאִים גלייכען דעם גאָט אייערען צו אַ לייב. וואָס איז אין דעם פאַר אַ גרויסקייט? אַ ריטער קען טוידטען דעם גרעסטען לייב״.

— דאָס גלייכט מען איהם צו אַ בי־עילאי'ער לייב—ענטפערט איהם ר' יהושע.

— בעווייז מיר דעם לייב — זאָגט דער קיסר — איך וויל איהם אויך אָנקוקען.

— דו וועסט עס נישט אויסהאַלטען.

— דאָך—שפאַרט זיך איין דער קיסר.

בעט ר' יהושע ביי גאָט—און דער בי־עילאי'ער לייב האָט זיך געריהרט פונ'ם אָרט. אַז ער איז געווען פיער הונדערט פּרסה דערווייט, האָט ער אַ ברום געטהון איינמאָל זענען די מויער־ווענט פון רוים איינגעפאַלען און אַלע מעוברת'ע האָבען מפּיל געווען. אַז ער איז געווען ווייט שוין דריי הונדערט פּרסה, האָט ער אַרויסגעלאָזט אַ צווייטען ברום זענען אַרויסגעפאַלען די צייהן ביי די מענשען און דער קיסר אַליין איז אַראָפּגעפאַלען פון זיין שטוהל אויף דער ערד.

— זאָל ער זיך אומקעהרען צוריק אין זיין רוה—בעט זיך דער קיסר ביי ר' יהושע, אַ דערשראָקענער אויף טויט.

האָט ר' יהושע ווידער גאָט געבעטען—און דער לייב האָט זיך צוריק געקעהרט אויף זיין לאַגער אין דעם געדיכטען און פינסטערען וואַלד בי־עילאי.

דעם קיסר'ס בעפעהל און משה'ס בעפעהל.

אַדריאַנוס האָט איינמאָל געזאָגט ר' יהושע'ן: „מיר איז בעסער פון משה'ן דיין רבי'ן".

— מיט וואָס? — פרעגט איהם ר' יהושע.

— ווייל איך לעב און ער איז טויט, און ווי זאָגט מען: „אַ לעבעדיגען הינט איז בעסער פון אַ טויטען לייב".

— ווי מיינסטו, וואָלסט געקענט אויספיהרען, אַז קיינער זאָל אין רוים נישט אָנצינדען קיין פייער דריי מעת־לעת דורכאַנאַנד?

— געווים — ענטפערט דער קיסר.

און באַלד גיט ער אַרויס אַ בעפעהל: „קיינער זאָל זיך נישט דערוועגען אין רוים אָנצינדען פייער". דעם זעלבען טאָג אין אָבענד הויבט זיך אויף אַדריאַנוס מיט ר' יהושע'ן אויפ'ן דאַך פונ'ם קעניגליכען פּאַלאַץ. קוקען זיי זיך איין און דערזעהען ווי עס הויבט זיך אויף אַ רויך ערגיץ פון אַ ווייט ווינקעל אַרויס.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ רויך? — פרעגט איהם ר' יהושע.

— איינער אַ פירסט איז קראַנק — ענטפערט איהם אַדריאַנוס — האָט איהם דער אַרצט בעזוכט און געזאָגט: די איינציגע רפואה איז וואַרימע וואַסער.

דערווייל דערזעהט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ ווידער אַ רויך פון אַ צווייטען ווינקעל. פרעגט ער דעם קֵיסָר: „און דאַס וואָס איז פאַר אַ רויך?”

— דאָרט ליגט דער שטאָדטהאַלטער קראַנק און דער אַרצט האָט געזאָגט, אַז ער מוז אָנוואַרמען צו זיין רְפוּאָה קריגליך וואַסער.

— היינט זעה — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ — ביי דיין לעבען האַלט דיין בעפעהל נישט אויס אַפילו איין טאָג און מֹשֶׁה אונזער רַבִּי פון זינט ער האָט בעפוילען „איהר זאָלט קיין פייער נישט אָנצינדען אין אַלע אייערע וואוינונגען אין שַׁבָּת׳דיגען טאָג” — האָסטו געזעהן אַמאָל אַ יוד זאָל אָנצינדען פייער אי׳ם שַׁבָּת? — און דו זאָגסט נאָך: „איך בין בעסער פון איהם!”

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און די אַטהענער געלעהרטע.

דער קֵיסָר האָט אַמאָל געזאָגט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן: „אויב איהר זענט יאָ קלי־גער פון די אַטהענער, גיעה אַהין און פרוב זיי בייקומען און ברענג זיי אַראָפּ צו מיר.

— וויפיעל מאַן זענען זיי? — פרעגט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ.

— זעכציג מאַן.

— היים־זשע — זאָגט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ — מאַכען מיר אַ שיף מיט זעכציג קאַיו־טען, און אין יעדער קאַיוטע זאָל זיין זעכציג שטוהלען.

הייסט דער קֵיסָר און מע מאַכט.

ווי ר׳ יְהוֹשֻׁעַ איז געקומען אין דער שטאָדט אַטהען, איז ער גלייך אַוועק אין אַ שעכט־הויז, געפונט ער דאָרט אַ פלייש־העקער שטעהט און שינדט אַ בְּהֵמָה, פרעגט ער איהם: „איז דער קאָפּ דיינער צו׳ם פערקויפען?”. — יאָ. — פאַר וויפיעל? — פאַר אַ האַלבען גולדען.

צאָהלט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ איין אַ האַלבען גולדען און זאָגט: „גיב מיר דעם קאָפּ דיינעם”. דערלאַנגט ער איהם דעם קאָפּ פון דער אָפּגעשינדענער בְּהֵמָה. זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: „האָב איך דען ביי דיר דעם קאָפּ פון אַ בְּהֵמָה געקויפט? דיין קאָפּ האָב איך געקויפט. נאָר אויב דו ווילסט איך זאָל דיך פריילאָזען, גיעה ווייז מיר דעם אַריינגאַנג אינ׳ם הויז פון די אַטהענער געלעהרטע”.

זאָגט יענער: „איך האָב מוֹרָא: ווער עס וועט זעהן אַ פרעמדען דעם אַריינגאַנג צו זיי הַרגנ׳ען זיי איהם.

— נעהם טראָג אויף זיך — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ — אַ בינדעל האָלץ, און אַז דו וועסט קומען אַהין וואַרף עס פון זיך אַראָפּ, ווי איינער וואָס שטעלט זיך אָפּרוהען, וועל איך שוין וויסען, אַז דאָ איז דאָס הויז פון די אַטהענער.

קומט ער אַהין, שטעהען דאָרט שוֹמְרִים ביי איינגעגאַנג און פון דרויסען,

וואָס היטען בײ׳ם אַרײַנגאַנג, מע זאָל ניִשט אַרײַן און אַרױס. און האָבען די געלעהרטע אַטהענער בעמערקט אַ סימָן פון אַ פוס־טריט אַרײַן — פלעגען זײ הרג׳ענען אַלע אױסעװײניגסטע שומְרים, און אויב אַ סימָן פון אַ פוס־טריט אַרױס — אַלע אינװעניגסטע שומְרים.

שטעלט ר׳ יְהושֻעַ איין פוס־טריט אַרײַן און אײנעם אַרױס — הרג׳עט מען אױס אַלע שומְרים. געהט ער פרײַ אַרײַן אַהין און טרעפט די יונגערע זיצען אין דער הױף און די עלטערע פון אונטען. טראַכט ער בײַ זיך: זאָל איך בעגריסען פריהער די עלטערע—װעלען מיר די יונגערע הרג׳ענען; זײ קענען זאָגען: מיר זענען גרעסער פון יענע, מיר זיצען אין דער הױף און יענע פון אונטען; זאָל איך בעגריסען פריהער די יונגע—װעלען מיר די אַלטע הרג׳ענען; זײ קענען זאָגען: מיר זענען גרעסער פון די, מיר זענען זְקֵנים און יענע זענען נאָך יונגע קינדער. בעגריסט ער זײ אַלע צוזאַמען.

פרעגען זײ איהם: „װאָס טהוסטו דאָ?״

ענטפערט ער זײ: „איך בין פון די יודישע געלעהרטע, און געקומען בין איך זיך צו לערנען בײַ אײַך״.

— אויב אַזױ — זאָגען זײ — װעלען מיר דיך עפּיס פרעגען.

— פרעגט — זאָגט ער — װעט איהר מיך בײַקומען, מעגט איהר טהון מיט מיר װאָס איהר װילט; װעל איך אָבער אײַך בײַקומען, דאַרפט איהר עסען אַ מאָהלצײַט בײַ מיר אױף דער שיף.

הױבען זײ איהם אָן צו פרעגען:

— קענסט אונז אױסבױען — זאָגען זײ — אַ הױז אין דער לופטען?

— דערלאַנגט מיר אַהין—זאָגט ער—לײם און ציגעל.

— װאו איז די מיט װעלט?

— נימט ער אַ שטעל מיט׳ן פינגער און זאָגט: אָט דאָ!

— פון װאַנען װײסטו דאָס?

— ברײַנגט שטריק און מעסט־אױס.

— מיר האָבען אַ ברונען אין פעלד—ברײנג איהם אַרײַן אין שטאָדט.

— דרעהט מיר אױס שטריק פון קלײַען—װעל איך איהם אַרײַנברײַנגען.

— מיר האָבען צוּבראָכענע מיהלשטײנער — פאַרנעה זײ.

— טרענט־אױס פון זײ פאָדעם — װעל איך זײ פאַרנעהען.

— אַ בײט בעװאַקסען מיט מעסער׳ס — מיט װאָס שנײַדט מען זי?

— מיט אַ האָרן פון אַ עזעל.

ברײַנגען זײ פאַר איהם צװײ אײער און פרעגען איהם: „זאָג, װעלכעס איז פון אַ װײַסער הוהן און װעלכעס איז פון אַ שװאַרצער?״

ברײנגט ער פאַר זײ צװײ שטיקער קעז און פרעגט זײ: „זאָגט, װעלכעס איז פון אַ װײַסער ציעג און װעלכעס פון אַ שװאַרצער?״

— אַ הינדעלע, וואָס גערהט־אויס נאָך אין דער איי־שאָלעכץ — דורך וואַנען געהט דעם די נְשָׁמָה אַרויס?

— דורך דעם זעלבען אָרט וואָס זי איז אַריין.

— וויין אונז אַ כְּלִי, וואָס איז נישט ווערטה איהר מיה.

בּרייננגט ער אַ מאַטע [1]) און צעציהט זי — געהט זי ניט אַריין דורכ׳ן טויער, זאָגט ער זיי: ברייננגט אַ האַק און צעוואַרפט די וואַנד. אָט האָט איהר אַ כְּלִי, וואָס איז נישט ווערט די מיה.

נאָכדעם וואָס ער האָט געענטפערט אויף אַלע פראַגען און געטראָפען אַלע רעטעניִשען פון די אַטהענער, האָט ער זיי פערבעטען איינציגווייס צו זיך אין שיף, יעדען בעזונדער אַריינגעפיהרט אין אַן אַנדער קאַיוטע. דער־זעהן אין דער קאַיוטע זעכציג שטוהלען, האָט יעדער פון זיי געמיינט, אַז באַלד וועלען אָנקומען אַהין אויך אַלע איבריגע חֲבֵרים. ר׳ יְהוֹשֻׁעַ האָט דערווייל געהייסען דעם שיפס־פיהרער ער זאָל אויפבונדען די שיף און זי לאָזען אין וועג. פאַר׳ן אָפרייזען האָט ער מיטגענומען מיט זיך אַביסעל ערד פונ׳ם לאַנד, און פערבייפאָהרענדיג דאָס שלינג־וואַסער [2]) האָט ער פון דאָרט אָנגעשעפּט אַ פולע קרוג.

געקומען צוריק קיין רוים, ברייננגט ער די אַטהענער פאַר׳ן קֵיסָר. דער־זעהט אַדריאָנוס, ווי עס שטעהען פאַר איהם איינגעהויקערטע און דערשלאָגע־נע מענשליך, זאָגט ער צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן: „ניין, דאָס זענען נישט די אַטהענער!“ נעהמט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און בעשפריצט זיי מיט אַביסעל פון זייער היימישער ערד, ווערען זיי אויפגעמונטערט און האַלטען זיך מוטהיג און שטאָלץ פאַר׳ן קֵיסָר. ווערט ער אויפגעבראַכט און זאָגט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן:

— טהו מיט די לייט וואָס דו ווילסט!

נעהמט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און גיסט אַריין דאָס קריגעל שלינג־וואַסער אין אַ פאַס, און זאָגט די אַטהענער:

— אַז איהר וועט אָנגיסען פול די פאַס, קענט איהר זיך געהן פריי.

האָבען זיך די אַטהענער געשטעלט שעפען וואַסער אָנצוגיסען אַ פולע פאַס, נאָר וויפיעל זיי האָבען געגאָסען און געגאָסען האָט זיך עס נישט אָנ־געזעהן: דאָס שלונג־וואַסער האָט אין זיך איינגעשלונגען אינגאַנצען דאָס וואַ־סער. האָבען זיי אַזוי לאַנג געשעפט און געגאָסען ביז זיי זענען געבליבען אָהן הענד און אָהן אַקסלען, און אַזוי אַרום זענען זיי אַלע ביז איינעם אומגעקומען.

---

[1]) ראָגאָזשע, [2]) אזא אָרט אין ים, וואָס לויט די אַלטע לעגענדען, שלינגט עס איין אַלע אַנדערע וואַסערען פון דער וועלט.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אויף דער עֶלטער.

דער קֵיסָר האָט בּעמערקט, אַז דער אַלטער ר׳ יְהוֹשֻׁעַ האָט אויפגע־הערט צו בּעזוכען דאָס געוויִסע הויז בֵּי־אֲבִידָן, וואו די געלעהרטע פלעגען זיִך פון צייַט צו צייַט פערזאַמלען און פיִהרען צוויִשען זיִך וויִסענשאַפטליִכע שמועסען. פרעגט ער איִהם, וואָס איִז די סִבָּה דערפון.

ענטפערט ער איִהם:

— דער בּאַרג איִז בּעשנייַט, אַרום איִהם — שטיִקער אייַז, די היִנט דאָרטען בּיִלען שוין ניִשט און די מיִהלען מאָהלען ניִשט [1].

---

[1]) ד. ה. דער קאָפּ איִז בּעדעקט מיִט ווייַסע האָר, אַרום איִהם די גרויסע בּאָרד מיִט וואָנסען; דאָס קול איִז אָפּגעשוואַכט, די צייִן קייַען ניִשט.

נַחוּם אִישׁ גַם־זו (גִמְזו).

גַם זו לְטוֹבָה.

דעם געוויסען תַּנָא נַחוּם מיט'ן בײנאָמען אִישׁ גִמְזוֹ [1], האָט מען גערופען אַביסעל געענדערט: אִישׁ גַם־זוֹ, און דאָס איז געווען דערפאַר, ווײַל אויף אַלעס, וואָס מיט איהם זאָל זיך נישט פאַסירען, פלעג ער אַלץ זאָגען: „גַם זו לְטוֹבָה" (דאָס איז אויך צו גוטען).

אײנמאָל האָבען יודען געוואָלט שיקען אַ מַתָּנָה דעם קֵיסָר. טראַכט מען: ווער זאָל נעהמען אויף זיך אַזאַ שְׁלִיחוּת צו'ם קֵיסָר? בלײַבט מע זאָל שיקען נַחוּם אִישׁ גַם־זו, ווײַל מיט איהם טרעפען זיך אָפטע נִסִים. שיקט מען דורך איהם אַ קעסטעלע פול מיט דימענטען און בריליאַנטען. אויפ'ן וועג איז איהם אויסגעקומען זיך אָפצושטעלען נעכטיגען אין אַ אײנפאָהרהויז. בײנאַכט, אַז ער איז אײַנגעשלאָפען, האָבען די הויז־לײַט שטילערהייד געעפענט דאָט קעסטעלע, אַרויסגע'גַנב'עט אַלץ וואָס דאָרט איז געווען און עס אָנגעשטאָפט מיט ערד. מאָרגען פריה, אַז ער האָט עס בעמערקט, זאָגט ער: „גַם־זו לְטוֹבָה", נעהמט דאָט קעסטעלע און געהט זיך זײַן וועג ווײַטער.

אַז מ'האָט דאָס קעסטעלע געבראַכט פאַר'ן קֵיסָר און דאָס געעפענט, דערזעהט מען — ס'איז פול מיט ערד. ווערט דער קֵיסָר אויפגעבראַכט: „יודען, זאָגט ער, שפעטען פון מיר" — און הײסט טויטען דעם שָׁלִיחַ. נַחוּם אִישׁ גַם־זו בלײַבט רוהיג און זאָגט, ווי זײַן שטײגער איז: „גַם זו לְטוֹבָה". דערווײַל קומט אֵלִיָהוּ הַנָבִיא אינ'ם געשטאַלט פון אײנעם פון דעם קֵיסָר'ס הערען און זאָגט:

— מעגליך, די ערד איז פון דעם געוויסען מין, וואָס אַבְרָהָם זײַער עלטער־זײדע האָט זיך מיט איהר בענוצט אין זײַנע מִלְחָמוֹת און בעוויזען וואונדערליכע גְבוּרוֹת: ווי נור ער האָט פון דער ערד געוואָרפען אויפ'ן פײַנד, האָט זי זיך באַלד פערוואַנדעלט אין שווערדען און פײַלען.

---

[1]) פון דער שטאָדט גמזו אין יהודה.

איז דאָ אַ מדינה, וואָס דער קעניג האַלט מלחמה מיט איהר און קען זי ניט איינגעהמען. נעהמט מען די ערד און מע פּרובט זי אויס אויף יענער מדינה—האָט זי געמוזט זיך באַלד אונטערגיבּען. פיהרט מען נחום איש גם־זו אַריין אין קעניגליכען שאַץ=קאַמער און מע לעגט איהם אָן דאָס קעסטעלע זיינס פול מיט דימענטען און בּריליאַנטען און מע לאָזט איהם אָפּ מיט גרויס כּבוד.

צוריקוועגס האָט ער זיך ווידער אָפּגעשטעלט נעכטיגען אין דעם איינגענעם גאַסט=הויז, פרעגען איהם די הויז=לייט: „וואָס האָסטו אַזוינס מיט זיך געבּראַכט דעם קעניג, וואָס מ׳האָט דיר אָנגעטהון אַזוי פיעל כּבוד?"

ענטפערט ער: „וואָס איך האָבּ גענומען פון דאַנען האָבּ איך געבּראַכט אַהין".

דערהערט דאָס, האָבּען זיי געחאַפּט און אומגעלעגט דאָס הויז און גאַנצע ערד פון דאָרט גיך אַוועקגעפיהרט צו׳ם קעניג.

— די וואונדערליכע ערד וואָס יענער יוד האָט געבּראַכט אַהער — זאָגען זיי דעם קעניג — איז גענומען געוואָרען בּיי אונז. דאָ האָבּען מיר דיר געבּראַכט פון איהר אַ סך, פולע קאַסטענס.

פּרובּט מען אויס די ערד, וואָס זיי האָבּען געבּראַכט, לאָזט זיך אויס, אַז ס׳איז נישט אַזוי. האָט מען גלייך איבּערגעגעבּען זיי אַלע צו׳ם טויט.

אַליין אויף זיך אויסגעבּעטען.

מע דערצעהלט, אַז נחום איש גם־זו איז פון אַ קרענק געבּליבּען בּלינד אויף בּיידע אויגען, אָהן הענד און אָהן פיס און דאָס גאַנצע לייבּ זיינס איז בּעדעקט געוואָרען מיט קרעץ. אַזוי איז ער געליגען אין אַ אַלט צופוילט הייזעל און די פיסליך פון זיין בּעט זענען געשטאַנען אין בּעקענס וואַסער, כּדי קיין מילבּען זאָלען נישט קענען צוקומען צו איהם. ווי די תּלמידים האָבּען בּעמערקט, אַז דאָס הייזעל האַלט בּיי׳ם איינפאַלען, האָבּען זיי געוואָלט אַרויסטראָגען פריהער דאָס בּעטיל מיט׳ן קראַנקען רבּי׳ן און דערנאָך אויסרוימען די כּלים; זאָגט ער זיי: „קינדער מיינע, פריהער רוימט=אויס די כּלים און דערנאָך וועט איהר אַרויסטראָגען מיין בּעט, ווייל איהר מעגט זיין זיכער, אַז ווי לאַנג איך געפין זיך אין הייזעל וועט עס נישט איינפאַלען". האָבּען די תּלמידים אַזוי געטהון: פריהער אויסגערוימט די כּלים, דערנאָך ערשט דאָס בּעטיל — און בּאַלד איז דאָס הייזעל איינגעפאַלען.

רופען זיך אָן צו איהם די תּלמידים:

— רבּי, אַז דו בּיסט יאָ אַזאַ אמת׳ער צדיק, ווי קומט עס דו זאָלסט אַזוי אָפּקומען?

ענטפערט ער זיי: קינדער מיינע, איך אַליין האָבּ עס אויף זיך

אויסגעבעטען. איינמאָל בין איך געגאַנגען אין וועג צו מיין שווער צו־גאַסט,
און מיט מיר האָב איך געהאַט דריי עזלען אָנגעלאָדענע מיט אַלעם גוטס:
איינס מיט שפּייזען, איינס מיט געטראַנקען און דאָס דריטע מיט פערשידענע
זיסע פרוכט. קומט אָן אַקעגען אַן אָרומאַן, שטעלט זיך מיר אין וועג און בעט:
„רבּי, גיב מיר עפּיס עסען". — וואַרט־צו — זאָג איך איהם — ביז איך וועל
אַראָפּנעהמען עפּיס פון'ם עזעל. און איידער איך האָב זיך גערירט אַראָפּצו־
נעהמען פאַר איהם וואָס ס'איז פון'ם עזעל — איז איהם די נשמה אויסגע־
גאַנגען. בין איך באַלד צו־געפאַלען צו איהם. און אָנגעהויבען וויינען און
שרייען: די אויגען מיינע, וואָס האָבען זיך נישט דערבאַרימט אויף דיינע
אויגען, זאָלען בלינד ווערען; די הענד מיינע, וואָס האָבען זיך נישט דערבאַ־
רימט אויף דיינע, זאָלען אָפּגעשניטען ווערען; די פיס מיינע, וואָס האָבען
זיך נישט דערבאַרימט אויף דיינע, זאָלען אָפּגעהאַקט ווערען, און איך האָב
זיך נאָך נישט געקיהלט ביז איך האָב אויסגעשריגען: „מיין גאַנץ לייב זאָל
בעדעקט ווערען מיט קרעץ".

— ווע איז אונז, רבּי, וואָס מיר זעהען דיך אין אַזאַ צושטאַנד —
זאָגען די תּלמידים מיט גרויס צער.

— ווע וואָלט מיר געווען — ענטפערט ער זיי — איהר זאָלט מיך
נישט זעהן אין אַזאַ צושטאַנד.

רַבִּי טַרְפוֹן.

רַבִּי טַרְפוֹן אִין זַאק.

דער תַּנָא רַבִּי טַרְפוֹן אִיז געוועזען זעהר רַייך, געהַאט פִיעל אֵייגענע גאָרטענס, וועלכע ער פלעג זעהר זעלטען בעזוכען, און דעריבער האָבען אַ סַך פון זַיינע שׁוֹמְרִים און פַּאכטערס איהם נישט געקענט אין געזיכט. מַאכט זיך אַ מאָל, אַז ער איז אַרַיין אין אֵיינעם פון זַיינע אֵייגענע גאָרטענס און גענומען דאָרט פערזוכען פון די געפרעסטע פַייגען, וואָס האָבען זיך דאָרט געטרוקענט אויף דער זון. קומט דער פַּאכטער און זעהט אַ פרעמדער מענש שטעהט און עסט, שרַייעט ער אויס: „אַהאַ, אָט איז דער וואָס גַנְב'עט די טרויבען מַיינע אַ גאַנץ יאָהר". הויבט ער איהם אָן קלאַפּען מיט'ן שטעקען, דערנאָך וואַרפט ער איהם אַרַיין אין אַ זַאק און טראָגט איהם צו'ם טַייך צו דערטרינקען.

דערזעהן אַז זַיין לעבען שטַייהט אין געפאַהר, האָט רַבִּי טַרְפוֹן אָנגעהויבען שרַייען פון זַאק אַרוס: „איך בעשווער דיך, געה זאָג בַּיי טַרְפוֹנ'ען אין הויז, אַז מע זאָל פאַר איהם אָנגרייטען תַּכְרִיכִים".

ווי דער פַּאכטער האָט דאָס דערהערט, האָט ער זיך גלַייך אָנגעשטויסען וועמען ער טראָגט דאָ אין זַאק, גיט ער זיך אַ וואָרף אויף דער ערד, הויבט אָן רַייסען אויף זיך די האָר, און וויינט און שרַייט: „רֶבִּי, זַיי מיר מוֹחֵל!"

— זַיי רוּהיג—זאָגט איהם רַבִּי טַרְפוֹן—מעגסט מיר זיכער גלייבען, אַז יעדען קלאַפּ מיט'ן שטעקען וואָס דו האָסט מיר געגעבען, האָב איך דיר איהם בּאַלד מוֹחֵל געוועזען.

מע דערצעהלט, אַז אַלע זַיינע יאָהרען האָט דער צַדִיק רַבִּי טַרְפוֹן זיך שטאַרק געערגערט וואָס ער האָט אויסגענוצט זַיין נאָמען אויף צו רעטען זיך.

— וועה איז מיר—האָט ער אַלץ געשריגען—צוליעב מַיין טוֹבָה האָב איך זיך בענוצט מיט דער קרוין פון דער תּוֹרָה!

אַיינגעקויפט אַ שטעדטיל.

ווי מע דערצעהלט, האָט רַבִּי טַרְפוֹן, לויט זַיין גרויס רַייכקַייט, נישט

געהאַט קיין גענוג אָפּענע האַנד. איינמאָל בעגעגענט איהם רַבִּי עֲקִיבָא, זאָגט ער איהם: „רֶבִּי, ווילסטו אֶפְשַׁר איך זאָל פאַר דיר קויפען אַ שטעדטיל אָדער צוויי?"

— מעגסט — ענטפערט ער, און דאָ אויפ'ן אָרט גיט ער איהם דערויף פיער טויזענד גאָלדענע רענדליך.

געהט אַוועק ר' עֲקִיבָא און צעטהיילט אינגאַנצען דאָס געלד צווישען די אָרומע וואוילגעלעהרענטע. אין אַ צייט אַרום בעגעגענט איהם ר' טַרְפוֹן.

— וואו זענען די שטעדטליך, וואָס דו האָסט פאַר מיר געזאָלט קויפען? — פרעגט ער איהם.

נעהמט איהם אָן ר' עֲקִיבָא ביי דער האַנד און פיהרט איהם אַריין אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. דאָרטען רופט ער צו איינעם פון די שול־קינדער, מישט איהם אויף אַ מִזְמוֹר אין תְּהִלִּים און דאָס קינד נעהמט לייענען. ווי ס'איז געקומען צו'ם פָּסוּק:

מיט אַ אָפענער האַנד געגיבען פאַר נויט־בעדערפטיגע —

פערבלייבט זיין וואוילטהאַט אויף אייביגע צייטען —

רופט זיך אָן ר' עֲקִיבָא צו ר' טַרְפוֹנ'ען:

— הערסט — דאָס איז די שטאָדט וואָס איך האָב פאַר דיר געקויפט.

דערהערט דאָס, נעהמט ר' טַרְפוֹן קושען ר' עֲקִיבָא'ן:

— רֶבִּי מיינער, פיהרער מיינער — האָט ער אויסגערופען — רֶבִּי מיינער אין וויסענשאַפט, פיהרער מיינער אין מענשליכקייט!

און ר' טַרְפוֹן האָט איהם געגעבען נאָך פיעל געלד אויף צעטהיילען מיט דער ברייטער האַנד.

רַבִּי טַרְפוֹן און זיין מוטער.

רַבִּי טַרְפוֹנ'ס אַלטע מוטער איז אין אַ שַׁבָּת'דיגען טאָג אַרויסגעגאַנגען צו זיך אין הויף אַרומשפּאַצירען, האָט זיך איבערגעריסען ביי איהר דאָס רימענדיל פונ'ם פאַנטאָפעל און ער איז אַראָפּגעפאַלען פונ'ם פוס. לעגט־אונטער ר' טַרְפוֹן זיינע ביידע הענד אונטער איהרע פיס־טריט און אַזוי האָט ער זי געלאָזט טרעטען אויף זיינע הענד ביז זי איז געקומען צוריק אין שטוב צו איהר בעט.

איינמאָל איז ר' טַרְפוֹן קראַנק געוואָרען און זיינע חֲבֵרִים פון די תַּנָּאִים זענען געקומען איהם בעזוכען. קומט־צו זיין מוטער צו זיי און זאָגט: „בעט גאָט פאַר מיין זוהן, זיין כִּבּוּד־אֵם האָט גאָר קיין שִׁיעוּר נישט".

— וואָס טהוט ער אַזוינס פאַר דיר? — פרעגען זיי.

דערצעהלט זי זיי יענע מַעֲשֶׂה. רופען זיי זיך אָן: „אֲפִילוּ ווען ער טהוט פאַר דיר טויזענד־טויזענדער מאָל אַזוי פיעל, קומט־עס נאָך נישט אֲפִילוּ צו העלפט פון דעם כִּבּוּד־אֵם וואָס די תּוֹרָה הייסט".

רַבִּי עֲקִיבָא.

משֶׁה רַבֵּנוּ און רַבִּי עֲקִיבָא.

ווען משֶׁה האָט זיך אויפגעהויבען אויפ'ן הימעל געפונט ער, ווי גאָט בָּרוּך־הוּא זיצט און בעפוצט די אותיות פון דער תּוֹרָה מיט קרוינדליך [1].
זאָגט ער איהם:

— רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! ווער האַלט דיך אָפּ איבערגעבען די תּוֹרָה באַלד? צו וואָס טויגען די קרוינדליך?

ענטפערט איהם גאָט: אין פיעל דורות אַרום וועט קומען איין מענש, עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף הייסט ער, וועט ער פון יעדער איינציג שטריכעלע אויס־דרינגען גאַנצע בערג נייע הֲלָכוֹת [2].

— רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם—זאָגט ווייטער משֶׁה—וויז מיר איהם.

— קוק זיך אום.

קוקט זיך משֶׁה אום, דערזעהט ער ווי עס זיצט אַ מאַן און לערענט מיט זיינע תַּלְמִידִים, אויסגעזעצטע פאַר איהם שורות־וויז. געהט משֶׁה און זעצט זיך אין עק פון דער אַכטער שוּרָה, און הערט זיך איין. פערשטעהט ער נישט וואָס מע רעדט דאָרט. ווערט ער ביי זיך אַראָפּגעפאַלען. אין דעם האָט ר' עֲקִיבָא געזאָגט די תַּלְמִידִים עפּיס אַ דין, אויף וועלכען די תַּלְמִידִים האָבען איהם אַ פרעג געטהון: „רֶבִּי, פון וואַנען ווייסטו עס?" ענטפערט ער: „ס'איז אַ קַבָּלָה פון משֶׁה'ן נאָך פון'ם באַרג סִינַי". דערהערט דאָס האָט זיך משֶׁה בערוהיגט.

קומט משֶׁה דערנאָך צוריק פאַר גאָט און זאָגט איהם:

— רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, אַזאַ מאַן איז ביי דיר פאַרהאַן און די תּוֹרָה ווילסטו גיבען דורך מיר?

---

[1]) פיעל אותיות אין דער ספר־תורה זענען פון אויבען ביי די קעפליך בעפוצט מיט תגין, אַזעלכע שטריכעליך וואָס זעהען־אויס ווי קרוינדליך, וועלכע ווינקען־אָן, נאָכ'ן מיינונג פון די חכמים, אויף פערשידענע ענינים. [2]) דינים.

— שווייַג — ענטפערט איהם גאָט — אַזוי איז אין מייַן געדאַנק אויס־געקומען.

— רבונו־של־עולם—זאָגט ווייַטער משה—דו האָסט מיר געוויזען זייַן לערנען, ווייַז מיר זייַן בעלוין.

— קוק זיך אום—זאָגט איהם גאָט.

קוקט זיך משה אום און זעהט, ווי מען ווענט עקיבאַ׳ס פלייש שטי־קער־ווייַז אין יאַטקעס.

— רבונו־של־עולם—שרייַעט משה אויס—דאָס איז די תורה און דאָס איז איהר בעלוין!

— שווייַג — ענטפערט איהם גאָט — אַזוי איז אין מייַן געדאַנק אויס־געקומען.

רבי עקיבא און כלבא־שבוע׳ס טאָכטער.

רבי עקיבא איז געווען אַ פּאַסטוך בייַ דעם רייַכען כלבא־שבוע. האָט רחל, כלבא־שבוע׳ס טאָכטער, געזעהן ווי ערהרליך ער איז און לייַטיש, האָט זי איהם ליעב בעקומען. איינמאָל זאָגט זי איהם:

— ווען איך זאָל איינשטימען פאַר דיר אַ כלה ווערען, וואָלסטו זיך אַוועקגעלאָזט ערגיץ אין אַ בית־המדרש זיך דאָרט זעצען אויף אַ צייַט לערנען?

— יאָ — ענטפערט ער.

ווערט זי פאַר איהם אַ כלה אָהן דעם פאָטער׳ס וויסען. ווי כלבא־שבוע האָט זיך דערפון דערוואוסט, האָט ער זי אַרויסגעטריבען פון זייַן הויז און האָט גענומען אויף זיך מיט אַ נדר, אַז ער זאָל נישט לאָזען זי געניסען פון זייַן פערמעגען אויף איין האָר.

געהט זי אַוועק און האָט חתונה פאַר ר׳ עקיבאַ׳ן. פלעגען זיי פאַר גרויס אָרעמקייַט נעכטיגען ווינטער־צייַט אין אַ קאַמער וואו מע לעגט־אָפּ שטרוי. זיצט אַזוי אַמאָל עקיבאַ מיט זייַן רחל און קלייַבט איהר אויס די שטרויעליך פון די האָר. מאַכט ער צו איהר: „ווען איך זאָל פערמאָגען, וואָלט איך דיר געקויפט אַ גאָלדענעם ירושלים״ [1].

קומט אליהו אינ׳ם געשטאַלט פון אַ מענשען, שטעלט זיך אַוועק בייַ דער טהיר און בעט אויף אַ קול: „גיט מיר אַביסעל שטרוי, מייַן פרוי האָט געבוירען אַ קינד און איך האָב גאָר נישט וואָס איהר אונטערצובעטען״.

— זעהסט — זאָגט ר׳ עקיבאַ דער פרוי זייַנער — אָט דער מענש האָט אפילו קיין שטרוי אויך נישט. מיר זענען אַקעגען איהם רייַכע.

— נישט קיין רייַכקייַט—זאָגט זי איהם—בעגער איך. איך וויל נור זאָלסט

---

[1]) אַזאַ צירונג פון גאָלד, אויף וועלכער ס׳איז אויסגעקריצט די שטאָדט ירושלים.

אויסהאַלטען דײַן וואָרט און זיך אַוועקלאָזען אין אַ בֵּית־הַמֶּדְרָש לערנען תּוֹרָה.

איז עֲקִיבָא אַוועק אין בֵּית־הַמֶּדְרָש פון ר׳ אֱלִיעֶזֶר און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און זיך דאָרטען געזעצט לערנען.

נאָך צוועלף יאָהר איז ער געקומען צוריק אַהיים, אַ גרויסער געלעהרטער און אַ רַבִּי פון צוועלף טויזענד תַּלְמִידִים. ווי ער איז צוגעקומען הינטער זײַן שטובעלע הערט ער, ווי מיט זײַן פרוי טַעֲנָה׳ט אײנער פון די שְׁכֵנִים, אַ שלעכטער מענש: „רעכט האָט דיר געטהון דײַן פאָטער. אײנמאָל, איז דער פּאַסטוך נישט דײַן גלײַכען; און ווידער, זעה וואָס ער האָט דיר אָפּגעטהון: שוין אַזוי פיעל צײַט, אַז ער האָט דיך איבערגעלאָזט אַ לעבעדיגע אַלְמָנָה״.

— ער זאָל מיך וועלען פאָלגען — לאָזט זיך הערען רָחֵל׳ס ענטפער — וואָלט ער פערבראַכט דאָרט אין בֵּית־הַמֶּדְרָש בײַ׳ם לערנען נאָך צוועלף יאָהר.

טהוט אַזוי ר׳ עֲקִיבָא און לאָזט זיך ווידער אַוועק אין בֵּית־הַמֶּדְרָש. אָפּגעלערנט דאָרטען נאָך צוועלף יאָהר, האָט ער זיך אומגעקערט צוריק צו זיך אַהײם מיט פיער און צוואַנציג טויזענד תַּלְמִידִים.

איז אַרויס אַקעגען איהם די גאַנצע שטאָדט. לאָזט זיך איהם געהן אַקעגען אויך זײַן פרוי רָחֵל. זאָגען איהר די שְׁכֵנוֹת: „לײַ זיך גאַנצע קלײדער און טהו זיך אָן ווי עס געהער צו זײַן״. זאָגט זי: „עס מאַכט נישט אויס, דער צַדִּיק וועט פיהלען מײַן האַרץ״.

ווי רָחֵל איז צו איהם צוגעקומען איז זי געפאַלען פאַר איהם אויפ׳ן פָּנִים און געקישט די טריט. ווילען די תַּלְמִידִים זי אָפּשטויסען, זאָגט זיי ר׳ עֲקִיבָא: „לאָזט זי; מײַנס און אײַערס — איז איהרס״.

דערהערט אַז אין שטאָדט איז אָנגעקומען אַ גרויסער תַּנָא, טראַכט זיך דער אַלטער כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ: „מע דאַרף געהן צו איהם, אֶפְשַׁר וועט ער מיך בעפרײַען פון מײַן נֶדֶר געגען מײַן טאָכטער, איך זאָל מעגען איהר צו הילף קומען אין איהר נויט״. קומט ער פאַר ר׳ עֲקִיבָא און דערצעהלט איהם ווי די זאַך איז פאָרגעקומען.

זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא: „ווען דו וואָלסט געוועזען וויסען, אַז דײַן טאָכטער׳ס מאַן וועט ווערען אַ גרויסער געלעהרטער, וואָלסטו דעמאָלט גענומען אויף זיך אַזאַ נֶדֶר?״

— געוויס נישט — ענטפערט כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ — אַפִילוּ אײן פֶּרֶק ווען ער קען, אײן הֲלָכָה.

— זאָלסטו וויסען — זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא — אַז דײַן טאָכטער׳ס מאַן, דײַן געוועזענער פּאַסטוך, דאָס בין איך.

פאַלט דער אַלטער כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ מיט׳ן פָּנִים צו דער ערד, קושט ר׳ עֲקִיבָא׳ן די פיס און שענקט איהם אַוועק אַ האַלב פערמעגען זײַנס.

ווי ר׳ עֲקִיבָא האָט זיך גענומען צו׳ם לערנען.

ביז פערציג יאָהר האָט ר׳ עֲקִיבָא גאָר נישט געלערענט. איינמאָל שטעהט ער ביי אַ ברונען, זעהט ער דאָרטען אַ אויסגעהוילטען שטיין. דער פרעגט ער זיך: ווער האָט דעם שטיין אויסגעהוילט? זאָגט מען איהם: עֲקִיבָא, דו ווייסט נישט פונ׳ם פָּסוק: „וואַסער רייבט־אויס שטיינער”. דעם שטיין האָבען אויסגעהוילט די טראָפּען וואַסער, וואָס פאַלען אויף איהם טעג־טעגליך אָהן אויפהער.

דערהערט דאָס האָט זיך ר׳ עֲקִיבָא פערטראַכט: אויב די פליסיגע, שוואַכע טראָפּענס וואַסער האָבען געקענט דורכשלאָגען דעם האַרטען שטיין— בִּפְרַט די ווערטער פון דער תּוֹרָה, די פעסטע ווי אייזען, וועלען דאָך געוויס קענען דורכדרונגען מיין האַרץ, וואָס איז נישט מעהר ווי פלייש און בלוט.

געהט ער אַוועק מיט זיינעם אַ זוהן און ביידע זעצען זיך לערנען ביי אַ דַרְדְקֵי־מְלַמֵד. האָט זיי דער רֶבִּי אָנגעשריבען דעם אַלף־בית און דער פָּאָטער מיט׳ן זוהן האָבען זיך געלערענט צוזאַמען פון איין טאָוועל. ווי דער מְלַמֵד האָט איהם עפּעס געוויזען האָט ער זיך דאָס גוט איינגע׳חזר׳ט, זיך נאָכדעם אַוועקגעזעצט איינער אַליין פאַר־זיך, גענומען אין דעם גוט זיך איינטראַכטען און שטאַרק זיך פערטיפען: פאַר וואָס דאָס, פאַר וואָס יענץ?— ביז ער האָט אַזוי אויסגעלערענט די גאַנצע תּוֹרָה.

געהט ער אַוועק אין בֵּית־הַמִדְרָשׁ פון ר׳ אֱלִיעֶזֶר און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און בעט זיי, זיי זאָלען נעהמען איהם לערנען און ערקלערען מִשְׁנָה. ווי זיי האָבען איהם איבערגעגעבען איין הֲלָכָה, איז ער באַלד אַוועק, זיך געזעצט מיט איהר פאַר־זיך און גענומען זי בעטראַכטען פון אַלע זייטען: צו וואָס האָט מען איהם געזאָגט דאָס וואָרט? און וואָס איז דער מיין פון יענעם וואָרט?—און פערוואָרפען זיי מיט פערשידענע שַׁאֲלוֹת, און אָפטמאָל זעהר האַרבע.

ווי מע דערצעהלט, האָט אַ היבשע צייט ר׳ עֲקִיבָא געלערענט ביי ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און יענער האָט איהם גאָר ניט באַמערקט. ווען ר׳ עֲקִיבָא האָט איהם אָבער דאָס ערשטע מאָל אָפּגעשטעלט מיט אַ האַרבער שַׁאֲלָה, רופט זיך אָן צו איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ מיט׳ן לָשׁוֹן פונ׳ם פָּסוּק: „דאָס איז דאָך דער וואָס דו האָסט איהם גרינג געשעצט— טרעט נור איצט אַרויס מיט איהם אויף אַ שטרייט!”

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר האָט אויף דעם געזאָגט אַזאַ מָשָׁל: אויף אַ גרויסען פעסטען פעלז איז געזעסען אַ שטיין־העקער און מיט דער האַק זיינער געהאַקט פון איהם ברעקלעך. זעהען דאָס מענשען, פרעגען זיי איהם: וואָס טהוסטו? ענטפערט ער: איך וויל אויסרייסען דעם פעלז און איהם אַריינוואַרפען אין יַרְדֵן אַריין. גלויבט מען ניט ער זאָל דאָס קענען בעווייזען. אַרט דאָס איהם ניט און ער טוהט זיך זיינס: ער האַקט דעם פעלז ווייטער,

ביז ער איז אַרײַן מיט דער האַק טיעף אונטער איהם — אין מיט אַ מאָל איהם איבערגעקעהרט אין יַרדֵן אַרײַן, זאָגענדיג דערבײַ: „ניט דאָ איז דײַן אָרט, נור דאָרט!“ — דאָס זעלבע האָט ר׳ עֲקִיבָא אָפּגעטהון ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן.

יעדען טאָג פלעגט ר׳ עֲקִיבָא אָנקלויבען אַ בינטעל האָלץ, האַלב האָט ער פערקויפט און דערפון זיך דערנעהרט, און האַלב האָט ער אויסגענוצט צו׳ם לײַכטען, צו׳ם הײצען א. ד. ג. קומען צו איהם די שְׁכֵנִים מיט טַעֲנוֹת:

— עֲקִיבָא — שרײַען זיי — דורכ׳ן רויך פון דײַן האָלץ וועלען מיר אומקומען! פערקויף עס בעסער אונז, וועסטו פאַר׳ן געלד בעקומען בוימאייל און בײַ זײַן שײַן וועסטו לערנען.

ענטפערט ער זיי: „ניין, איך וועל עס נישט טהון. דאָס האָלץ נוצט מיר אויף פיעל זאַכען: אי איך לערן בײ דער שײַן פון דעם, אי איך וואַרם זיך מיט דעם אָן, אי איך שלאָף אויף דעם“.

ווי מע דערצעהלט, איז ר׳ עֲקִיבָא שפּעטער אונגעהײַער רײַך געווען, די טישען זענען בײַ איהם געווען פון זילבער און גאָלד, און אויפ׳ן בעט פלעגט ער אַרויף דורך גאָלדענע טרעפּליך, און זײַן פרוי פלעגט אַרויסגעהן געפּוצט מיט די שעהנסטע צירונגען. האָבען זיך די תַּלְמִידִים אויף דעם געקלאָגט: „רֶבִּי, דורך דעם וואָס דו ציערסט זי אַזוי פערשעהמסטו אונז בײַ אונזערע פרויען“.

— זי האָט עס עהרליך פערדיענט — ענטפערט זיי ר׳ עֲקִיבָא — גענוג האָט זי פריהער זיך אָנגעליטען מיט מיר צוליעב דער תּוֹרָה.

אָנגעבויגען דעם קאָפּ.

רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט דערצעהלט: אײַנמאָל פאָהר איך מיט אַ שיף אויפ׳ן וואַסער, בעמערק איך פון ווײַטענס ווי אַ שיפעל איז צובראָכען געוואָרען און אונטערגעגאַנגען, האָב איך געהאַט גרויס עַגְמַת־נֶפֶשׁ איבער איין תַּלְמִיד־חָכָם וואָס האָט זיך דאָרט געפונען — דאָס איז געווען ר׳ עֲקִיבָא. אַז איך בין אַרוים דערנאָך אויף דער יַבָּשָׁה, קומט אַרײַן ר׳ עֲקִיבָא צו מיר אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ און הייבט מיט מיר אָן אַרײַנצושמועסען אין לערנען. פרעג איך איהם: „זוהן מײַנער, ווער האָט דיך אַרויסגעהויבען פונ׳ם וואַסער?“ ענטפערט ער: „אַ ברעט פון דער צובראָכענער שיף איז מיר אונטערגעשווימען, האָב איך זיך אין איהר אָנגעהאַלטען און בײַ יעדער וואַל, וואָס איז מיר אַקעגען געקומען, האָב איך אָנגעבויגען דעם קאָפּ“...

אַלעס וואָס גאָט טהוט איז צו גוטען.

ר׳ עֲקִיבָא איז אײנמאָל געגאַנגען אין וועג האָט ער געהאַט מיט זיך

אַן עזעל, אַ האָהן אויף צו וועקען איהם פאַרטאָג, און אַ ליכט. פאַר נאַכט קומט ער אָן אין אַ שטעדטיל, זיכט ער דאָרט אַ הויז אויף נאַכט־לעגער, לאָזט איהם קיינער נישט אַריין. זאָגט ער: „אַלעס וואָס גאָט טהוט איז צו גוטען", און געהט אַוועק אין פעלד און בלייבט דאָרט איבערנעכטיגען. בייַ־נאַכט לויפט־אָן אַ לייב און פערצוקט דאָס עזעל, באַלד נאָכדעם שפּרינגט־אָן פון ערגיץ אַ ווילדע קאַץ און צערייסט דעם האָהן, שפּעטער גיט אַ בלאָז אַ ווינט און לעשט־אויס דאָס ליכט. געבליבען איינער אַליין אין פעלד אין דער פינסטערער נאַכט, זאָגט ר' עקיבאָ, ווי זיין שטייגער: „אַלעס וואָס גאָט טהוט איז צו גוטען". אין דער פריה דערוואוסט ער זיך, אַז דורך דעם פעלד וואו ער האָט גענעכטיגט, זענען בייַנאַכט אָנגעקומען אַ באַנדע רויבער, בע־פאַלען די שטאָדט און אַלע שטאָדט־לייט אַוועקגעפיהרט געפאַנגען. זאָגט ר' עקיבאָ: „בין איך דען נישט גערעכט געוועזען — אַלעס וואָס גאָט טהוט איז צו גוטען" [1].

ר' עקיבאָ און זיין טרויער.

אַז ר' שמעון, ר' עקיבאָ'ס זוהן, איז געפעהרליך קראַנק געוואָרען, האָט ר' עקיבאָ נישט אויפגעהערט אויף איין טאָג צו לערנען פאַר די תּלמידים אין זיין בית־המדרש, ער פלעגט נור אַלע מאָל שיקען אַ שליח געוואויר ווע־רען ווי ס'האַלט מיט'ן חולה. קומט דער ערשטער שליח מיט אַ ידיעה: עס געהט שלעכט.

— לאָ'מיר לערנען — זאָגט ר' עקיבאָ צו זיינע תּלמידים.

קומט באַלד צולויפען אַ צווייטער שליח און זאָגט־אָן: ערגער געוואָרען.

ר' עקיבאָ טהוט זיינס און לערענט מיט די תּלמידים וויַיטער.

קומט אַ דריטער און זאָגט: ער גוסס'ט.

— לערענט ווייטער — זאָגט ר' עקיבאָ.

אין דעם קומט דער פערטער מיט דער שלעכטער בשורה: אויסגעגאַנגען.

ערשט דעמאָלט איז ר' עקיבאָ אויפגעשטאַנען, אויסגעטהון די תּפלין, צוריסען אויף זיך די קליידער און געזאָגט: „ביז אַהער איז נאָך געליגען אויף אונז דער חוב צו לערנען, איצט זענען מיר מחויב אָפּגעבען דעם מת כּבוד".

האָט זיך צונויפגעקליבען אַ גרויסער עולם אויף דער לויה פון ר' עקיבאָ'ס זוהן און מ'האָט איהם געמאַכט אַ גרויסען הספּד. פאַר דעם עולם'ס צוגעהן־זיך האָט זיך ר' עקיבאָ געשטעלט אויף אַ הויכער באַנק און אויסגערופען:

---

[1]) דורך דעם וואָס ער איז נישט געבליבען אויף נאַכט אין שטאָדט און וואָס דאָס עזעל מיט'ן האָהן זענען אומגעקומען און די ליכט אויסגעלאָשען געוואָרען, האָט איהם אויסגעמיידט דאָס גרעסערע אומגליק—אַריינצופאַלען צו די רויבער אין די הענד.

— יודען ברידער, הערט מיך אויס. אַפילו מיין זוהן זאָל אַ חָתָן שטאַרבען—בין איך גענוג געטרייסט דורך דעם כָּבוֹד וואָס איהר האָט איהם אָנגעטהון. ניט ווייל איך בין אַ וואוילגעלעהרענטער האָט איהר דאָס מיר געטהון—דאָ געפונען זיך וואוילגעלעהרענטערע פון מיר; ניט ווייל איך בין רייך — דאָ איז פאַראַהן פיעל רייכערע פון מיר. מִילָא די דָרוֹם־לייט קענען רַבִּי עֲקִיבָא׳ן — אָבער די גָלִיל־לייט פון וואַנען קענען איהם? לאָז זיין, די מענער קענען רַבִּי עֲקִיבָא׳ן — ווייבער און קינדער אָבער פון וואַנען קענען איהם? אויב אָבער איהר זענט געקומען גלאַט צוליעב עֲקִיבָא׳ן — וויפיעל אַזעלכע עֲקִיבָא׳ס האָט איהר אין מארק. איך ווייס אָבער, אַז דאָס וואָס איהר האָט זיך אָנגעטהון אַזוי פיעל מיה און אלע אַהער געקומען איז דאָס נור צוליעב דער מִצְוָה און צוליעב דעם כָּבוֹד פון דער תּוֹרָה. איהר האָט זיך אַזוי געטראַכט: „נאָט׳ס תּוֹרָה איז ביי איהם אין הארצען"—און טאַקי דער־פאַר איז אייער פאַרדיענסט נאָך דאָפּעלט גרעסער. יאָ, איך בין געטרייסט — געהט זיך אַהיים אין פריעדען.

אָפּגעצאָהלט אַ חוֹב.

די חֲכָמִים האָבען זיך אַ מאָל געניטיגט אין אַ גרויסער סומע געלד אויף אויסצוהאַלטען די יְשִׁיבָה. שיקען זיי ר׳ עֲקִיבָא׳ן צו איינער אַ רוימערין, זעהר אַ רייכע מאַטראָנע, און ער בעט ביי איהר זי זאָל איהם לייהען דאָס געלד אויף אַ בעשטימטער צייט. זאָגט זי איהם: „ווער וועט גאַראַנטירען, אַז די וועסט אָפּצאָהלען דעם חוב אין דער צייט?" ענטפערט ער: „ווער די ווילסט".

זאָגט זי איהם: „זאָל זיין גאָט און אָט דער יַם".—איהר הויז איז געשטאַנען ביי׳ם ברעג יַם—זאָגט ר׳ עֲקִיבָא: „זאָל זיין אַזוי".

ווי די צייט צו צאָהלען איז געקומען — מאַכט זיך אַז ר׳ עֲקִיבָא איז קראַנק געוואָרען און האָט ניט געקענט ברענגען דאָס געלד. געהט די מאַטראָנע אַרויס אויפ׳ן ברעג יַם און זאָגט:

— האַר פון דער וועלט! דו ווייסט דאָך גאַנץ גוט, אַז ר׳ עֲקִיבָא איז איצט קראַנק און איז ניט אין שטאַנד אָפּצאָהלען דעם חוב. געדענק־זשע, אַז דו און דער יַם זענען פעראַנטוואָרטליך.

ווי נור זי האָט דאָס אויסגערעדט—מאַכט גאָט אַז דעם קֵיסָר׳ס טאָכ־טער זאָל אַריין אין קאָפּ אַ מְשׁוּגַעַת און זי געהט אַריין אין שאַנק־קאַמער, נעהמט פון דאָרט אַ קעסטעלע פול מיט איידעלשטיינער און מיט גאָלדענע רענגליך און וואַרפט דאָס אַריין אין יַם. דער יַם ווידער האָט דאָס אַרויס־געוואָרפען מיט די פאַליעס פאַר דער טיהר פון יענער מאַטראָנע. האָט זי דאָס געפונען און גענומען פאַר זיך.

ווי עֲקִיבָא איז געזונד געוואָרען געהט ער גלייך אַוועק צו דער

מאַטראָנע און בּרענגט איהר אָפּ דאָס געלד. זאָגט זי איהם: „מעגסט דאָס איינגאַנצען איבּערלאָזען פאַר זיך, ווייל איך האָבּ זיך פריהער געווענדעט צו׳ם עָרֵב און ער האָט מיר שוין איינגעצאָהלט דעם גאַנצען חוֹב, און אָט נעהם דיר וואָס איך האָבּ פון איהם בּעקומען איבּעריגס״.

גיט זי איהם גרויסע מַתָּנוֹת און שיקט איהם אָפּ בּשָׁלוֹם.

ר׳ עֲקִיבָא און טורנוסרופוס.

דער רוימישער שטאָטהאַלטער טורנוסרופוס האָט אַמאָל געפרעגט ר׳ עֲקִיבָא׳ן:

— פאַר וואָס האָט אונז גאָט פיינט, ווי עס שטעהט בּיי אייך אין זיין נאָמען געשריבּען: „עֵשָׂו׳ן האָבּ איך פיינט״.

— מאָרגען בּעקומסטו פון מיר אויף דעם אַן ענטפער — זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא.

אויף מאָרגען, אַז ר׳ עֲקִיבָא איז צו איהם געקומען, גיט איהם טורנוסרופוס שפּעטיש אַ פרעג:

— נו, וואָס האָסטו עפּיס אויסגעטראַכט איבּער נאַכט? האָט זיך דיר עפּיס געחָלוֹמ׳ט?

— יאָ — ענטפערט ר׳ עֲקִיבָא — געטראָפען. היינטיגע נאַכט האָט זיך מיר געחָלוֹמ׳ט ווי צוויי הינטליך, איינס הייסט רופוס און דאָס צווייטע רופינאָ [1]...

— וואָס? — רייסט איהם טורנוסרופוס איבּער מיט גרויס צאָרן — האָסט שוין נישט געפונען פאַר דיינע הינט קיין אַנדערע נעמען ווי מיינעם און מיין פרוי׳ס. טויטען קומט דיר פאַר אַזאַ הֶעָזָה!

— זאָג דו אַליין — רופט זיך אָן ר׳ עֲקִיבָא — איז דען צווישען דיר און צווישען הינט דאָ אַזאַ גרויסער אונטערשיעד? דו עסט און טרינקסט און זיי עסען און טרינקען אויך, דו בּרייגנסט קינדער אויף דער וועלט און זיי אויך דאָסזעלבּע, דו וועסט שטאַרבּען און זיי אויך — פונדעסטוועגען, אַז איך האָבּ די הינט אָנגערופען מיט דיין נאָמען, בּיסטו געוואָרען אָנגעצונדען; היינט אַז איהר נעהמט אַ שטיק האָלץ און רופט עס אָן מיט׳ן נאָמען פון גאָט, פון דעם גרויסען גאָט, וואָס האָט אויסגעשפּרייט הימלען און געגרונדעט די ערד, מאַכט טויט און מאַכט לעבּעדיג, — ווי־זשע זאָל ער אייך נישט פיינט האָבּען?

ר׳ עֲקִיבָא׳ס טויט.

איינמאָל איז אַרויס אַ גְזֵירָה פון רוים, אַז יודען זאָלען זיך נישט

---

[1]) אַזוי האָט געהייסען די פרוי פון טורנוסרופוס.

דערוועגען צו לערנען תּורה, און ווער עס וועט נישט פאָלגען וועט בעשטראָפט ווערען מיט׳ן טויט. טרעפט איינער, פּפּוס בן יהודה, ווי ר׳ עקיבא פערזאַמעלט יודען און לערענט מיט זיי תּורה אָפען פאַר אַלעמען. ווערט ער ערשטוינט און פרעגט איהם:

— עקיבא, וואָס הייסט עס, שרעקט דיר גאָר נישט אָפּ די גזירה?

— עה, דו פּפּוס—זאָגט איהם ר׳ עקיבא — מע זאָגט אויף דיר, אַז דו בּיסט אַ קלוגער, צו׳ם סוף בּיסטו גאָר אַ נאַר. איך וועל דיר זאָגען אויף דעם אַ משל: עס קומט אוים ווי יענער פוקס וואָס האָט זיך אַרומגעדרעהט בּיי׳ם ברעג טייך, זעהט ער ווי די פּיש אין וואַסער לויפען אַרום אונרוהיגע הין־און־הער. פרעגט ער זיי: פאַר וועמען אַנטלויפט איהר עס אַזוי? ענטפערען זיי: מיר אַנטלויפען פאַר די אַלערליי נעצען, וואָס מע פערוואָרפט אין וואַסער אונז צו חאַפּען. — ווייסט איהר וואָס — זאָגט זיי דער פוקס—פאָלגט מיך, געהט אַרוים צו מיר אויף דער יבשה און מיר וועלען זיך וואוינען פריינדליך צוזאַמען ווי מיינע אַיערע עלטערען האָבען אַמאָל געוואוינט. ענטפערען איהם די פּיש: „עה, דו פוקס! מע זאָגט אויף דיר דו בּיסט דער קליגסטער פון די חיות, צום סוף בּיסטו גאָר אַ נאַר: בּערעכען זיך אַליין, אויב דאָ אין וואַסער, אינ׳ם אָרט פון אונזער לעבען, זענען מיר אין אַזאַ שרעק, ווי־זשע וועט שוין זיין אַז מיר וועלען אַרויסגעהן אויף דער טריקעניש, אינ׳ם אָרט פון אונזער טויט!“ דאָסזעלבּע זאָג איך דיר אויך: אויב איצט, ווען מיר הערען זיך נאָך נישט אויף אָפּצוגעבען מיט אונזער תּורה, וואָס זי איז אונזער לעבען און אין איהר איז אונזער אייבּיגקייט, — זענען מיר אין אַזאַ שרעק, הייגט ווי וועט שוין זיין אַז מיר וועלען זיך פון דער תּורה אוינגאַנצען אָפּרייסען!

געדויערט נישט לאַנג און מע חאַפּט ר׳ עקיבא׳ן און מע פערשפּאַרט איהם אין תּפיסה. און אין דער זעלבער צייט האָט מען אויך געחאַפּט פּפּוס בן יהודה פאַר עפּיס אַ חטא און מ׳האָט איהם פערשפּאַרט צוזאַמען מיט ר׳ עקיבא׳ן.

— פּפּוס — פרעגט איהם ר׳ עקיבא — ווי קומסטו אַהער?

— וואויל איז דיר, ר׳ עקיבא — ענטפערט איהם פּפּוס — וואָס דיר איז בּעשערט אָפּצוקומען צוליעב דער תּורה, וועה איז אָבער מיר, וואָס איך דאַרף אָפּקומען פאַר פוסטע זאַכען.

אַז מ׳האָט ר׳ עקיבא׳ן אַרויסגעפיהרט צו׳ם טויט־שטראָף איז גראָד געווען די צייט פון קריאת־שמע. האָט מען געריסען זיין לייב מיט אייזערנע קאַמען און ער איז געווען אַלץ פערטיעפט אין קריאת־שמע, אויפגענומען אויף זיך גאָט׳ס יאָך מיט גרויס ליעבשאַפט. פרעגען איהם די תּלמידים:

— רֶבִּי, אויף אַזוי פִיעל! [1]

ענטפערט זיי ר׳ עֲקִיבָא:

— די תּוֹרָה זאָגט: „זאָלסט ליעב האָבען גאָט מיט דיין גאַנצער נְשָׁמָה״, דאָס הייסט אַפילו ווען ער נעהמט ביי דיר אַוועק די נְשָׁמָה. אָט דער פָּסוּק האָט מיך אַלע מיינע יאָהרען נישט געלאָזט רוהען, איך האָב אַלץ געגאַרט, ווען העלפט מיר גאָט איך זאָל קענען דאָס בעוויייזען; היינט, אַז גאָט האָט מיר עס בעשערט צו דער האַנד, זאָל איך דאָס נישט ביישטעהן?

האָט ר׳ עֲקִיבָא אַזוי לאַנג געצויגען דאָס וואָרט „אֶחָד״ ביז די נְשָׁמָה זיינע איז איהם מיט „אֶחָד״ אויסגעגאַנגען.

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל:

— אַז וואויל איז דיר, ר׳ עֲקִיבָא, וואָס די נְשָׁמָה דיינע איז דיר אויסגעגאַנגען מיט „אֶחָד״!

קומען די מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת פאַר גאָט מיט אַ טַעֲנָה: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! דאָס איז די תּוֹרָה און דאָס איז איהר בעלוין?!״

— זיין אֱמֶת׳ער לוין — ענטפערט זיי גאָט — ׳איז אין אייביגען לעבען אויף דער אֱמֶת׳ער וועלט.

און אַ בַּת־קוֹל האָט זיך געלאָזט הערען:

— אַז וואויל איז דיר, ר׳ עֲקִיבָא, דיר איז אָנגעגרייט דאָס אייביגע לעבען אויף יענער וועלט!

ר׳ עֲקִיבָא׳ס קְבוּרָה.

ווי מ׳האָט אומגעבראַכט ר׳ עֲקִיבָא׳ן פון דער וועלט, קומט אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ הַגַּרְסִי׳ן, ר׳ עֲקִיבָא׳ס טריישען תַּלְמִיד, און בלייבט שטעהן פאַר זיין טהיר אין׳ם געשטאַלט פון אַ אַלטען תַּלְמִיד־חָכָם.

— פריעד צו דיר, רֶבִּי — זאָגט אֵלִיָּהוּ צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן.

— פריעד צו דיר, רֶבִּי און לעהרער מיינער — ענטפערט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ.

— אֶפְשָׁר קען איך דיר זיין מיט עפּיס נוצליך? — זאָגט ווייטער אֵלִיָּהוּ.

— ווער ביסטו דען? — פרעגט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ.

— איך בין אַ כֹּהֵן [2] און געקומען בין איך דיר אָנצוזאָגען, אַז ר׳ עֲקִיבָא דיין רֶבִּי׳נס טויטער גוף ליגט אין תְּפִיסָה.

לאָזען זיי זיך ביידע באַלד אַוועק צו דער תְּפִיסָה און געפונען דאָרט די טהיר אָפען, און דער פערוואַלטער פון דער תְּפִיסָה מיט אַלע איבריגע

---

[1] ד. ה. אין אַזאַ שרעקליכער שעה ליגט דיר אין זינען די קריאת־שמע? [2] לויט דער אגדה שטאַמט אליהו הנביא פון פנחס׳ן, אהרן הכהן׳ס אייניקעל.

געפֶענגענֶע שלאָפֶען, לעגֶען זײ אַרויף ר׳ עֲקִיבָא׳ן אויף אַ מִטָה און געהֶען מִיט אִיהם אַרויס. אִין דרויסען נעהמט בּאַלד אֵלִיָהוּ ר׳ עֲקִיבָא׳ס גוף און טראָגט אִיהם אויפ׳ן אַקסעל, פרעגט אִיהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: רֶבִּי, האָסט דאָך מִיר אַלײן געזאָגט, אַז דו בִּיסט אַ כֹּהֵן; ווי מעג אַ כֹּהֵן זִיך פעראומרײנִיגען מִיט אַ מֵת?

— הער־אויף, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ מײַן זוהן! — זאָגט אִיהם אויף דעם אֵלִיָהוּ — חָלִילָה וְחַס! בּײַ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים געשִׁיקט זִיך נִישט קײַן אומרײנקײַט.

האָבּען זײ אִיהם געפִיהרט אַזוי אַ גאַנצע נאַכט בִּיז זײ זענען געקומען קײַן אַנטִיפרוס, דאָרטען האָבּען זײ זִיך אויפגעהויבּען דרײַ טרעפּ, דערנאָך זִיך אַראָפּגעלאָזט דרײַ טרעפּ, עפענט זִיך פאַר זײ אַ הײהל און דאָרט דערזעהען זײ אַ שטוהל, אַ באַנק, אַ טִישׁ און אַ לײַכטער. לעגען זײ אַוועק ר׳ עֲקִיבָא׳ן אויף דער מִטָה און געהען־אַרויס. ווי זײ זענען אַרויס אִיז בּאַלד פערלעגט געוואָרען די הײהל און די לִיכט האָט זִיך אָנגעצינדען אִין לײַכטער.

ווי אֵלִיָהוּ האָט דאָס דערזעהן האָט ער־זִיך געשטעלט און געזאָגט אַזוי:

— אַז וואויל אִיז אײַך, צַדִיקִים, אַז וואויל אִיז אײַך די וואָס מִיהען זִיך אִין תּוֹרָה און אַז וואויל אִיז אײַך גאָטס פאָרכטִיגע! פאַר אײַך אִיז בּעהאַלטען און צוגעגרײט אַ פּלאַץ אִין גַן־עֵדֶן אויף יענער וועלט. אַז וואויל אִיז דִיר, ר׳ עֲקִיבָא! אַ שעהנעם נאַכט־לעגער האָסטו בּעקומען נאָך דײַן אַוועקגעהן פון דער וועלט.

עֲשָׂרָה הֲרוּגֵי מַלְכוּת.

I. געֶ'חַתְמ'עֶט די גְזֵירָה.

אַז די רוימישֶׁע רעֶגירונג, די מַרְשַׁעַת, האָט אַרויסגעֶלאָזט אַ גְזֵירָה אומצובריינגעֶן פון דעֶר וועֶלט די גרעֶסטעֶ יודישעֶ געֶלעֶהרטעֶ, האָבעֶן די חֲבֵרִים געֶזאָגט ר' יִשְׁמָעֵאל'ן דעֶם כֹּהֵן גָדוֹל: „הויב זיך אויף אויפ'ן הימעֶל און דעֶרגעֶה דאָרט צי די דאָזיגעֶ גְזֵירָה איז פון גאָט בָּרוּךְ־הוּא". האָט ר' יִשְׁמָעֵאל געֶנומעֶ און זיך געֶרייניגט און איינגעֶהילט זיך אין טַלִית־און־תְּפִלִּין און אַרויסגעֶרעֶדט דעֶם שֵׁם־הַמְפוֹרָשׁ. באַלד האָט איהם דעֶר ווינד אַ טראָג געֶטהון אַרויף און איהם אַרויפגעֶבראַכט אויפ'ן הימעֶל.

בעֶגעֶגעֶנט איהם דעֶר מַלְאָךְ גַבְרִיאֵל: „דו ביסט עֶס דעֶר יִשְׁמָעֵאל, וואָס דעֶר בעֶשעֶפעֶר דיינעֶר בעֶריהמט זיך מיט איהם אַלעֶ טאָג, אַז עֶר האָט אויף דעֶר עֶרד אַ קנעֶכט וואָס זיין געֶזיכט איז אַן אָפּבילד פון דעֶר געֶטליכקייט?"

— איך בין עֶס — עֶנטפעֶרט ר' יִשְׁמָעֵאל.

— צוליעב וואָס ביסטו אַרויף אַהעֶרצו?

— איך בין אַרויף צו דעֶרגעֶהן, אויב יעֶנעֶ גְזֵירָה איז פון גאָט אַליין געֶ'חַתְמ'עֶט.

— יאָ, יִשְׁמָעֵאל מיין זוהן—עֶנטפעֶרט איהם גַבְרִיאֵל—ביי דיין לעֶבעֶן, אַז אַזוי האָב איך אונטעֶרגעֶהעֶרט הינטעֶר'ן הימעֶלפאָרהאַנג [1]: „צעֶהן יודישעֶ חֲכָמִים ווערעֶן איבעֶרגעֶגעֶבעֶן צו'ם טויט דורך דעֶר רעֶגירונג די מַרְשַׁעַת.

— פאַר וואָס קומט עֶס אַזוי? — פרעֶגט ר' יִשְׁמָעֵאל.

— פאַר מְכִירַת יוֹסֵף — עֶנטפעֶרט גַבְרִיאֵל — אַלעֶ טאָג שטעֶלט זיך אַוועֶק די מִדַּת־הַדִּין פאַר'ן כִּסֵּא הַכָּבוֹד און טַעְנֶה'ט: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, איז דעֶן אַפילו איין אות אין דעֶר תּוֹרָה דיינעֶר אָנגעֶשריבעֶן אומזיסט? „אַז איינעֶר

---

[1]) אַזוי הייסט אין דעֶר אַגדה דאָס אָפּגעֶזונדעֶרטעֶ אָרט אין הימעֶל פאַר'ן בית־דין של מעלה, פון וואַנעֶן עֶס געֶהעֶן־אַרויס אויף דעֶר וועֶלט אַלעֶ גזירות.

גַנְבֶה'ט אַ נֶפֶש און פערקױפט איהם זאָל ער גענױט װערען" — האָסטו אין דײַן תּוֹרָה געשריבען, און אָט האָבען די צעהן שְׁבָטִים פערקױפט יוֹסֵף'ן, און ביז הײַנט האָסטו זיך פאַר דעם נישט אָפּגערעכענט, נישט מיט זײ און נישט מיט זײערע קינדער". און דעריבער איז אַרױס איצט די גְזֵירָה אױף די צעהן יודישע חֲכָמִים.

— האָט דען בּיז אַהער גאָט בָּרוּך־הוּא נישט געפונען קײַן אַנדערע אױסער אונז מיט װעמען זיך אָפּצורעכענען פאַר מְכִירַת יוֹסֵף?

— יִשְׁמָעֵאל מײַן זוהן — ענטפערט איהם גַבְרִיאֵל — בײַ דײַן לעבען, אַז זינט די שְׁבָטִים האָבען פערקױפט יוֹסֵף'ן האָט גאָט נישט געפונען צוזאַמען אין אײן דוֹר אַזעלכע װי איהר צעהן פרומע צַדִיקִים, זײ זאָלען װעגען גלײַך מיט די שְׁבָטִים. דעריבער דאַרפט איהר אָפּקומען.

װי סַמָאֵל הָרָשָׁע [1]) האָט דערזעהן, אַז גאָט בָּרוּך־הוּא האַלט שױן בײַ חַתְמ'ענען די גְזֵירָה, האָט ער זיך שטאַרק דערפרעהט און גענומען זיך בערימען: „איך האָב בײַ־געקומען מִיכָאֵל'ן דעם יודישען שַׂר!"

װערט גאָט בָּרוּך־הוּא זעהר אױפגעבראַכט אױף סַמָאֵל'ן, רופט־צו זײַן נאָהענטען גרעסטען מַלְאָךְ מְטַטְרוֹן און גיט איהם אַ בעפעהל: שרײַב און חַתְמ'ע: „שװעבעל און פלאַם־פײַער אױף רוים די מַרְשַׁעַת, אױף איהרע מענשען און פִיה, אױף איהר זילבער און גאָלד און אױף אַלעם װאָס זי פערמאָגט!"

װי ר' יִשְׁמָעֵאל האָט דאָס דערהערט, איז ער געװאָרען אַביסעל בערוהיגט און האָט גענומען שפּאַצירען אױפ'ן הימעל אַהין און אַהער, דערזעהט ער אַ מִזְבֵּחַ שטעהט נאָהענט נעבען כִּסֵא־הַכָּבוֹד, פרעגט ער גַבְרִיאֵל'ן: װאָס איז עס? ענטפערט ער איהם: אַ מִזְבֵּחַ.

— װאָס פאַר אַ קָרְבָּנוֹת — פרעגט ר' יִשְׁמָעֵאל װײַטער — ברײנגט איהר אױף דעם מִזְבֵּחַ אַלע טאָג?

— נְשָׁמוֹת פון צַדִיקִים.

— װער איז זײ מַקְרִיב?

— דער גרױסער שַׂר מִיכָאֵל.

איז ר' יִשְׁמָעֵאל אַראָפּ אױף דער ערד און דערצעהלט די חֲבֵרִים, אַז די גְזֵירָה איז שױן גע'חַתְמ'עט — האָבען זײ פון אײן זײַט געקלאָגט װאָס אַזאַ שלעכטע גְזֵירָה איז אױף זײ אַרױס, און פון דער אַנדערער זײַט האָט זײ הֲנָאָה געטהון, װאָס גאָט בָּרוּך־הוּא האָט זײ געװאױגען גלײַך מיט די שְׁבָטִים.

II. ר' שִׁמְעוֹן און ר' יִשְׁמָעֵאל.

חאַפּט מען ר' שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל און ר' יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן־גָדוֹל און מע

[1]) דער שטן, דער שר (פּאַטראָן, בעשיצער) פון רוים. לױט דער אַגדה האָט יעדע אומה איהר שר אין הימעל. — דער מלאך מיכאל איז דער שר פון יודען.

פִיהרט זֵיְ אַרוֹיס דִי עֶרשטֶע צוּ׳ם טוֹיט. האָט זִיךְ ר׳ שִׁמְעוֹן צעֶוויֵינט. זאָגט אִיהם ר׳ יִשְׁמָעֵאל: „יוּנגעֶר פִירשט! נאָךְ אַ פאָר שפאַן געֶהסטוּ־אִיבעֶר אִינ׳ם שׁוֹים פוּן דִי צַדִיקִים — אוּן דוּ וויֵינסט גאָר?"

— אָ — עֶנטפעֶרט ר׳ שִׁמְעוֹן — דאָס האַרץ געֶהט מִיר אוֹיס, אִיךְ ווֵיס אַפִילוּ נִישט פאַר וואָס אִיךְ קוּם־אוּם.

זאָגט אִיהם ר׳ יִשְׁמָעֵאל: „מעֶגלִיךְ, ס׳האָט זִיךְ דִיר אַ מאָל געֶמאַכט, אַז עֶמִיצעֶר אִיז צוּ דִיר געֶקוּמעֶן מִיט אַ נֵייטהִיגעֶן דִין־תּוֹרָה אָדעֶר מִיט אַ שְׁאֵלָה, אוּן דוּ האָסט זִיךְ נִישט געֶאַיילט אוּן אִיהם געֶלאָזט וואַרטעֶן בִּיז דוּ ווֶעסט אוֹיסטרוּנקעֶן דיַין כּוֹס צִי אָנטהוּן דיַין שִיךְ, אָדעֶר אַיינהִילעֶן זִיךְ אִין דיַין קלֵייד—אוּן לוֹיט דעֶר תּוֹרָה הֵייסט דאָס פּיַינִיגעֶן לאָזעֶן אַ מעֶנשעֶן, אַלצאַיינס צִי פִיעל צִי ווֶעניִג, אוּן דעֶרפאַר פעֶרדִיעֶנט מעֶן טוֹיט־שטראָף".

— רֶבִּי, דוּ האָסט מִיךְ געֶטרֵייסט — זאָגט אִיהם ר׳ שִׁמְעוֹן.

האָבעֶן זֵיְ זִיךְ געֶבעֶטעֶן בּיַי׳ם תַּלְיָן. דעֶר זאָגט: אִיךְ בִּין אַ כֹּהֵן־גָדוֹל דעֶר זוּהן פוּן אַ כֹּהֵן־גָדוֹל, פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׳ס אַיינִיקלִיךְ, טוֹיט מִיךְ פרִיהעֶר, אִיךְ זאָל נִישט זעֶהן דעֶם טוֹיט פוּן מיַין חָבֵר; אוּן דעֶר בּעֶט־זִיךְ: אִיךְ בִּין אַ פִירשט דעֶר זוּהן פוּן אַ פִירשט, פוּן דָוִד הַמֶלֶךְ׳ס אַיינִיקלִיךְ, טוֹיט מִיךְ פרִיהעֶר, אִיךְ זאָל נִישט זעֶהן דעֶם טוֹיט פוּן מיַין חָבֵר. זאָגט דעֶר תַּלְיָן: וואַרפט צווִישעֶן זִיךְ גוֹרָל. אִיז געֶפאַלעֶן דעֶר גוֹרָל אוֹיף ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל. נעֶהמט דעֶר תַּלְיָן דִי שווֶערד אוּן קעֶפּט אִיהם. הוֹיבט ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹיף דעֶם אָפּגעֶהאַקטעֶן קאָפּ, דרוּקט אִיהם צוּ דעֶר בּרוּסט, ווֵיינט אוּן שריַיט: „אָ, הֵיי־לִיג מוֹיל, אָ, וואַרהאַפטִיג מוֹיל! אָ מוֹיל, וואָס בּרִילִיאַנטעֶן, דִימאַנטעֶן אוּן פּעֶרעֶל האָבעֶן זִיךְ פוּן אִיהם געֶשאָטעֶן, ווֶער האָט אִיצט דִיךְ געֶלעֶגט אִין דעֶר עֶרד אַריַין אוּן ווֶער האָט אִין דִיר דעֶם צוּנג אָנגעֶשטאָפּט מִיט שטוֹיב אוּן אַש? אָךְ אוּן וועֶה! דאָס אִיז דִי תּוֹרָה אוּן דאָס אִיז אִיהר לוֹין!"

ווִי ר׳ יִשְׁמָעֵאל יאָמעֶרט אַזוֹי—קוּקט־אַרוֹיס דעֶם קֵיסָר׳ס טאָכטעֶר דוּרכ׳ן פעֶנסטעֶר, זעֶהט אוּן בּליַיבּט פעֶרגאַפט פוּן זיַין זעֶלטעֶנעֶר שעֶהנהַייט, וויַיל ר׳ יִשְׁמָעֵאל אִיז געֶוועֶן אַיינעֶר פוּן דִי זִיבּעֶן בּעֶרִיהמטעֶ שעֶהנהַייטעֶן אִין דעֶר ווֶעלט, אוּן זיַין געֶזִיכט האָט געֶשַיינט נוּר ווִי פוּן אַ מַלְאָךְ. בּעֶקוּמט זִי אוֹיף אִיהם גרוֹיס מִיטלֵייד אוּן שִיקט צוּ׳ם פאָטעֶר: „טהוּ מִיר צוּלִיעֶב וואָס אִיךְ ווֶעל דִיךְ בּעֶטעֶן". עֶנטפעֶרט עֶר אִיהר: „ווֶעגעֶן אַלצדִינג וואָס דוּ ווֶעסט מִיךְ בּעֶטעֶן, טאָכטעֶר מיַינעֶ, ווֶעל אִיךְ דִיר צוּלִיעֶב טהוּן, נאָר אוֹיסעֶר ווֶע־געֶן יִשְׁמָעֵאל׳ן מִיט זיַינעֶ חֲבֵרִים". שִיקט זִי אִיהם ווִידעֶר: „אִיךְ בּעֶט דִיךְ, שעֶנק אִיהם דאָס לעֶבּעֶן". „ניין—עֶנטפעֶרט עֶר אִיהר—דאָס אִיז אוּנמעֶגלִיךְ, אִיךְ האָבּ שוֹין געֶשוואוֹירעֶן". „אוֹיבּ אַזוֹי—שִיקט זִי אִיהם נאָכאַמאָל—בּעֶפוֹיל מעֶ זאָל אִיהם אָפּשִינדעֶן גאַנצעֶרהֵייד דִי הוֹיט פוּן זיַין קאָפּ ווֶעל אִיךְ זִיךְ אִין אִיהר שפִּיגלעֶן". האָט דעֶר קֵיסָר אַזוֹי בּעֶפוֹילעֶן אוּן מ׳האָט אִיהם געֶנוּמעֶן

שינדען דעם קאָפּ. ווי ס׳האָט געהאַלטען דאָרט בײַ׳ם אָרט פון תּפלין האָט ר׳ ישמעאל אַרויסגעלאָזט אַ שרעקליכען ביטערען געשרײַ, אַז הימעל און ערד זענען פערציטערט געוואָרען; אַ צווייטען נאָך אַ שרעקליכערען געשרײַ—און דער כּסא־הכּבוד איז פערציטערט געוואָרען. „רבונו־של־עולם— האָבען שוין נישט אויסגעהאַלטען די מלאכי־השרת און גענומען טענה׳ען — אַזאַ צדיק, וואָס דו האָסט פאַר איהם אויפגעדעקט אַלע שאַצקאַמערען פון די אויבערשטע וועלטען און אַלע סודות פון די אונטערשטע, זאָל אומקומען דורך אַזאַ ווילדען אומדערבאַרמדיגען טויט? אָט דאָס איז די תּורה און דאָס איז איהר לוין?!" ענטפערט זיי גאָט ברוך־הוא: „וואָס זאָל איך טהון פאַר מײַנע קינדער, ס׳איז אַ גזירה, און ס׳איז ניטאָ ווער זאָל זי אָפּרופען".

לאָזט זיך הערען אַ בת־קול: „וועט ר׳ ישמעאל אַרויסלאָזען נאָך איין געשרײַ קעהרט זיך איבער די גאַנצע וועלט". ווי ר׳ ישמעאל האָט דאָס דער־הערט איז ער אַנשוויגען געוואָרען.

פרעגט איהם דער קיסר: „וואָס, נאָך פערזיכערסטו זיך אויף דײַן גאָט?"

— יאָ — ענטפערט ר׳ ישמעאל — „ער מעג מיך טויטען, צו איהם וועל איך אַלץ האָפען" — און מיט די ווערטער איז איהם אויסגעגאַנגען די נשמה.

אַז ס׳איז אָנגעקומען צו ר׳ עקיבא׳ן די טרויעריגע ידיעה וועגען דעם טויט פון די בײדע, איז ער אויפגעשטאַנען, צוריסען אויף זיך די קליידער און זיך אָנגעגורט אַ זאַק. „זײַט גרייט — זאָגט ער די תּלמידים — אַ גרויסע שטראָף ריקט זיך אויף אונז אָן. ווען אונז זאָל פאָרשטעהן גוטס אין אונזער צײַט, וואָלט קיינער נישט וואַרטה געװען דאָס צו בעקומען ווי ר׳ שמעון און ישמעאל. נישט אַנדערש, גאָט ברוך־הוא ווייסט אַז אַ גרויסער שלאַג קלײַבט זיך קומען אויף דער וועלט, און דערפאַר האָט ער זיך געאײַלט צוצונעהמען אָט די צוויי צדיקים פון אונז, זיי זאָלען דעם אומגליק נישט זעהן מיט זייערע אויגען".

III. ר׳ עקיבא בן יוסף.

דערנאָך האָט מען זיך גענומען צו ר׳ עקיבא׳ן, וואָס האָט געדרש׳ענט אַלע קרוינדליך פון דער תּורה און אַרויסגעפונען דעם אמת׳ען זין איהרען פונקט ווי ס׳איז איבערגעגעבען געוואָרען משה רבינו׳ן אויפ׳ן באַרג סיני, און אַז מ׳האָט איהם אַרויסגעפיהרט צו טויטען איהם איז אָנגעקומען דעם קיסר אַ בריעף מיט דער ידיעה, אַז דער אַראַבישער קעניג איז בעפאַלען זײַן לאַנד, האָט ער זיך געאײַלט אַוועקצוגעהן און האָט בעפוילען פערשלי־סען ר׳ עקיבא׳ן אין תּפיסה ביז ער וועט זיך צוריקקעהרען פון דער מלחמה. און ווי ער איז געקומען צוריק האָט מען באַלד אויף זײַן בעפויל

אַרויסגעפִֿיהרט ר׳ עֲקִיבָא׳ן און געשִׁינדעֶן זַיין לַייבּ מִיט אַײזערנע קאַמען, און בַּיי יעדעם מאָל, ווִי דער קאַם האָט זיך אַרײַנגעשטעקט מִיט זַיינע צײַהן אִינ׳ם לַייבּ און אַ רִיס געטהון אַ שטִיק פלײַש, האָט ר׳ עֲקִיבָא, אָננעהמענדִיג פאַר לִיעבּ דִי שרעקלִיכע לײַדען, אַלץ אויסגערופען:

> דער שטאַרקער (גאָט) אויפרִיכטִיג אִיז זַיין ווערק,
>
> אַלע זַיינע וועגען זענען רעכט;
>
> גאָט פון וואָרהײַט, אָהן אונרעכט,
>
> דער גערעכטער און רעכטפאַרטִיגער.

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קול: אַז וואויל אִיז דִיר, ר׳ עֲקִיבָא וואָס דו בִּיסט אַ פרומער און גערעכטער און דײַן נְשָׁמָה אִיז דִיר אויסגעגאַנגען מִיט׳ן וואָרט „גערעכטער“.

אַז ר׳ עֲקִיבָא אִיז אומגעבּראַכט געוואָרען, אִיז אָנגעקומען דִי טרויעריגע יְדִיעָה צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן און ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא, זענען זיי אויפגעשטאַנען, צורִיסען אויף זיך דִי קלײַדער און זיך אָנגעגורט זעק. „הערט, ברודער — האָבּען זיי געזאָגט צו׳ם עוֹלָם — ר׳ עֲקִיבָא׳ס אומקומען אִיז נִישט אַנדערש נור אַ צײַכען אויף צו וואָהרנען אונז“.

IV. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן.

דערנאָך האָט מען זיך גענומען צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן.

ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן אִיז געוועזען, ווִי מע דערצעהלט, זעהר אַ לִיעבּער מאַן, צו גאָט און צו לײַט, קײַנמאָל אִיז אויף זײַן מויל נִישט געקומען קײַן שלעכט וואָרט אויף עמִיצען. און ווען דער רוימִישער קֵיסָר האָט אַרויסגעלאָזט אַ גְזֵירָה אויף יודען, אַז קײנער פון זיי זאָל נִישט לערנען יענעם קײַן תּוֹרָה, האָט ער נִישט אויפגעהערט צונויפקלײַבּען אַרום זיך אַן עוֹלָם, לערנען מִיט זיי תּוֹרָה און פאַר זיי דַרש׳ענען.

און אַז ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן אִיז געקומען אײַנמאָל בּעזוכען דעם קראַנקען ר׳ יוֹסִי בֶּן קִסְמָא, האָט יענער אִיהם אויף דעם פִירגעהאַלטען. „חֲנִינָא ברודער — האָט ער אִיהם געזאָגט — זעהסטו דען נִישט, אַז דִי דאָזִיגע אוּמָה האָט בּעקומען אִיהר מאַכט פון גאָט אַליין: זִי האָט פערווִיסט זײַן הויז און פערבּרענט זײַן פּאַלאַץ און אויסגע׳הרג׳עט זײַנע פרומע און אומגעבּראַכט זײַנע בּעסטע, און נאָך האַלט זִי זיך אַזוי פעסט—צו׳ם סוֹף הער איך, אַז דו קוקסט נִישט אויף אִיהר גְזֵירָה, זִיצט זיך מִיט אַ סֵפֶר־תּוֹרָה אִין שוּם און לערנסט און קלײַבּסט נאָך צונויף אַרום זיך מִיט דײַנע דְרָשׁוֹת אַ גרויסען עוֹלָם“.

— פונ׳ם הִימעל וועט מען זיך דערבּאַרמען — ענטפערט ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן.

— איך רעד מִיט דִיר צו דער זאַך — רופט אויס דער קראַנקער

ר׳ יוֹסִי בֶּן קִסְמָא מִיט הארץ—און דו דערצעהלסט מיר: „פונ׳ם הימעל וועט מען זיך דערבארמען״. א נס וועט זיין, אויב מע וועט נישט פערברענען דיך צוזאמען מיט דער סֵפֶר־תּוֹרָה אין פייער.

אין א קורצע צייט ארום איז ר׳ יוֹסִי בֶּן קִסְמָא געשטארבען, זענען מיט־געגאנגען אויף זיין לְוָיָה אלע פארנעהמסטע לייט פון רוים. צוריקוועגס געפונען זיי, ווי ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, מיט א סֵפֶר־תּוֹרָה אין שוים, זיצט און לער־רענט און ארום איהם איז פערזאמעלט א גרויסער עוֹלָם. ברענגט מען איהם פאר׳ן געריכט און מע פרעגט איהם: „פאר וואס לערענסטו תּוֹרָה געגען דעם קֵיסָר׳ס פערבאט?״ — „איך טהו — ענטפערט ער — ווי מיין גאט האט מיר געבאטען״.

טראגט מען ארויס א מִשְׁפָּט: איהם צו פערברענען, דאס ווייב זיינס צו קעפען און די טאכטער זיינע איבערגעבען צו שאנד.

פיהרט מען איהם ארויס אויף א פלאץ, דארט וויקעלט מען איהם איין אין דער סֵפֶר־תּוֹרָה און מע לעגט איהם ארום מיט טריקענע צווייגען און מע צינדט זיי אונטער, דערביי נעהמט מען קנוילען וואל אין וואסער גע־ווייקטע און מע לייגט זיי איהם אויף זיין ברוסט, כְּדֵי די נְשָׁמָה זאל זיך מעהר האלטען וועט ער זיך לייגער פייניגען.

— פאטער! — שרייעט־אויס די טאכטער זיינע יאמערליך — ווי קען מען דאס צוזעהן?

— טאכטער מיינע — ענטפערט ער איהר — ווען איך אליין זאל פער־ברענט ווערען, וואלט מיך געווים געארט. איצט אבער, אז מיט מיר צוזאמען ברענט די סֵפֶר־תּוֹרָה — דער וואס וועט זיך אפרעכנען פאר איהר וועט זיך שוין פאר מיר אויך אפרעכנען.

רופען זיך אן די תַּלְמִידִים צו איהם: „רַבִּי, וואס זעהען איצט דיינע אויגען?

— איך זעה—ענטפערט ער—ווי דער פארמעט ברענט און די הייליגע אוֹתִיּוֹת פליהען ארויף.

— עפען בעסער דאס מויל — זאגען וויימער די תַּלְמִידִים — דאס פייער זאל דיך גיכער בייקומען, וועלען דיינע יְסוּרִים נעהמען אן עֶק.

— ווער ס׳האט מיר געגיבען די נְשָׁמָה — ענטפערט ער — דער זאל זי נעהמען, איך אליין וועל נישט דערנעהענט׳ן דעם טויט.

דא האט שוין דער תַּלְיָן אליין אויך מעהר נישט געקענט צוזעהן ר׳ חֲנִינָא׳ס טויט־שמערצען. פרעגט ער איהם: „רַבִּי, אויב איך וועל פער־שטארקען דאס פייער און אראפנעהמען די נאסע קנוילען וואל, וועסטו מיך ברענגען צו׳ם אייביגען לעבען?״

— יא — ענטפערט ער.

— שווער מיר.

שווערט ער.

האט דער תּלין אזוי געטהון און ר׳ חנינא׳ן איז די נשמה גיך אויסגע־נאנגען. באלד נאכדעם שפרינגט דער תּלין אויך אריין אין פייער און ווערט פערברענט.

האט זיך געלאזט הערען א בת־קול: „ר׳ חנינא און זיין תּלין קומען־אן ביידע גלייך צו׳ם אייביגען לעבען!"

און אויף דעם פלעג רבי זאגען מיט א געוויין: „איינער קויפט זיך זיין עולם־הבא אין איין מינוט און איינעם קומט עס אן דורך שווער מיה פון לאנגע יאהרען!"

V. רבי יהודה בן בבא.

דערנאך האט מען אומגעבראכט ר׳ יהודה בן בבא׳ן.

מע דערצעהלט אויף ר׳ יהודה בן בבא׳ן, אז פון אכטצעהן ביז אכציג יאהר פון זיין לעבען האט ער נישט פערזוכט דעם טעם פון שלאף מעהר ווי דאס לייכטע דרימלען פון א פערד. טאג און נאכט איז ער געזעסען און געלערענט.

איינמאל האט די רוימישע רעגירונג ארויסגעלאזט אויף יודען א גזירה, אז פאר געבען עמיצען סמיכה [1]) זאל אומגעבראכט ווערען סיי דער וואס וועט זי געבען, סיי דער וואס וועט זי בעקומען, סיי די שטאדט אדער די געגענד וואו די סמיכה וועט פארקומען. גיט זיך ר׳ יהודה בן בבא אן עצה: געהט און זעצט זיך צווישען צוויי גרויסע בערג, צווישען צוויי גרויסע שטעדט, צווישען צוויי אומגעגענדען, אין דער מיט וועג צווישען אושא און שפרעם און דארטען האט ער געגעבען סמיכה פינף תּלמידי־חכמים: ר׳ מאיר, ר׳ יהודה, ר׳ שמעון, ר׳ יוסי און ר׳ אלעזר בן שמוע. ווי באלד דער פיינד האט עס דערשפירט — זאגט זיי ר׳ יהודה: „קינדער, לויפט!"

זאגען זיי איהם:

— רבי, און מיט דיר וואס וועט זיין?

— איך בלייב ליגען פאר זיי ווי א שטיין וואס איז שווער איהם צוריהרען פונ׳ם ארט.

מע דערצעהלט, אז די פיינד האבען זיך ניט גערירהט פון דארט ביז זיי האבען אין איהם אריינגעשטאכען דריי הונדערט אייזערנע שפיזען און איהם געמאכט ווי א רעשעטע.

---

[1]) די אנערקענונג אויפ׳ן נאמען רבי. דער מיין פון דער גזירה איז געוועזען כדי יודען זאלען נישט האבען קיין געלעהרטע און ראשי־ישיבות וועט זיך די תּורה צווישען זיי מעהר נישט פערברייטען.

VI. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן דָמָא.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפֿירט ר׳ יְהוּדָה בֶּן דָמָא׳ן. דאָס איז געווען אין עֶרֶב שָׁבוּעוֹת. בעט זיך ר׳ יְהוּדָה בֶּן דָמָא בײַ׳ם קֵיסָר: „בײַ דײַן לעבען, לאָז מיך אָפּ אויף איין ווײַלע ביז איך וועל דעם הייליגען יום־טוב שָׁבוּעוֹת אויפנעהמען; נאָך איינמאָל לאָז מיך גאָט לויבען פֿאַר דער טײַערער מַתָּנָה וואָס ער האָט אונז יודען אין דעם טאָג געגעבען, פֿאַר דער הייליגער תּוֹרָה".

זאָגט איהם דער קֵיסָר: „נאָך ביסטו אײַנגעגלויבט אין דײַן תּוֹרָה און אין איהר גאָט?"

— געוויס — ענטפֿערט ר׳ יְהוּדָה בֶּן דָמָא.

— אויף וואָס פֿאַר אַ לוין קענסטו נאָך האָפֿען? — זאָגט דער קֵיסָר.

אויף דעם האָט שוין דָוִד הַמֶּלֶךְ לאַנג געזאָגט: „אָ, ווי גרויס איז דאָס גליק, וואָס דו האָסט אָנגעגרייט פֿאַר דײַנע פֿרומע!"

— שוֹטִים אַזעלכע ווי איהר איז אויף דער וועלט נישטאָ, איהר מיינט בֶּאֱמֶת ס׳איז פֿאַרהאַן נאָך אַ וועלט.

— אַזעלכע שוֹטִים ווי איהר איז אויף דער וועלט נישטאָ! ווי קען מען עס לייקענען אין לעבעדיגען גאָט. אַז אָך און וועה וואָס פֿאַר אַ פָּנִים דו וועסט האָבען, אַז דו וועסט זעהן אונז אין דער ליכט פֿון אייביגען לעבען און דו וועסט אַרײַנפֿאַלען טיף אין אייביגען פֿינסטערניש, טיף אין דער ערד.

ווערט דער קֵיסָר אָנגעצינדען און בעפֿעהלט מע זאָל איהם צובינדען פֿאַר די האָר צו׳ם עק פֿון אַ פֿערד און איהם אַזוי אַרומשלעפֿען אין אַלע גאַסען פֿון רוים; דערנאָך האָט מען איהם צושניטען אויף שטיקליך.

איז געקומען אֵלִיָּהוּ, דערמאָנט זאָל ער זײַן צו גוטען, און האָט אויפֿגעקלויבען זײַנע שטיקער און זיי בעגראָבען אין אַ הייהל, נאָהענט נעבען דעם טײַך וואָס פֿליסט פֿערבײַ רוים. האָבען די רוימער געהערט, ווי פֿון דער הייהל אַרויס טראָגט זיך אַ יאָמער מיט אַ קלאָג גאַנצע דרײַסיג טעג. דערצעהלט מען עס דעם קֵיסָר, זאָגט ער: „אַפִילוּ ווען די גאַנצע וועלט וועט אונטערגעהן — וועל איך נישט רוהען ביז איך וועל אויף די יודישע זְקֵנִים נישט אויספֿיהרען מײַנס".

VII. רַבִּי חֻצְפִּית דער מְתֻרְגְמָן[1].

פֿיהרט מען דערנאָך אַרויס ר׳ חֻצְפִּית דעם מְתֻרְגְמָן.

ווי מע דערצעהלט, איז חֻצְפִּית דער מְתֻרְגְמָן אַלט געווען דעמאָלט

---

[1]) דער אויסטייטשער, דער ערקלערער — דער וואָס ערקלערט און טײַטשט אויס פֿאַר׳ן עוֹלָם די ווערטער פֿונ׳ם דרשן.

הונדערט און דרײַסיג יאָהר, און געװעזען איז ער זעלטען שעהן, זײַן פָּנִים האָט געשײַנט װי אַ מַלְאָךְ פון גאָט.

קומט מען און מע דערצעהלט דעם קעניג װי שעהן עס זעהט אויס דער גרײַז־גראָהער מאַן און מע בעט זיך בײַ איהם: „בײַ דײַן לעבען, קעניג, דערבאַרם זיך איבער דעם אַלטען". פרעגט דער קֵיסָר בײַ ר' חֻצְפִּית'ן: „װיפיעל יאָהר ביסטו אַלט?"

— הונדערט דרײַסיג יאָהר אָהן אײן טאָג. און איך בעט דיך װאַרט מיר נאָך דעם אײנעם טאָג, די צאָהל זאָל גאַנץ װערען.

זאָגט דער קֵיסָר:

— איז דען דיר ניט אַלצאײנס שטאַרבען פריהער צי שפּעטער מיט אַ טאָג?

ענטפערט ער:

— איך װיל נאָך צװײ מִצְוֹת ערפילען.

— װאָס פאַר אַ מִצְוֹת װילסטו נאָך ערפילען?

— צװײ מאָל „קְרִיאַת־שְׁמַע" פון אָבענד און פון פריה; מיר װילט זיך נאָך צװײ מאָל ערקענען אויף זיך די הערשאַפט פון דעם אײנציגען גרויסען פאָרכטיגען גאָט.

זאָגט איהם דער קֵיסָר:

— אײנגעשפּאַרטע און אונפערשעהמטע! ביז װאַנען װעט איהר זיך אַלץ פערלאָזען אויף אײַער גאָט? ער איז דאָך שוין אַ זָקֵן און האָט ניט קײן קראַפט אײַך צורעטען פון מײַן האַנד. װען ניט ער איז שװאַך — װאָלט ער שוין לאַנג זיך אָפּגערעכענט מיט מיר פאַר זיך, פאַר זײַן פאָלק און פאַר זײַן הויז, װי ער האָט זיך אַמאָל גערעכענט מיט פַּרְעֹה'ן, מיט סִיסְרָא און מיט אַלע קעניגען פון כְּנַעַן.

אַז ר' חֻצְפִּית האָט דערהערט װי דער קֵיסָר לעסטערט אַזױ גאָט, האָט ער אויסגעבראָכען מיט אַ גרויס געװײן און צוריסען אויף זיך די קלײדער: „אָך און װעה איז דיר, קֵיסָר — האָט ער אויסגעשריגען — װאָס װעסטו טהון, אַז סע װעט אָנקומען דער טאָג װען גאָט װעט זיך רעכענען מיט רוים און מיט אײַערע געטער!"

װערט דער קֵיסָר אויפגעבראַכט. „ביז װאַנען — זאָגט ער — װעל איך דאָ טַעֲנֶה'ן מיט דעם אַלטען!" בעפעהלט ער מע זאָל איהם באַלד טויטען. האָט מען איהם פאַרשטײנט און דערנאָך אויפגעהאַנגען.

VIII. ר' חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפיהרט ר' חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי. מע דערצעהלט אויף איהם, אַז אַלע זײַנע יאָהרען, פון צװעלף יאָהר

אָן בּיז פינף און נײַנציג, האָט ער פאַרבראַכט אין תּענִיתים. און דער טאָג ווען מע האָט איהם אַרויסגעפיהרט צו טויטען איז געווען ערב שבּת. זאָגען איהם די תּלמידים: „רבּי, ווילסטו ניִשט פערזוכען וואָס־עס־איז פאַר׳ן טויט?" זאָגט ער: „בּיז אַהער האָב איך אַלץ געפאַסט, און איצט, אַז איך לאָז מיך אין אַזאַ וועג, הײַסט איהר מיר עסען און טרונקען!"

האָט ער גענומען מקבּל־שבּת זײַן און געזאָגט „ויכלו". בּײַ׳ם וואָרט „ויקדש", איידער ער האָט עס נאָך געענדיגט, איז מען איהם בּעפאַלען און איהם געטויט.

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בּת־קול: „אַז וואויל איז דיר, ר׳ חנינא בּן חכינאי, דו בּיסט הײליג און דײַן נשמה איז אויסגעגאַנגען מיט׳ן וואָרט „הײליג!"

IX. רבּי ישבב הסופר.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפיהרט ר׳ ישבב הסופר. זאָגען איהם די תּלמידים: „רבּי, וואָס וועט זײַן מיט דער תּורה?"

— קינדער מײַנע — ענטפערט ער — עס געהט אַ צײַט אַז די תּורה וועט פערגעסען ווערען פון יודען, ווײַל די מערדערשע אומה האָט מיט גרויס חוצפּא זיך פירגענומען ניִשט אַנדערש ווי פערניכטען דאָס גאַנצע ציוּ־רונג אונזערס, די בּעסטע און שענסטע פון אונז. הלואי וואָלט מײַן טויט שוין געווען אַן אָפּקומעניש פאַר׳ן גאַנצען דור! איך זעה אָבער אַרויס, אַז עס וועט ניִשט זײַן אײַן גאַס אין רוים, וואו עס זאָל זיך ניִשט וואַלגערען יודישע בּיינער, ווײַל די מערדערשע אומה וועט נאָך פיעל יודיש אונשולדיג בּלוט פערגיסען.

— וואָס־זשע האָבען מיר צו טהון, רבּי?—פרעגען איהם די תּלמידים.

— האַלט זיך אָן פעסט איינער אינ׳ם אַנדערן און ליעבּט שלום און גערעכטיגקײַט—אפשר איז נאָך דאָ אַן האָפנונג.

ווענדט זיך צו איהם דער קיסר און פרעגט איהם: „זקן, וויפיעל בּיסטו אַלט?"

— הײַנט — ענטפערט ער — ווערט מיר נײַנציג יאָהר. איידער איך בּין נאָך אַרויס פון מײַן מוטער׳ס בּויך איז שוין אַרויס פון גאָט די גזירה, אַז איך מיט מײַנע חברים זאָלען איבּערגעגיבּען ווערען צו דיר אין האַנד; ווײס אָבער, אַז אונזער גאָט וועט אונזער בּלוט דיר ניִשט שענקען.

— נעהמט גיך — זאָגט דער קיסר מיט שפּאָט — און טוידט אויך דעם דאָזיגען, לאָמיך זעהן די מאַכט און די שטאַרקײַט פון זײַן גאָט.

האָט מען גענומען און איהם פערבּרענט.

X. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שַׁמּוּעַ.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפירט ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן שַׁמּוּעַ׳ן.

מע דערצעהלט, אַז ער איז אַלט געווען הונדערט פינף יאָהר, און פון קינדוויַיס ביז די לעצטע יאָהרען זיַינע האָט קיינער נישט געהערט, אַז ער זאָל אַרויסלאָזען אַ פּוסט וואָרט אָדער אַ שלעכט וואָרט פון זיַין מויל; קיינמאָל האָט ער זיך מיט קיינעם נישט פערקריגט, געווען קליין ביַי זיך אין די אויגען און זעהר בעשייַדען. אַכציג יאָהר דורכאַנאַנד האָט ער פערבראַכט אין פאַסטען.

דער טאָג וואָס מ׳האָט איהם צו טויטען אַרויסגעפירט איז געווען יוֹם־כִּפּוּר. קומען צו איהם די תַּלְמִידִים און פרעגען איהם: „רֶבִּי, וואָס שטעלט זיך דיר איצט פאָר?”

— מיר שטעלט זיך פאָר — ענטפערט ער — ווי מע טראָגט ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא׳ס מִטָּה און נעבען איהם עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף׳ס מִטָּה, און זיי ביידע פיהרען צווישען זיך אַ וִכּוּחַ איבער אַן הֲלָכָה.

— ווער איז צווישען זיי דער מַכְרִיעַ[1]?

— יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן־גָּדוֹל.

— און ווי ווער בלייַבט?

— ווי עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, וויַיל ער האָט אַוועקגעלעגט אינגאַנצען זיַין כֹּחַ אויף דער תּוֹרָה. און ווידער זעה איך, קינדער מיַינע — זאָגט ער וויַיטער — ווי די נְשָׁמָה פון יעדען צַדִּיק רייניגט זיך אין׳ם וואַסער פון קוואַל „שִׁלוֹחַ”, כְּדֵי זי זאָל אַריַין אַ גערייניגטע אין דער „יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה”[2] צו הערען דאָרט ר׳ עֲקִיבָא׳ס הייַנטיגע דְּרָשָׁה, און פאַר יעדען צַדִּיק טראָגט־אונטער אַן אַנדער מַלְאָךְ אַ גאָלדענע שטוהל, צו זיצען אויף איהר אין ריינקייַט.

האָט דער קֵיסָר בעפוילען איהם צו טויטען. לאָזט זיך הערען אַ בַּת־קוֹל: „וואויל איז דיר, ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן שַׁמּוּעַ, דו ביזט געווען אַ ריינער און די נְשָׁמָה איז דיר אויסגעגאַנגען מיט „ריינקייַט”.

XI. „שייַנקען זייַער בלוט — וועל איך נישט”.

ר׳ יוֹחָנָן האָט געזאָגט: אָך און וועה איז די אוּמוֹת־הָעוֹלָם, נישטאָ פאַר זיי קיין אָפּקומעניש. „פאַר׳ן קופּער (גערויבטען ביַי יודען) — זאָגט דער נָבִיא אין גאָט׳ס נאָמען — וועל איך אָפּנעהמען גאָלד, פאַר אייַזען — זילבער, פאַר האָלץ — קופּער, פאַר שטיינער — אייַזען” — פאַר ר׳ עֲקִיבָא׳ן אָבער מיט זיַינע חֲבֵרִים, וואָס קען מען ביַי זיי אָפּנעהמען? אויף דעם זאָגט דער פָּסוּק: „שייַנקען זייַער בלוט — וועל איך נישט”.

[1]) איבערוועגען. [2]) די שולע פון אויבען, אין הימעל, ווי צדיקים זיצען און לערנען.

רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי מֵאִיר׳ס פַּרְנָסָה.

רַבִּי מֵאִיר אִיז גֶעווֶען אַ סוֹפֵר, אַ גרויסֶער קִינסטלֶער אִין זַיין פַאך. פלֶעגט עֶר פוּן דער מְלָאכָה אויסאַרבַּייטֶען דרַיי טָאלֶער אַ וואָך; אֵיינֶעם הָאט עֶר אויסגֶעגֶעבֶען אויף עֶסֶען אוּן טרִינקֶען, אֵיינֶעם אויף קלֵיידֶען זִיךְ אוּן מִיט אֵיינֶעם פלֶעגט עֶר אוּנטֶערהַאלטֶען אָרִימֶע תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. פרֶעגֶען אִיהם זַיינֶע תַּלְמִידִים: „רֶבִּי, אוּן דַיינֶע אֵייגֶענֶע קִינדֶער פֶערזָארגסטוּ גָאר נִישט?"

— ס'אִיז אִיבְּרִיג — עֶנטפֶערט דֶערוֹיף ר׳ מֵאִיר — ווֶעלֶען זֵיי זַיין פרוּם אוּן עֶהרלִיךְ, ווֶעט זֵיי גָאט גֶעווִיס שׁוֹין נִישט פֶערלָאזֶען, ווִי זָאגט עֶס דָוִד הַמֶלֶךְ אִין זַיין תְּהִלִים: „יוּנג בִּין אִיךְ גֶעווֶען, אַלט בִּין אִיךְ גֶעווָארֶען, אוּן קֵיינמָאל נִישט גֶעזֶעהֶן אַ פרוּמֶען פֶערלָאזט אוּן זַיינֶע קִינדֶער בֶּעטלֶען בּרוֹיט"; ווֶען אָבֶּער נִישט — צוּ וואָס זָאל אִיךְ פֶערזָארגֶען גָאט׳ס שׂוֹנְאִים?

ר׳ מֵאִיר דֶערצֶעהלט:

— ווֶען אִיךְ בִּין אָנגֶעקוּמֶען צוּ רַבִּי יִשְׁמָעאֵל׳ן בַּיי אִיהם תּוֹרָה לֶערְנֶען, פרֶעגט עֶר מִיךְ: „זוּהן מַיינֶער, מִיט וואָס בֶּעשֶׁעפטִיגסטוּ זִיךְ?" עֶנטפֶער אִיךְ: „אַ סוֹפֵר בִּין אִיךְ". זָאגט עֶר ווִידֶער:

— זוּהן מַיינֶער, זַיי אִין דַיין אַרבַּייט שטַארק פָארזִיכטִיג, ס׳אִיז אַ הֵיילִיגֶע אַרבַּייט: אֵיין אוֹת צוּגֶעלֶעגט אָדֶער פֶערפֶעהלט — קֶען דָאס מַאכֶען אַ גַאנץ אִיבֶּערקֶעהרֶענִישׁ אִין דֶער ווֶעלט [1].

ר׳ מֵאִיר אַקעגֶען דֶעם נָשִׂיא.

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל אִיז גֶעווֶען „נָשִׂיא", ר׳ מֵאִיר — „חָכָם" אוּן ר׳ נָתָן — אַב־בֵּית־דִין [1]. אִיז גֶעווֶען אַיינגֶעפִיהרט, אַז בַּיי בַּיי׳ם אַרַיינגֶעהן

---

[1]) ד. ה. דֶער מִינדסטֶער פֶעהלֶער קֶען בּרֵיינגֶען צוּם גֶעפֶעהרלִיכסטֶען טעות אִין דֶער כוונה פוּן גָאטֶס ווֶערטֶער. [2]) נשיא, חכם אוּן אַב־בית־דין — דרַיי טִיטֶעלֶען, אֵיינֶער הֶעכֶער פוּנ׳ם אַנדֶערֶען, פַאר דִי עֶלטסטֶע אִין בית־המדרש אוּן אִין בית־דין.

פון ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל און סײַ בײַ׳ם אַרײַנגעהן פון ר׳ מֵאִיר אָדער ר׳ נָתָן פלעגט דער גאַנצער עוֹלָם אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ זיך אויפשטעלען. האָט עס דעם נָשִׂיא, ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל׳ן, געאַרט: „וואָס הײַסט, עס זאָל גאָר קײַן אונטערשיעד נישט זײַן צווישען מיר און צווישען זײ?" האָט ער אײַנגעפיהרט אַ נײַע תַּקָּנָה: „אַז דער נָשִׂיא געהט־אַרײַן זאָל זיך דער גאַנצער עוֹלָם אויפשטעלען און זיך נישט זעצען ביז ער זאָגט זײ: „זעצט זיך"; אַז דער אַב־בֵּית־דִּין געהט־אַרײַן — שטעלען זיך אויף פאַר איהם צװײ שׁוּרוֹת, אײנע פון רעכטס און אײנע פון לינקס, איהם דורכצולאָזען, און זעצען זיך נישט ביז ער אַלײן קומט אויף זײַן אָרט און זעצט זיך; אַז דער חָכָם געהט־אַרײַן—שטעלט מען זיך פאַר איהם אויף אײנציגווײַס, דער הויבט זיך אויף, דער זעצט זיך צוריק, ביז דער חָכָם קומט אויף זײַן אָרט.

טרעפט זיך, אַז גראָד אין יענעם טאָג, ווען מ׳האָט אײַנגעפיהרט די נײַע תַּקָּנָה, זענען ר׳ מֵאִיר און ר׳ נָתָן נישט געווען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. אויף מאָרגען ווי זײ זענען אָנגעקומען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ בעמערקען זײ, אַז דער עוֹלָם שטעלט זיך פאַר זײ נישט אויף ווי געוועהנטליך. איז זײ די זאַך אַ חִידוּשׁ: וואָס זאָל דאָס בעטײַטען? דערצעהלט מען זײ, אַז דאָס איז אַזאַ נײַע תַּקָּנָה פונ׳ם נָשִׂיא. פערדריסט עס זײ. רופט זיך אָן ר׳ מֵאִיר צו ר׳ נָתָן: איך בין חָכָם און דו אַב־בֵּית־דִּין, לאָמיר עפּיס בײדע צוטראַכטען אַזוינס איהם אַקעגען. ווײסטו וואָס? מיר וועלען בײַ איהם פערלאַנגען ער זאָל פאַר אונז פאָרלעזען וועגען עוּקְצִין[1], אַ עִנְיָן וואָס ער איז אין איהם פרעמד, וועט ער דאָך געוויס בלײַבען שטעהן, וועלען מיר איהם דעמאָלט קענען זאָגען מיט די ווערטער פונ׳ם פָּסוּק[2]: „ווער קען אויסדרוקען גאָט׳ס מאַכט, אַרויסזאָגען זײַן גאַנצע לויב" — נור דעם פּאַסט אויסצודרוקען גאָטס מאַכט ווער עס קען אַרויסזאָגען זײַן ג אַ נ צ ע לויב[3] — און אויף אַזאַ אופן וועלען מיר איהם אַראָפּזעצען, וועסטו ווערען אַ נָשִׂיא און איך אַ אַב־בֵּית־דִּין.

ווערט דערפון געוואויר ר׳ יַעֲקֹב בֶּן קָרְשִׁי. טראַכט ער זיך: מע דאַרף זעהן פערהיטען, דער נָשִׂיא זאָל נישט קומען צו אַזאַ בִּזָּיוֹן. געהט ער און זעצט זיך אַוועק נעבען ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל׳ס אויבערשטיבעל און נעהמט זיך דאָרט פלײַסיג חַזְר׳ען אויף אַ קול די מַסֶּכְתָּא עוּקְצִין. האָט עס ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בעמערקט, וואונדערט ער זיך: „ווי קומט דער תַּלְמִיד פּלוצים צו עוּקְצִין? נישט אַנדערש, אַז דאָרט אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ פערטראַכט מען עפּיס געגען מיר". האָט ער עס גענומען אין אַכט און אויסגעלערענט די מַסֶּכְתָּא עוּקְצִין.

[1]) אַ געוויסער ענין אין די הלכות פון טומאה און טהרה. איבער וועלכען עס געפונט זיך אַ בעזונדער מסכת, מיט דעם זעלבען נאָמען, אין סדר טהרות. [2]) אין תהלים. [3]) ד. ה. ער איז קלאָר אין דער גאַנצער תורה.

אויף מאָרגען, אַז ער איז געקומען אין בּית־הַמִּדְרָשׁ, פערלאַנגט מען פון איהם, אַז ער זאָל דאָס מאָל לערנען וועגען עוּקְצִין. טהוט ער אַזוי. ווי ער האָט געענדיגט רופט ער זיך אָן: „גוט וואָס איך האָב מיר פאָראויס צוגעגרייט, אַז נישט וואָלט איהר מיך געבּראַכט צו בִּזָיוֹן״. האָט ער בּעפוילען, אַז מע זאָל ר׳ מֵאִיר׳ן מיט ר׳ נָתָן׳ן אַרויספיהרען פון בּית־הַמִּדְרָשׁ. פלעגען זיי בּיידע אויפשרייבּען פערשידענע האַרבּע קֻשְׁיוֹת אויף קוויטעליך און אַריינוואַרפען דורכ׳ן פענסטער אין בּית־הַמִּדְרָשׁ אַריין. האָט דער נָשִׂיא די קֻשְׁיוֹת געוואוסט צו פערענטפערען — איז רעכט, אויב נישט — האָבּען זיי אַליין דעם ענטפער אויפגעשריבּען און אַריינגעוואָרפען אינוועניג אַריין.

רופט זיך אָן ר׳ יוֹסִי: „די תּוֹרָה איז אין דרויסען און מיר אינוועניג!״ האָט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל נאָכגעגיבּען און זיי ערלויבּט אַריינצולאָזען. ער האָט זיי אָבּער געקנס׳עט, אַז די נעמען זייערע זאָלען פון היינט אָן נישט דערמאָהנט ווערען אויף קיין הֲלָכָה. פלעג מען ר׳ מֵאִיר׳ן דערמאָהנען מיט׳ן צונאָמען „אֲחֵרִים״ (אַנדערע) און ר׳ נָתָן׳ן: „יֵשׁ אוֹמְרִים״ (פאַרהאַן אַזעלכע וואָס זאָגען).

חָלוֹם׳ט זיך זיי בּיידע, אַז מ׳הייסט זיי געהן איבּערבּעטען ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל׳ן. האָט ר׳ נָתָן געפאָלגט און אַזוי געטהון, און ר׳ מֵאִיר נישט. „חֲלוֹמוֹת — האָט ער געזאָגט — האָבּען קיין שׁוּם מַמָּשׁ נישט״.

רַבִּי מֵאִיר און „אַחֵר״[1].

איינמאָל אין אַ שַׁבָּת האָט ר׳ מֵאִיר גע׳דַרְשׁ׳ענט פאַר׳ן עוֹלָם אין בּית־הַמִּדְרָשׁ אין טְבֶרְיָא, און אין דער זעלבּער צייט האָט אֱלִישָׁע זיין פריהערדיגער רַבִּי אַרומגעשפאַצירט אין מאַרק רייטענדיג אויף אַ פערד. קומט מען און מע דערצעהלט עס ר׳ מֵאִיר׳ן, געהט ער צו איהם אַרויס. פרעגט איהם אֱלִישָׁע: „וואָס האָסטו היינט גע׳דַרְשׁ׳ענט פאַר׳ן עוֹלָם?״ ענטפערט ער: איך האָבּ אָנגעהויבּען פון יענעם פָּסוּק אין אִיוֹב: „גאָט האָט געבּענשט אִיוֹב׳ס סוֹף [מעהר] פון זיין אָנהויבּ״, דאָס הייסט, ער האָט געדאָפּעלט זיין פערמעגען...

— עֲקִיבָא דיין רֶבִּי[2] — רייסט איהם איבּער אֱלִישָׁע — האָט אַנדערש איינגעטייטשט: „גאָט האָט געבּענשט אִיוֹב׳ס סוֹף פ ו ן זיין אָנהויבּ״. ד. ה.

---

[1]) מיט׳ן נאָמען „אַחר״ (אַן אַנדערער) האָט מען גערופען ר׳ מאיר׳ס רבּי, אלישע בן אבויה, נאָכדעם ווי ער איז אַראָפּ פונ׳ם גלייכען וועג, ווי עס ווערט ווייטער דערצעהלט. [2]) ר׳ עקיבא, אויך ר׳ מאיר׳ס אַ רבּי, איז געווען דער היפּך פון אלישע׳ן: ער האָט זיך גענומען צום לערנען ערשט אויף דער עלטער (זעה אויבּען „ר׳ עקיבא״), און אויף די אומשטענדען ווינקט־אָן דער גאַנצער וויטערדיגער שמועס מיט דעם אויסטייטשען די פסוקים.

צוליעב זײַן אָנהויב, אינ׳ם זכות פון זײַן פריהעריג פרומקײַט און גוטסקײַט.
נו און װאָס װײַטער ?

— װײַטער האָב איך געזאָגט איבער יענעם פּסוק אין קוהלת: „די ענדע פון דער זאַך איז בעסער פונ׳ם אָנהויב”.

— איז װאָס האָסטו אויף דעם געזאָגט ?

— איך האָב דאָס געזאָגט אַקעגען דעם, װאָס ס׳איז פאַרהאַן אַ מענש האַנדעלט־אײַן אין דער יוגענד סחוֹרה און פערליערט, און אויף דער עלטער — פערדיענט ער; דאָס אײַגענע מאַכט זיך, אַז אין דער יוגענד פיהרט זיך אײַנער אויף שלעכט, אויף דער עלטער אָבער איז ער גוט און פרום...

— עקיבא דײַן רבי—רײַסט איהם אלישע װידער איבער — האָט אויף דעם אַנדערש געזאָגט: בעסער איז די ענדע פון דער זאַך אַז זי איז [גוט] פון אָנהויב־אָן. אָט העַר װי מיט מיר האָט זיך פאַסירט. מײַן פאָטער אבויה איז געװען פון די גרעסטע און פאָרנעהמסטע לײַט אין זײַן צײַט. אויף מײַן ברית האָט ער אײַנגעלאַדען די גרעסטע פון ירושלים, און צװישען זײ אויך ר׳ אליעזר׳ן און ר׳ יהושע׳ן. נאָך דער סעוּדה האָט דער פרעהליכער עולם זיך גענומען צו׳ם זינגען, די — יודישע מזמורים און די -- גריכישע לידער. רופט זיך אָן ר׳ אליעזר צו ר׳ יהושע׳ן: „די לײַט בעשעפטיגען זיך מיט זײערס, און מיר װעלען אין אונזערס גאָרנישט טהון ?” האָט זיך אויפגעװיקעלט צװישען זײ אַ שמיעס אין לערנען, אָנגעהויבען פון תורה, איבערגעגאַנגען צו נביאים און פון דאָרט צו כתובים. פריש־לעבעדיגע װערטער, װי ערשט פון באַרג סיני אַראָפּ, האָבען געפלאַטערט, און אַ פײַער האָט זיך אַרום זײ צופלאַקערט. דערזעהן דאָס, האָט מײַן פאָטער געזאָגט: „װיבאַלד דער כח פון תורה איז יאָ אַזוי גרויס, נעהם איך אויף זיך, אַז אויב מײַן נײַגעבוירענער זוהן װעט מיר לעבען און געזונד זײַן, גיב איך איהם איבער אינגאַנצען צו דער תורה”. און אָט דערפאַר, װײַל זײַן כוונה איז נישט געװען דורכאויס לשם־שמים, האָט די תורה בײַ מיר קײַן קיום נישט געהאַט... נו זאָג װײַטער, איבער װאָס נאָך האָסטו גע׳דרש׳ענט ?

— איבער יענעם פּסוק: „ס׳איז איהר (די תורה) נישט אָפּצושאַצען מיט גאָלד און גלאָז, און איהר װערטה — גינגאָלדען געפעס”.

— און װאָס האָסטו אויף דעם געזאָגט:

— „גאָלד און גלאָז” — דאָס איז די תורה, װאָס ס׳איז שװער צו בעקומען זי װי גינגאָלדענע כלים, און ס׳איז לײַכט אָנצװוערען זי װי גלעזערנע כלים.

-- בײַ גאָט, אַז אפילו װי ערדענע כלים! עקיבא דײַן רבי האָט אָבער אויף דעם אַנדערש געזאָגט: גלײַך װי גאָלדענע און גלעזערנע כלים, װען זײ װערען אפילו צובראָכען קען מען זײ צורעכט מאַכען, אַזוי איך

אַ תַּלְמִיד־חָכָם, ווען ער פערזינדיגט זיך אַפִילוּ קען ער נאָך צו זיך קומען ווי פריהער.

— אויב אַזוי — זאָגט ר׳ מֵאִיר — קעֶהר זיך דו אויך אום.

— איך קען שוין נישט — ענטפערט אֱלִישָׁע.

— פאַר וואָס?

— איינמאָל אין אַ יום־כִּפּוּר׳דיגען טאָג, וואָס איז אויסגעפאַלען אין שַׁבָּת, האָב איך שפּאַצירט, אויף אַ פערד רײַטענדיג, הינטער׳ן בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, האָט זיך פון דאָרט געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל, וואָס האָט הילכיג אויסגערופען: „קעהרט זיך צוריק, פערשײַטע קינדער, קעהרט זיך צוריק צו מיר וועל איך זיך צוריקקעהרען צו אײַך—אַלע, אויסער איין „אַחֵר", וואָס ער ווייסט גוט מיין מאַכט און דאָך איז ער געגען מיר אַרויסגעטראָטען!"

געקומען צו אַ תְּחוּם־שַׁבָּת [1] רופט זיך אָן אֱלִישָׁע: „מֵאִיר, קעהר זיך אום צוריק, נאָך די טריט פון מיין פערד בין איך זיך מְשַׁעֵר, אַז מיר האַלטען שוין בײַ אַ תְּחוּם־שַׁבָּת".

— קעהר זיך דו אויך אום צוריק — זאָגט איהם ר׳ מֵאִיר.

— פאַר מיר — ענטפערט ער — איז שוין נישטאָ קיין וועג צוריק. שוין איינמאָל דיר געזאָגט, אַז איך האָב געהערט אַ בַּת־קוֹל פון הינטער׳ן פאָרהאַנג [2] אַרויס: „קעהרט זיך צוריק, פערשײַטע קינדער, אויסער אַחֵר׳ן".

שטעהט ר׳ מֵאִיר צו איהם צו און פיהרט איהם אַרײַן אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. חאַפּט אָן אֱלִישָׁע אַ קינד פון די וואָס לערנען דאָרט: „זאָג מיר דײַן פָּסוּק". זאָגט איהם דאָס קינד: „אֵין שָׁלוֹם — נישטאָ קיין פריעד, זאָגט גאָט, פאַר די פערברעכער". פיהרט איהם ר׳ מֵאִיר אַרײַן אין אַ צווייטער שול, ווענדעט ער זיך דאָרט ווײַטער צו אַ שול־קינד: „זאָג מיר דײַן פָּסוּק". ענטפערט דאָס קינד: „מעגסטו זיך אויך וואַשען מיט לויג־זאַלץ און וויפיעל זייף נישט בענוצען — אַלץ בלײַבסטו פערפלעקט מיט דער זינד פאַר מיר". פיהרט ער איהם אַרײַן נאָך אין אַ שול, און אֱלִישָׁע פרעגט דאָרט ווידער בײַ אַ קינד זײַן פָּסוּק. ענטפערט דאָס קינד: „און דו אונגליקליכער, וואָס טהוסטו וואָס דו ציהסט זיך אָן מיט פורפור, ציהרסט זיך אויס מיט גאָלדענע ציהרונג, בעפוצסט מיט פאַרב דײַנע אויגען... אומזיסט בעשעהנסטו זיך, פעראַכטעט האָבען דיך די ליעבהאָבער, דײַן נְשָׁמָה פערלאַנגען זיי". און אַזוי האָט ר׳ מֵאִיר אַרומגעפיהרט אֱלִישָׁע׳ן איבער דרײַצעהן שולען און אַלע קינדער האָבען איהם געזאָגט פְּסוּקִים אַלץ צו׳ם

---

[1]) שבת־גרעניץ, ד. ה. צוויי טויזענד איילען אויסער דער שטאָדט, וואָס לויט׳ן דין טאָר מען ווײַטער פון זיי נישט געהן אים שבת. [1]) ד. ה. פון דאָרט וואו דעם מענשענס מזל ווערט פאָראויס בעשטימט.

שלעכטען. דאס לעצטע קינד, צו וועלכען אלישע האט זיך געווענדעט ער זאל איהם זאגען זיין פסוק, האט איהם פארגעלעזען: „ולרשע אמר אלהים — און דעם פערברעכער זאגט גאט, ווי קומסטו דערצעהלען מיינע געזעץ״, און וויל דאס קינד איז געוועזען טעמפיג אויפ׳ן צונג, איז אויסגעקומען ווי ער זאגט אנשטאט „ולרשע״ „ולאלישע״. דערפון איז אלישע געווארען אזוי אויפגעבראכט אז ער האט אויסגעשריגען: „ווען איך האב א מעסער אין דער האנד וואלט איך איהם צעריסען״.

מע דערצעהלט וועגען אחר׳ן, אז ער פלעג אריינגעהן אין קהל־הויז און זעהן ווי די קינדער זיצען דארט איבער די ספרים, פלעג ער אנהויבען שרייען: „וואס זיצען דא די דאזיגע און פערנעהמען זיך מיט וויים־איך־וואס? דער קען זיין א בוימייסטער, דער—א טישלער, דער—א מאלער, דער—א שניי־דער!״ ווי די קינדער פלעגען אזוינס הערען, פלעגען זיי איבערלאזען די ספרים און אינגאנצען אוועק פון לערנען.

און נאך דערצעהלט מען וועגען אחר׳ן, אז ער פלעגט קיינמאל נישט אויפהערען צו האלטען א גריכישען זמר אין מויל, און אז ער איז גע־שטאנען אין בית־המדרש פלעגען זיך שיטען ביי איהם פונ׳ם בוזעם פיעל אפיקורס׳עשע ביכער.

און ווי קומט עס אחר זאל אראפ פונ׳ם גלייכען וועג? דערצעהלט מען אזוי: איינמאל איז ער געזעסען און געלערענט אין טהאל גינוסר, זעהט ער אין א שבת־טאג ווי א יוד קלעטערט ארויף אויף א שפיץ פאלמענבוים צו א פויגעלנעסט, נעהמט־אוועק די מוטער פון די יונגע פייגעליך און איז צוריק אראפ בשלום; און דערנאך שבת־צונאכטס זעהט ער ווידער ווי אן אנדערער איז ארויף אויף א שפיץ בוים, פריהער אוועקגעטריבען די מוטער, ווי די תורה הייסט, און צוגענומען די קינדער — און ווי ער איז נור אראפ האט איהם א בים געטהון א גיפטיגע שלאנג און ער איז געפאלען טויט. האט זיך אלישע פערטראכט: וואס הייסט עס, די תורה זאגט: „אוועקשיקען זאלסטו די מוטער און די קינדער מעגסטו נעהמען זיך, און דערפאר וועט דיר וואויל געהן און וועסט האבען לאנגע יאהר״ — וואו־זשע איז דאס וואויל פון דעם דאזיגען, און וואו זענען די לאנגע יאהרען זיינע? (נישט געוואוסט אבער האט ער וואס ר׳ עקיבא האט אויף דעם גע׳דרש׳ענט: „עס וועט דיר וואויל געהן״—אין דער וועלט וואס זי איז לויטער וואויל, „און וועסט האבען לאנגע יאהר״ — אין דער וועלט פון אייביגקייט). אנדערע דערצעהלען, אז אלישע האט געזעהן ווי די צונג פון חוצפית המתורגמן [1] ווערט ארומגע־שלעפט דורך א חזיר׳שען פיסק. האט ער אויסגעשריגען: „א, דאס מויל

[1] זעה אויבען „עשרה הרוגי מלכות, חוצפית המתורגמן״ זייט 137.

וואָס פּעריל האָט זיך פון דעם געשאָטען זאָל לעקען שטויב!" — און באַלד נאָכדעם האָט ער אָפּגעטראָטען פון יודישקייט. דעמאָלט האָט מען אויף איהם געזאָגט: „אַחֵר" — אַ אַנדערער איז ער געוואָרען.

אין אַ צייט אַרום איז אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה קראַנק געוואָרען. דערוואוסט זיך דערפון זיין געוועזענער תַּלְמִיד ר' מֵאִיר. קומט ער צו'ם קראַנקען. רופט ער זיך אָן צו איהם: „קעהר זיך אום צוריק".

— נעהמט מען דען נאָך דאָרטען אָן אַזוי שפּעט? — פרעגט אֱלִישָׁע.

— שטעהט דען נישט געשריבען — זאָגט ר' מֵאִיר — „קעהרסט־אום דעם מענשען ביז צו'ם צעבּרעכען" — ביז צו'ם צעבּרעכען דאָס געמיטה אייננאַנצען.

אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה האָט זיך אויף דעם צעוויינט און באַלד אויסגעגאַנגען.

— מיר שיינט — האָט ר' מֵאִיר געזאָגט מיט אַ שִׂמְחָה — אַז דער רֶבִּי איז אַוועק פון דער וועלט מיט תְּשׁוּבָה.

ווען מ'האָט אֱלִישָׁע'ן בעהאַלטען איז אַראָפּ אַ פייער פון הימעל און געוואָלט פערברענען זיין קֶבֶר. גיט מען איבּער ר' מֵאִיר'ן: „דיין רֶבִּי'ס קֶבֶר ברענט". איז ער באַלד אַרויס אַהין און אויסגעשפּרייט איבּער'ן קֶבֶר זיין מאַנטעל און דערביי אַזוי געזאָגט:

— „לִינִי הַלַּיְלָה" — נעכטיג דערווייל איבּער די נאַכט, ווי לאַנג איך בין נאָך דאָ אויף דער נאַכט־פינסטערער וועלט, „וְהָיָה בַבֹּקֶר" — אַז עס וועט אָבּער אויפשיינען דער פריהמאָרגען, אַז עס וועט קומען יענע אייביג־ליכטיגע גוטע וועלט, „אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל" — אויב דער גוטער גאָט בָּרוּךְ־הוּא וועט דיך אויסלעזען, איז אַוַדַאי רעכט, „וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ — וועט ער אָבּער נישט וועלען דיך אויסלעזען, וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי" — וועל איך אַליין דיך אויסלעזען, „חַי יְיָ" — איך שווער ביי גאָט, „שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר" — שלאָף־איבּער ביז'ן פריהמאָרגען.

און באַלד איז דאָס פייער אויסגעלאָשען.

רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא האָט איינמאָל אָנגעטראָפען אֵלִיָּהוּ'ן, פרעגט ער איהם: „וואָס טהוט גאָט בָּרוּךְ־הוּא?" ענטפערט ער איהם: „ער זאָגט הֲלָכוֹת אין נאָמען פון אַלע חֲכָמִים, נאָר נישט אין נאָמען פון ר' מֵאִיר".

— פאַר וואָס?

— ווייל ער האָט געלערענט תּוֹרָה פון אַחֵר'ס מויל.

— וואָס מאַכט עס אויס? ר' מֵאִיר האָט בעקומען אַ מילגרוים, האָט ער דאָס אינוועניגסטע גענאָסען און דאָס שאָלעכץ געוואָרפען.

— אַצונד — רופט זיך אָן אֵלִיָּהוּ — זאָגט ער שוין אַוַדַאי: „מֵאִיר מיין זוהן זאָגט אַזוי און אַזוי".

צוליעב שָׁלוֹם.

ר׳ מֵאִיר איז געווען אַ אויסגענומענער דַּרְשָׁן, און מיט זיינע שעהנע רעדעס און צוגעפּאַסטע מְשָׁלִים פלעגט ער שטענדיג צוציהען דעם עוֹלָם.

איינמאָל פרייטאג־צו־נאַכטס, ביי זיינער אַ דְּרָשָׁה, האָט איינע אַ פרוי זיך פערטיעפט אין הערען און זיך פערזעסען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ ביז שפּעט אין דער נאַכט. געקומען אַהיים, האָט זי שוין געטראָפען די ליכט אויסגעלאָשען. פרעגט ביי איהר דער מאַן: „זאָג נור, וואו ביסטו ביז אַהער געוועזען?“ ענטפערט זי: „איך האָב געהערט ר׳ מֵאִיר׳ס דְּרָשָׁה“. יענער יוד איז אָבער געווען אַ לֵץ, רופט ער זיך אָן צו׳ם ווייב: „זאָל איך אַזוי און אַזוי, אויב דו וועסט פערבלייבען ביי מיר אין שטוב ביז דו וועסט נישט געהן און אָנשפּייען דעם דַּרְשָׁן דיינעם אין פָּנִים“. דרעהט זי זיך אַרום איין וואָך, צוויי און דריי. זאָגען איהר די שְׁכֵנוֹת: „וואָס הייסט עס, נאָך זענט איהר צווישען זיך בְּרוֹגֶז? קום, וועלען מיר געהן מיט דיר צו׳ם דַּרְשָׁן“.

ר׳ מֵאִיר האָט שוין געוואוסט פון דער מַעֲשֶׂה, און ווי די ווייבער זענען צו איהם אַריינגעקומען, האָט ער זיך געמאַכט קראַנק אויף די אויגען און גיט די ווייבער אַ פרעג: „אֶפְשַׁר איז גראַד דאָ צווישען אייך איינע אַ געניטע אין אָפּשפּרעכען אַן אויג?“ די שְׁכֵנוֹת האָבען דאָס אויפגעכאַפּט און געזאָגט שטילערהייד יענער פרוי: „געה דו שפּרעך איהם אָפּ אין שפּיי־אויס אין אויג, וועט דער מאַן מיט דיר שָׁלוֹם ווערען“. לאָזט זי זיך צוגעהן צו ר׳ מֵאִיר׳ן, און ווי זי האָט זיך געזעצט פאַר איהם איז אָנגעפאַלען אויף איהר אַ שרעק. „רַבִּי — זאָגט זי איהם דעם אֱמֶת — איך קען נישט אָפּשפּרעכען קיין אויג“.

— נישט־קָשֶׁה—זאָגט ר׳ מֵאִיר—שפּיי אויף מיר אויס זיבען מאָל וועל איך געזונט ווערען.

האָט זי אַזוי געטהון.

— איצט—זאָגט ר׳ מֵאִיר—געה אַהיים און זאָג דעם מאַן דיינעם: „דו האָסט געהייסען נור איינמאָל שפּייען און איך האָב געשפּיגען זיבען מאָל“.

וואונדערען זיך די תַּלְמִידִים: „רַבִּי, אַזוי איז מען מְבַזֶּה די תּוֹרָה?“

— וואָס איז — ענטפערט ער זיי — וועניג כָּבוֹד אֶפְשַׁר פאַר מֵאִיר׳ן גלייך זיין צו׳ם בעשעפער זיינעם? צוליעב שָׁלוֹם־מאַכען צווישען מאַן און ווייב איז רעכט ביי גאָט, אַז עס זאָל אָפּגעמעקט ווערען אין וואַסער[1] זיין הייליג־אויפגעשריבענער גרויסער נאָמען.

---

[1]) וואָס דער כהן גיט צו טרינקען אַ סוטה (אַ פרוי וואָס דער מאַן אייפערט זי). זעה במדבר קאַפּ. ה.

אַרויסגעשטופּט דעם שָׂטָן.

צוויי מענשען זענען געווען, וואָס דער שָׂטָן פלעג זיי אָנרייצען איינעם אויפ'ן אַנדערען און אַלע עֶרֶב־שַׁבָּת פאַר נאַכט פלעגען זיי זיך שטאַרק קריגען. טרעפט זיך, אַז ר' מֵאִיר קומט־אַראָפּ אַהין אין זייער אָרט, האָט ער זיי דריי פרייטאָג־פאַרנאַכט'ען אָפּגעהאַלטען פון מַחֲלוֹקֶת, ביז זיי זענען איינגאַנצען שָׁלוֹם געוואָרען. האָט ר' מֵאִיר געהערט דעם שָׂטָנ'ס קול, ווי ער שרייעט:

— וועה, ר' מֵאִיר האָט מיך פון מיין הויז אַרויסגעשטופּט!

דער „גוטער" ברודער.

אין דרום־קאַנט פון אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל האָט איינער אַ ווירטה פון אַ גאַסט־הויז געמאַכט יַד־אַחַת מיט גַזְלָנִים. פלעגט ער אויפשטעהן ביי־נאַכט, זיך אָנטהון וועג־קליידער און אויפהייבען די געסט. „קומט — פלעגט ער זיי זאָגען — וועלען מיר זיך לאָזען אין וועג און איך וועל אייך בעגלייטען; איצט ווען ס'איז קיהל איז די בעסטע צייט דערצו". און ווי נור זיי זענען אַרויס אין וועג, פלעגען שוין בעפאַלען אויף זיי די גַזְלָנִים, זיי בערויבען פון קאָפּ ביז פיס, און דערנאָך באַקי מהיילען זיך מיט יענעם ווירטה. מאַכט זיך אַז ר' מֵאִיר'ן איז אויסגעקומען זיך אָפּצושטעלען אין יענעם גאַסט־הויז. ביינאַכט הויבט־זיך דער ווירטה אויף, ווי זיין שטייגער איז, טהוט זיך אָן און רופט ר' מֵאִיר'ן צו לאָזען זיך אין וועג. זאָגט איהם ר' מֵאִיר: „איך מוז דאָ צוואַרטען אויף מיינעם אַ ברודער".

— וואו איז ער דען איצט? — פרעגט איהם דער ווירטה.

— אין שוהל — ענטפערט איהם ר' מֵאִיר.

— ווי איז זיין נאָמען, וועל איך איהם געהן רופען?

— כִּי־טוֹב.

געהט דער ווירטה גלייך אַוועק אין שוהל־הויף און נעהמט שרייען אויף אַ קול: „כִּי־טוֹב, כִּי־טוֹב!" רופט זיך קיינער נישט אָן.

ווי ס'איז טאָג געוואָרען, האָט זיך ר' מֵאִיר אויפגעהויבען, אָפּגעבונדען דעם אֵזעל און זיך געקליבען אין וועג. פרעגט איהם דער ווירטה: „און וואו איז דער ברודער דיינער, אויף וועלכען דו האָסט געוואַרט?"

— ער איז שוין דאָ — ענטפערט ר' מֵאִיר — „וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי־טוֹב" (גאָט האָט געזעהן די ליכט אַז ס'איז גוט).

כִּידוֹר־ווידער.

ר' מֵאִיר אַז ער האָט זיך בעגעגענט מיט אַ מענשען, פלעגט ער פריהער דערגעהן זיין נאָמען, און פונ'ם נאָמען האָט ער שוין פערשטאַנען וואָס.

פאַר אַ מין מענש דאָס איז. אײנמאָל זענען געקומען פאַר ר׳ מֵאִיר׳ן צװײ בײַע תַּלְמִידִים און אײנער פון זײ האָט געהײסען כִּידוֹר. רופט זיך אָן ר׳ מֵאִיר צו זײַנע תַּלְמִידִים: „מײַן עֵצָה, איהר זאָלט זיך היטען פאַר דעם דאָזיגען כִּידוֹר״.

— רֶבִּי — זאָגען איהם די תַּלְמִידִים — ער קען שעהן לערנען.

— פון דעסטװעגען שאַדט נישט איהר זאָלט זיך פאַר איהם היטען.

אין אַ שטיקעל צײַט אַרום זענען ר׳ מֵאִיר׳ס תַּלְמִידִים געגאַנגען אין מֶרְחָץ, האָבען זײ איבערגעלאָזט זײערע קלײדער אויף כִּידוֹר׳ן. װאָס טהוט־אָפּ יענער כִּידוֹר? ער פערנעהמט זײערע אַלע קלײדער און בלײַבט נישט. די תַּלְמִידִים זענען אַרויס פון מֶרְחָץ — נישטאָ קײן כִּידוֹר, נישטאָ קײן קלײדער. בעקומען זײ אין דערהײם אַנדערע קלײדער. װי זײ זענען געקומען דערנאָך פאַר ר׳ מֵאִיר׳ן, פרעגט ער זײ: „װאָס איז אײַך אויסגעקומען זיך איבערצוטהון?״ דערצעהלען זײ איהם װאָס מיט זײ איז פאָרגעקומען. זאָגט ער זײ: „האָב איך דען אײַך פריהער נישט געװאָרענט איהר זאָלט זיך היטען פאַר דעם כִּידוֹר?״

פרעגען זײ: „רֶבִּי, מיר בעטען דיך, זאָג אונז, פון װאַנען האָסטו עס געװאוסט?

— פון דעם נאָמען זײַנעם — ענטפערט זײ ר׳ מֵאִיר — ער הײסט כִּידוֹר, און עס שטעהט געשריבען: „כִּי דוֹר תַּהְפּוּכוֹת״ — כִּידוֹר, הײסט עס, טוהט אַלין אויף קידער־װידער.

צוריקגעגיבען דעם פִּקָּדוֹן[1].

אײנמאָל שבת פאַר־נאַכט, אין דער צײַט װען ר׳ מאיר איז געזעסען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ און גע׳דרש׳ענט פאַר׳ן עוֹלָם, זענען בײַ איהם אין דער הײם פלוצום געשטאָרבען זײַנע צװײ זיהן. נעהמט די מוטער און לעגט זײ בײדע אויף אײן בעט און דעקט זײ איבער מיט אַ לײַלעך. שַׁבָּת־צו־נאַכטס, אַז ר׳ מֵאִיר איז געקומען פון בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ אַהײם, פרעגט ער בײַ איהר: „װאו זענען עס בײדע קינדער?״ ענטפערט זי: „זײ זענען אַװעק געגאַנגען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ״. זאָגט ער: „איך האָב זיך גוט צוגעקוקט אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ און האָב זײ צװישען עוֹלָם נישט בעמערקט״. דערלאַנגט זי איהם אַ כּוֹס װײַן און ער מאַכט הַבְדָּלָה. נאָכדעם פרעגט ער װידער: „װאָס הײסט עס, װאו קענען זײַן ביז איצט בײדע קינדער?״ זאָגט זי: „זײ האָבען אַן אָרט װאו זײ געהען זיך אַהין דורך, באַלד װעלען זײ קומען״. דערלאַנגט זי איהם עסען.

---

[1]) אַ אײַנגעלעגטע זאַך בײַ יענעם.

ווי ער האט אפגעגעסען, רופט זי זיך אן צו איהם: „רבי, איך האב צו פרעגען ביי דיר א שאלה“. זאגט ער: „פרעג“.

זאגט זי: „פריהער מיט א טאג האט איינער ביי מיר איינגעלעגט א זאך און היינט קומט ער עס אפנעהמען צוריק, דארף איך עס איהם אפגיבען צי ניין?

— טאכטער מיינע — ענטפערט ער — וואס פאר א שאלה איז עס? אודאי אן איינגעלעגטע זאך דארף מען אפגיבען דעם וועמינס דאס איז.

זאגט זי: „אהן דיין וויסען וואלט איך עס נישט אפגעגיבען“.

און ביי די ווערטער נעהמט זי איהם אן ביי דער האנד, פיהרט איהם ארויף אין אויבער־שטובעל גלייך צו׳ם בעטיל און דעקט־אפ דעם לייליך. ווי ר׳ מאיר האט דערזעהן ביידע זיהן ליגען טויט אויפ׳ן בעטיל, האט ער אנגעהויבען וויינען און שרייען: „אוי קינדער מיינע, זיהן מיינע! רביים מיינע, לעהרער מיינע! קינדער מיינע — מיט אייער גוטע אויפפיהרונג; לעהרער מיינע — מיט אייער דערלויכטען מיר די אויגען אין דער תורה!“

— רבי — זאגט זי איהם — ערשט האסטו דאך אליין מיר געזאגט, אז א פקדון מוז מען אפגעבען דעם וועמען ער געהער. „גאט האט געגיבען און גאט האט אפגענומען, זאל גאט׳ס נאמען זיין געלויבט!“

„לאזען אויפהערען די זינד“.

ר׳ מאיר האט געהאט שכנים אויסגעלאסענע און שלעכטע מענשען. פלעגען זיי איהם אנטהון פיעל שמערצען, ביז זיי האבען איהם געבראכט דערצו, אז ער האט געבעטען אויף זיי דעם טויט. רופט זיך אן צו איהם ברוריה זיין פרוי: „ניין, מיין מאן, נישט אויף די זינדיגע דארף מען בעטען זיי זאלען אומקומען, נאר אויף די זינד, און דאס איז דער אמת׳ער מיין פון דוד־המלך׳ס ווערטער: „לאזען אויפהערען די זינד — וועלען קיין פערברעכער נישט זיין“. גלייכער בעט גאט זיי זאלען בעסער ווערען“. האט ער אזוי געטהון — און פון זיינע שלעכטע שכנים זענען געווארען עהרליכע לייט.

פון רבי מאיר׳ס משלים.

ר׳ יוחנן דערצעהלט: ר׳ מאיר, אין זיינע דרשות פאר׳ן עולם, פלעגט זיך נוהג זיין צו זאגען א דריטעל אין הלכה, א דריטעל אין אגדה און א דריטעל משלים [1]). און משלים — דערצעהלט ר׳ יוחנן ווייטער — האט ר׳ מאיר געהאט א גרויסע צאהל, ביז דריי הונדערט פוקס־משלים, פון זיי אלע אבער איז ביי אונז פערבליבען נור וועגען די דאזיגע דריי פסוקים:

---

[1]) פאבעלען.

„די פּאַטערס האָבען געגעסען וויערס
און ביי די קינדער ווערען די ציינער אייליג״.
„געגרעכטע יאָג גערעכטע געוויכט״.
„דער גערעכטער ווערט פון אומגליק בעפרייט
און דער אומגערעכטער קומט אויף זיין אָרט״.

„די פּאַטערס האָבען געגעסען וויערס. . .״ — אַמאָל איז אָנגעפאַלען אַ הונגעריגער וואָלף אויף אַ פוקס און איהם געוואָלט צערייסען. זאָגט איהם דער פוקס: „וואָס קען איך ביי דיר קלעקען? איינגאַנצען אויף איין צאָהן, אַז איך בין הוילע פעל און ביינער. אויב דו ווילסט יאָ רעכט הֲנָאָה האָבען, פאָלג מיך און געה־אַריין אין אַ יודישען הויף, היינט איז ביי זיי עֶרֶב שַׁבָּת, וועסטו זיי מיטהעלפען צוגרייטען צו דער שַׁבָּת׳דיגער סְעוּדָה און דערפאַר וועסטו שוין פון זיי באַקומען אי׳ם שַׁבָּת אַ פעטען חֵלֶק״. פאָלגט ער איהם און לאָזט זיך לויפען. ווי נור ער האָט געוואָלט אַריין אין ערשטען יודישען הויף, איז מען אַרויס אַקעגען איהם מיט שטעקענס, גוט דורכגעבראָכען איהם די ביינער און איהם פערטריבען. קומט ער קוים אַלעבעדיגער צו׳ם פוקס צוריק און איז מָלֵא רְצִיחָה: „דו אַזוינער און אַזוינער, פערפיהרען האָסטו מיך געוואָלט, נור צערייסען וועל איך דיך!״

— זיי נישט אַזוי איפגעבראַכט — בערוהיגט איהם דער פוקס — נישט אַנדערש, דו האָסט בעקומען די קלעפ נור פאַר דיין פּאַטער׳ס חֲטָאִים: ער האָט אַנימאָלטען זיי מיטגעהאָלפען צוגרייטען צו דער סְעוּדָה, האָט ער בִּשְׁעַת־מַעֲשֶׂה אויסגעחאַפּט ווי נור אַ פעטען ביסען.

— נו איז וואָס? — שרייעט דער וואָלף — פאַר׳ן טאַטען׳ס חֲטָאִים קומט מיך שמייסען!

— וואָס מיינסטו, נאַרעלע — זאָגט דער פוקס — אַזוי איז עס שוין: „די פּאַטערס עסען זויערס און ביי די קינדער ווערען די ציינער אייליג״. נאָר איך זעה, אַז דו ביסט נעביך שטאַרק אויסגעהונגערט און אויסגעמאַטערט, קום מיט מיר, וועל איך דיר ווייזען אַן אָרט וואו דו וועסט זיך אָנעסען צו זעט.

פיהרט איהם דער פוקס אַוועק צו אַ ברונען, אויף וועלכען ס׳איז געווען איבערגעלעגט אַ הילצערן וועלציל מיט אַ שטריק אַרום איהם אַרומגעוויקעלט און מיט עמער פון ביידע זייטען אָנגעבונדענע ביי ביידע עקען שטריק, אַזוי אַז איין עמער לאָזט זיך אין ברונען אַראָפּ הויבט זיך דער אַנדערער אויף. זעצט זיך דער פוקס אַריין אין אויבערשטען עמער און לאָזט זיך אַראָפּ, הויבט זיך דער אונטערשטער אַרויף. שרייעט דער וואָלף אַריין אין ברונען: „היי, פוקס, וואָס טהוסטו דאָרט אַזוינס?״ זאָגט ער: „איך האָב דאָ דערטאַפּט אַ גאַנץ געשמאַקען ביסען, אַ פרישע שטיק קעז זילבער קלאָר,

צוגעהט זיך אין מויל. אט זעה אליין!" — און דערביי ווייזט ער איהם אן מיט׳ן פוס אויפ׳ן ארט אונטען אין וואסער, וואו עס שפיגעלט זיך אפ די שעהנע לבנה און זעהט אויס ווי א געפרעסטע אויסגעקייקעלעכיגטע שטיק קעז.

— אוי זאג נור, ווי ארום קען איך אויך צוקומען דערצו? — פרעגט דער וואלף און בעלעקט זיך.

— גאר פשוט — ענטפערט דער פוקס — מע נעהמט און מע זעצט זיך אריין אין אויבערשטען עמער וועט שוין זיין רעכט.

פאלגט איהם דער וואלף און לאזט זיך אראפ. און ווי ער איז אראפ אזוי איז אקעגען איהם דער פוקס אין אונטערשטען עמער ארויף.

— עס, עס—שרייעט איהם דער פוקס אראפ—זאל דיר וואויל בעקומען!

— וואס עסען, ווער עסען! — שרייעט דער וואלף ארויף, נאכדעם ווי ער האט זיך אומגעזעהן אז ער איז דא מיאוס אריינגעפאלען — זאג בעסער, דו פאלשע בריה, ווי ארום קריכט מען פון דאנען ארויס?

— ליג דארט, ליג — ענטפערט דער פוקס — ווי זאגט דארט דער פסוק: „דער גערעכטער קריכט פון אומגליק ארויס און דער רשע—אויף זיין ארט אריין", און נאך א פסוק איז דא: „גערעכטע וואג, גערעכטע געוויכט"[1].

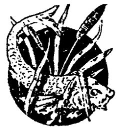

[1] ד. ה. די צוויי עמער אין ביידע זייטען זענען ווי וואגשאלען, און דורך זיי האט דער וואלף בעקומען א גערעכטען שטראף, מדה כנגד מדה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי און ר׳ אֶלְעָזָר זײַן זוהן.

אײַין מויל.

— ווען איך וואָלט געשטאַנען אויפ׳ן באַרג סִינַי — האָט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אַמאָל געזאָגט — וואָלט איך געבעטען בײַ גאָט, אַז פון הײַנט אָן זאָל ער בעשאַפען דעם מענשען מיט צוויי מײַלער, אײַין מויל אויף צו לער־נען תּוֹרָה אָהן אויפהער און אײַנס אויף אַלע אַנדערע בעדערפעניִשען. צוריק גערעדט — האָט ר׳ שִׁמְעוֹן זיך באַלד פערחאַפּט — איז אֶפְשַׁר גלײַכער אַזוי ווי ס׳איז: אויב איצט איז ניט אויסצוהאַלטען פון דעם רְכִילוּת און די מְסִירוֹת, וואָס ווערען אָנגערעדט מיט אײַין מויל [1], ווי וואָלט שוין געווען, אַז דער מענש זאָל האָבען צוויי מײַלער!

אין דער הײַהל און פון דער הײַהל.

אײַנמאָל זענען געזעסען צוזאַמען די חֲבֵרִים ר׳ יְהוּדָה און ר׳ יוֹסִי און ר׳ שִׁמְעוֹן; מיט זיי איז אויך געווען אײַנער יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים. איז געקומען צו רעד וועגען רוימישען פאָלק. רופט זיך אָן ר׳ יְהוּדָה: „וויפיעל נוצליכע זאַכען דאָס פאָלק האָט אויפגעטהון! אײַנגעאָרדנעט מאַרקען, גוטע בריקען געמאַכט, שעהנע בעדער אויסגעבויעט“. ר׳ יוֹסִי האָט אויסגעהערט און אָפּ־געשוויגען. ר׳ שִׁמְעוֹן אָבער האָט אָוועקגעמאַכט: „יאָ — זאָגט ער — אויפ־געטהון האָבען זיי, אָבער אַלץ נור צוליעב זיך, צוליעב אײַגענעם פערגנוגען. מאַרקען האָבען זיי אײַנגעאָרדנעט — צו בעזעצען דאָרט די אויסגעלאַסענע פרויען, בעדער — אויף וואוילצוטהון זיך דאָרט, בריקען — צו רײַסען פאַר זיך אָפּצאָהלען.

---

[1]) ר׳ שמעון אַליין האָט זייער פיעל געליטען פון מסירות, ווי ס׳וועט ווײַטער דערצעהלט.

געהט יְהוּדָה בֶּן גֵרִים און דערצעהלט עס פאַר אַנדערע, איז עס דערנאָך אָנגעקומען צו דער רעגירונג. האָט מען גע׳פַּסְק׳ענט: „יְהוּדָה׳ן פאַר זיין לויבען — דערהויבען; יוֹסִי׳ן פאַר זיין שווייגען — קיין צִפּוֹרִי פערטרייבען; שִׁמְעוֹנ׳ען פאַר׳ן שענדען — טויטען“.

ווערט ר׳ שִׁמְעוֹן דערפון געוואויר, און ער מיט זיין זוהן בעהאַלטען זיך אויס ערגיץ אין אַ בֵּית־הַמִדְרָשׁ. פלעגט זיין ווייב ברייינגען אַהין פאַר זיי אַלע טאָג ברויט מיט אַ קרוג וואַסער. אַז די גְזֵירָה איז אָבער שטרענגער געוואָרען, זאָגט ר׳ שִׁמְעוֹן צו זיין זוהן: „מיר טאָרען דאָ מעהר נישט בלייבען, פרויען זענען גרינג אויף דער דֵעָה, און אַז מע וועט נעהמען פייניגען דיין מוטער, וועט זי עס אֶפְשַׁר נישט אויסהאַלטען און אונז אויסגיבען“.

אַנטלויפען זיי פון דאָרט און בעהאַלטען זיך אין אַ הייהל. טרעפט זיי אַ נֵס און עס וואַקסט דאָרט אויס מיט אַ מאָל אַ באָקסערבוים און עס שלאָגט אַרויס אַ פרישער קוואַל. אַ גאַנצען טאָג פלעגען זיי זיצען הוילע, אָהן קליידער, פערשטעקט ביז׳ן האַלז אין זאַמד און לערנען תּוֹרָה, נאָר צו תְּפִלָּה־צייט פלעגען זיי זיך אָנטהון און איינהילען זיך און זיך שטעלען דאַוונען, און נאָכדעם ווידער זיך אויסטהון ווי פריהער, כְּדֵי די קליידער זאָלען נישט אינגאַנצען אָפּגענוצט ווערען.

זענען זיי אַזוי אָפּגעוועהן דאָרט אין דער הייהל צוועלף יאָהר. אייינמאָל קומט אֵלִיָהוּ און שטעלט זיך ביי׳ם אַרייינגאַנג פון דער הייהל און שרייט־אויס: „ווער וועט אָנזאָגען בֶּן־יוֹחַאי׳ן אַז דער קֵיסָר איז געשטאָרבען און זיין גְזֵירָה איז צו נישט געוואָרען?“ דערהערט דאָס, זענען זיי באַלד אַרויס פון זייער בעהעלטעניש. דערזעהען זיי ווי מענשען שטעהען אויף די פעלדער און אַקערען און זייען. רופט זיך אָן ר׳ שִׁמְעוֹן מיט פערדראָס: „מע לעגט־אַוועק דאָס אייביגע לעבען[1] און מע גיט זיך אָפּ מיט אַ צייטווייליג לעבען!“ און אויף וואָס זיי האָבען אַ וואָרף געטהון מיט אַן אויג — איז עס באַלד פערברענט געוואָרען. האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל: „אומברייינגען די וועלט מייינע זענט איהר אַרויס? צוריק אין אייער הייהל אַריין!“

קעהרען זיי זיך אום צוריק אין דער הייהל און זענען דאָרט אָפּ נאָך צוועלף חֳדָשִׁים. „די רְשָׁעִים אַפילו אין גֵיהִנָם — זאָגען זיי — קומען אויך אָפּ נישט מעהר ווי צוועלף חֳדָשִׁים“. לאָזט זיך ווידער הערען אַ בַּת־קוֹל: „אַרויס פון דער הייהל!“ זענען זיי אַרויס. און דאָס מאָל, איז אַלצדינג וואָס ר׳ אֶלְעָזָר האָט געפּלאָגט — האָט ר׳ שִׁמְעוֹן אויפ׳ן אָרט געהיילט[2]. „זוהן מייינער — זאָגט ער איהם — גענוג פאַר דער וועלט איך און דו“.

[1]) ד. ה. ד תּורה. [2]) דער יונגער ר׳ אלעזר האָט אַלין געקוקט בעז אויף די וואָס גיבען זיך אָפּ מיט וועלט־זאַכען, נישט מיט תורה, און דער פאָטער ר׳ שמעון האָט דאָס מאָל שוין געפונען אויף זיי אַ זכות.

עֶרֶב־שַׁבָּת פאַר נאַכט דערזעהן זיי, ווי עס לויפט אַן אַלטער יוד מיט צוויי בינדליך הֲדַסִים אין די הענד.

— אַלטיטשקער, צוליעב וואָס טראָגסטו דאָס?

— לְכָבוֹד שַׁבָּת — ענטפערט דער אַלטער אין איילעניש.

— נישט גענוג דיר איינס?

— איינס אַ קעגען „זָכוֹר“ און איינס אַ קעגען „שָׁמוֹר“ [1].

— זעהסטו — זאָגט ר׳ שִׁמְעוֹן צו זיין זוהן — ווי ביי אַ יודען איז אַ מִצְוָה ליעב און טייער!

איז זיי אָפּגעגאַנגען דאָס האַרץ.

האָט ר׳ פִּנְחָס בֶּן יָאִיר, ר׳ שִׁמְעוֹנ׳ס איידעם, דערהערט אז זיין שווער קומט־אָן צוריק, איז ער איהם אַרויסגעגאַנגען אַקעגען. פיהרט ער איהם אַוועק אין טְבֶרְיָא׳ר וואַרמבאָד אַריין און נעהמט איהם וואַשען און רייניגען. בעמערקט ער ווי דאָס לייב איז ביי איהם אין פיעל ערטער געפּלאַצט, צעוויינט ער זיך. זענען געפאַלען די טרערען אויף די וואונדען, און ר׳ שִׁמְעוֹן האָט פאַר גרויס שמערץ אָנגעהויבען שרייען.

— אַז אָך און וועה איז מיר, וואָס איך זעה דיך אין אַזאַ צושטאַנד! — האָט ר׳ פִּנְחָס אויסגערופען מיט אַ טיעפען קרעכץ.

— אַז וואויל און גוט איז דיר — זאָגט איהם ר׳ שִׁמְעוֹן צוריק — וואָס דו זעהסט מיך אין אַזאַ צושטאַנד! ווען נישט דו זעהסט מיך איצט ווי איך בין, וואָלט איך נישט געווען דאָס וואָס איך בין.

נאָכדעם ווי ר׳ שמעון איז געקומען צו־זיך טראַכט ער זיך: „מע דאַרף מיט עפּיס אָפּדאַנקען דער שטאָדט טְבֶרְיָא פאַר דער טוֹבָה וואָס זי האָט מיר געטהון מיט איהרע וואַרימע בעדער“. דערפרעגט ער זיך, צי איז ניטאָ דאָ אַזוינס וואו ער וואָלט געקענט מיט זיינעם אַ אויפטהו נוצליך זיין. דערצעהלט מען איהם, אַז דאָ אין מאַרק געפונט זיך אַזאַ פּלאַץ, וואָס זיין ריינקייט איז נישט פעסטגעשטעלט [2], ליידען דערפון די כֹּהֲנִים, ווייל זיי מוזען דאָס אָרט אויסמיידען. פרעגט ער: „צי געפונט זיך נישט דאָ אַזעלכער וואָס געדיינקט פון אַמאָל אַז דאָס פּלאַץ האָט מען פאַר ריין געהאַלטען?“ רופט זיך אָן איינער אַן אַלטער מאַן: „דאָ אויף דעם אָרט האָט אַמאָל בֶּן־זַכַּאי געשניטען לופינע פון תְּרוּמָה [3]. האָט ר׳ שִׁמְעוֹן גענומען אויספּרובען

---

[1] די מצוה פון שבת אין די עשרת הדברות הייבט זיך אָן איינמאָל מיט׳ן וואָרט „זכור“ (געדיינקען) און איינמאָל מיט׳ן וואָרט „שמור“ (היטען). [2] ד. ה. מען רעכענט אַז דאָרטען געפונען זיך קברים, און כהנים טאָרען דאָס אָרט נישט בעטרעטען. [3] דאָס איז אַ סימן, אַז מ׳האָט דאָס אָרט פאַר ריין געהאַלטען, ווייל בן זכאי איז געווען אַ כהן און האָט אויף דעם אָרט צוטהון געהאַט מיט תרומה, די גאָב פון כהנים, וואָס טאָר אויך נישט קומען אין בעריהרונג מיט אומריינע זאַכען.

די ערד: דאָרט וואו ס'איז געווען האַרט האָט ער עס באַלד פאַר ריין געמאַכט, און וואו ווייך[1] — האָט ער עס בעצייכענט פאַר אומריין. און אַזוי אַרום האָט ער אָפּגערייניגט אין טבריא פיעל מאַרק־פּלעצער פאַר דעם פריַיען דורכגאַנג פון די כהנים. הערט ער ווי יענער אַלטער טענה'ט: „בן־יוחאי האָט גענומען און ריין געמאַכט אַ בית־הקברות!" זאָגט איהם ר' שמעון מיט פערדראָס: „ווען דו זאָלסט נישט געווען זיין מיט אונז, צי אַפילו זיין, נאָר נישט מיט אונז מיטשטימען — וואָלסטו רעכט געהאַט דאָס צו זאָגען; איצט אָבער, אַז אי דו ביסט מיט אונז געווען, אי דו האָסט מיט אונז מיטגע־שטימט, וואָס וועט דער עולם אויף דעם זאָגען: אַפילו אויסגעלאַסענע פריַיען בעפּוצען איינע די אַנדערע, בפרט תּלמידי־חכמים!"—און זאָגענדיג דאָס האָט ר' שמעון אויף איהם אַזאַ קוק געגיבען, אַז יענער איז באַלד געשטאָרבען געוואָרען.

איינער אַ כותי, וואָס האָט צוגעזעהן ר' שמעונ'ס אויפטהו אין טבריא'ר מאַרק, האָט זיך מישב געווען: „ווי טהוט מען דאָ נישט אָפּ אַ שפּיצעל דעם עלטסטען פון די יודען, ער זאָל זיין צו שפּאָט?" נעהמט ער אַ מת און בעהאַלט איהם אויף דעם פּלאַץ וואָס ר' שמעון האָט איהם דעם זעלבען פריהמאָרגען ריין געמאַכט, און באַלד נאָכדעם געהט ער אַוועק צו ר' שמעונ'ען און גיט איהם אַ פרעג אַזוי: „צי האָסטו נישט היינט ריין געמאַכט יענעם מאַרק־פּלאַץ?" — יאָ — ענטפערט איהם ר' שמעון. — „און אַז איך וועל דיר דאָרט אויף דעם איינענעם פּלאַץ אָנווייזען נאָך אַנדערע מתים?"— „ווייז־אָן". געהט ער מיט איהם אַהין און ווייזט דעם מת. ר' שמעון האָט אַ טיעפען קוק געגעבען און האָט באַלד פערשטאַנען, אַז דאָס איז דעם כותי'ס אָפּטהו. רופט ער זיך אָן: „איך בין גוזר, אַז דער אייבערשטער זאָל אַראָפּ און דער אונטערשטער אַרויף"[2].

און אַזוי איז געשעהן.

געהט ר' שמעון דערנאָך אַרויס אין מאַרק און דערזעהט ר' יהודה בן גרים. רופט ער אויס: „נאָך איז פאַרהאַן אָט דער דאָזיגער אויף דער וועלט!" — האָט ער געגעבען אויף איהם אַ קוק און ס'איז פון איהם געוואָ־רען אַ הויפען ביינער.

צעריסען די גזירה.

די רוימישע רעגירונג האָט איינמאָל אַרויסגעלאָזט אַ גזירה אויף יודען, מע זאָל נישט היטען שבת און נישט מל זיין קיין קינדער. נעהמט

[1] אַ סימן אַז אויף דעם אָרט האָט מען געגראָבען אַ מאָל אַ קבר. [2] ד. ה. דער כותי וואָס שטעהט פון אויבען זאָל אַראָפּ אין גרוב און דער מת פון גרוב זאָל אַרויף אויבען.

ר׳ רְאוּבֵן בֶּן אִיסְטְרוֹבְּלִי און האָט זיך אַרומגעשערען רוימיש, מע זאָל נישט דערקענען אין איהם אַז ער איז אַ יוד, און איז געוואָרען נאָהענט בעקאַנט מיט די רוימישע רייכס־לייט. פערפיהרט ער מיט זיי אַ שמועס וועגען יודען און גיט זיי אַ פרעג:

— ווי מיינט איהר, אַ שׂוֹנֵא דאַרף מען וואונשען ער זאָל רייכער ווערען אָדער אָרימער ווערען?

— געוויס, ער זאָל וואָס מעהר אָרים ווערען — ענטפערען זיי.

— אויב אַזוי — זאָגט ער ווידער — לאָזען זיי אים שַׁבָּת נישט אַרבײַטען, וועלען זיי וואָס וועניגער פערדינען.

— זאָגסט גאַנץ גלייך — גיבען־נאָך די רוימער.

— היינט ווי מיינט איהר ווידער — זאָגט ער ווייטער — אַ שׂוֹנֵא דאַרף מען ווינשען ער זאָל שטאַרקער ווערען אָדער ער זאָל אָפּגעשוואַכט ווערען?

— געוויס, ער זאָל וואָס מעהר אָפּגעשוואַכט ווערען — ענטפערען זיי.

— אויב אַזוי — זאָגט ער — לאָזען זיי יאָ מַל זיין די קינדער זייערע, כְּדֵי זיי זאָלען אָפּגעשוואַכט ווערען.

— זאָגסט גאַנץ גלייך — גיבען־נאָך די רוימער ווידער, און האָבען אָפּגערופען די גְזֵירָה. דערנאָך אָבער זענען זיי דערגאַנגען, אַז ער אַליין איז אויך אַ יוד, האָבען זיי באַלד די גְזֵירָה צוריקגעשטעלט.

קלערען די יודען צווישען זיך: וועמען שיקט מען קיין רוים אָפּרופען די גְזֵירָה? — בלייבט מע זאָל שיקען ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי׳ן, ווייל ער איז שוין געוואוינט צו נִסִים, און מיט איהם זאָל מיטגעהן ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן ר׳ יוֹסִי.

געהען די ביידע קיין רוים. קומט זיי אָן אַקעגען איינער פון די שֵׁדִים, דער געוויסער לֵץ בֶּן־תְּמַלְיוֹן, און זאָגט זיי: „ווילט איהר, געה איך מיט אייך מיט, דורך מיר קען אייך קומען די הילף". צעוויינט זיך ר׳ שִׁמְעוֹן: אונזער עלטער־זיידענס דיענסט [1] — האָט ער געזאָגט — זי איז יאָ ווערטה געוועזען ביי גאָט זיך צו בעגעגנען אויפ׳ן וועג דריי מאָל מיט אַ מַלְאָךְ, איך אָבער האָב דערצו אַפילו איינמאָל אויך נישט די זְכִיָה — זאָל־זשע קומען דער נֵס דורך וועמען ס׳איז!"

לויפט בֶּן־תְּמַלְיוֹן פאָראויס און חאַפּט זיך אַריין אין קעניגס טאָכטער — ווערט זי פּלוצום געפעהרליך קראַנק און קיינער ווייסט ניט וואָס איהר איז אַזוינס. ווי ר׳ שִׁמְעוֹן איז אַהין אָנגעקומען, האָט ער זיך גלייך אונטערגענומען אַרויסצוטרייבען דעם דִבּוּק פון דער קראַנקער בַּת־מַלְכָּה. לאָזט מען איהם צו איהר אַריין, הויבט ער אָן רופען: „בֶּן־תְּמַלְיוֹן אַרויס, בֶּן־תְּמַלְיוֹן אַרויס!" בֶּן־תְּמַלְיוֹן האָט נור דערהערט אַז ר׳ שִׁמְעוֹן רופט איהם ביי׳ם נאָמען

[1]) הגר, אברהם׳ס דיענסט.

האָט ער זיך אָפּגעטראָגען—און די בת־מלכּה איז באַלד געזונד געוואָרען.

— מיט וואָס זאָל איך אייך פאַר דעם אָפּדאַנקען — זאָגט דער קיסר צו ר׳ שמעון מיט זיין חבר — בעט וואָס איהר ווילט, מיין שאַצקאַמער איז פאַר אייך אָפען, געהט־אַריין און נעהמט פון דאָרט וואָס אייער האַרץ בעגעהרט.

זענען זיי אַריין אין שאַצקאַמער, אויפגעזוכט דאָרט די אויפגעשריבענע גזירה, גענומען און זי צעריסען. און ממילא איז די גזירה אַזוי אַרום בטל געוואָרען.

אַ טהאָל פון גאָלדענע רענדליך.

איינער פון ר׳ שמעונ׳ס תּלמידים האָט זיך אַוועקגעלאָזט קיין חוץ־לאָרץ און געקומען פון דאָרט צוריק אַ בערייכטער. דאָס האָט אַרויסגערופען קנאה ביי די איבריגע תּלמידים, און זיי האָבען אַלע איהם געוואָלט נאָכטהון און זיך אויך לאָזען קיין חוץ־לאָרץ. דערוואוסט־זיך דערפון ר׳ שמעון, פיהרט ער זיי אַרויס צו אַ טהאָל הינטער מירון [1], שטעלט זיך דאָרט אַוועק און הויבט־אָן מתפּלל זיין: „טהאָל, טהאָל! פול זיך אָן מיט גאָלדענע רענדליך!" האָט באַלד דער טהאָל פאַר זיי אין די אויגען אָנגעהויבען שוויבלען מיט גאָלדענע רענדליך.

און ר׳ שמעון האָט זיך געווענדט צו זיינע תּלמידים מיט די ווערטער:

— אויב איהר בעגערט גאָלד — דאָ האָט איהר גאָלד, נעהמט עס אייך. וויסען זאָלט איהר אָבער, אַז דער וואָס וועט נעהמען איצט, נעהמט ער אָפּ זיין חלק פון יענער וועלט, ווייל דער לוין פאַר תּורה איז נור אויף יענער וועלט.

דער טרעגער—אליהו׳ס אַ תּלמיד.

שמעונ׳ס זוהן, ר׳ אלעזר, איז געהאַט געוואָרען אַ טרעגער. קומט צו איהם איינמאָל אליהו אינ׳ם געשטאַלט פון אַן אַלטען מאַן און זאָגט איהם: „גרייט־צו אַ בהמה מיך איבערצופיהרען". פרעגט איהם ר׳ אלעזר: „האָסטו עפּים משא?" ענטפערט דער אַלטער: „אָט איז מיין פּעקיל און אָט איז מיין מאַנטעל און לאָמיר געהן".

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם אַלטען? — לאַכט איהם אויס ר׳ אלעזר — אויף מיינע פּלייצעס קען איך איהם נעמען און אַוועקטראָגען מיט זיין גאַנץ געפּעק אין עק וועלט אַריין, און ער הייסט מיר גאַר איהם צוגרייטען אַ בהמה! דיר ווילט זיך רייטען, אַלטיטשקער?

[1]) די שטאָדט וואו ר׳ שמעון האָט געוואָהנט.

— יאָ — ענטפערט דער אלטער — ס׳איז מיר שווער געהן צופוס.

גיט ר׳ אֶלְעָזָר איהם א נעהם אויף זיינע פלייצעס און לאָזט זיך מיט איהם אין וועג אריין. טראָגט ער איהם באַרג אַרויף, באַרג אַראָפּ, טהאָל אַריין, טהאָל אַרויס, דורך פעלדער און דורך וועלדער. דערשפירט ער ווי דער אלטער לייגט זיך אָן אויף איהם מיט׳ן גאַנצען כח. רופט ער זיך אָן צו איהם: „הייַ אַלטיטשקער, לייג זיך אַזוי נישט אָן, אַז נישט וואַרף איך דיך אַראָפּ״.

— ווילסט זיך אַביסעל אָפּרוהען? — פרעגט איהם דער אַלטער.

— יאָ — זאָגט ער.

קריכט דער אלטער פון איהם אַראָפּ, פיהרט איהם אָפּ אין א זייט־וועג אויפ׳ן פעלד, דאָרט זעצען זיך ביידע אונטער א בוים און דער אלטער גיט איהם פון זיין פעקיל עסען און טרינקען. נאָכ׳ן עסען רופט זיך אָן צו איהם דער אַלטער: „צו וואָס זיך אַזוי פלאַגען? איז דען נישט גלייכער צו טהון דאָס וואָס דער טאַטע?״

— ווער וועט מיט מיר זיך אָפּגיבען צו לערנען מיך, אֶפְשַׁר דו? — פרעגט ר׳ אֶלְעָזָר.

— יאָ, איך — ענטפערט דער אַלטער.

פון דעמאָלט אָן — דערצעהלט מען — האָט ער זיך פלייסיג גענומען צו׳ם לערנען ביי׳ם אַלטען, און דרייצעהן יאָהר דורכאַנאַנד האָט מיט איהם אֵלִיָהוּ געלערענט תּוֹרָה, ביז ער איז געקומען צו סִפְרָא. ווי ער האָט שוין געהאַלטען ביי סִפְרָא איז איהם שווער געוואָרען צו טראָגען אַפילו זיין אייגענעם מאַנטעל.

גענומען אויף זיך יסורים.

ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן שִׁמְעוֹן האָט אָנגעטראָפען איינעם פון די בעאַמטע, וואָס פערנעהמען זיך מיט נאָכשפירען און חאַפּען גַנָבִים. פרעגט ביי איהם ר׳ אֶלְעָזָר: „ווי אַרום דערקענסטו די לייט? זענען זיי דען נישט ווי די ווילדע חַיוֹת, וואָס ביינאַכט געהען זיי אַרויס און בייטאָג בעהאַלטען זיי זיך? מעגליך, דו חאַפּסט גאָר ערליכע לייט און לאָזט־דורך די אומערליכע״. ענטפערט איהם יענער: „וואָס קען איך דערצו העלפון? איך פאָלג דעם קעניגס בעפעהל״.

— אָט הער — זאָגט איהם ר׳ אֶלְעָזָר — וועל איך דיך אויסלערנען ווי דו זאָלסט טהון. אין דער פירטער שָׁעָה אין דער פריה זאָלסטו אַריינגעהן אין א שענק, בעמערקסטו דאָרט איינעם וואָס זיצט איבער א גלאָז וויין און דרימעלט—זאָלסטו זיך דערפרעגען אויף איהם: אויב ער איז א וואול־לערנער — איז ער אויפגעשטאַנען פאַר־טאָג צו׳ם לערנען; אויב א אַרבייטער —

איז ער אויפגעשטאַנען פאַר־טאָג צו דער מְלָאכָה; אויב נישט דאָס און נישט דאָס—פּאַק איהם, ער איז אַ גַנָב.

זענען אָנגעקומען ר׳ אֶלְעָזָר׳ס ווערטער צו׳ם קעניג. בעפעהלט מען: „דער בריעף־לעזער זאָל זיין דער בריעף־טרעגער״ [1]. שיקט מען נאָך ר׳ אֶלְעָזָר׳ן — און ער ווערט אַ גַנָבים־חאַפּער. בעפעהלט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: „דו עסיג, זוהן פון ווין! [2] ביז וואַנען וועסטו איבערגעבען אונזער גאָט׳ס פאָלק צום טויט?״ ענטפערט איהם אָפּ ר׳ אֶלְעָזָר: „דערנער רוים איך אוים פונ׳ם ווייַנגאָרטען״. בעפעהלט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ צוריק: „לאָז קומען דער אייגענטהימער פונ׳ם ווייַנגאָרטען [3] און ער זאָל אויסרוימען די דערנער זיינע״...

אייַנמאָל בעגעגענט ר׳ אֶלְעָזָר׳ן אַ וועשער, פאַלט ער אויף איהם אָן און רופט איהם: „עסיג, זוהן פון ווין!״ טראַכט זיך ר׳ אֶלְעָזָר: „אַזוי פיעל חוּצְפָּה אין אַ מענשען, נישט אַנדערש ער איז אַ פערברעכער״. און באַלד הייסט ער זיינע בעדינער און מע חאַפּט איהם. נאָכדעם, ווי ר׳ אֶלְעָזָר׳ן איז אָפּגעגאַנגען דאָס האַרץ, האָט ער זיך אַוועקגעלייגט אויסצולעזען דעם וועשער פון דער תְּפִיסָה און ס׳האָט איהם נישט געהאָלפען. האָט די זאַך ר׳ אֶלְעָזָר׳ן זעהר געקרענקט, און האָט אויף זיך געזאָגט:

ווער ס׳היט דעם צונג און מויל—היט־איין
זיין אייגען לייב פון לייד און פּיין.

ווען מ׳האָט דעם וועשער אויפגעהאַנגען, איז ר׳ אֶלְעָזָר געשטאַנען אונטער דעם בוים פון דער תְּלִיָה און געוויינט. „ווער ווייסט — האָט ער זיך געטראַכט — צי איז דאָס מאָל נישט אומגעקומען דורך מיר אַן אומשילדי־גער״. קומט מען און מע זאָגט איהם: „רבּי, האָסט זיך דאָ נישט וואָס צו ערגערען; דער געהאַנגענער איז אַ בעוואוסטער פערברעכער״. האָט ר׳ אֶלְעָזָר אַרויפגעלעגט די האַנד אויפ׳ן בויך און אויסגערופען צופריעדען: „פרעהט זיך, גערערם מיינע, פרעהט זיך! אויב אייער „ט אָ מ ע ר״ איז אַזוי, ווי איז שוין אייער „ג ע וו י ס״! איך מעג זיכער זיין, אַז צו אייך ווערען קיין ווערים נישט צושטעהן!״

דאָך האָט ער זיך אַלץ נישט געקענט בערוהיגען. האָט מען איהם אייַנגעגיבען שלאָף־געטראַנק, איהם אַוועקגעלייגט אין אַ מירמעלשטיינערן הויז און מ׳האָט איהם געעפענט דעם בויך און אָפּגעצויגען פון דאָרט שמאַלץ גאַנצע קערב [4]. האָט מען געפּרובט לאָזען דאָס שמאַלץ ליגען אויף דער זון אין די גרויסע היצען פון תַּמוּז און אָב—און ס׳האָט נישט בעקומען קיין שלעכטען ריחַ. האָט ר׳ אֶלְעָזָר, שוין מעהר אַ בערוהיגטער, געזאָגט אויף זיך מיט די ווערטער פון תְּהִלִּים:

---

[1]) ד. ה. אלעזר אַליין זאָל ווערען דער גנבים־חאַפּער. [2]) ד. ה. דו ביסט אַראָפּ פון דיין פאָטער דעם צדיק׳ס וועג. [3]) גאָט. [4]) ר׳ אלעזר בן שמעון איז געווען אַ פעט־לייביגער.

„אויך מײַן לײַב וועט רוהען גֶעזיכֶערט״.

נאָך אַלעמען איז ר׳ אֶלְעָזָר פּאָרט בײַ זיך אינוועניג אין הארצען נישט אינגאַנצען רוהיג געווען — און ער האָט אויסגעבעטען אויף זיך שווערע יסורים. יעדע נאַכט האָט מען איהם אונטערגעלייגט זעכציג אונטערבעטען, און יעדען פריהמאָרגען האָט מען פון אונטער איהם אָפּגעצויגען זעכציג שאָלען בלוט און אייטער. פלעג איהם דערנאָך זײַן פרוי צוגרייטען זעכציגער־ליי שפּײַזען — און ער פלעג צו־זיך קומען. אין בית־הַמִדְרָש אַרײַן האָט זי איהם מעהר שוין נישט געלאָזט געהן, די חֲכָמִים זאָלען איהם דאָרט קײַן צַער נישט אָנטהון.

אַלע נאַכט פלעגט ער רופען אויף זיך די יסורים מיט די ווערטער: „ברידער און גוטע פריינד מײַנע, קומט צוגעהן!״ און אַלע פריהמאָרגען פלעגט ער זיי זאָגען: „איצט געהט אײַך אַוועק!״ — זיי זאָלען איהם נישט שטערען פון לערנען אַ גאַנצען טאָג. דערהערט עס איינמאָל זײַן פרוי, ווערט זי אויף איהם שטאַרק אויפגעבראַכט.

— אַזוי גאָר — זאָגט זי — דו אַלײן מיט דײַן אייגענעם ווילען רופסטו די יסורים אויף זיך! קאַרג האָסטו שוין פערקרייינקט מײַן פאָטער׳ס געלד! — האָט זי פערנומען מיט זיך די קינדער, אַוועק אין פאָטער׳ס הויז און איהם איבערגעלאָזט אַלײן. מאַכט זיך, אַז זעכציג שיפער זענען מיט זייערע זעכציג שיפען געפאָהרען דערמאָלט אויפ׳ן יַם און ס׳האָט זיך מיט אַ מאָל אויף זיי אויפגעהויבען אַ שקוואַל צו דערטרונקען זיי. נעהמען זיי זיך גאָט בעטען און שרײַען: „גאָט פון אֶלְעָזָר, רוף זיך אָפּ!״ האָט זיך דער יַם גלײַך בערוּהיגט. ווי זיי זענען אַרויף אויף דער טרוקעניש, האָבען זיי אַלע צוזאַמען אַוועקגעפיהרט ר׳ אֶלְעָזָר׳ן אַ מַתָּנָה — זעכציג בעדיענער, וואָס האַלטען זעכציג בײַטעל געלד. פלעגען זיי שוין צוגרייטען פאַר איהם אַלע טאָג זעכציגער־ליי שפּײַזען.

איינמאָל רופט זיך אָן ר׳ אֶלְעָזָר׳ס פרוי צו דער טאָכטער: „געה זיך דורך וועסטו זעהן, וואָס מאַכט איצט דײַן פאָטער אין געזונד?״ קומט די טאָכטער צו ר׳ אֶלְעָזָר׳ן. ווי ער האָט זי דערזעהן זאָגט ער איהר: געה זאָג דער מוטער דײַנער: „בײַ אונז געהט־צו רײַכער ווי בײַ זיי״. האָט ער אויף זיך אַלײן אויסגעטײַטשט יענעם פָּסוּק אין מִשְׁלֵי וועגען דער „אֵשֶׁת חַיִל״:

„זי איז ווי די שיפען פונ׳ם קויפמאַן,
פון ווייטע לענדער בעקומט זי איהר ברויט״.

פון גוט עסען און טרינקען איז דער קראַנקער ר׳ אֶלְעָזָר געקומען צו־זיך און ווידער אָנגעהויבען קומען אין בית־הַמִדְרָש. און זײַן ווײַב מיט די קינדער האָבען זיך צוריקגעקעהרט צו איהם אַהײם.

איינמאָל האָט זיך ביי ר׳ אֶלְעָזָר׳ן אויפגעדעקט זיין אָרים. דערזעהט זיין פרוי דאָס שעהן לויטער לייב זיינס, האָט זי זיך צעלאַכט און באַלד דערנאָך צעוויינט. צעלאַכט האָט זי זיך פאַר פרייד. „אַז וואויל איז מיר — האָט זי געזאָגט — וואָס איך האָב מיך בעהעפט אינ׳ם לייב פון דעם צַדִיק״. און צעוויינט האָט זי זיך פאַר גרויס צַעַר. „וועה און וואונד—האָט זי געזאָגט— אַזאַ גוף דאַרף אַריין אין דער ערד!״

פאַר׳ן טויט האָט ער אָנגעזאָגט דער פרוי: „איך ווייס, אַז די חֲכָמִים זענען אויף מיר אויפגעבראַכט, וועלען זיי מיר נישט טהון מיין רעכט ווי געהעריג. דריבער זאָלסטו מיך בעסער אַוועקלעגען אינ׳ם אויבערשטובעל, און האָסט זיך פאַר מיר נישט וואָס צו שרעקען״.

אין אַ לאַנגע צייט אַרום, נאָך ר׳ אֶלְעָזָר׳ס טויט, האָט זיין פרוי איבער איהם דערצעהלט אָט וואָס:

— אַן עֶרֶך פון אַכטצעהן ביז צוויי און צוואַנציג יאָהר איז דער געשטאָרבענער אַלץ געליגען אין זיין אויבערשטובעל. ווען איך פלעג אַהין אַרויף האָב איך איהם געקוקט אין די האָר פון קאָפּ, און אַז אַ האָר האָט זיך אויסגעריסען פלעג אַרויסטרעטען טראָפּען בלוט. איינמאָל דערזעה איך, ווי אַ ווערימיל קריכט־אַרוים ביי איהם פונ׳ם אויער, האָב איך דערפון צַעַר. קומט ער מיר בייננאַכט צו חָלום און זאָגט מיר: „ס׳איז גאָר־נישט; דאָס איז נור דערפאַר וואָס איך האָב געהערט מיט מיינע אויערען ווי מ׳האָט אַמאָל בעליידיגט אַ תַּלְמִיד־חָכָם און איך האָב זיך אויף דעם נישט אָפּגערופען ווי געהעריג״.

אַז צוויי פלעגען קומען פאַר איהם זיך לאָדען, האָבען זיי זיך ביידע געשטעלט אויף דער טהיר און נאָכדעם, ווי יעדער פון זיי האָט אָפּגעטַעְנֶה׳ט זיינס, האָט זיך געלאָזט הערען אַ קול פון אויבערשטובעל אַראָפּ: „דו דער און דער — ביסט אומגערעכט, און דו יענער און יענער — ביסט גערעכט״.

אַמאָל מאַכט זיך אַז ר׳ אֶלְעָזָר׳ס ווייב האָט זיך געקריגט מיט איהר שְׁכֵנָה, און יענע האָט זי גע׳שאָלטען: „הַלְוַאי זאָלסט האָבען אַזאַ סוף ווי דיין מאַן, און אויך ווי ער נישט קומען צו קֶבֶר יִשְׂרָאֵל״. דערהערט אַזעלכע ווערטער, האָבען די חֲכָמִים זיך בעטראַכט, אַז מעהר טאָר שוין אַזוי נישט געדויערען און מע מוז דעם מֵת בעהאַלטען. ווי אַנדערע דערצעהלען, איז דער פאָטער זיינער, ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, געקומען די חֲכָמִים צו חָלום און זיי געזאָגט: „איין טייבעלע האָב איך מיין איינגענס ביי אייך און איהר ווילט עס נישט אָפּצוברענגען צו מיר״...

זענען געגאַנגען די חֲכָמִים איהם טהון זיין רעכט און געוואָלט איהם בעהאַלטען, האָבען די איינוואוינער פון עַכְבְּרָא זיך געשטעלט און דאָס נישט דערלאָזט, ווייל די אַלע יאָהרען וואָס ר׳ אֶלְעָזָר איז געליגען אין זיין

אויבערשטובעל איז אויף זייער שטאָדט קיינמאָל נישט בעפאַלען קיין שום ווילדע חיה. איינמאָל אין אַ ערב יום־כּפּור, ווען די שטאָדט־לייט זענען געווען שטאַרק פערנומען, האָבען די חכמים געשיקט מענשען פון אַ נאָהענט שטעדטיל בּירים, און יענע האָבען אַראָפּגענומען דעם מת אין דער מטה און איהם אַוועקגעטראָגען אין דער הייהל פון זיין פאָטער. געקומען אַהין, געפונען זיי אַ בּעזע שלאַנג ליגט אַרומגעוויקעלט אַרום דעם אַריינגאַנג פון דער הייהל און לאָזט נישט אַריין. רופען זיי זיך אָן צו איהר: „שלאַנג, שלאַנג! עפען אויף דיין מויל און לאָז־אַריין דעם זוהן צו׳ם פאָטער״. האָט זי זיי געעפענט דעם אַריינגאַנג.

רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר.

נִישט גענאָסען פון פרעמדם.

מע דערצעהלט אויף רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר, אַז זינט ער לעבט האָט ער קײן „הַמוֹצִיא״ נישט געמאַכט איבער אַ פרעמד שטיקעל ברויט, און זינט ער איז געקומען צו׳ם שֵׂכֶל האָט ער שוין נישט גענאָסען אַפילו פון זײַן אײגענעם פאָטער׳ס אַ מאָהלצײַט.

רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אין וועג.

ר׳ פִּנְחָס בֶּן יָאִיר האָט זיך אײנמאָל געלאָזט אין וועג צוליעב פִּדְיוֹן שְׁבוּיִם [1]. קומט ער ביז צו׳ם טיעפען טײַך גִינַאי און קען איהם נישט אַריבער, רופט ער זיך אָן צו׳ם טײַך:

— גִינַאי, גִינַאי! שפּאַלט דײַן וואַסער און מאַך פאַר מיר אַ וועג!

זאָגט דער טײַך איהם:

— פִּנְחָס, פִּנְחָס! דו געהסט צו ערפולען דײַן בעשעפער׳ס ווילען, איך געה צו ערפולען מײַן בעשעפער׳ס ווילען; דו — אָדער וועסט איהם יאָ ערפולען, אָדער נײן, איך אָבער וועל איהם געוויס ערפולען״.

זאָגט ווידער ר׳ פִּנְחָס:

— שפּאַלסטו זיך נישט פאַר מיר באַלד, בין איך אויף דיר גוֹזֵר, אַז קײן וואַסער זאָל אין דיר קײנמאָל נישט פליסען.

האָט דער טײַך זיך באַלד פאַר איהם געשפּאַלטען און ער איז אַריבער.

איז פון יענער זײַט טײַך געבליבען נאָך אײנער, וואָס האָט געטראָגען ווײץ אויף מַצוֹת צו פֶּסַח. בעפעהלט ר׳ פִּנְחָס דעם טײַך:

— שפּאַלט זיך פאַר יענעם אויך, ער גיט זיך אָפּ מיט אַ מִצְוָה־זאַך.

שפּאַלט זיך דער טײַך ווידער.

איז אָבער דאָרט געווען נאָך אַ דריטער, אַן אַראַבער, וואָס איז מיט זײ מיטגעגאַנגען אין וועג. בעפעהלט ר׳ פִּנְחָס ווידער דעם טײַך:

---

[1]) אויסלעזען יודען פון געפענגעניש.

— שפּאַלט זיך אויך פאַר דעם, זאָל ער נישט האָבן צו זאָגן:
„אַזוי בענעהט מען זיך מיט אַ מיטבעגלייטער!"
שפּאַלט זיך דער טײַך צו'ם דריטן מאָל.

קומט ר' פּנחס אָן אין אַ אײַנפאָהר־הויז, גיט מען דאָרט דעם עזעל זײַנעם געערשטען אין די זאַנגען, עסט ער נישט; דרעשט מען זיי אויס — עסט ער נישט; קלײַבט מען זיי איבער — ער עסט אַלץ נישט. רופט זיך אָן ר' פּנחס בן יאיר: „עס קען זײַן, מ'האָט פון זיי קײַן מעשׂר [1]) נישט גענומען". נעהמט מען אַראָפּ מעשׂר — האָט דער עזעל באַלד געגעסען.

זאָגט ר' פּנחס: „ער נעביך געהט טהון דעם בעשעפער'ס ווילען — און איהר גיט איהם גאָר עסען נישט קײַן צורעכטגעמאַכטע תּבואה!"

דערהערט אַז ר' פּנחס קומט־אָן, געהט רבּי [2]) איהם אַרויס אַקעגען.
זאָגט איהם רבּי: „טהו מיר די ליעב און קום צו מיר אויף אַ מאָהלצײַט".
— רעכט — ענטפערט ר' פּנחס.

הויבט־אָן דאָס פּנים בײַ רבּי'ן צו שײַנען פאַר שׂמחה. רופט זיך צו איהם אָן ר' פּנחס: „וואָס מיינסטו, איך האָב גענומען אויף זיך, אַז איך זאָל בײַ יודישע קינדער נישט געניסען? חלילה! יודישע קינדער זענען הייליגע, אײַנער וויל און קען נישט, אײַנער קען און וויל נישט, דו אָבער אַי דו ווילסט אַי דו קענסט; נאָר איצט אײַל איך זיך, איך בין פערנומען מיט אַ מצוה־זאַך. צוריקוועגס וועל איך צו דיר אַרײַנגעהן".

צוריקוועגס, ווען ער איז אַרײַנגעגאַנגען צו רבּי'ן אין הויף, איז איהם אויסגעקומען דורכצוגעהן דורך אַ טויער, וואו ס'זענען דאָרט געשטאַנען ווײַסע מויל־עזלען. רופט ער זיך אָן: „בײַ דעם דאָזיגען אין הויז איז פאַרהאַן דער מלאך־המות [3]) — און איך וועל בײַ איהם עסען!" דערהערט עס רבּי, געהט ער צו איהם אַרויס.

— איך וועל זיי פערקויפען — זאָגט ער איהם צו.
— „פאַר קײַן בלינדען לייג נישט קײַן שטרויכלונג" [4]).
— איך וועל זיי אָפּלאָזען אויף הפקר.
— וועסטו נאָך ברײַנגען צו מעהר שאָדען.
— וועל איך זיי איבערשנײַדען די אָדערען פון די פיס.
— ס'איז אַ צער־בעלי־חיים.

---

[1]) אַ צעהנטעל. אין יענער צײַט האָט מען נישט געטאָרט געניסען פון תבואה איידער מ'האָט געגיבען פון איהר אַ צעהנטיל פאַר די לויים. [2]) אַזוי האָט מען גערופען פערקורצט דעם נשיא ר' יהודה (זעה ווייטער „ר' יהודה הנשיא"). [3]) ווײַסע מויל־עזלען קענען מזיק זײַן מענשען. [4]) ד. ה. מע טאָר נישט פערפיהרען נישט קײַן גנביטען.

— וועל איך זיי טויטען.

— וועסטו עובר זיין אויף „בל תשחית״ [1].

רבי איז דאָך צו איהם צוגעשטאַנען ער זאָל איהם נישט אָפּזאָגען און זאָל אַריין אין שטוב צו איהם עסען. און ווי זיי שטעהען אַזוי איינס אַקעגען אַנדערען, וואַקסט־אויס צווישען זיי פּלוצום אַ הויכער באַרג.

האָט רבי זיך צעוויינט און דערביי געזאָגט:

— אויב ביי׳ם לעבען איז מיט זיי אַזעלכעס [2], ווי איז שוין מיט זיי נאָכ׳ן טויט!

אַ פּאָר מעסטליך—אויף קעמלען מיט עולען.

אין דער שטאָדט, אין דרום־קאַנט, וואו ר׳ פּנחס בן יאיר האָט געוואוינט, זענען איינמאָל אַראָפּגעקומען פון דער פרעמד צוויי אָרומע מענשען זוכען זיך דאָרט פּרנסה. האָבען זיי אָפּגעלייגט ביי ר׳ פּנחס בן יאיר׳ן אַ פּאָר מאָס גערשטען, וואָס זיי האָבען מיט זיך געהאַט. דערנאָך זענען די צוויי פרעמדע אַוועק פון דאָרט און זייער ביסעל גערשטען איז פערבליבען ביי ר׳ פּנחס׳ן. געדויערט אַ שטיקעל צייט און יענע קומען נישט; נעהמט ר׳ פּנחס די גערשטען און פערזייעט זיי, און דערנאָך אַז די תבואה איז אויסגעוואַקסען האָט ער זי אָפּגעשניטען און אַריינגענומען אין שייער. און אַזוי האָט ער געטהון יאָהר נאָך יאָהר אויך מיט די ניי־אויסגעוואַקסענע גערשטען.

אין זיבען יאָהר אַרום קומען צוריק די צוויי אָרומעלייט און מאָהנען ביי איהם זייערע פּאָר מעסטליך גערשטען. ר׳ פּנחס האָט זיי באַלד דערקענט, פיהרט ער זיי צו צו׳ם שייער, בעווייזט זיי אויף די גרויסע הויפענס מיט גערשטען און זאָגט זיי: „דאָס וואָס איהר זעהט איז אינגאַנצען אייערס; געהט ברייגנט קעמלען און עזלען און פערנעהמט אייערע אוצרות״.

דער אויסגעזוכטער פּעריל.

ביי׳ם סאַרצענער קעניג איז איינמאָל אַראָפּגעפאַלען פון זיין קרוין אַ זעהר טייערער פּעריל, און איידער מ׳האָט זיך געריהרט איהם אויפהויבען איז אָנגעלאָפען אַ מויז, איינגעשלינגען דעם פּעריל און אַנטלאָפען. קומט דער קעניג צו ר׳ פּנחס בן יאיר, ער זאָל איהם העלפען צו בעקומען צוריק פון דער מויז דעם פערלוירענעם פּעריל.

---

[1] נישט פערדאַרב. אַ זאַך וואָס האָט עפּיס אַ ווערטה, טאָר מען עס, לויט דער תורה, נישט פערדאַרבען. [2] טהוט גאָט אַזעלכע נסים מיט די צדיקים.

פרעגט איהם ר׳ פִּנְחָס: „וואָס בִּין איִך דען, אַ שפּרעכער?"
זאָגט איהם דער קעניִג: „צוליִעב דײַן גוטען נאָמען בּיִן איִך געקומען".
בּעפעהלט ר׳ פִּנְחָס אויף די מײַז, זיי זאָלען זיִך אַלע צונויפקומען. טהוען זיי אַזוי. זעהט ער, אַז איינע פון זיי איִז הויקעִרדיִג.
— בּיי דער איִז עס — מאַכט ר׳ פִּנְחָס. און ער האָט בּאַלד בּעפוילען אויף דער מויז — און זי האָט דעם פּעריִל אויסגעשפּיִגען.

רֶבִּי יְהוּדָה הַנָשִׂיא (רֶבִּי).

פערבּיטען די קינדער.

די רוימישע רעגירונג האט איינמאל ארויסגעלאזט אַ גְזֵירָה אויף יודען, זיי זאלען נישט מַל זיין זייערע קינדער. און צו יענער צייט איז בּיי'ם נָשִׂיא ר' שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל געבּוירען געוואָרען דאָס קינד יְהוּדָה, וואָס איז געוואָרען דערנאָך בּעוואוסט מיט'ן נאָמען רֶבִּי אָדער רַבֵּנוּ הַקָדוֹשׁ [1]). טראַכט זיך דער פאָטער ר' שִׁמְעוֹן: „געשיקט זיך, מיר זאָלען גאָט'ס בּעפעהל נישט הערען און די גְזֵירָה פון די רְשָׁעִים פאָלגען?" — נעהמט ער בּאַלד און איז מַל דאָס קינד. דערוואוסט זיך דערפון דער שטאָטסהאַלטער. שיקט ער רופען ר' שִׁמְעוֹנ'ען און פרעגט איהם: „ווי קומסטו איבּערצוטרעטען דעם קעניג'ס בּעפעהל?"

— איך האָבּ געפאָלגט גאָט'ס בּעפעהל — ענטפערט ער איהם.

זאָגט איהם דער שטאָטסהאַלטער: „אֱמֶת, איך דאַרף זיך פערהאַלטען צו דיר מיט פיעל כָּבוֹד, ווייל דו בּיסט דאָך דער עלטסטער פון דיין פאָלק, נאָר אָפּלאָזען דיך פריי קען איך נישט, ווייל ס'איז אַ גְזֵירָה פונ'ם מֶלֶךְ".

— און וואָס מיינסטו מיר צו טהון? — פרעגט ר' שִׁמְעוֹן.

— איך וועל דיך אָפּשיקען צו'ם מֶלֶךְ און לאָז ער מיט דיר טהון ווי זיין ווילען.

שיקט ער אָפּ דאָס נייגעבּוירענע קינד מיט זיין מוטער צו'ם קעניג. פערבּרייינגען זיי אַ גאַנצען טאָג אין וועג, און צונאַכט האָבּען זיי זיך אָפּגעשטעלט אין וועג אויף נאַכט-לעגער אין הויז פון אַ פאָרנעהמער רוימישער פאַמיליע, זייערע אַלטע גוטע פריינד. דאַרף זיך מאַכען, אַז בּיי דער מוטער פון דער פאַמיליע איז אין יענער צייט אויך געבּוירען געוואָרען אַ קינד, מיט'ן נאָמען אַנְטוֹנִינוּס. ווי די רוימערין האָט דערזעהן איהר בּעליעבּטע פריינדין, דעם נָשִׂיא'ס פרוי, פרעגט זי בּיי איהר: „ווי קומסטו אַהער?" דערצעהלט זי איהר אינגאַנצען די מַעֲשֶׂה: „ס'איז אויף אונז אַרוים אַזאַ און אַזאַ גְזֵירָה, מע זאָל נישט מַל זיין קיין יודישע קינדער. איך האָבּ אָבּער מיין

[1]) אונזער הייליגער רבי.

קינד יאָ מַל געווען, און דערפאַר פיהרט מען אונז ביידע צו׳ם קעניג״. ווי די רוימערין האָט דאָס דערהערט זאָגט זי איהר: „אויב דו ווילסט קענסטו מיין קינד, דאָס ניט־גע׳מל׳עטע, נעהמען מיט זיך, און דיין קינד לאָז איבער ביי מיר ביז דו וועסט געהן צוריק״. טהוט זי עס און געהט מיט׳ן פערביטענעם קינד צו׳ם קעניג.

קומט יענער שטאָטסהאַלטער און ברייננגט דעם נשיא׳ס פרוי מיט׳ן קינד פאַר׳ן קעניג. הייסט דער קעניג נאָכפאָרשען, לאָזט זיך אויס אַז דאָס קינד איז גאָר נישט גע׳מל׳עט. ווערט דער קעניג אויפגעבראַכט און הייסט דעם שטאָטסהאַלטער טויטען, און די מוטער מיט׳ן קינד האָט ער אָפּגעלאָזט בשלום.

און אַז רבי׳ס מוטער איז געקומען צו איהר פריינדין, אַנטונינוס׳עס מוטער, זאָגט איהר יענע:

— וויבאַלד דער אַלמעכטיגער האָט אַזוי געפיהרט אַז ס׳זאָל געשעהן דיר און דיין זוהן אַ נס דורך מיר און מיין זוהן, זאָלען די צוויי קינדער בלייבען אייביג טרייע חברים.

אכט מַעלות.

ר׳ שמעון בן מנסיא זאָגט: אַכט מַעלות געפונען די חכמים ביי די צדיקים: שעהנקייט, קראַפט, רייכקייט, כבוד, קלוגשאַפט, לאַנגע יאָהר, גרייז־גרויהייט און קינדער — און צו די אַלע זאַכען אינאיינעם האָבען זוכה געווען רבי מיט זיינע קינדער.

קראַנק געוואָרען און געגעזען געוואָרען.

נאָך ר׳ אלעזר בן שמעון׳ס טויט [1] האָט רבי געשיקט איבערעדען מיט דער אַלמָנה, זי זאָל פאַר איהם חתונה האָבען. שיקט זי איהם אָפּ אַ ענטפער מיט די ווערטער: „די כּלי וואָס איז בענוצט געוואָרען אויף הייליגס—זאָל גאָר וואָכעדיג ווערען?״ שיקט ער צו איהר ווידער: „לאָז זיין אַז ער איז גרעסער געווען פון מיר אין לערנען, אָבער אין גוטע מעשים איז ער דען אויך גרעסער געווען?״ ענטפערט זי איהם ווידער: „אין תּורה ווייס איך גהאָר נישט, אין גוטע מעשים אָבער ווייס איך יאָ — ער האָט אויף זיך אַליין יסורים גענומען״.

טראַכט זיך רבי: „ליעב זענען יסורים״—נעהמט ער אויף זיך יסורים דרייצעהן יאָהר דורכאַנאַנד: זעקס יאָהר האָט ער געליטען פון אַ שווער ענטצינדונג און זיבען — פון אַ שווערען וועהטיג אין מויל.

[1] זעה אויבען ז׳ 163.

ווען די וועהטיגען זענען איהם צוגעטראָטען פלעגען זיינע קולות גע־העהן ביז אונטער'ן הימעל.

רבי'ס שטאלמייסטער איז רייכער געווען פון'ם פערסישען קעניג, און אז ער פלעג ברייננגען פוטער פאר די פיה — האבען זייערע פערשידענע קולות זיך געלאָזט העהרען אויף דריי מיל דערווייט. פלעג ער שטענדיג ציעלען צו ברייננגען פאר'ן פיה דאס פוטער פונקט דעמאלט, ווען רבי'ס וועטהינגען פלעגען זיך אָנרופען. דאָך זענען רבי'ס קולות געגאנגען נאָך העכער און פלעגען דערגעהן וויט־ווייט ביז צו די רייזענדער אויפ'ן ים.

ווי אנדערע דערצעהלען, זענען רבי'ס יסורים געקומען אויף איהם דורך א סבה און אויך אוועק פון איהם דורך א סבה:

איינמאל האָט מען אין גאס פערביי רבי'ן דורכגעפיהרט א קעלבעל צו דער שחיטה. רייסט זיך דאָס קעלביל אויס, לויפט־צו צו רבי'ן און אריינ־שטעקענדיג דעם קאָפּ אונטער דער פאַלע פון זיין מאנטעל לאָזט עס ארויס א וויינענדיגען ברום, ווי איינער זאָגט: „ראטעווע מיך!" רופט זיך אָן רבי: געה דיין וועגס, אויף דעם ביסטו געבוירען געוואָרען".

— ער האָט גאר קיין רחמנות נישט! — האָט מען אויפ'ן הימעל גע־זאָגט — זאָלען קומען אויף איהם יסורים.

און רבי איז באלד קראנק געוואָרען.

אין א צייט ארום מאכט זיך, אז רבי'ס דיענסט האָט בשעת קעהרען די שטוב געוואָלט אויסקעהרען און ארויסווארפען אויף דער גאס קליינע ווי־זעליך. דערזעהט עס רבי, רופט ער זיך אָן: „לאָז זיי צו רוה, „דער רחמנות זיינער (גאָט'ס) איז אויף אלע בעשעפעניש" — שטעהט ביי אונז געשריבען".

— ער האָט רחמנות — האָט מען אויפ'ן הימעל געזאָגט — דארף מען אויף איהם אויך רחמנות האָבען.

און רבי איז באלד געזונט געוואָרען.

אין א הונגער־יאָהר.

איינמאל אין א הונגער־יאָהר האָט רבי אויפגעעפענט אלע זיינע אמבאַ־רען פון תבואה און האָט אויסגערופען: „זאָלען אריינגעהן אלע ווער ס'קען מקרא [1] צי משנה, צי תלמוד, צי הלכה, צי אגדה; קיין עם־הארץ [2] אָבער זאָל נישט אריינגעהן". האָט זיך יונתן בן עמרם דורכגעשטופט און איז אריין.

— רבי — זאָגט ער — זיי מיר מפרנס.

---

[1]) ביבעל. [2]) גראָבער יונג, וואָס קען גאר נישט.

— קענסטו מִקְרָא? — פרעגט איהם רַבִּי.
— ניין.
— קענסטו מִשְׁנָה?
— ניין.
—אויב אַזוי — זאָגט איהם רַבִּי — פאַר וואָס קומט דיר מְפַרְנֵס זיין?
— שפּייז מיך ווי אַ הונט און אַ ראָב.
הייסט ער איהם שפּייזען.

ווי יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם איז אַרויס האָט רַבִּי זיך שטאַרק גערערגערט. „וועה איז מיר! — האָט ער אויסגעשריגען — פון מיין ברויט האָב איך אַוועקגע־גיבען אַן עַם־הָאָרֶץ". זאָגט איהם זיין זוהן ר' שִׁמְעוֹן: „מעגליך דאָס איז גאָר דיין תַּלְמִיד יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם, וואָס זיין גאַנץ לעבען האָט ער פון כְּבוֹד־הַתּוֹרָה גאָרנישט געוואָלט געניסען?"

האָט מען נאָכגעפאָרשט די זאַך און ס'האָט זיך טאַקי אַזוי אַרויסגעווי־זען. האָט רַבִּי געזאָגט: „פון היינט־אָן לאָז אַריינגעהן ווער עס וויל".

אַחֵר'ס טאָכטער פאַר רַבִּי'ן.

אַחֵר'ס אַ טאָכטער איז איינמאָל געקומען פאַר רַבִּי'ן און האָט איהם געזאָגט: „רַבִּי, דערהאַלט מיך ביים לעבען".

— וועמענס טאָכטער ביסטו? — פרעגט ער זי.
— אַחֵר'ס טאָכטער בין איך — ענטפערט זי.
— וואָס? — רופט־אויס רַבִּי — נאָך איז דאָ פון זיינע קינדער אויף דער וועלט? אויף אַזעלכע ווי ער איז דאָך געזאָגט געוואָרען: „ניט קיין קינד ניט קיין קינדס־קינד זאָל איהם בלייבען אין זיין פאָלק"!

זאָגט זי: „רַבִּי, געדיינק איהם זיין תּוֹרָה און דערמאָהן זיך נישט אין זיינע מַעֲשִׂים".

איז באַלד אַראָפּ אַ פייער פון הימעל און אַרומגעשמאַלעט רַבִּי'ס שטוהל. האָט רַבִּי זיך צעוויינט און דערביי געזאָגט:

— אויב פאַר די וואָס שעמען זיך מיט דער תּוֹרָה איז אַזוי, ווי איז שוין פאַר די וואָס בעריהמען זיך מיט איהר!

אַ דאָרף מיט קינדער.

פון דרייצעהן ברודער זענען צוועלף געשטאָרבען אָהן קינדער. קומען די צוועלף אַלְמָנוֹת פאַר רַבִּי'ן און פאָדערען, אַז דער איבערגעבליבענער שוואָגער זאָל זיי נעהמען לויט דעם דין פון יִבּוּם [1]. הייסט רַבִּי דעם

[1] אַז איינער פון צוויי ברידער שטאַרבט אָהן קינדער, מוז דער צווייטער מייבם זיין (נעהמען) די שוועגערין, אויב נישט—דאַרף ער איהר גיבען חליצה.

שוואָגער עֶר זאָל זײ נעֶהמעֶן. זאָגט יעֶנעֶר: „רֶבּי, איך פעֶרמאָג נישט זײ אַלעֶ אויסצוהאַלטעֶן״. זאָגעֶן די װײַבּעֶר: „מיר װעֶלעֶן אַלײן אויסהאַלטעֶן די שטוב, יעֶדעֶ פון אונז אַ חודש אין יאָהר״.

— װעֶר װעֶט אָבעֶר אויסהאַלטעֶן דאָס הויז — פרעֶגט דעֶר שוואָגעֶר — אינ׳ם דרײַצעֶהטעֶן חודש פון אַ עיבור־יאָהר?

— דאָס נעֶהם איך אויף זיך — זאָגט רֶבּי.

װינשט עֶר זײ צו אַלעֶם גוטס, און זײ געֶהעֶן זיך אַװעֶק.

אין דרײַ יאָהר אַרום קומעֶן װידעֶר די צװעֶלף װײַבּעֶר אָנגעֶלאָדעֶנעֶ מיט זעֶקס און דרײַסיג קלײנעֶ קינדעֶר. מעֶלדעֶט מעֶן רֶבּי׳ן: „אַ גאַנצעֶר דאָרף מיט קינדעֶרליך זעֶנעֶן געֶקומעֶן דיך בּעֶגריסעֶן״. קוקט רֶבּי אַרויס דורכ׳ן פעֶנסטעֶר און דעֶרזעֶהט זײ.

— װאָס טהוט איהר דאָ? — פרעֶגט עֶר זײ.

— מיר זעֶנעֶן געֶקומעֶן — זאָגעֶן זײ — זאָלסט אונז אויסהאַלטעֶן דעֶם איצטיגעֶן דרײַצעֶהטעֶן חודש פונ׳ם עיבור־יאָהר.

האָט רֶבּי געֶהײסעֶן זײ גיבּעֶן זײעֶר בּעֶדערפעֶניש אויף דעֶם גאַנ־צעֶן חודש.

שיער אַראָפּגעֶבראַכט מָשיחַ׳ן.

אֵלִיָהוּ הַנָבִיא פלעֶגט אָפט קומעֶן אין רֶבּי׳ס יְשִיבָה. אײנמאָל אין אַ ראש־חודש־טאָג איז עֶר געֶקומעֶן שפּעֶטעֶר װי אַלעֶ מאָל. פרעֶגט איהם רֶבּי: „װי קומט עֶס, װאָס דו האָסט הײַנט אַזױ פעֶרשפּעֶטיגט?״

עֶנטפעֶרט עֶר: „בּיז איך האָבּ אויפגעֶהויבּעֶן אין דעֶר מְעָרַת־הַמַכְפֵּלָה אַבְרָהָם׳ן, איהם אָפּגעֶװאַשעֶן די הענד, בּיז עֶר האָט געֶעֶנדיגט די תְּפִלָה זײַנעֶ און איך האָבּ איהם צוריקגעֶלעֶגט אויף זײַן אָרט, דאָס זעֶלבּעֶ דעֶר־נאָך מיט יִצְחָק׳ן, דעֶרנאָך מיט יַעֲקב׳ן״...

— קעֶנסט דאָך זײ אויפהויבּעֶן אַלעֶ מיט אַמאָל?

— איך האָבּ איבּעֶרגעֶטראַכט: אֶפְשַר װעֶלעֶן זײ צוזאַמעֶן זיך שטאַרק נעֶהמעֶן מִתְפַּלֵל זײַן און װעֶלעֶן אַראָפּבּרײנגעֶן מָשיחַ׳ן פאַר דעֶר צײַט.

פרעֶגט רֶבּי אֵלִיָהוּ׳ן: „איז פאַרהאַן זײעֶר גלײַכעֶן אויף דעֶר װעֶלט״.

— פאַרהאַן — עֶנטפעֶרט אֵלִיָהוּ — ר׳ חִיָא.

איז רֶבּי גוזר־תַּעֲנִית[1] און מעֶ שטעֶלט פאַר׳ן עָמוד מִתְפַּלֵל זײַן ר׳ חִיָא׳ן מיט זײַנעֶ קינדעֶר. װי זײ האָבּעֶן אַרויסגעֶזאָגט אין שְמוֹנֶה־עֶשְרֵה די װעֶרטעֶר „מַשִיב הָרוּחַ״[2] — האָט בּאַלד געֶנומעֶן בּלאָזעֶן אַ װינט; בּײַ

[1] רופט־אויס אַז מעֶ זאָל דעֶם טאָג פאַסטעֶן. [2] עֶר (גאָט) לאָזט בּלאָזעֶן דעֶם װינט.

די ווערטער „מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם״ ¹) — האָט אַ גאָס געטהון אַ רעגען. געקומען צו „מְחַיֵּה הַמֵּתִים״ ²) — איז די וועלט פערציטערט געוואָרען.

— ווער האָט עס אַרויסגעגעבען דעם סוֹד אויף דער וועלט? — האָט מען אויפ'ן הימעל געפרעגט.

— אֵלִיָּהוּ — ענטפערט מען.

ברייינגט מען אַרויף אֵלִיָּהוּ'ן און ער בעקומט זעכציג שמיץ מיט פייערדיגע ריטער.

לאָזט זיך באלד אֵלִיָּהוּ אַראָפּ, פערשטעלט זיך פאַר אַ בער און רייסט זיך אַריין צווישען עוֹלָם. דערשרעקט מען זיך און מע צעלויפט זיך.

לעגיאָנען און פליגען.

אַנְטוֹנִינוּס איז איינמאָל אָנגעקומען קיין קֵיסַארִיע, שיקט ער רופען צו זיך רֶבִּי'ן. נעהמט רֶבִּי מיט זיך ר' שִׁמְעוֹנ'ען זיין זוהן און דעם גרויסען ר' חִיָּא'ן און געהט צו אַנְטוֹנִינוּס'ן. געקומען אַהין, דערזעהט ר' שִׁמְעוֹן ווי בּיי'ם פּאַלאַץ שטעהט אַ לעגיאָן רוימישע זעלנער, אַלע שעהנע, געזונטע און הויכוואוקסיגע, דערלאַנגען מיט די קעפּ ביז צו די זיילען-קרוינדליך. רופט ער זיך אָן צו ר' חִיָּא'ן: „זעה נור עֵשָׂו'ס קעלבער, ווי געשטאָפּט זיי זענען!" נעהמט ר' חִיָּא און פיהרט איהם אין מאַרק און ווייזט איהם דאָרט אויף אַ קאַרב מיט טרויבען און פייגען, בעזעצטע מיט פליגען. „דו זעהסט—זאָגט ער איהם — אָט די פליגען מיט יענעם לעגיאָן האָבען איין גלייכע ווערטה".

דערצעהלט דערנאָך ר' שִׁמְעוֹן דעם פאָטער, וואָס ער האָט געזאָגט ר' חִיָּא'ן און וואָס דער האָט איהם געענטפערט. זאָגט איהם רֶבִּי: „וואָס, אַזאַ ווערטה האָבען זיי בּיי ר' חִיָּא'ן דעם בָּבְלִ'ער ³) אין די אויגען, אַז ער פערגלייכט זיי מיט פליגען? אָט די לעגיאָנען זענען גלייך ווי גאַרניט, פליגען אָבער—דורך זיי פיהרט גאָט בָּרוּךְ־הוּא אַמאָל אויס זיינע אַ שְׁלִיחוּת".

וואָס „צו" איז איבריג.

אַנְטוֹנִינוּס האָט אַמאָל געפרעגט בּיי רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ:

— ווי מיינסטו, ס'איז רעכט צו מִתְפַּלֵּל זיין פאַר גאָט אַלע ווייַלע?

— ס'איז ניט רעכט — ענטפערט ער.

— פאַר וואָס?

— מ'זאָל נישט ווערען צו היימיש מיט גאָט.

איז אַנְטוֹנִינוּס מיט דעם ענטפער נישט געבליבען צופרידען.

---

¹) ער לאָזט געהן אַ רעגען. ²) ער מאַכט לעבעדיג די טויטע. ³) ר' חיא איז געקומען קיין ארץ-ישראל פון בבל.

וואָס טהוט רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ? מאָרגען גאַנץ פריה קומט ער צו אַנטוֹנִינוּס׳ען און בעגריסט איהם: „פריִעד צו דיר, גרויסער פירשט!״ שפּעטער מיט א ווײַלע קומט ער ווײַטער אַרײַן: „פריִעד צו דיר, קעניג!״ נאָך אין א ווײַלע— ער איז ווידער דאָ מיט זײַן גרים: „פריִעד צו דיר, אימפּעראַטאָר!״

ווערט שוין אַנטוֹנִינוּס אַביסעל אויפגעבראַכט. „וואָס הייסט עס — זאָגט ער איהם — נישט אַנדערש, ביסט אויסען צו בעלייִדיגען דעם קעניג!״

— אַזוי! — זאָגט רֶבִּי — זאָלען דײַנע אויערען הערען וואָס דײַן מויל רעדט: אויב דו, בלוט און פלייש, פיהלסט זיך בעלייִדיגט אַז מע בעגריסט דיך אַלע ווײַלע, הײַנט ווי זאָל עס שוין זײַן מיט׳ן קעניג איבער אַלע קעניגען! איהם איז געוויס נישט רעכט צו בעלעסטיגען אַלע ווײַלע.

אַ טײַערע מַתָּנָה.

אײַנער אַ פאָרנעהמער רוימער, אַרטְבָן, רֶבִּי׳ס אַ גוטער פרײַנד, האָט איהם אײַנמאָל געשיקט אַ מַתָּנָה טײַערע פּערל, און דערבײַ געבעטען איהם אָפּשיקען צוריק צו׳ם אַנדענק אויך אַזעלכע טײַערע זאַכען. שיקט איהם רֶבִּי אַ מְזוּזָה.

וואונדערט זיך יענער און שיקט רֶבִּי׳ן פרעגען:

— וואָס הייסט עס, איך האָב דיר געשיקט זאַכען וואָס ס׳איז זיי גאָרנישט אָפּצושאַצען, און דו שיקסט מיר אָפּ צוריק אַ זאַך, וואָס מע קויפט עס פאַר אַ פולאָר [1]!

ענטפערט איהם רֶבִּי:

— אַלע מײַנע און דײַנע טײַערסטע זאַכען קענען זיך נישט גלײַכען צו דער קלײַנער זאַך. נאָך מעהר, דו האָסט מיר געשיקט זאַכען וואָס איך דאַרף זיי היטען, איך אָבער האָב דיר געשיקט אַזאַ זאַך וואָס זי וועט דיך היטען.

רֶבִּי׳ס פְּטִירָה.

פאַר דער פְּטִירָה [2] האָט רֶבִּי געזאָגט: „די קינדער מײַנע בעדאַרף איך״.

קומען צו איהם אַרײַן די קינדער. זאָגט ער זיי אָן:

— קינדער, אָפּהיטען זאָלט איהר דער מאַמע׳ס כָּבוֹד. דאָס ליכט זאָל ברענען אויף זײַן אָרט, דער טיש זאָל שטעהן געגרייט אויף זײַן אָרט, דאָס בעט זאָל בלײַבען פערבעט אויף זײַן אָרט. יוֹסֵף חֵיפָא׳ר און שִׁמְעוֹן אֶפְרָתִי — זיי האָבען מיך בעדינט בײַ מײַן לעבען און זיי זאָלען מיך בעדינען נאָך מײַן טויט.

[1] אַ רוימישע קלײַנע מטבע. [2] שטאַרבען.

זאָגט ער ווייטער: „די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל בעדאַרף איך“.

קומען צו איהם אַריין די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל. זאָגט ער זיי אָן:

— איהר זאָלט אויף מיר אין די שטעדט קיין הֶסְפֵּדִים נישט מאַכען. נאָך שְׁלֹשִׁים [1]) נעהמט זיך צוריק צו'ם לערנען אין דער יְשִׁיבָה. שִׁמְעוֹן מיין זוהן זאָל זיין „חָכָם“, גַמְלִיאֵל מיין זוהן — נָשִׂיא, חֲנִינָא בֶּן חָמָא — זאָל זיין ראש־יְשִׁיבָה.

זאָגט ער ווידער: „מיין יונגערען זוהן בעדאַרף איך“.

געהט ר' שִׁמְעוֹן צו איהם אַריין. גיט איהם רֶבִּי איבער די כְּלָלִים, ווי דער „חָכָם“ דאַרף זיך בעגעהן.

זאָגט ער ווייטער: „מיין עלטערען זוהן בעדאַרף איך“.

געהט ר' גַמְלִיאֵל צו איהם אַריין. גיט איהם רֶבִּי איבער די כְּלָלִים ווי דער נָשִׂיא דאַרף זיך פיהרען. „זוהן מיינער — האָט ער איהם געזאָגט — פיהר דיין נְשִׂיאוּת מיט גרויסקייט, פערהאַלט זיך שטרענג צו די תַּלְמִידִים“.

דעם לעצטען טאָג פאַר רֶבִּי'ס פְּטִירָה האָבען די חֲכָמִים אויסגערופען אַ תַּעֲנִית און מ'האָט נישט אויפגעהערט צו תְּפִלָּה טהון. „ווער ס'וועט דער ערשטער אָנזאָגען: „רֶבִּי איז געשטאָרבען“ — האָט דער עוֹלָם אויסגע־שריגען — דער פערדיענט געשטאָכען ווערען מיט אַ שווערד“.

געהט־אַרויף רֶבִּי'ס דיענסט אויפ'ן דאַך און שטעלט זיך בעטען. „פון אויבען — זאָגט זי — פערלאַנגט מען רֶבִּי'ן און פון אונטען פערלאַנגט מען רֶבִּי'ן; הַלְוַאי, רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, די אונטערשטע זאָלען בייקומען די אויבער־שטע!“ נאָכדעם ווי זי האָט אָבער געזעהן ווי רֶבִּי ליידט זעהר שטאַרק, האָט זי גענומען בעטען פערקעהרט: „הַלְוַאי, רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, די אויבער־שטע זאָלען בייקומען די אונטערשטע!“ די חֲכָמִים אָבער האָבען אַלץ נישט אויפגעהערט תְּפִלָּה צו טהון. האָט זי געחאַפּט אַ קרוג און אַראָפּגעוואָרפען פונ'ם דאַך. האָבען די חֲכָמִים איבערגעריסען די תְּפִלָּה — און אין דער ווייַלע איז רֶבִּי'ן די נְשָׁמָה אויסגעגאַנגען.

הייסען די חֲכָמִים בַּר־קַפָּרָא'ן: „געה־אַריין, זעה ווי ס'האַלט“. געהט ער אַריין און געפונט, אַז רֶבִּי איז שוין אויסגעגאַנגען. צערייסט ער אויף זיך דאָס קלייד און הויבט־אָן צו קלאָגען מיט די ווערטער:

הימעל־לייבען [2]) און ערד־פעלזען [3])

האָבען צוגעהאַלטען דעם הייליגען אָרון.

בייגעקומען האָבען הימעל־לייבען די ערד־פעלזען —

און געפאַנגען איז דער הייליגער אָרון!

— געשטאָרבען? — פרעגען זיי איהם דערשראָקענע.

[1]) דרייסיג טאָג. [2]) ד. ה. מלאָכים. [3]) צדיקים.

— איהר זאָגט עס — האָט ער געענטפערט — איך האָב נישט געזאָגט.

פאַר׳ן אויסגעהן האָט רֶבִּי אויפגעהויבען זיינע צעהן פינגער געגען הימעל: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם — האָט ער אויסגערופען — דיר איז דאָך גוט בעוואוסט ווי איך האָב זיך מיט מיינע צעהן פינגער געמיהט אין דער תּוֹרָה און אַליין נישט גענאָסען פון דער וועלט אַפִילוּ מיט׳ן מינדסטען פינגעריל, זאָל זיין דער ווילען דיינער, אַז איך זאָל קומען בְּשָׁלוֹם אין מיין רוה!“

איז אַרויס אַ בַּת־קוֹל און האָט געזאָגט:

„ער זאָל קומען אין פריעד, רוהען זאָל ער אויף זיין לאַגער“.

דעם טאָג וואָס רֶבִּי איז געשטאָרבען האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל: „ווער ס׳איז בייגעווען ביי רֶבִּי׳ס פְּטִירָה איז געזיכערט מיט עוֹלָם־הַבָּא“.

איז דאָרט געווען איין וועשער, וואָס אַלע טאָג פלעגט ער קומען צו רֶבִּי׳ן, און גראָד דעם טאָג איז ער נישט געקומען. ווי ער האָט דערהערט דעם בַּת־קוֹל, איז ער אַרויף אויפ׳ן דאַך און זיך אַראָפגעוואָרפען אויף דער ערד און געפאַלען טויט. איז ווידער אַרויס אַ בַּת־קוֹל: „דער וועשער איז אויך געזיכערט מיט עוֹלָם־הַבָּא!“.

רַבִּי חִיָא.

ווי מאַכט מען, די תּוֹרָה זאָל נישט פערגעסען ווערען?

אַז ר׳ חִיָא האָט זיך איינמאָל צעאַמפּערט מיט ר׳ חֲנִינָא׳ן, האָט איהם ר׳ חֲנִינָא געזאָגט: „מיט מיר אַמפּערסטו זיך? ווען די תּוֹרָה זאָל חָלִילָה פון יודען אינגאַנצען פערגעסען ווערען, וואָלט איך דורך מיין שאַרפזין זי צוריק אויפגעשטעלט”.

זאָגט איהם ר׳ חִיָא: איך אָבער וואָלט געמאַכט אַזוי, אַז די תּוֹרָה זאָל גאָר קיינמאָל נישט פערגעסען ווערען. ווייסט וואָס איך וואָלט געטהון? איך וואָלט געגאַנגען און פערזייעט פלאַקס, אויסגעפלאָכטען דערנאָך נעצען און געפאַנגען מיט זיי הערשען; מיט׳ן הערשען־פלייש וואָלט איך געשפּייזט יְתוֹמִים און פון דער פעל אויסגעאַרבייט פּאַרמעט און אויפגעשריבען פינף חוּמָשִׁים פון דער תּוֹרָה, און וואָלט זיך אַוועקגעלאָזט אין אַ שטאָדט וואו קיין דַרְדְקֵי־מְלַמְדִים [1] זענען נישטאָ, און וואָלט דאָרטען אויסגעלערענט פינף קליינע קינדער די פינף חוּמָשִׁים, יעדען איין חוּמָשׁ, און זעקס אַנדערע קינדער וואָלט איך אויסגעלערענט אויסענוועניג [2] די זעקס סְדָרִים [3] מִשְׁנַיוֹת, יעדען איין סֵדֶר, און פאַר׳ן אַוועקגעהן פון דאָרט, צוליעב דאָס זעלבע אין אַ צווייטער שטאָדט, וואָלט איך זיי אָנגעזאָגט: „ביז איך וועל אַהער צוריקקומען זאָל יעדער פון אייך אויסלערנען דעם צווייטען דאָס וואָס ער קען”. און אַזוי אַרום וואָלט איך געמאַכט די תּוֹרָה זאָל קיינמאָל נישט פערגעסען ווערען פון יודען.

און דערפאַר האָט רֶבִּי איינמאָל אויסגערופען: „ווי גרויס זענען חִיָא׳ס מַעֲשִׂים!” האָט איהם אויף דעם געפרעגט זיין זוהן ר׳ שִׁמְעוֹן: „וואָס, גרעסער אַפילו פון דיינע?”

— יאָ — האָט ער איהם געענטפערט.

---

[1]) לעהרער פון קליינע קינדער. [2]) דעם משניות אַלס תורה שבעל־פה (מינדליכע לעהרע) האָט מען אין יענער צייט נישט געטאָרט אויפשרייבען. [3]) טהיילען.

פאַר רַחְמָנוּת.

אַז ס'איז געקומען די צייט ר' חִיָא זאָל געהן פון דער וועלט, האָט דער מַלְאָךְ־הַמָוֶת צו איהם נישט געקענט צוטרעטען. פערשטעלט זיך דער מַלְאָךְ־הַמָוֶת פאר אַן אָרומאַן, קומט צו ר' חִיָא'ן, קלאַפּט־אָן איהם אין טהיר און בעט זיך: „טראָגט מיר ארויס אַ שטיקעל ברויט". טראָגט מען איהם אַרויס. רופט זיך אָן דער מַלְאָךְ־הַמָוֶת צו ר' חִיָא'ן: „אויף אַן אָרומאַן האָסטו יאָ רַחְמָנוּת, היינט פאר וואָס זאָלסטו אויף מיר קיין רַחְמָנוּת נישט האָבען?" — און דערביי בעוויזט ער איהם אַ פייערדיגע רוט.

ר' חִיָא האָט נאָכדעם באַלד איבערגעגיבען דעם מַלְאָךְ־הַמָוֶת די נְשָׁמָה זיינע.

ר' חִיָא'ס שטוהל.

רַב חֲבִיבָא האָט דערציילט:

— איך האָב געקענט איינעם אַ תַּלְמִיד־חָכָם, וואָס אֵלִיָהוּ הַנָבִיא פלעגט אָפט קומען צו איהם, האָב איך בעמערקט, אַז אין דער פריה זענען ביי איהם די אויגען שעהן און אַז ס'קומט דער אָבענד זעהען זיי אויס ווי אָפּגעבּרענט פון פייער. פרעג איך איהם: פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? דער־צעהלט ער מיר אַזוי: איינמאָל האָב איך געבעטען ביי אֵלִיָהוּ'ן: „בעוויז מיר די חֲכָמִים אויף יענער וועלט, ווי זיי הויבען זיך אויף אין דער הימעל־שער יְשִׁיבָה". זאָגט ער מיר: גוט, נאָר אין אַלע מעגסטו זיך איינקוקען, אויסער די שטוהל וואו ר' חִיָא זיצט, אין דעם זאָלסטו זיך נישט איינקו־קען. פרעג איך איהם: גיב מיר אַ סִימָן, ווי אַזוי איך זאָל דערקענען. זאָגט ער מיר: „דעם סִימָן זאָלסטו האָבען: אַלע ביי'ם אויפהויבען זיך און אַראָפּ־לאָזען זיך, געהען־מיט מַלְאָכִים מיט זיי, נור אין ר' חִיָא אין זיין שטוהל הויבט זיך אויף און לאָזט זיך אַראָפּ פון זיך אַליין". האָב איך זיך אָבער נישט געקענט איינהאַלטען און זיך יאָ איינגעקוקט. זענען אַרויס צוויי פייערדיגע פינקען, אַ קלאַפּ געטהון מיר אין פָּנִים און מיר בלינד געמאַכט. בין איך אויף מאָרגען אַוועקגעגאַנגען און זיך אַוועקגעלעגט אויף ר' חִיָא'ס קֶבֶר אין דער הייהל און געשריגען: „רַבִּי, דיין מִשְׁנָה לערען איך!"[1] — בין איך באַלד געזונד געוואָרען.

[1]) ר' חיא, דער גרעסטער פון רבי'ס תלמידים, האָט ווי רבי אַליין אויך געזאַ־מעלט משנות, וועלכע זענען בעוואוסט מיט'ן נאָמען „ר' חיא'ס משנות".

רַבִּי יוֹחָנָן און רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ (רֵישׁ־לָקִישׁ).

רַבִּי יוֹחָנָן'ס שעהנקייט.

ר' יוֹחָנָן האָט געזאָגט אויף זיך:

— איך בין געבליבען דער לעצטער פון יְרוּשָׁלַיִם'ער שעהנע מענשען.

ווער ס'וויל זיך פאָרשטעלען ר' יוֹחָנָן'ס שעהנקייט, זאָל ער נעהמען אַ בעכער פון ריין זילבער, איהם אָנלעגען פול מיט קערענדליך פון אַ רויטען מילגרוים, אַרומלעגען איהם פון אויבען מיט אַ קרענציל פון רויטע רויזען און דאָס אַוועקשטעלען צווישען זון און שאָטען — דער אָפּגלאַנץ פון דעם וועט דערמאָהנען ר' יוֹחָנָן'ס שעהנקייט.

געוויינט צוזאַמען.

ר' אֶלְעָזָר איז איינמאָל קראַנק געוואָרען. קומט אַריין צו איהם ר' יוֹחָנָן, זעהט ער ווי דער קראַנקער ליגט אין אַ פינסטערען צימער, דעקט אויף ר' יוֹחָנָן זיין אָרם — האָט אין שטוב אַ שיין געטהון אַ ליכט. דערזעהט ער טרעהרען אין די אויגען פון ר' אֶלְעָזָר, פרעגט ער איהם: פאַר וואָס וויינסטו? אויב דערפאַר וואָס דו האָסט אֶפְשַׁר וועניג געלערענט — האָבען דאָך די חֲכָמִים שוין לאַנג געזאָגט: „איינער מעהר, איינער וועניגער, אַבי דאָס האַרץ זאָל זיין צו גאָט"; און אויב פאַר נויטבעדערפטיגקייט — נישט יעדען איז בעשערט צו זיצען ביי ביידע טישען [1]; אויב אָבער אויף קינדער — זעה, דאָ איז דאָס ביינדעלע פון מיין צעהנטען זוהן [2].

— אויף אָט דעם שעהנקייט, וואָס וועט פוילען אין דער ערד, וויין איך — ענטפערט ר' אֶלְעָזָר.

---

[1] ד. ה. פערמאָגען תורה מיט עשירות צוזאַמען. [2] צעהן קינדער האָט ר' יוחנן געהאַט און זענען אַלע געשטאָרבען ביי זיין לעבען, פלעגט ער טראָגען מיט זיך אַ צעהנדיל פונ'ם לעצטען קינד צו'ם אַנדענק.

— אויף דעם מעגסטו אַוַדאי וויינען — זאָגט איהם ר׳ יוחָנָן, און זיי האָבען געוויינט צוזאַמען.

און דעם גיט איהם ר׳ יוחָנָן אַ פרעג: „נעהמסטו־אָן פאַר ליעב די יסורים?"

— ניט זיי, ניט זייער לוין — ענטפערט ר׳ אֶלְעָזָר.

זאָגט איהם ר׳ יוחָנָן: „גיב מיר דיין האַנד".

גיט איהם דער קראַנקער זיין האַנד — און ר׳ יוחָנָן האָט איהם געשטעלט אויף די פיס.

תורה און סחורה.

אילְפָא און ר׳ יוחָנָן האָבען צוזאַמען געלערענט תורה, און ביידע זענען געווען זעהר נויטבעדערפטיג. רופט זיך אָן איינער צו׳ם אַנדערען: לאָמיר נעהמען זיך אָפּגיבען מיט מסחר, וועלען מיר אויף זיך אויספיהרען די ווערטער פון דער תורה: „נאָר קיין נויטבעדערפטיגער וועט ביי דיר ניט זיין". לאָזען זיי זיך אין וועג, איז זיי אויסגעקומען זיך זעצען עסען אונטער אַ פוילער וואַנד. קומען אהין צוויי מַלְאָכִים; הערט ר׳ יוחָנָן, ווי איינער פון זיי זאָגט צו׳ם אַנדערען: „לאָמיר אומוואַרפען אויף זיי די וואַנד און זיי טויטען, דערפאַר וואָס זיי לאָזען־אַוועק דאָס אייביגע לעבען און גיבען זיך אָפּ מיט צייטוויילִיג לעבען". זאָגט דער אַנדערער: „לאָז זיי צורוה, צווישען זיי איז פאַרהאַן איינער וואָס דאָס מַזָל שטעהט איהם ביי".

פרעגט ר׳ יוחָנָן אילְפָא׳ן: „דו האָסט געהערט?"

— ניין — ענטפערט ער.

טראַכט זיך ר׳ יוחָנָן: „ווִיבאַלד איך האָב געהערט און אילְפָא ניט, ווייזט־אויס אַז מיר שטעהט עס ביי דאָס מַזָל" — און זאָגט צו אילְפָא׳ן: ביי מיר איז געבליבען זיך אומקעהרען צוריק און אויספיהרען אויף זיך די אַנדערע ווערטער פון דער תורה: „קיין נויטבעדערפטיגער וועט ניט אויספעהלען פון דער ערד".

האָט זיך ר׳ יוחָנָן צוריקגעקעהרט אַליין אָהן אילְפָא׳ן. און ביז אילְפָא איז געקומען צוריק פונ׳ם האַנדעל איז ר׳ יוחָנָן געקרוינט געוואָרען פאַר ראש־יְשִׁיבָה. זאָגט מען אילְפָא׳ן: „ווען דו זאָלסט די גאַנצע צייט געווען זיצען און לערנען וואָלט מען דען ניט דיך געקרוינט פאַר ראש־יְשִׁיבָה?" געהט ער און קלעטערט־אַרויף אויפ׳ן זעגעל־בוים פון דער שיף און רופט־אויס: „זאָל מען קומען מיך פרעגען וואָס מען וויל פון ר׳ חִיָא און ר׳ אושַעְיָא׳ס מִשְׁנות, און אויב איך וועל עס ניט אויסדריינגען פון אונזער מִשְׁנָה — וואַרף איך מיך אַראָפּ פונ׳ם זעגעל־בוים און דערטרינק זיך".

אַ גוטער בײַט.

ר׳ יוחנן האָט אײַנמאָל געשפּאַצירט פון טבריא אַרויף קיין צפּורי [1], איז ער געגאַנגען אָנגעשפּאַרט אויפ׳ן אַקסעל פון זײַן תּלמיד ר׳ חייא בר אַבּא. געהען זײַ פערבײַ אַ שטיק לאַנד, זאָגט ר׳ יוחנן צו זײַן תּלמיד: „דו זעהסט דאָס שטיק לאַנד—מײַנס איז עס געווען, האָבּ איך עס פערקויפט, ווײַל איך האָבּ געוואָלט זיך איבּערגיבּען אינגאַנצען דער תּורה״. דערנאָך געהען זײַ פערבײַ אַ וועלדיל פון אײַלבּירטען. „זעהסטו דאָס וועלדיל פון אײַלבּירטען — זאָגט ר׳ יוחנן ווידער — דאָס איז אויך געווען מײַנס, האָבּ איך עס פערקויפט, ווײַל איך האָבּ געוואָלט זיך איבּערגיבּען אינגאַנצען דער תּורה״. צו׳ם לעצט איז זײַ אויסגעקומען צו געהן פערבײַ אַ ווײַנגאָרטען. „זעהסטו דעם ווײַנגאָרטען — זאָגט ווײַטער ר׳ יוחנן — דאָס איז אויך מײַנס געווען, האָבּ איך עס פערקויפט, ווײַל איך האָבּ געוואָלט זיך איבּערגיבּען אינגאַנצען דער תּורה״.

הײבּט ר׳ חייא אָן ווײַנען, פרעגט איהם ר׳ יוחנן:

— וואָס ווײַנסטו?

— איך ווײַן אויף דעם — ענטפערט ר׳ חייא — וואָס דו האָסט זיך אויף דער עלטער גאָרנישט איבּערגעלאָזט.

רופט זיך אָן ר׳ יוחנן: „חייא מײַן זוהן! און דאָס איז בײַ דיר אַ קלײניגקײַט, וואָס פערקויפט האָבּ איך אַ זאַך וואָס איז בּעקומען געוואָרען אין זעקס טעג צײַט, און ערוואָרבּען האָבּ איך אַזאַ זאַך וואָס איז בּעקומען געוואָרען נאָך פערציג טאָג צײַט. די וועלט אינגאַנצען איז בּעשאַפען געוואָרען נישט מעהר ווי אין זעקס טעג, די תּורה אָבּער איז געגיבּען געוואָרען אין פערציג טעג.

ריש־לקיש צווישען ווילדע.

ריש־לקיש האָט זיך פאַר נויט פערקויפט צו ווילדע. דערוואוסט ער זיך אײַנמאָל, אַז ער איז גאָר אַרײַנגעפאַלען צו מענשענפרעסער אין די הענד, און בּײַ זײַ איז שוין בּעשטימט דער טאָג ווען איהם צו טויטען. טראַכט ער זיך: „דעם לעצטען טאָג פאַר׳ן טויט טהוען די ווילדע דעם מענשען וואָס איז צו זײַ אַרײַנגעפאַלען אַלץ וואָס זײַן האַרץ גלוסט, כּדי דאָס בּלוט זײַנס זאָל זײַן בּע׳טעם׳טער״. נעהמט ער און גרײַט־אָן אַ לאָגעל מיט אַ שטײן בּעהאַלטען אינווײניג. ווי ס׳איז געקומען זײַן לעצטער טאָג, זאָגט ער זײַ: „טהוט מיר צוליעבּ אָט וואָס, לאָזט זיך איך זאָל אײַך אַלע בּונדען און אַוועקזעצען און אָפּלאָזען יעדען פון אײַך אַנדערהאַלבּען קלעפּ מיט אָט דעם דאָזיגען לאָגעל״. טהוען זײַ איהם עס צוליעבּ, און לאָזען זיך

[1] א שטאָדט נישט ווײַט פון טבריא, געבּויעט אויף אַ שפּיץ בּאַרג.

בּונדעֶן און זיךְ אויסזעֶצעֶן. און ווי נור יעֶדעֶר פוּן זיי האָט בּעֶקומעֶן פוּן רֵיש־לָקִיש׳עֶן דעֶם עֶרשטעֶן קלאַפּ—איז עֶר געֶבּליבּעֶן ליגעֶן ווי טויט און האָט פאַר וועֶהטיג און צאָרן געֶנומעֶן קריצעֶן מיט די צייהן.

— דוּ לאַכסט גאָר פוּן מיר?—זאָגט איהם רֵיש־לָקִיש — וואַרט־איים, דוּ האָסט נאָךְ בּיי מיר אַ האַלבּעֶן קלאַפּ.

און אַזוי אַרום האָט עֶר זיי אויסגעֶ׳הַרְג׳עֶט בּיז אײנעֶם.

קראַפּט צוּ תּוֹרָה.

ר׳ יוֹחָנָן האָט זיךְ איינמאָל געֶבּאָדעֶן אין יַרְדֵן. דעֶרזעֶהט רֵיש־לָקִיש פוּן יעֶנעֶר זייט יַרְדֵן זיין שעֶהן לייב, גיט עֶר אַ שפּרינג מיט גרויס האַסט גלייךְ צוּ איהם אין יַרְדֵן אַריין. זאָגט צוּ איהם ר׳ יוֹחָנָן: „דיין קראַפט פּאַסט צוּ תּוֹרָה״. עֶנטפעֶרט איהם רֵיש־לָקִיש: „דיין שעֶהנקייט פּאַסט פאַר פרויעֶן״. זאָגט איהם ר׳ יוֹחָנָן ווידעֶר: „אויבּ דוּ וועֶסט זיךְ שטעֶלעֶן אויפ׳ן רעֶכטעֶן וועֶג, וועֶל איךְ דיר געֶבּעֶן פאַר אַ פרוי מיינעֶ אַ שוועֶסטעֶר, וואָס זי איז פיעֶל שעֶהנעֶר פוּן מיר״. נעֶהמט עֶס רֵיש־לָקִיש אָן. וויל עֶר אַ שפּרינג טהוּן צוּריק בּריינגעֶן זיינעֶ זאַכעֶן—קעֶן עֶר שוין נישט: די גאַנצעֶ פריהעֶריגעֶ קראַפט האָט זיךְ פוּן איהם מיט אַמאָל אָפּגעֶטוּהן [1]. דעֶרנאָךְ האָט ר׳ יוֹחָנָן אַ צייט געֶלעֶרעֶנט מיט רֵיש־לָקִיש׳עֶן בּיז עֶר איז געֶוואָרעֶן גרויס אין לעֶרנעֶן.

רַב כַּהֲנָא בּיי רַבִּי יוֹחָנָן.

אַז רַב כַּהֲנָא האָט געֶמוזט צוּליעֶב אַ מַעֲשֶׂה אַוועֶק פוּן בָּבֶל קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, האָט איהם זיין רֶבִּי רַב אָנגעֶזאָגט: „אַז דוּ וועֶסט קוּמעֶן אין ר׳ יוֹחָנָן׳ס שוּלעֶ זאָלסטוּ זיבּעֶן יאָהר דוּרכאַנאַנד זיךְ איינהאַלטעֶן נישט פרעֶגעֶן ר׳ יוֹחָנָן בּיי׳ם לעֶרנעֶן מיט די תַּלְמִידִים קיין קַשְׁיוֹת״. געֶקוּמעֶן אין ר׳ יוֹחָנָן׳ס בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, טרעֶפט דאָרט רַב כַּהֲנָא ווי תַּלְמִידִים זיצעֶן און רֵיש־לָקִיש לעֶרעֶנט מיט זיי איין ר׳ יוֹחָנָן׳ס שִׁיעוּר [2] פוּן יעֶנעֶם טאָג. רַב כַּהֲנָא אָבּעֶר האָט נישט געֶוואוּסט ווער דאָס איז, דעֶרפרעֶגט עֶר זיךְ: „וואוּ איז דאָ רֵיש־לָקִיש?״ פרעֶגעֶן איהם די תַּלְמִידִים: „צוּ וואָס דאַרפסטוּ איהם?״ עֶנטפעֶרט עֶר זיי: „אויף די און די ווערטעֶר פוּן ר׳ יוֹחָנָן קעֶן מעֶן אָפּפרעֶגעֶן אַזוי און אַזוי און אָפּעֶנטפעֶרעֶן אַזוי און אַזוי״. גיט מעֶן עֶס איבּעֶר רֵיש־לָקִיש׳עֶן.

געֶהט רֵיש־לָקִיש און דעֶרצעֶהלט ר׳ יוֹחָנָן: „אַ לייבּ — זאָגט עֶר — איז אָנגעֶקוּמעֶן פוּן בָּבֶל; צוּ מאָרגעֶנדיגעֶר דְרָשָׁה דאַרפסטוּ זיךְ גוּט צוּגרייטעֶן״. אויף מאָרגעֶן בּיי׳ם שִׁיעוּר האָט מעֶן רַב כַּהֲנָא׳ן אַנידעֶרגעֶזעֶצט פאַר

[1] ווייל עֶר האָט געֶנוּמעֶן אויף זיךְ דעֶם יאָךְ פוּן דעֶר תּוֹרה. [2] דרשה, לעֶקציאָן.

ר׳ יוֹחָנָן אין דער ערשטער שוּרָה תַּלְמִידִים [1]). זאָגט ר׳ יוֹחָנָן אָפּ איין הֲלָכָה — און רַב כַּהֲנָא פרעגט איהם נישט אָפּ, אַ צווייטע — און ער פרעגט אַלץ נישט אָפּ. האָט מען איהם אָנגעהויבען אַראָפּרוקען צוריק, וואָס ווייטער—מיט אַ שוּרָה נידריגער, ביז מ׳האָט איהם איבערגעזעצט אין דער זיבעטער, גאָר דער לעצטער, שוּרָה.

רופט זיך אָן ר׳ יוֹחָנָן צו רֵישׁ-לָקִישׁ׳ען: „פונ׳ם לייב דיינעם האָט זיך גאָר אויסגעלאָזט אַ פוקס״.

קען זיך שוין רַב כַּהֲנָא מעהר נישט איינהאַלטען און טראַכט זיך: „זאָלען די זיבען שוּרוֹת בעשטעהן פאַר די זיבען יאָהר, וואָס רַב האָט מיר אָנגעזאָגט״. און באַלד שטעלט ער זיך אויף די פיס און זאָגט:

— זאָל דער רֶבִּי מוֹחֵל זיין אָנהויבען דעם שִׁיעוּר נאָכאַמאָל פון דאָס ניי.

זאָגט ר׳ יוֹחָנָן איבער נאָכאַמאָל די ערשטע הֲלָכָה — און רַב כַּהֲנָא פרעגט איהם אָפּ. די צווייטע, און ער פרעגט איהם ווידער אָפּ — און אַזוי, ביז מ׳האָט רַב כַּהֲנָא׳ן איבערגעפיהרט צוריק אין דער ערשטער שוּרָה. דער אַלטער ר׳ יוֹחָנָן איז געזעסען, ווי דער שטיינער, אויבען-אָן אויף זיבען קִישעליך. און ווי רַב כַּהֲנָא האָט גענומען איהם אָפּווענדען מיט האַרבע קֻשְׁיוֹת, האָט ער נאָך יעדער קֻשְׁיָא אַרויסגעשלעפּט פון אונטער זיך צי איין קִישעלע — ביז ער איז געבליבען זיצען גלייך מיט אַלע תַּלְמִידִים אויף דער ערד.

ר׳ יוֹחָנָן האָט געהאַט גרויסע ברעמען, רופט ער זיך אָן צו די תַּלְמִידִים: „הויבט מיר אויף די ברעמען מיינע, לאָמיך אויף איהם אַ קוק טהון״. האָט מען איהם אויפגעהויבען די ברעמען מיט אַ זילבערנעם אויגען-פוצשטיפט. דערזעהט ער, ווי ביי רַב כַּהֲנָא׳ן זענען די ליפּען צענומען. מיינט ר׳ יוֹחָנָן, אַז יענער לאַכט פון איהם, ווערט ער ביי זיך זעהר אַראָפּגעפאַלען — איז רַב כַּהֲנָא געשטראָפט געוואָרען און געשטאָרבען.

אויף מאָרגען זאָגט ר׳ יוֹחָנָן צו זיינע תַּלְמִידִים: „האָט איהר בעמערקט וואָס יענער בָּבֶל׳ער האָט אָפּגעטהון?״ ערקלערט מען איהם, אַז דאָס איז ביי רַב כַּהֲנָא׳ן געוועזען אַזאַ געוואוינהייט, האַלטען שטענדיג די ליפּען צענומען. געהט ר׳ יוֹחָנָן אַוועק צו דער הייהל, וואו רַב כַּהֲנָא איז דאָרט געליגען בעהאַלטען, געפונט ער אַ שלאַנג פערוויקעלט אַרום דעם אַריינגאַנג. רופט ער זיך אָן צו׳ם שלאַנג:

— עפען דיין מויל און לאָז אַריין דעם רֶבִּי׳ן צו׳ם תַּלְמִיד.

[1]) די תלמידים פלעגען זיצען פאַר׳ן רבי׳ן אויף דער ערד שורות-ווייז, איינע אונטער די אַנדערע, די בעסערע אין די פעדערשטע שורות.

עֶפּעֶנט עֶר נִישט.

— לאָז אַריַין דעֶם חַבֵר צו׳ם חַבֵר

עֶפּעֶנט עֶר נִישט.

— לאָז אַריַין דעֶם תַּלְמִיד צו׳ם רֶבִּי׳ן.

האָט עֶר געֶעֶפעֶנט. איִז ר׳ יוֹחָנָן אַריַין איִן היַיהל און האָט דאָרט אַזוֹי לאַנג גאָט געֶבעֶטעֶן בּיִז רַב כַּהֲנָא איִז אויפגעֶלעֶבּט געֶוואָרעֶן. רופט זיִך אָן ר׳ יוֹחָנָן: „ווען איִך וויַיס פריִהעֶר אַז דאָס איִז בּיַי דיִר אַזאַ געֶוואוינהיַיט — וואָלט עֶס מיִר ניִשט געֶאַהרט. איִצט הויבּ זיִך אויף און קום מיִט אונז".

זאָגט איִהם רַב כַּהֲנָא: „אויבּ דו קעֶנסט גאָט בּעֶטעֶן פאַר מיִר איִך זאָל נאָכאַמאָל ניִשט שטאַרבּעֶן — געֶה איִך מיִט איַיך; אויבּ אָבּעֶר ניִשט — געֶה איִך ניִשט; געֶנוּג פאַר מיִר אַז איִך האָבּ איַינמאָל פעֶרזוכט דעֶם טַעַם פון שטאַרבּעֶן".

האָט איִהם ר׳ יוֹחָנָן אויפגעֶמונטעֶרט און געֶשטעֶלט אויף די פִּיס.

דעֶרנאָך האָט ר׳ יוֹחָנָן געֶפרעֶגט בּיַי רַב כַּהֲנָא׳ן ווי נור אַ האַרבּעֶ שַׁאֲלָה וואָס עֶר האָט געֶהאַט, און דעֶר האָט איִהם אויף אַלם געֶגיִבּעֶן אַ קלאָרעֶ תְּשׁוּבָה.

און דעֶרפאַר פלעֶג ר׳ יוֹחָנָן זאָגעֶן זיַינעֶ תַּלְמִידִים: „איִהר מיַינט אַ י ַ עֶ ר ם [1]) זאָג איִך — ז י ַ עֶ ר ם [2]) איִז עֶס".

„וואו בּיסטו, בֶּן־לָקִיש".

איִן בֵּית־הַמִדְרָשׁ איִז איַינמאָל פאָרגעֶקומעֶן צוויִשעֶן די חֲכָמִים אַזאַ מַחְלוֹקֶת: שאַרפעֶ כֵּלִים, ווי אַ שווערד, מעֶסעֶר, דעֶגעֶן, שפּיִז, האַנד־זיִכעֶל און שניִט־זיִכעֶל — פון ווען אָן ווערעֶן זיי געֶאיַיגעֶנט צוצונעֶהמעֶן טוּמְאָה? פעֶרשטעֶהט זיִך, נאָכ׳ן פאַרטיִג ווערעֶן איִנגאַנצעֶן. ווען היַיסט אָבּעֶר בּיַי זיי פאַרטיִג געֶוואָרעֶן? האָט ר׳ יוֹחָנָן געֶזאָגט: נאָכ׳ן אויסגליִהעֶן זיי איִן אויבעֶן, און רֵיש־לָקִישׁ: נאָכ׳ן אָפּלעֶשעֶן זיי איִן וואַסעֶר. רופט זיִך אָן ר׳ יוֹחָנָן: „געֶוויִס איִז אַ רויבּעֶר איִן זיַין געֶציַיג געֶניִטעֶר"! [3]) עֶנטפעֶרט איִהם רֵיש־לָקִישׁ אָפּ:

— וואָס פאַר אַ טוֹבָה, מיַינסטו, האָסטו מיִר דאָ אַזוֹי געֶטהון? דאָרט [4]) האָט מעֶן מיִך געֶרופעֶן „רֶבִּי" און דאָ רופט מעֶן מיִך „רֶבִּי".

— אַ געֶנוּגעֶ טוֹבָה האָבּ איִך דיִר געֶטהון, וואָס איִך האָבּ דיִך אַריִנטעֶר־געֶבּראַכט אונטעֶר די פליִגעֶל פון דעֶר שְׁכִינָה — האָט ר׳ יוֹחָנָן געֶעֶנטפעֶרט טיִעף בּעֶליַידיִגט.

און בּאַלד נאָכדעֶם איִז רֵיש־לָקִישׁ געֶפעֶהרליִך קראַנק געֶוואָרעֶן.

---

[1]) ד. ה. אֶרץ־יִשׂראֵל׳דיִגס. [2]) די בּבל׳עֶרס. [3]) אַ רמז אויף דעֶר פעֶרגאַנגעֶנהיַיט פון ריש־לקיש. [4]) בּיַי די רויבּעֶר, וואו עֶר איִז אַמאָל געֶוועֶן אַ עֶלטסטעֶר.

קומט צו לויפען ריש־לָקִיש'עס פרוי צו איהר ברודער ר' יוֹחָנָן מיט אַ געוויין: „טהו, ברודער — זאָגט זי — צוליעב מיינע קינדערליך!"

ענטפערט ער איהר מיט'ן לָשׁוֹן פון'ם פָּסוּק: „דיינע פערלאָזטע יְתוֹמִים וועל איך (גאָט) דערנעהרען".

— טהו צוליעב מיר, איך זאָל קיין פערוויסטע אַלְמָנָה נישט בלייבען.

ענטפערט ער איהר ווייטער מיט'ן סוֹף פון יענעם פָּסוּק: „און די אַלְמָנוֹת דיינע קענען זיך אויף מיר (גאָט) פערלאָזען".

און רֵיש־לָקִיש איז פון דער קרייגק געשטאָרבען.

האָט זיך ר' יוֹחָנָן גענומען זעהר צו'ם האַרצען: ביי'ם לערנען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ האָט איהם רֵיש־לָקִיש שטאַרק געפעהלט. בעקלערען זיך די חֲכָמִים, מע זאָל שיקען, צו בערוהיגען איהם, דעם שאַרפען לערנער ר' אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת. קומט ר' אֶלְעָזָר און זעצט זיך אַוועק פאַר ר' יוֹחָנָן. איז אַלץ וואָס ר' יוֹחָנָן האָט אַרויסגעזאָגט אין לערנען האָט איהם ר' אֶלְעָזָר אויף דעם געזאָגט: „איך האָב אַ בְּרַיְתָא אַ רְאָיָה צו דיר". רופט זיך אָן ר' יוֹחָנָן: „גאָר גלייך צו בֶּן־לָקִיש'ען! בֶּן־לָקִיש ווען איך האָב עפּיס געזאָגט, פלעג ער אָפּפרעגען אויפ'ן אָרט פיער און צוואַנציג קֻשְׁיוֹת און גלייך פערענטפערען מיט פיער און צוואַנציג תֵּירוּצִים, און מִמֵּילָא איז די הֲלָכָה פון אַלע זייטען קלאָר געוואָרען — און דו זאָגסט מיר אַלע מאָל: „איך האָב אַ בְּרַיְתָא אַ רְאָיָה צו דיר"! ווייס איך דען נישט אַליין, אַז איך האָב רעכט געזאָגט?"

האָט זיך ר' יוֹחָנָן אויפגעהויבען און צעריסען אויף זיך די קליידער, און האָט אָנגעהויבען וויינען און שרייען: „וואו ביסטו, בֶּן־לָקִיש? בֶּן־לָקִיש, וואו ביסטו?"

רַב (אַבָּא) און שְׁמוּאֵל.

פִינקעֶן זעֶנעֶן געֶפלויגעֶן.

אַז אִיסִי בַּר הוּנָא אִיז אָנגעֶקוּמעֶן פוּן בָּבֶל קֵיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, האָט זיך מִיט אִיהם בּעֶגעֶגעֶנט ר׳ יוֹחָנָן און געֶפרעֶגט אִיהם: „ווער אִיז היינט אִין בָּבֶל ראש־יְשִׁיבָה?" עֶנטפעֶרט עֶר אִיהם: „אַבָּא דעֶר לאַנגעֶר [1]".

— אַבָּא דעֶר לאַנגעֶר רוּפסטוּ אִיהם! — זאָגט ר׳ יוֹחָנָן אוּנצוּפרִידעֶן — אִיך געֶדעֶנק ווען אִיך בִּין געֶזעֶסעֶן פאַר רֶבִּי׳ן מִיט זִיבּעֶצעֶהן שׁוּרוֹת נִידעֶריגעֶר אוּנטעֶר רַב׳ן, פלעֶגעֶן פוּנקעֶן פלִיהעֶן פוּן רַב׳ס מוֹיל צוּ רֶבִּי׳ס מוֹיל און צוּרִיק, און אִיך האָבּ פוּן זייערעֶ רעֶד גאָרנִישט פעֶרשטאַנעֶן — און דוּ רוּפסט אִיהם גאָר אַבָּא דעֶר לאַנגעֶר!

אִיבּעֶרגעֶגִיבּעֶן פעֶרקעֶהרט.

רַב האָט געֶהאַט אַ שׁלעֶכט ווייבּ, און וואָס עֶר האָט אִיהר געֶהייסעֶן האָט זִי אַלין געֶטהוּן קאַפּיר. האָט עֶר אִיהר געֶזאָגט: „קאָך מִיר לִינזעֶן" — האָט זִי אִיהם אָפּגעֶקאָכט באָבּ; „באָבּ" — האָט זִי אִיהם געֶקאָכט לִינזעֶן. אַז זיין זוהן חִיָּא אִיז אוּנטעֶרגעֶוואַקסעֶן אִיז עֶר געֶפאַלעֶן אוֹיף אַן אוֹיפטהוּ און עֶר פלעֶגט אִיהר אִיבּעֶרגעֶבּעֶן דעֶם פאָטעֶר׳ס ווערטעֶר אַלץ פעֶרקעֶהרט, אִיז מִמֵּילָא שׁטעֶנדִיג אוֹיסגעֶקוּמעֶן ווִי רַב האָט פעֶרלאַנגט. איינמאָל זאָגט רַב דעֶם זוהן: „דִי מאַמעֶ דיינעֶ, זעֶהט אוֹיס, אִיז בּעֶסעֶר געֶוואָרעֶן". זאָגט אִיהם חִיָּא: „דאָס אִיז צוּלִיעֶבּ דעֶם, — וויל אִיך גִיבּ אִיהר אִיבּעֶר דיינעֶ ווערטעֶר פעֶרקעֶהרט".

— אַזוֹי גאָר! — זאָגט אִיהם דעֶר פאָטעֶר מִיט אַ שׁמייכעֶל — נִישׁט אוּמזִיסט זאָגט דִי וועֶלט אַ ווערטִיל: „דִי איינעֶר זעֶנעֶן קלִיגעֶר פוּן דִי הִיהעֶנעֶר". פוּן דעֶסטוועֶגעֶן זאָלסטוּ מעֶהר אַזוֹי נִישׁט טהוּן; מעֶ טאָר זִיך נִישׁט איינגעֶוואוֹינעֶן צוּ קֵיין לִיגעֶן.

---

[1]) אַזוֹי האָט מעֶן געֶרוּפעֶן רב אַבּא׳ן (רב׳ן) פאַר זיין הוֹיכעֶר וואוּקס.

אויסגעזאָגט פונ'ם חֵדֶר.

ווען שְׁמוּאֵל איז נאָך געווען אַ קליין קינד האָט איהם איינמאָל זיין פאָטער אָנגעטראָפען ווי ער וויינט. פרעגט איהם דער פאָטער: „וואָס וויינסטו?"

— דער רֶבִּי האָט מיך געשלאָגען.

— פאַר וואָס?

— דערפאַר וואָס איך האָב געגיבען עסען זיין קינד און זיך נישט געוואַשען די הענד.

— פאַר וואָס האָסטו זיך טאַקי נישט געוואַשען?

— וואָס הייסט, ער עסט, זאָל איך זיך וואַשען!

רופט זיך אָן אויף דעם דער פאָטער: „אַ שעהנער רֶבִּי, נישט גענוג וואָס ער ווייסט קיין דין נישט — שמייסט ער נאָך!"

יְתוֹמ'יש געלד.

ביי אַבָּא בֶּן אַבָּא שְׁמוּאֵל'ס פאָטער פלעג מען איינלייגען יְתוֹמ'יש געלד. און אַזוי ווי שְׁמוּאֵל איז נישט געווען ביי'ם פאָטער'ס טויט, האָט ער נישט געוואוסט וואו דאָס געלד איז בעהאַלטען, כְּדֵי עס אומקעהרען צו די יְתוֹמִים. פלעג מען איהם רופען: „דער זוהן פון יְתוֹמ'יש=געלד=אויפעסער". קומט שְׁמוּאֵל אין יענער שטאָדט וואו דער פאָטער איז געשטאָרבען, געהט אַוועק אויפ'ן בֵּית־הַקְבָרוֹת און דערפרעגט זיך דאָרטען: „וואו איז דאָ אַבָּא?" ענטפערט מען איהם: „דאָ איז פאַרהאַן פיעל אַבָּא'ס".

— אַבָּא בֶּן אַבָּא וואו איז?

— אַבָּא בֶּן אַבָּא'ס איז אויך דאָ פיעל.

— אַבָּא בֶּן אַבָּא, שְׁמוּאֵל'ס פאָטער וואו איז?

זאָגט מען איהם: „ער איז אַרויף אין דער הימעלשער יְשִׁיבָה". דערוויל בעמערקט ער, ווי לֵוִי איז געבליבען זיצען אין דרויסען. פרעגט ער איהם: „ווי קומט עס וואָס דו ביסט געבליבען זיצען אין דרויסען און דו ביסט אויך נישט אַריין אין דער יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה?"

— דאָס האָט מען מיך אַזוי געשטראָפט: פאַר די אַלע יאָהרען וואָס מיר איז נישט אָנגעשטאַנען צו געהן לערנען אין ר' אָפֵּס'עס יְשִׁיבָה און דורך דעם האָט ער זיך געפיהלט בעליידיגט, אַזוי פיעל יאָהר וועט מען מיך נישט אַריינלאָזען אין יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה.

אין דעם קומט=אָן שְׁמוּאֵל'ס פאָטער. דערזעהט שְׁמוּאֵל ווי ער וויינט און לאַכט. פרעגט ער איהם: „וואָס וויינסטו?" ענטפערט ער: „וויַיל דו וועסט גאָר גיך קומען צו אונז".

— און פֿאַר וואָס לאַכסטו?

— ווײַל דו ביסט זעהר אָנגענומען ביי אונז אויף דער וועלט.

— אויב איך בין ביי אײַך יאָ אַזוי אָנגענומען, זאָל מען אַרײַנלאָזען לוי׳ן.

האָט מען געהייסען לוי׳ן אַרײַנלאָזען.

דערנאָך דערפרעגט זיך שמואל בײַ׳ם פֿאָטער, וואו האָט ער באַהאַלטען דאָס יתום׳יש געלד. זאָגט ער איהם:

— געה אין מיהל און נעהם דאָס געלד דאָרט אַרויס פון אונטער די מיהל־שטיינער. דאָס אויבערשטע און דאָס אונטערשטע איז אונזערס, אין דאָס מיטעלסטע איז יתום׳יש.

פרעגט איהם שמואל: „פֿאַר וואָס האָסטו עס אַזוי אַוועקגעלעגט?"

— דאָס איז דערפֿאַר — זאָגט ער איהם — ווײַל אויב מ׳וועט אַוועק׳גנב׳ענען זאָל מען אַוועק׳גנב׳ענען פון אונזערס, פֿונ׳ם אויבערשטען געלד, און אויב די ערד וועט פערדאַרבען, זאָל זי פערדאַרבען אויך פון אונזערס, פֿונ׳ם אונטערשטען געלד; דאָס יתום׳יש געלד אָבער אין מיטען וועט יעדענפֿאַלס בלײַבען בעוואָרענט.

„חכם" און ניט „רבי".

שמואל ירחינאה [1]) איז געוועזען רבי׳ס אַרצט. אײַנמאָל איז רבי קראַנק געוואָרען אויף די אויגען. האָט שמואל געוואָלט איהם אַרײַנטריפען אין די אויגען שאַרפע הייל־טראָפען. האָט רבי זיך ניט געלאָזט. וויל ער איהם אָנרײַבען פון אויבען אַרום די אויגען, לאָזט זיך רבי אויך ניט. נעהמט שמואל דאָס הייל־מיטעל אין אַזאַ רעהריל און לעגט עס אַרונטער רבי׳ן צוקאָפּענס אונטער׳ן קישען — איז רבי גענעזען געוואָרען. האָט זיך דערנאָך רבי אַ לאַנגע צײַט בעמיהט צו גיבען שמואל׳ן סמיכה אויפ׳ן נאָמען רבי, און ס׳האָט איהם אַלץ זיך ניט אײַנגעגיבען.

זאָגט איהם שמואל: זאָל זיך דער רבי אומזיסט ניט בעמיהען. איך האָב אַליין געזעהן דעם בוך פון אָדם הראשון, שטעהט דאָרט אָנגעצייכענט: „שמואל ירחינאה וועט בעקומען דעם נאָמען „חכם" אָבער ניט „רבי", און רבי׳ס רפואה וועט קומען דורך איהם".

[1]) פֿונ׳ם וואָרט ירח — ד. ה. לבנה, חודש. אַזוי האָט מען איהם גערופען איבער זײַן גרויס קענטעניש אין אַסטראָנאָמיע.

רַב הוּנָא.

פון רַב־הוּנָא'ס אויפפיהרונגען.

רָבָא האָט איינמאָל געבעטען בּיי רַפְרָם בַּר פַּפָּא: „זאָל אונז דער רֶבִּי דערצעהלען עפּיס פון יענע גוטע מַעֲשִׂים וואָס רַב הוּנָא פלעג טהון".

רַפְרָם בַּר פַּפָּא האָט איהם געטהון צוליעב און גענומען דערצעהלען:

— פון דער יוגענד זיינער געדענק איך איהם נישט, איך געדענק איהם נור פון דער עלטער. אין יעדען וואָלקענדיגען טאָג פלעגט מען איהם אַרויס־טראָגען אין אַ גאָלדענעם טראָג־שטוהל און ער פלעג אַרומקוקען די גאַנצע שטאָדט, און וואו ער האָט געפונען אַ שאָדהאַפטע וואַנט האָט ער זי אויפ'ן שטעל געהייסען אומוואַרפען, זי זאָל נישט אומפאַלען אַליין פון רעגען און שטורם און בּריינגען צו אַן אומגליק. דערנאָך, אויב דער איינענטהימער פון דער וואַנט האָט פערמאָגט אַליין זי צוריק אויפבּויען—איז רעכט, אַז נישט—האָט רַב הוּנָא זי אויפגעבּויעט פון זיין אייגען געלד.

אַלע עֶרֶב־שַׁבָּת ווידער, איידער ס'איז נאַכט געוואָרען, פלעגט ער אַרויסשיקען זיינעם אַ מענשען אין מאַרק און ווי אַבּיסעל גרינוואַרג ס'איז איבּערגעבּליבּען בּיי די גרינס־פערקויפער האָט יענער אָפּגעקויפט און אַריינ־געוואָרפען אין טייך, כְּדֵי זיי זאָלען נישט ליידען קיין שאָדען און זיך נישט אָפּהאַלטען פון צו בּריינגען ווייטער אין שטאָדט גרינס אויף שַׁבָּת.

ווען ער פלעג זיך זעצען עסען, האָט ער פריהער געעפענט אַלע טהירען און אויסגערופען: „ווער ס'דאַרף זאָל קומען מיט־עסען".

פון עסיג—ווײַן.

בּיי רַב הוּנָא'ן זענען איינמאָל געעסיגט געוואָרען פיער הונדערט פעַ־סער ווײַן. קומען צו איהם אַריין די חֲכָמִים, זאָגען זיי איהם: „זאָל דער רֶבִּי נאָכזוכען די מַעֲשִׂים זיינע".

— וואָס? — זאָגט ער זיי — בּין איך דען בּיי אײַך אין די אויגען־חָשׁוּד אויף שלעכטס?

— וואָס דען? — רופען זיי זיך אָן — איז דען גאָט חָשוד ער זאָל אומזיסט בעשטראָפען אַ אונשולדיגען?

— אויב אַזוי — זאָגט רַב הונָא — ווער ס׳האָט געהערט אויף מיר עפּיס אַ אונרעכט, זאָל ער אָפען אַרויסזאָגען.

— אָט וואָס מיר האָבען געהערט — ענטפערען זיי — אַז דו טהיילסט נישט אָפּ דיין גאָרטען־פּאַכטער זיין חֵלֶק טריקענע צווייגען, אָפּגעשניטענע פון די וויינשטאָקען.

— וואָס הייסט? — שרייעט־אוים רַב הונָא — ער לאָזט מיר דען עפּיס איבער פון זיי? ער גַנְב׳עט דאָך אַוועק אינגאַנצען.

— דערפאַר — רופען זיי זיך אָן — זאָגט די וועלט אַ ווערטיל: „גַנְב׳עאָפּ דיינם ביי׳ם גַנָב — און געניס דעם טַעַם פון גְנֵיבָה״.

— אויב אַזוי — זאָגט רַב הונָא — נעהם איך אויף זיך, איך זאָל פון היינט אָן איהם שוין גיבען זיין חֵלֶק אין די צווייגען.

איז עסיג געשטיגען אין פּרייז און פערקויפט געוואָרען אַזוי טייער ווי וויין.

רַב הונָא׳ם קְבוּרָה.

רַב הונָא איז געשטאָרבען פלוצום. האָבען די חֲכָמִים דערפון צַער געהאַט, ווייל אַ פלוצליכער טויט איז אונווירדיג פאַר אַ צַדִיק. איז געקומען זוגָא פון הַדְיָב און האָט זיי בערוהיגט: „דאָס איז נור פאַר אַכציג יאָהר, אָבער נאָך אַכציג הייסט אַזאַ טויט — שטאַרבען קושענדיג״.

אַז מ׳האָט געבּראַכט דעם געשטאָרבענעם רַב הונָא אין דער מִטָה אַהין, קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, קומט מען און מע זאָגט אָן ר׳ אַמִי׳ן און ר׳ אַסִי׳ן: „רַב הונָא איז אָנגעקומען!״ רופען זיי זיך אָן:

— ווען מיר זענען געווען דאָרט [1] האָבען מיר איבער איהם קיין קאָפּ נישט געקענט אויפהויבען, איצט, אַז מיר זענען געקומען אַהער — געהט ער נאָך אונז נאָך״.

זאָגט מען זיי: זיין אָרון איז אָנגעקומען...

זענען ר׳ אַמִי און ר׳ אַסִי אַרויסגעגאַנגען צו דער לְוָיָה. ווערט אַ קלער: „וואו זאָל מען איהם לעגען?״ בלייבט מע זאָל איהם לעגען אין דער הייהל פון ר׳ חִיָא: ביידע האָבען זיך ביי יודען פערדיענט גלייך, רַב הונָא האָט פערשפּרייט תּוֹרָה צווישען יודען, און ר׳ חִיָא האָט אויך פערשפּרייט תּוֹרָה צווישען יודען.

קלערט מען ווידער: „ווער זאָל איהם אַהין אַריינברייננגען?״ רופט

[1] אין בבל.

זיך אַרויס רַב חַנָא: „איך וועל איהם אַריינבריינגען, ווייל איך האָב דערהאַלטען די לעהרע פון ר׳ חִיָא׳ן, שטענדיג געווען נעבען איהם און גוט געוואוסט אַלע זיינע אויפפיהרונגען״.

גיט מען איהם איבער רַב הוּנָא׳ס אָרוֹן און ער נעהמט איהם אַריינטראָגען. און דאָרט אין דער הייהל אינוועניג, ביי ר׳ חִיָא׳ן פון ביידע זייטען, האָבען גערוהט זיינע צוויי זיהן: יְהוּדָה פון דער רעכטער און חִזְקִיָה פון דער לינקער זייט. רופט זיך אָן יְהוּדָה צו חִזְקִיָה׳ן: „שטעל זיך אויף, ס׳איז נישט קיין דֶרֶך־אֶרֶץ, רַב הוּנָא שטעהט דאָך פון דרויסען״. האָט ער זיך באַלד אויפגעהויבען — און מיט איהם צוזאַמען האָט זיך אויפגעשטעלט אַ פייער־זייל. דערזעהן דאָס האָט זיך רַב חַנָא שטאַרק דערשראָקען, איבערגעלאָזט דעם אָרוֹן אויפגעשטעלט — און גיך פון דאָרט אַרויס בְּשָׁלוֹם.

רַב שֵׁשֶׁת.

דער וועהענדיגער בלינדער.

רַב שֵׁשֶׁת איז געוועזען אַ סַגִּי־נָהוֹר [1]. פלעגט ער אַלע דרייסיג טעג איבער׳חַזר׳ען אויסענווייניג אַלצדינג וואס ער האט אויסגעלערענט, און דערנאך פלעגט ער אַ צופריעדענער זיך אנהייבען אויפ׳ן ריגעל פון דער טהיר און אויסרופען מיט שִׂמְחָה:

— פרעה זיך, נְשָׁמָה מיינע! פרעה זיך, פרעה זיך! צוליעב דיר האב איך געלערענט מִקְרָא, צוליעב דיר האב איך געלערענט מִשְׁנָה!

איינמאל האבען אַלע שטאדט־לייט זיך געלאזט אַרויסגעהן בעגעגנען דעם קעניג, וואס האט בעדאַרפט אַהין אנקומען. איז דער בלינדער רַב שֵׁשֶׁת אויך מיטגעגאַנגען מיט׳ן עוֹלָם. טרעפט איהם אן איינער פון די מִינִים [2]. רופט ער זיך צו איהם אן מיט געשפעט:

— די קריגען — צו׳ם טייך [3], אבער שערבליך — וואוהין?

זאגט איהם רַב שֵׁשֶׁת: „קום וועסטו זעהן, אז איך וועל מעהר פון דיר״.

געהט־פערביי דער ערשטער לעגיאָן מיט אַ גערויש, רופט זיך אן דער מִין:

— דער קעניג קומט־אן.

— נאך נישט — זאגט רַב שֵׁשֶׁת זיכער.

געהט־פערביי דער צווייטער לעגיאָן. זאגט דער מִין ווידער:

— איצט קומט שוין אן דער קעניג.

— ניין, נאך נישט — האַלט זיך רַב שֵׁשֶׁת איינם.

אינדעם איז פערבייגעגאַנגען שטיל דער דריטער לעגיאָן.

— איצט — רופט זיך אן רַב שֵׁשֶׁת — קומט־אן דער קעניג בעשטימט.

---

[1] אַ בלינדער. [2] אזא סעקטע פון כופרים. [3] ד. ה. גאַנצע קריגליך ווערען געבראַכט צום טייך אנצושעפען אין זיי וואַסער; אזוי אויך וועהענדיגע געהען אנצוקוקען דעם קעניג.

פרעֶגט אִיהם דער מִין: „פון וואַנעֶן ווייסטו עֶס אַזוי זִיכער?"

עֶנטפעֶרט אִיהם רַב שֵׁשֶׁת: די עֶרדִישעֶ קעֶנִיגרײַך אִיז גלײַך ווי די הִימעֶלשעֶ, און ס'שטעֶהט געֶשרִיבעֶן: „נִישט מִיט'ן געֶרויש אִיז גאָט, און נאָכ'ן געֶרויש... אַ גאָר שטִילעֶ שטִימעֶ... און גאָט האָט זִיך אָנגעֶרופעֶן".

ווען דער קעֶנִיג אִיז צוגעֶקומעֶן נאָהעֶנט האָט רַב שֵׁשֶׁת אִיהם געֶבעֶנשט. זאָגט צו אִיהם דער מִין: „ווי בעֶנשט מעֶן עֶס דעֶם וואָס מעֶן זעֶהט נִישט?"

האָט רַב שֵׁשֶׁת אָנגעֶשטעֶלט אויף אִיהם זײַנעֶ אויגעֶן, אִיז פון זיי אַרויס פִינקעֶן פײַער און האָבעֶן אויסגעֶלאָשעֶן די אויגעֶן פונ'ם מִין.

רַבָּה בַּר נַחְמָנִי.

גֶעשְׁטאָרבֶּען אִין וואַלד.

רַבָּה בַּר נַחְמָנִי אִיז גֶעוועֶן ראָש־יְשִׁיבָה אִין דעֶר גרויסעֶר פּוּמְבְּדִיתָא׳ר יְשִׁיבָה אִין בָּבֶל. הֶערעֶן זַיינֶע דְרָשׁוֹת פלֶעגֶען זִיךְ צוּנויפקוּמעֶן יודעֶן פוּן פִיעל אַרוּמִיגֶע שטעֶדט, בּעֶזאָנדעֶרס צווייִ מאָל אִין יאָהר, אִין דִי חֳדָשִׁים נִיסָן און תִּשְׁרֵי, ווען עֶר פלֶעג דַרְשׁ׳עֶנעֶן פאַר׳ן עוֹלָם אִיבּעֶר עִנְיָנִים פוּן יוֹם־טוֹב. קוּמט־אָן צוּ׳ם קעֶנִיג אַ מְסִירָה אויף אִיהם: „פאַרהאַן בּיי יודעֶן אֵיינֶער אַזוינֶער, וואָס צוויי חֳדָשִׁים אִין יאָהר, אֵיין חוֹדֶשׁ אָנהויבּ זוּמעֶר און אֵיין חוֹדֶשׁ אָנהויבּ ווִינטעֶר, צִיהט עֶר אָפּ מִיט זַיינֶע דְרָשׁוֹת פוּן דִי שטעֶדט פִיער און צוואַנצִיג טויזעֶנד מאַן יודעֶן, און ווייל אִין דעֶר צַייט טרעֶפעֶן דִי שטַייעֶרזאַמלעֶר זֵיי נִישׁט אִין דעֶר הֵיים און קעֶנעֶן פוּן זֵיי נִישׁט אַיינמאָהנעֶן דעֶם שטַייעֶר, לַיידט דעֶרפוּן דִי קרוין גרויס שאָדעֶן״. שִׁיקט דעֶר קעֶנִיג זַיינֶעם אַ בּעֶאַמטעֶן צוּ חאַפּעֶן רַבָּה׳ן און בּרַיינגעֶן אִיהם. דעֶרוואוּסט זִיךְ דעֶרפוּן רַבָּה און אַנטלויפט. האָט עֶר זִיךְ אַרוּמגעֶדרעֶהט אַ שטִיק צַייט אִין דִי פאָרשטעֶדט פוּן פּוּמְבְּדִיתָא, און צוּ׳ם סוֹף האָט עֶר זִיךְ צוּרִיק אוּמגעֶקעֶהרט קַיין פּוּמְבְּדִיתָא. טרעֶפט זִיךְ, אַז אִין דעֶם גאַסט־הויז וואו רַבָּה האָט זִיךְ אויפגעֶהאַלטעֶן, אִיז אויךְ אַהִין אָנגעֶקוּמעֶן דעֶר בּעֶאַמטעֶר, וואָס אִיז געֶשִׁיקט געֶוואָרעֶן אִיהם צוּ חאַפּעֶן. שטעֶלט מעֶן דאָרט אַוועֶק פאַר דעֶם בּעֶאַמטעֶן אַ טִישׁעֶל און מעֶגִיט אִיהם אויסטרוּנקעֶן צוויי כּוֹסוֹת ווַיין, און ווִי מ׳האָט פוּן אִיהם צוּגעֶנוּמעֶן דאָס טִישׁעֶל האָט זִיךְ זַיין געֶזִיכט אויסגעֶדרעֶהט אַרוּנטעֶר. פרעֶגט מעֶן רַבָּה׳ן: „וואָס זאָל מעֶן טהוּן, עֶר אִיז דאָךְ דעֶם קעֶנִיגס אַ שָׁלִיחַ״. הֵייסט עֶר בּאַלד אוּנטעֶרטראָגעֶן פאַר יעֶנעֶם צוּרִיק דאָס טִישׁעֶל און דעֶרלאַנגעֶן אִיהם טרוּנקעֶן נאָךְ אַ דרִיטעֶן כּוֹס וועֶט עֶר געֶנעֶזעֶן ווערעֶן. האָט מעֶן אִיהם אַזוי געֶטהוּן און עֶר אִיז געֶנעֶזעֶן געֶוואָרעֶן [1].

---

[1]) טרוּנקעֶן „זוּגוֹת״ (אַ גראָד) האָט זִיךְ אִין יעֶנֶע צַייטעֶן גערעֶכעֶנט פאַר שעֶדלִיךְ, ווייל אויף אַ גראָד האָבּעֶן דִי שֵׁדִים אַ שְׁלִיטָה. דִי רְפוּאָה דעֶרצוּ אִיז—אויסצוּטרִינקעֶן נאָךְ אַ כּוֹס, עֶס זאָל ווערעֶן אוּמגראָד.

רופט זיך אָן דער בעאַמטער: „איך ווייס, אַז דער מאַן, וועמען איך זוך, געפונט זיך דאָ". און באַלד טאַקי האָט ער רַבָּה'ן דאָרט אויפגעזוכט. זאָגט דער בעאַמטער: „איך געה איצט אַוועק פון דאַנען און לאָז איהם דאָ איבער [1]. אויב מ'וועט מיך גלייך טויטען — וועל איך איהם נישט אויסגעבען; אויב אָבער מע וועט מיך פייניגען—וועל איהם איך מוזען אויסגעבען". האָט מען גענומען רַבָּה'ן און אַריינגעזעצט אין אַ בעזונדער חֶדֶר, און דער בעאַמטער האָט איהם ביי'ם אַוועקגעהן דאָרט פערשלאָסען.

האָט רַבָּה גאָט געבעטען און ס'איז איינגעפאַלען אַ וואַנט. אַנטלויפט ער אין אַ נאָהענט וועלדיל, זעצט זיך דאָרט אַוועק אויף אַ קלאָץ פון אַ אָפּגעשניטענעם פאַלמענבוים און הויבט-אָן לערנען. מאַכט זיך, אַז אין דער הימעלשער יְשִׁיבָה איז-אויסגעפאַלען אַ מחלוקת איבער אַ דין פון נְגָעִים [2], די האָבען געזאָגט „ריין" און די — „אומריין". קלערט מען: ווער קען דאָ מַכְרִיעַ זיין? [3] בלייבט, אַז נור רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, ווייל ער פלעג אויף זיך זאָגען: „איך בין אַ איינציגער אין נְגָעִים, אַ איינציגער אין אָהֲלוֹת" [4].

שיקט מען אַ שָׁלִיחַ איהם ברייינגען אויף יענער וועלט — קען דער מַלְאַךְ-הַמָּוֶת צו איהם נישט צוטרעטען, ווייל רַבָּה האָט נישט אויפגעהערט צו לערנען תּוֹרָה. דערווייל גיט אַ בלאָז אַ ווינט און די ביימליך האָבען אָנגעהויבען צו רוישען, מיינט רַבָּה, אַז דאָס זענען אָנגעלאָפען אין וועלדיל אַ לעגיאָן רייטער צו חאַפּען איהם, קלערט ער זיך: „בעסער צו שטאַרבען דורכ'ן מַלְאַךְ-הַמָּוֶת, איידער איבערגעגיבען צו ווערען אין די הענד פון דער רעגירונג". ביי'ם שטאַרבען האָבען די ליפּען זיינע געפליסטערט: „ריין", „ריין".

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת-קוֹל:

— אַז וואויל איז דיר, רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, וואָס דיין גוף איז ריין און דיין נְשָׁמָה איז אויסגעגאַנגען מיט „ריין".

פאַלט אין פּוּמְבְּדִיתָא אַראָפּ אַ צעטיל פון הימעל:

— רַבָּה בַּר נַחְמָנִי איז פעררופען אין דער הימעלשער ישיבה.

זענען אַבַּיֵי און רָבָא און נאָך אַנדערע חֲכָמִים אַרויסגעגאַנגען איהם טהון זיין רעכט און ברייינגען איהם צו קְבוּרָה, האָבען זיי האָבער נישט געוואוסט וואו איהם צו געפונען. אַריינגעגאַנגען אין וועלדיל אַריין, האָבען זיי דערזעהן פון וויטען ווי ס'שטעהען פויגעל מיט צעשפּרייטע פליגלען. קלערען זיי: „געוויס איז ער דאָרטען". קומען זיי צו אַהין און געפונען דאָרט

---

[1] אוים דאַנקבאַרקייט פאַר דער רפואה. [2] שערליכע פלאָגען. [3] איבערוועגען דעם דין אויף איין זייט. [4] „נגעים" און „אָהלות"—נעמען פון צוויי מסכתות וועגען דינים פון טומאה און טהרה.

דעָם מֵת. האָט מעָן איִהם מַסְפִּיד געָווען דריַי טעָג און דריַי נעָכט דורכאַנאַנד.

פאַלט ווידעָר אַראָפּ אַ צעָטיִל:

— ווער ס'וועט אָפּטרעָטען זאָל זיַין אין חֵרֶם.

האָט מעָן איִהם מַסְפִּיד געָוועָן זיִבעָן טעָג.

עָרשט נאָכדעָם פאַלט אַראָפּ אַ צעָטיִל:

— געָהט אַהיַים בשָׁלום.

איִן יעָנעָם טאָג, ווען רַבָּה איִז געָשטאָרבען, האָט אויסגעָבראָכעָן אַ שטורם מיִט אַזאַ קראַפט, אַז ס'האָט אויפגעָהויבעָן אַן אַראַבעָר רייַטעָנדיִג אויף זיַין קעָמיִל פון דער זיַיט טיַיך פּפּא און איִהם פעָרטראָגען אויף יעָנעָר זיַיט טיַיך. טראַכט עָר זיִך: „וואָס זאָל דאָס בעָדיַיטעָן?" זאָגט מעָן איִהם, אַז דער שטורם איִז איִבעָר דעָם, וויַיל רַבָּה בַּר נַחְמָנִי איִז געָשטאָרבעָן. רופט אויס דער אַראַבעָר:

— האַר פון דעָר וועָלט, די גאַנצעָ וועלט איִז דיַינעָ און רַבָּה בַּר נחמני איִז דיַינעָר; דו ביִסט רַבָּה'ס און רַבָּה איִז דיַינעָר — צו וואָס זאָלסטו אומבריַינגעָן די גאַנצעָ וועָלט?

איִז דער שטורם באַלד שטיִל געָוואָרעָן

רַבִּי יוֹסֵי פוּן יוֹקְרַת.

פַאר דֶער צַייט.

ר׳ יוֹסֵי פוּן יוֹקְרַת הָאט אַיינמָאל געדוּנגֶען אַרבַּייטֶער צוּ זִיך אוֹיפ׳ן פֶעלד. הָאט זִיך גֶעמַאכְט אַז עֶר הָאט פֶערשׁפֶּעטִיגט אוּן נִישְׁט גֶעבְּרַאכְט זֵיי דָאס עֶסֶען אִין דֶער צַייט. רוּפֶען זֵיי זִיך אָן צוּ ר׳ יוֹסֵי׳ס זוּהן: „מִיר וֶוענֶען הוּנגֶערִיג!" אוּן הָאבֶּען זִיך אוֹיסגֶעזֶעצט אוּנטֶער אַ פֵייגֶענבּוֹים. וֶוענדֶעט זִיךְ ר׳ יוֹסֵי׳ס זוּהן צוּ׳ם בּוֹים אוּן זָאגט:

— פֵייגֶענבּוֹים, פֵייגֶענבּוֹים! גִיבּ אַרוֹיס דַיינֶע פרוּכט אוּן זָאלֶען מַיין פָאטֶער׳ס אַרבַּייטֶער עֶסֶען.

הָאט דֶער בּוֹים אַרוֹיסגֶעגֶעבֶּען פרוּכט אוּן זֵיי הָאבֶּען גֶעגֶעסֶען. דֶער־ווַייל אִיז אָנגֶעקוּמֶען דֶער פָאטֶער. זָאגט עֶר צוּ דִי אַרבַּייטֶער: „הָאט אוֹיף מִיר קֵיין פֶעראִיבֶּעל, אִיךְ הָאבּ פֶערשׁפֶּעטִיגט, ווַייל אִיךְ בִּין גֶעוֶוען פֶער־טרָאגֶען אִין אַ מִצְוָה־זַאךְ".

זָאגֶען זֵיי אִיהם: „זָאל דִיר אַזוֹי גָאט אָנוּעטֶען, ווִי דַיין זוּהן הָאט אוּנז אָנגֶעזֶעט".

— פוּן וואַנֶען?—פרֶעגט עֶר זֵיי פֶערוואוּנדֶערט.

דֶערצֶעהלֶען זֵיי אִיהם: אַזוֹי אוּן אַזוֹי אִיז גֶעוֶוען דִי מַעֲשֶׂה.

זָאגט ר׳ יוֹסֵי דֶעם זוּהן: „זוּהן מַיינֶער, דוּ הָאסט בֶּעמִיהט דֶעם בֶּעשֶׁע־פֶער דַיינֶעם אַרוֹיסצוּבְּרֵיינגֶען דִי פרוּכט פוּנ׳ם פֵייגֶענבּוֹים פַאר דֶער צַייט — דֶערפַאר גֶעה דוּ פוּן דֶער וועֶלט פַאר דֶער צַייט".

צוּרִיק צוּ׳ם שטוּיבּ.

דֶער זֶעלבֶּער ר׳ יוֹסֵי פוּן יוֹקְרַת הָאט גֶעהַאט אַ טָאכטֶער זֶעהר אַ שֶׁעהנֶע. אַיינמָאל בֶּעמֶערקט עֶר, ווִי אַיינֶער בּוֹיעֶרט־דוּרךְ אַ לֶעכִיל אִין זַיין צוֹים אוּן שפִּירט־נָאךְ דִי טָאכטֶער זַיינֶע, כְּדֵי צוּ קוּקֶען אוֹיף אִיהר.

פרֶעגט עֶר יֶענֶעם: „וואָס אִיז דָאס?"

עֶנטפֶערט יֶענֶער: „רֶבִּי, אוֹיבּ ס׳אִיז מִיר נִישְׁט בֶּעשֶׁערט צוּ נֶעהמֶען זִי, זָאל אִיךְ קֵיין זְכִיָה נִישְׁט הָאבֶּען חָאטשׁ אוֹיף אִיהר אַ קוּק טְהוּן?"

זאָגט ר׳ יוֹסֵי צוּ זײַן טאָכטער:

— טאָכטער מײַנע, דוּ פערשאַפסט מענשען לײַדען, קעהר זיך צוריק צו׳ם שטויב — און זאָלען מענשען דורך דיר נישט געשטרויכעלט ווערען.

רַבִּי יוֹסֵי׳ס עֶזעֶל.

ר׳ יוֹסֵי פוּן יוֹקֶרֶת האָט געהאַט אַן עֶזעֶל. אַז מ׳האָט געדונגען דעם עֶזעֶל אויף אַ טאָג אַרבײַט, פלעג דער דינגער פאַר נאַכט נאָך דער אַרבײַט אַרויפלײגען איהם אויפ׳ן ריקען דעם לוין פאַר׳ן טאָג—און ער האָט עס אַלײן אָפּגעפיהרט אַהײם צו זײַן בַּעַל־הַבַּיִת. און אויב דער לוין איז געווען עפּיס מעהר אָדער ווײניגער, האָט זיך דער עֶזעֶל פונ׳ם אָרט נישט געריהרט. אײנמאָל האָט מען פערגעסען אויף איהם אַ פּאָר שיך, האָט ער זיך נישט געריהרט פונ׳ם אָרט ביז מ׳האָט זײ פון איהם נישט אַראָפּגענומען.

פּטירות און הספּדים.

בײַ'ם טויט פון צדיקים.

אַז ר' אַבָּהו איז געשטאָרבען—האָבען אַלע זײַלען אין קיסרי [1] גע־טריפט מיט טרעהרען.

בײַ ר' יוסי'ס טויט — האָבען די דאַך־רינעס אין צפּורי [1] געגאָסען מיט בלוט. „דאָס איז דערפאַר — האָט מען געזאָגט — ווײַל ער האָט זיך מוסר־נפש געווען פאַר אַ מצוה אין דער צײַט פון אַ גזירה".

בײַ ר' יעקב'ס טויט—האָבען זיך בעוויזען אין מיטען טאָג די שטערען.

בײַ ר' שמואל בּר רב יצחק'ס טויט—זענען אויסגעריסען געוואָרען די צעדערבוימען אין ארץ־ישראל.

בײַ ר' חיא'ס טויט—זענען געפאַלען פײַערדיגע שטײַנער פונ'ם הימעל.

בײַ'ם טויט פונ'ם הײַליגסטען ר' נחום בּר סימאי — איז וואו אַ בילד איבערגעצויגען געוואָרען מיט מאַטען [2].

בײַ רבּה און רב יוסף'ס טויט — זענען בײַדע ברעגען פון פּרת געוואָ־רען ווי אײַנס.

בײַ אַבּײַ און רבא'ס טויט — זענען בײַדע ברעגען פון דגלת געוואָרען ווי אײַנס.

בײַ ר' משרשיא'ס טויט—האָבען די פּאַלמען אַרויסגעגיבען שטעכלען.

הספּדים.

אַז רבּה בּר רב הונא און רב המנונא אין בבל זענען געשטאָרבען, האָט מען זײ אַוועקגעפירט אַהין, קײן ארץ־ישראל. געקומען אויפ'ן וועג צו אַ שמאָלען בריק, האָבען זיך די קעמלען פּלוצום אָפּגעשטעלט.

— וואָס זאָל דאָס בעטײַטען? — פרעגט אַן אַראַבער בײַ די חכמים, וואָס זענען מיטגעגאַנגען מיט דער לויה.

— די צוויי געשטאָרבענע — ענטפערען די חכמים — טהוען־אָן כּבוד

[1] קיסרי און צפּורי — די שטעדט וואו די געשטאָרבענע האָבען געוואָהנט.

[2] ראָגאָזשעס.

אײנער דעם אַנדערען, דער זאָגט: „גײע דו פריהער", און דער זאָגט: „גײע דו פריהער".

רופט זיך אָן דער אַראַבער: „װער ס'איז אַ לײב דער זוהן פון אַ לײב— דעם קומט גײען פריהער".

איז באַלד אַרױס רבה בר רב הונא'ס קעמעל און איבערגעגאַנגען דעם בריק.

שטעלט זיך אַװעק דער סַפְּדָן [1]) און הױבט־אָן קלאָגען:

אַן אור־אַלטער שטאַם קומט־אָן פון בבל,
מיט איהם דאָס בוך פון העלדען־גײסט־קאַמפף,
די פױגעל אַלע זיך צונױפגעפלױגען
זעהן דעם בראָך און דעם בעז־װאונדער,
װאָס איז אױף אונז פון שנער [2]) אָנגעקומען.
װי גרױס מוז זײן פון גאָט דער צאָרן אױף זײן װעלט,
אַז אָפּגערױבט האָט ער איהר בעסטע ציערונג;
די רײנסטע און די שעהנסטע זעלען
האָט ער, אױף פרײד פאַר זײנע ברײטע הימלען,
צו זיך אױף אײביג צוגענומען.

רב אָשי האָט אײנמאָל אַ פרעג געטהון דעם סַפְּדָן בר־קיפוק: „װאָס װעסטו אױף מיר זאָגען אין יענעם טאָג?"

ענטפערט בר־קיפוק: אַזױ װעל איך זאָגען:

האָט אָנגעכאַפּט דער פלאַם די צעדערבױמער —
װאָס קענען טהון שױן קלײנע גרעזליך?
און האָט די נעץ געפאַנגען דעם לױתן —
װאָס קענען טהון שױן קלײנע פישליך?
און איז די נעץ פערשפרײט אין טײך אין טיעפען —
װי זאָל שױן זײן מיט קלײנע זומפּפליך —

ר' זירא'ס טױט האָט דער סַפְּדָן אַזױ בעקלאָגט:

דאָס שנער־לאַנד האָט איהם געטראָגען און געבױרען,
דאָס פראַכט־לאַנד [3]) האָט ערצױגען איהם פאַר זיך אַ ציערונג.
אױ װעה, אױ װעה! שרײעט רקת ביטער —
פערלױרען איז איהר שעהנסטע כלי!

[1]) דער װאָס מאַכט הספדים אױף מתים. [2]) בבל. [3]) ארץ־ישראל.

אינהאלט.

זייט.

די צייט פון צווייטען בית־המקדש.

דער בית־המקדש אין זיין פראכט . 3
שמעון הצדיק . . . 5
אלכסנדר מוקדון . . . „
חוניו'ס בית־המקדש . . 10
די אלכסנדריער שוהל . . „
נס חנוכה . . . 11
ינאי המלך . . . 14
הורקנוס און אריסטובלוס . 15
הורדוס 16
כהנים און קרבנות . . 18
קרבן פסח . . . 21
בכורים 22
שמחת בית השואבה . . 23
עולי־רגל . . . 24
גורות . . . . „
כהני'שע משפחות . . 25

די חכמה פון יודישע קינדער אין ירושלים.

די רוהם פון ירושלים . . 28
דריי איינפאלען. . . „
א שארף אויג . . . 30
א טייערער געפאנג . . 31
דריי שפרינג . . . 32
א סך און ביליג. . . 33
פערנייען א שטעסעל . . „
לויט דעם פרייז דער ענטפער . „
דורכגעפאלען . . . 34
אויסגעשפעט דעם שפעטער . 35
דער גוי מיט דער פרה אדומה. 36
אויפ'ן־ארט אפגעענטפערט . 37

דער צווייטער חורבן.

שרעקענדיגע סימנים . . 38

זייט.

איבער וואס איז דאס לאנד חרוב געווארען? . . „
I. איבער קמצא און בר־קמצא איז חרוב געווארען ירושלים . 39
II. איבער א האהן מיט א הוהן איז חרוב געווארען טור־מלכא . 46
III. איבער אן אקס פון א וואגען איז חרוב געווארען ביתר . 48
ווי דער שונא איז זיך נוקם אין יודען . . . 51
פונ'ם פאטערס פלייש . . „
דאס ציטעריגע קינד . . 52
אינ'ם שוים פונ'ם ים . . „
א ברודער מיט א שוועסטער . 53
צפנת בת פניאל . . . „
די ציטעריגע . . . 54
גאט'ס צארן . . . „
נקדימון בן־גוריון'ס טאכטער . 55
גאט'ס טרויער . . . 56
מנחם 57
דאס געוויין ביינאכט . . 58
זינט דער בית־המקדש איז חרוב געווארען . . „
טרייסט. . . . 59

רבי שמעון בן שטח.

די בעגייסטע סנהדרין . . 61
אנטלאפען און צוריקגעקומען . 62
ינאי פאר שמעון בן שטח'ס געריכט . . 63
קדוש־השם . . . 64
אכציג מכשפות אין איין טאג אויפגעהאנגען . . „

חוני־המעגל און זיינע איינקליך.

חוני־המעגל בעט־אוים רעגען . 66

	זייט.
א זיבציגיעהריגער שלאף .	67
אבא-חלקיה בעט-אויס רעגען .	69
חנן דער בעהאלטענער .	71

הלל הזקן.

הלל און זיין ליעבע צו תורה .	72
הלל'ס עניוות . .	73
די געשריבענע תורה און די מינדליכע .	74
כל-התורה אויף איין פוס .	75
א גר צוליעב דער כהונה .	„
חסד מיט'ן גוף און מיט דער נשמה . .	76
הלל'ס גוט-הארציגקייט .	77

רבי יוחנן בן זכאי.

בן-זכאי'ס תורה און חכמה .	78
צווי וועגען . .	79

רבי חנינא בן דוסא.

א טאפ באקסערען . .	81
דער נס אין אויבען און אין מולטער . . .	„
א פיסעל פון א גאלדענעם טיש .	„
עסיג וואס ברענט . .	82
בן-דוסא'ס ציגען .	„
אויסגעצויגענע באלקענס .	83
מלאכים—טרעגער . .	„
בן-דוסא און רעגען . .	84
„וועה איז דער שלאנג" .	„
בן-דוסא און דער לייב . .	„
בן-דוסא'ס תפלה איבער קראנקע.	85
דער פרומער עזעל . .	„

רבן גמליאל דער צווייטער.

א קנעכט ביי'ם פאלק . .	87
רבן גמליאל און ר' יהושע .	88
דער נשיא בעדיענט זיינע געסט .	92
פון קללות—ברכות . .	„

רבי אליעזר בן הורקנוס.

ווי רבי אליעזר האט זיך גענומען צו'ם לערנען . .	94

	זייט.
ר' אליעזר'ס בית-המדרש . .	97
די גרויסע מחלוקת . . .	„
ווען ר' אליעזר איז קראנק געווארען . .	100

רבי יהושע בן חנניה.

„אז וואויל איז זיין מוטער" .	103
שעהנע חכמה אין א מאוס'ער כלי . . .	„
דער לייב און דער שטארך .	104
איין שעפעלע צווישען זיבציג וועלף . .	105
דאס אויסגעלייזטע קינד .	„
דריי האבען איהם בייגעקומען .	106
„נעהם-אויף שעהן און זיי פארזיכטיג" . . .	107
„דאס געזיכט פון גאט" . .	„
א מאהלצייט פאר גאט .	108
דער בי-עילאי'ער לייב . .	„
דעם קיסר'ס בעפעהל און משה'ס בעפעהל . .	109
ר' יהושע און די אטהענער געלעהרטע . .	110
רבי יהושע אויף דער עלטער .	113

נחום איש גם־זו.

גם זו לטובה . . .	114
אליין אויף זיך אויסגעבעטען .	115

רבי טרפון.

רבי טרפון אין זאק . .	117
איינגעקויפט א שטעדטיל .	„
רבי טרפון און זיין מוטער .	118

רבי עקיבא.

משה רבנו און רבי עקיבא .	119
רבי עקיבא און כלבא-שבוע'ס טאכטער . .	120
ווי ר' עקיבא האט זיך גענומען צו'ם לערנען . .	122
אנגעבויגען דעם קאפ . .	123
אלעס וואס גאט טהוט איז צו גוטען . . .	„

זייט.

ר' עקיבא און זיין טרויער . 124
אפגעצאהלט א חוב . 125
ר' עקיבא און טורנוסרופוס . 126
ר' עקיבא'ס טויט . „
ר' עקיבא'ס קבורה . 128

עשרה הרוגי מלכות.

I. גע'חתמ'עט די גזירה . 130
II. ר' שמעון און ר' ישמעאל . 131
III. ר' עקיבא בן יוסף . 133
IV. רבי חנינא בן תרדיון . 134
V. רבי יהודה בן בבא . 136
VI. רבי יהודה בן דמא . 137
VII. רבי חוצפית דער מתורגמן . „
VIII. רבי חנינא בן חכינאי . 138
IX. רבי ישבב הסופר . 139
X. רבי אליעזר בן שמוע . 140
XI. „שווינקען וייער בלוט— וועל איך נישט" . „

רבי מאיר.

רבי מאיר'ס פרנסה . 141
ר' מאיר אקעגען דעם נשיא . „
רבי מאיר און „אחר" . 143
צוליעב שלום . 148
ארויסגעשטופט דעם שטן . 149
דער „גוטער" ברודער . „
בידור-ווידער . „
צוריקגעגיבען דעם פקדון . 150
„לאזען אויפהערען די זינד" . 151
פון רבי מאיר'ס משלים . „

רבי שמעון בן יוחאי און ר' אלעזר זיין זוהן.

איין מויל . 154
אין דער הייהל און פון דער הייהל . „
צעריסען די גזירה . 257
א טאהל פון גאלדענע רענדליך . 159
דער טרעגער—אליהו'ס א תלמיד . „

זייט.

גענומען אויף זיך יסורים . 160

רבי פנחס בן יאיר.

נישט גענאסען פון פרעמדס . 165
רבי פנחס בן יאיר אין וועג . „
א פאָר מעסטליך—אויף קעמלען מיט עזלען . 167
דער אויסגעזוכטער פערל . „

רבי יהודה הנשיא.

פערביטען די קינדער . 169
אכט מעלות . 170
קראנק געווארען און געזונד געווארען . „
אין א הונגער-יאהר . 171
אחר'ים טאכטער פאר רבי'ן . 172
א דאָרף מיט קינדער . „
שיער אראפגעבראכט משיח'ן . 173
לעגיאנען און פליגען . 174
וואס „צו" איז איבריג . „
א טייערע מתנה . 175
רבי'ס פטירה . „

רבי חיא.

ווי מאכט מען די תורה זאל נישט פערגעסען ווערען? . 178
פאר רחמנות . 179
ר' חיא'ס שטוהל . „

רבי יוחנן און רבי שמעון בן לקיש.

רבי יוחנן'ס שעהנקייט . 180
געוויינט צוזאמען . „
תורה און סחורה . 181
א גוטער בייט . 182
ריש-לקיש צווישען ווילדע . „
קראפט צו תורה . 183
רב כהנא ביי רבי יוחנן . „
„וואו ביסטו, בן-לקיש?" . 185

רב און שמואל.

פינקען זענען געפלויגען . 187

זייט.

איבערגעגיבען פערקעהרט . 187
אויסגעזאגט פונ'ם חדר . . 188
יתומ'יש געלד . . . „
„חכם" און גישט „רבי" . . 189

רב הונא.

פון רב-הונא'ס אויפפיהרונגען . . 190
פון עסיג—וויין . . . „
רב הונא'ס קבורה . . 191

רב ששת.

דער זעהענדיגער בלינדער . 193

זייט.

רבה בר נחמני.

געשטארבען אין וואלד . . 195

רבי יוסי פון יוקרת.

פאר דער צייט . . . 198
צוריק צו'ם שטויב . . „
רבי יוסי'ס עזעל . . 199

פטירות און הספדים.

ביי'ם טויט פון צדיקים . . 200
הספדים. . . . „